

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

157

MIN MOR

*40 danske Mænd og Kvinder
fortæller om deres Mor*
2. SAMLING

DE UNGES FORLAG

MIN MOR

2. SAMLING

40 KENDTE DANSKE MÆND OG KVINDER
FORTÆLLER OM DERES MOR

REDIGERET AF

Ernst Fr. Hansen

DE UNGES FORLAG

KØBENHAVN 1948

ALLE GODE GANGE ER TRE —

AF

ERNST FR. HANSEN

„Alle gode Gange er tre —“ siger et gammelt Ord. Det holder ikke altid Stik, men maa nu og da tages med et vist Forbehold. Det er ikke engang sikkert, at det altid er klogt blot at gentage en Spøg eller en god Idé. De Unges Forlag og Redaktøren af Bogen „Min Mor“, hvis første Bind saa Lyset i Fjor, og som blev en saa stor Sukces, at man meget hurtigt maatte trykke nyt Oplag, og som nu inden længe vil foreligge i et nyt, tredie Oplag, har dog ment, at det ikke var uforsvarligt at samle Bidrag om danske Mødre hos endnu en Række hver paa sin Post og i sin særlige Kreds kendte danske Kvinder og Mænd. Man har vovet det tilskyndet fra forskellig Side og udfra den Tanke, at det maaske med dette nye Bind skulde være muligt at naa endnu videre Kredse.

Fra alle Sider har man da ogsaa mødt vor Tanke og den dertil føjede Opfordring om at yde Bidrag til Bogen med stor Beredvillighed og Velvilje, og det er vort Haab, at dette nye Bind ikke blot maa supplere Bidragene til 1. Bind og glæde de mange Tusinde Læsere, det fandt ud til, men at Bogen i sin Helhed maa finde frem til en stor Skare nye Læsere og saaledes — maaske — gøre en lille Indsats i en Tid, hvor Hjemmene mere og mere er i Opløsning, og hvor det i højere Grad end nogensinde før er af Betydning, at der peges paa alle positive og opbyggende Værdier.

Mon der er noget, der som en Moders Liv og Virke, skildret af taknemmelige Døtre og Sønner, kan staa som et levende og stærkt Vidnesbyrd om de samfundsbevarende og opbyggende Værdier i en Genopbygningens — og en Opløsningens — Tid?

„Alle gode Gange er tre —“. Ja, med det Forbehold, der allerede er taget til Sandheden i dette Ord, vil man velsagtens have forstaaet, at det ikke vil blive fulgt i dette Tilfælde. Værket „Min Mor“ vil ikke — hvor stor Fristelsen saa end kan blive — faa mere end de to foreliggende Bind!

Kongens Lyngby i September 1948.

EN RANK LIVSFRODIG NATUR

AF

SVEND AAKJÆR

I den eneste lille Digtsamling, som min Mor, Marie Bregendahl, under megen Tvivl og Uvished om dens fremtidige Skæbne, dristede sig til at offentliggøre i det Aar hun fyldte 70, i 1937, under Titelen „Filtret Høst“, findes der et lille Vers, eller „Udbrud“, som hun kalder det, som lige siden jeg blev voksen, og især efter at jeg mistede hende i 1940, altid har kædet sig sammen med mit Minde om hende. Det er saa karakteristisk for hende, at jeg gerne vil have Lov til at citere det:

Min Livsvilje er som en Fjeder af Staal,
den kan bøjes, men aldrig den brister.
For den bliver Modgang et hærdende Baal,
og Medgang en ildnende Frister.

Har Sygdom mig martret,
har Sorger jeg baaret,
har Nøden mig kuert,
har Haanen mig saaret,

— der kommer dog atter en Dag, da min Vilje
til Livet, den rejser sig rank som en Lilje
og dristigt og højt som det fagreste Maal
og spændstig og stærk som en Fjeder af Staal.

— — —

For min Livsvilje *er* som en Fjeder af Staal,
den kan bøjes, men aldrig den brister.

MARIE BREGENDAHL
* 1867, † 1940

.

SVEND AAKJÆR, f. 1894
Stadsarkivar

Der var over min Mor noget rankt og viljestærkt og livsfrodigt, som jeg vilde ønske, at jeg havde arvet noget mere af.

Tidligt, allerede kort før hun fyldte 12 Aar, mistede hun sin Mor, og som den ældste blev hun vant til at skulle sørge for den store Flok af mindre Søskende, de var oprindelig ni, men en lille Søster døde allerede som spæd. Af de otte er nu kun to i Live, men jeg har kendt dem alle, og jeg tror, at hun har været som en Mor for dem alle langt ind i de voksne Aar. Dette bidrog vel ogsaa til at fæstne den moderlige Viljestyrke og Trang til at sørge for andre, der var et saa fremtrædende Karaktertræk hos hende. Og ikke blot til hendes Søskende og deres Børn og Børnebørn, ikke blot til hendes store Slægt, helt til de yngste Slægtled, strakte denne store Omsorg og Interesse og offervillige Hjælpsomhed sig, men ogsaa til alle andre hun kom i nærmere daglig Berøring med. Hendes Forhold til sine gamle Piger og Vaskekoner var rørende, fuldt af den mest ubetingede Tillid og stærke gensidige Hengivenhed, som varede ved lige til hendes Død. De betroede hende deres Sorger og fik hendes Trøst, ikke mindst, hvis de kom i alvorlige Vanskeligheder, og hun var som en Bedstemor for deres og alle Venners og Naboers Børn.

Altid var hendes Dag fyldt af Arbejde. Allerede som ung stod hun for Styret hjemme i den store Fødegaard Bregendal i Fly Sogn ved Skive, og lærte tidligt at blive en dygtig Husmor og Madmor for de mange Søskende og Tjenestefolk. Senere tog hun Plads forskellige Steder som Tjenestepige, paa Vrigsted Højskole hos Forstander Maltesen, hos Dyrlæge Clausen i Maarsø, hos en Dyrlæge i „Milestedet“ ved Damhussøen. Og da hun i Aaret for den store Verdensudstilling 1888 holdt sit Indtog her i Hovedstaden, var det som Tjenestepige hos en Sukker-grosserer. Siden 1888 boede hun lige til sin Død 1940 her i Byen, og, selvom hun aldrig kunde undvære at se et Glimt af sin Hjemegn et Par Gange om Aaret, befandt hun sig bedst her i

Staden, især naar hun skulde arbejde. Og det skulde hun, ikke mindst i de første trange Aar.

Allerede før hun blev gift med min Far, Jeppe Aakjær, i 1893, havde hun for en lille Mødrenearv startet „Det jydsk Pensionat“ i Nørregade 14, i den Ejendom, hvor nu Daells Varehus er. Her blev jeg født i 1894, men det er kun et Par taagede Minder jeg har fra denne min første Bopæl. Derimod husker jeg tydeligt fra 2-3 Aars Alderen vor Bolig i Rosengaarden 5, hvor Mor ogsaa holdt Pensionat, mens Far studerede og gav Undervisning. Der var baade fastboende Pensionærer og et livligt og skiftende Bordfuld af muntre og snaksomme Middagspensionærer, som nød godt af Mors fortrinlige Gaver som Værtinde og Fars livfulde Underholdning. For mig staar Dagene i Rosengaarden i et forvirret og livligt Skær af Snak, Oplæsning og Selskabsløjer, men økonomisk var det vist ret trange Tider for mine Forældre, der dog ingenlunde lod sig gaa paa, Mors ukuelige Livsmød og Arbejdsvilje, Fars festlige og muntre Sind smittede Omgivelserne og holdt Skuden nogenlunde oven Vande.

I 1898 var vi flyttet ud i Bakkegaards Allé 4, i ganske anderledes friske Omgivelser end i det skumle Rosengaarden. Far var Korrekturlæser ved „Politiken“ og Korrespondent til den socialdemokratiske Provinspresse, og holdt jævnlig Foredrag baade i Byen og ude paa Landet. Det hændte en Gang imellem, at Mor og jeg kom med. Jeg husker saaledes en Tur til Køge og Højelse med Sol over Køges røde Tage og en Køretur ud paa Landet derfra. Herlige Spasereture ved Mors og Fars Haand i den nære Søndermark og festlige Udflugter op ad Frederiksberg Bakke til Zoologisk Have om Søndagen.

Sidst i Aarhundredet flyttede vi igen ind i den skumle By, til Sankt Jørgens Allé 2, med nogle blegsottige Træer, der havde ondt ved at trives i den solfattige Gade.

I Lejligheden paa Vesterbros Torv, Svendsgade 1, boede

to-tre af min Mors Søsken­de og Agnes Thyregod, siden gift med Axel Garde, hos os, og der kom mange muntre og interes­ante Mennesker dér i Aarene 1901—03. Mors Gæstfrihed og sjældne Evne til at arrangere smaa livlige Selskaber var ret enestaaende. Til vore ældste Venner hører de to Søstre Bing, Døtre af Herman Bing, Maja gift Kierulf, og Helga gift Eilertsen, og de livlige Pino'er, af wallonsk Blod, Emma og hendes Mand Lauritz Larsen, Generalkonsul i Hamborg, Poula gift Perch, Rosaline gift Burgmann og deres Søsken­de, Achton Friis, Mylius Erichsen, Hans Grove og hans muntre skaanske Kone Kristine. De var alle Mestre i at bringe smaa improviserede Gilder i Stand. Friis, Grove, Fru Grove og Maleren Corona spillede og sang. Med særlig Spænding imødesaa jeg de Gange, da August Krogh, den senere Nobelpristager, skulde komme. Faa forstod som han at tage sig af Drengene. Baade naar han læste Kiplings Æventyr og naar jeg besøgte ham i hans Lejlighed paa Dosseringen, hvor der var levende Staalorme i Kasser under Sengen og Frøer i Glaskasser, var det en Fryd og Fest uden Lige.

Baade fra Svendsgade 1, Helgolandsgade 18, hvor vi boede omkring den Tid i 1904, da Mors første Bog „Hendrik i Bakken“ blev til, og fra Sønder Boulevard 76, hvor vi boede i 1906, mindes jeg mange af Mors pudsige Gilder, som Maja Bing ofte hjalp med til at gøre festlige. Een Gang mødte vi alle i øster­landske Dragter, og havde af Madrasser, draperet med Tæpper og lave Borde fremtryllet en hel „West-östlicher Diwan“. I Helgolandsgade endte Selskabet oppe paa Taget, hvor de valsede lystigt rundt mellem Skorstenene.

Efter Mors Debut kom ogsaa mange Digtere, Malere og Kri­tikere hos hende: Thøger Larsen, Ludvig Holstein, Johan Skjoldborg, Nexø, Harald Kidde, Valdemar Neiiendam, Frederik Poulsen, Harald Nielsen, senere Oscar Thyregod, Thorkild Gravlund, Thomas Olesen Løkken, Georg Christensen, Hans Høffding, C. Lambek.

Men det var stadig drøjt for Mor at skaffe Føden. En Tid var hun Privatsekretær hos forskellige, en Overgang Korrekturlæser ved „København“. Det sidste var Natarbejde og tog saa stærkt paa hende, at hun 1907 maatte opgive det og blev Husholderske hos sin Bror, Mejeriejer Kristen Bregendahl i St. Hansgade 8. Her havde vi begge nogle trygge og rolige Arbejdsaar. Mors næste Bog „En Dødsnat“ kom her samme Aar som jeg blev Student, 1912. Aaret efter flyttede vi ud i det nye Amagerbro-Kvarter, Ved Amagerport 3, hvor vi boede til jeg blev gift i 1922.

Det er særlig fra disse Aar, jeg husker min Mor og de mange gode Arbejdsaar, da det gik fremad for hende, baade i kunstnerisk Formaaen, og efterhaanden ogsaa i økonomisk Henseende. Mor var en stærk og temperamentsfuld Natur, let at glæde, men ogsaa let at bedrøve, om hun mødte Modgang. Hun talte selv til Tider om sit „rige bølgende Sind“, og naar vi var nede i en Bølgedal hændte det den Gang heldigvis undertiden, at mit Humør var saa fuldt af muntert og ungdommeligt Overskud, at jeg kunde have Held til at trøste hende. Helbredet var heller ikke altid helt godt, især var Mor plaget af en kronisk Halskatarrh, der sikkert var med til at fremme den Tunghørhed, som i de senere Aar plagede hende og ofte gjorde hende bedrøvet over at være lukket ude fra saa meget, som hun gerne vilde deltage i.

Jeg husker, at jeg engang satte Humør i hende, da hun syntes Arbejdet gik trægt. Jeg havde modtaget et Boghandlerkatalog fra Tyskland, der bl. a. reklamerede for en Oversættelse af Thomas Carlyles Værker, og i Hæftet laa et lille mørkeblaåt Kort med klare hvide Bogstaver, hvorpaa stod „Arbeiten und nicht verzweifeln!“. Det fik jeg indrammet og hængte det diskret op over hendes Skrivebord. Det kunde hun ikke staa for, men smilede Mismodet væk, smøgede Ærmerne op og tog fat paa Skrивeriet igen. Kortet hænger nu hos hendes Broderdatter

Helga Bregendahl i Rungsted, der sikkert ogsaa lever efter dets Lære.

Ak ja, det var i de unge Aar, da man var i Tyverne og var saadan paa Højden, at man havde Overskud til at muntre andre op. Til disse gode Arbejdsaar og Aar „af Mod og Arbejdslyst og Glæde rig“, hentyder det lille smukke Digt i „Filtret Høst“: „Fra Mor til Søn“, Aarene under og kort efter forrige Verdenskrig.

Siden, da jeg var blevet gift i 1922, og da min Datter Kirsten kom i 1924, boede Mor i en dejlig Lejlighed i Embedsmændenes Enkebolig Amager Fælledvej 30, og vi lige over for i Svinget 26, og det var utvivlsomt til stor Glæde for baade Bedstemor og Barnebarn. Mor var jo alle Dage usædvanlig glad for Smaapiger, og selvfølgelig ikke mindst for sit eneste Barnebarn.

Stadig fandt Mor Tid til, trods sit rige Arbejde, at leve med i Slægtens Liv. Hun samlede de yngste Generationer, baade naar de gæstede Hovedstaden og naar hun besøgte dem og fulgte med i deres og deres Børns Liv, naar hun i Sommerferien drog over til sin jyske Hjemegn. Ofte slog hun sig i længere Tid ned i selve Skive, for at kunne foretage Udflugter til Slægtens Arnesteder baade i Salling og Fjends Herred. Baade Søskende, Fætre og Kusiner og deres Børn og Børnebørn stod hun i livlig Brevveksling og hyppig Gæsteforbindelse med. Og hun saa' ofte Forfattere af den yngre Generation hos sig: Johannes Smith, Aase Hansen, Jacob Paludan, Svend Maltesen. Hun holdt sig stadig i levende Kontakt med Livet og Ungdommen, og det var altid en Berigelse at se og høre hvor hun voksede i Livsfylde, trods Alder og tiltagende Tunghørhed.

Det var ikke Livsviljen der brast, da hun døde. Hun sad midt i Arbejdet paa en stor Roman „Birgitte Borg“, hvis første Del hun fik fuldendt. Det var en snigende akut Sygdom, Bughindebetændelse, der fik den stærke „Fjeder af Staal“ til at briste. Hun havde besøgt os sidst i Marts 1940 i Viborg, kort før

den tyske Besættelse, i Anledning af min Datters Konfirmation, og da talte hun selv om, at hun ikke var helt rask, og frygtede for, at hun ikke skulde naa at faa sin Bog færdig. Jeg fik et Par Breve fra hende, hvori hun i stærke Ord harmedes over Tyskernes Fremfærd. Sidst i Juli blev jeg pludselig kaldt herover til Sundby Hospital; men før jeg naaede frem, var hun allerede saa langt inde i Skyggernes Land, at jeg ikke naaede at faa sagt hende Farvel. Flyveralarmen havde lydt og Antiluftskytset braget den Dag, hun døde, men hun var allerede uden Bevidsthed om Verdens Larm, og døde efter kun 5 Dages Sygdom den 22. Juli 1940. Det var tomt at vende hjem til de hyggelige Stuer alene igennem Mulm og voldsom sommerlig Styrregn. Det var tomt at sidde ved hendes Arbejdsbord, hvor hun lige til det sidste havde skrevet Kladde til sin Bog, med Blyant paa grove Lapper af Indpakningspapir, og hvor hendes Husholdningsregnskab og Kalender laa som hun brat havde maattet forlade dem. Nu havde jeg hverken Far eller Mor.

Men saa ved jeg da, at noget her
 er der, som urokkeligt staar fast:
 — Hvad med dig og mig i Verden sker
 hvor vi hvirvles om for Skæbnens Kast,
 saa er du *min* Søn, og jeg *din* Mor!

EN UENDELIG KILDE TIL TAK

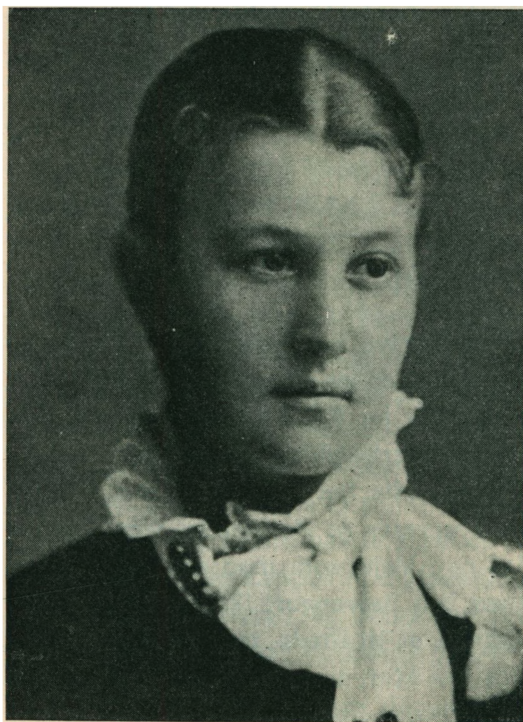
AF

OTTO ANDRUP

De beder mig, Redaktør, skrive om min Mor. „En Mor“ bliver i Aarenes Løb, især naar hendes Øjne lukkedes for snart halvtreds Aar siden, et Begreb, en Følelse, ja mere end det, en fast Bestanddel af ens Selverkendelse, en erhvervet og i Sjælen indpasset Grundbasis. Ofte har man i Tanken hendes Væren bag sig, naar man overvejer de Problemer, som Dagliglivet, Familieforhold eller nye Veje, som man ser Muligheden for at slaa ind paa, kræver lidt Selvopgør; ikke netop saadan, at jeg mener, at hun aandeligt er til Stede, men fordi den Paa-virkning, som er givet fra ens Mor, ligger som en støt og fast Ballast paa Bunden af ens ethiske Jegbevidsthed.

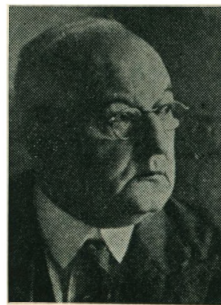
Og nu vil De have, at jeg skal analysere denne „Barnets Følelse for Mor“ udfra min personlige Erfaring. Det er svært at optrevle Traadene for de Følelser, man har som en fast Bestanddel af sit Jeg, og det har noget ublufærdigt, ukyskt i sig. Deres Brev sætter mig i en Tilstand af næsten voldelig Fremgravning af specielle Minder, og de dukker frem i disse Dage midt i Timernes forjagede Dont. Lad mig da prøve, om jeg kan give et Billede af min Mor, dette elskelige Væsen, og af hendes Liv.

Hendes Fader, Anders Eriksen Levring, var Gaardmandssøn fra Levring ved Silkeborg. I Familien gaar Frasagn om, at det er ægte, men bondefødte Ætlinger af „de Munker med de tre Roser eller af dem med Vinbjælken“. Gaarden tilfaldt, saa vidt jeg ved, en Søster, fra hvem Lægslægten Isager nedstammer,

FREDERIKKE ANDRUP, f. Levring

* 1855, † 1902

OTTO ANDRUP, f. 1883

Museumsdirektor

og hans Broder var Ophav til Isenkræmmerslægten Erichsen paa Nørrebro. Selv blev han som værnepligtig Bondesøn Soldat, ja Grenader, med Vagt for Frederik VI. paa Amalienborg og derefter Svend hos en Hillerød-Urmager, som havde hele Amtets Taarnure under sig; ham skulde han succedere. Men Skæbningen spillede ind; Forretningen afstodes til en Slægting af Mester; men denne gav til Gengæld alle Taarnure i den vestlige Del af Amtet til Bedstefader, som derfor slog sig ned i Frederikssund nær Jægerspris, hvor der endnu var en Afglans af Hoffet, senere i fuld Blomst, da Frederik VII. købte Godset. Han medførte som sin Hustru en purung Pige, Henriette Hall fra Hillerød; Faderen var Skomager eller Væver; Familien Hall var skotske Vævere, som over Sverige havde fundet Vej til Danmark; nogle slog sig ned ved Randers. Der var en Del Børn i Ægteskabet. Min Moder, Frederikke Levring, var den tredie yngste; alle Børnene blev vel optugtede og havnede i socialt gode Stillinger; respektabel og arbejdsom var Familien.

Tit har jeg tænkt over, hvad denne Blodblanding af jydsk Selvfølelse og Arbejdsglæde og skotsk-svensk Spil mellem Fantasifuldhed og Pligtfølelse, har bidraget til Skabelsen af den for mig mærkelige, rige og kære Sjæl, som husedes i min Moder.

Frederikssund er ikke nogen stor By nu, og den var ganske lille den Gang. Det aandelige Liv anførtes af Præst og Skolelærere; det var i Halvtredserne retarderet til Guldalderdigtningen. Efter Giftermaalet med Louise Danner købte Frederik VII. Jægerspris og opholdt sig meget der. Det var „den kære Konge, saa jævn, saa enkel“; Embeder i Frederikssund nær Hoffet blev eftertragtede; Standsfolk søgte derhen. Familien har fortalt om alle de høje Herrer, som daglig skulde ind i Urmagerbutikken for at afhandle større eller stedlige Begivenheder med Urmageren.

Mor havde et hurtigt Nemme. Ordene hang ved hendes Hukommelse. Det var en yndet Spøg, naar der kom Kunder i Bu-

tikken, at kalde Frederikke, tre Aar gammel, ind, give hende en Billedbog, som hun saa højt læste op af. Læse kunde hun selvfølgelig ikke, men de fortalte Ord laa faste. En gammel Bonde, for hvem Komedien opførtes, sagde forfærdet: „Mester Levring! Mester Levring! Hende mister De snart; et saadan Barn kan ikke leve.“ Men hun levede lykkeligt videre og fik Skolekundskaerne i Orden. Er det Hjemmet, er det Slægtsarv eller var det Skolegangen, som gav hende den levende Kærlighed til Literatur og Poesi? Arbejdsivrig og helt hjemme i det daglige Slæb havde hun senere altid sin Drømmeverden indenfor Literaturen og dens romantiske Ethik.

Bedstefader døde tidligt; Bestemoder sad tilbage med fem uforsørgede Børn, afhændede Forretningen og aabnede en Traadhandel i Frederikssund, nok til med en minimal Kapital at underholde Familien; men ud maatte Børnene, naar de blev store. Fornøjelserne var ikke store; man har fortalt om de halv-aarlige Køreture til Roskilde, hvor Bedstemor skulde have Renter af sine smaa Statsobligationer, Tilknytning til den store By! Mor lærte Husholdning i Oringes Køkken og kom siden i Huset i Randers hos sin Kusine, Tante Marie Fischer, f. Hall. Her blev hun, stærkt ombejlet, (hun var da ogsaa meget smuk), gift med min Fader, cand. pharm. Otto W. Andrup, som efter en Provisor-tjeneste paa „Svanen“ i Randers 1881—82 aabnede sin egen Materialhandel paa Kirketorvet skraas overfor det Fischerske Hjem. 1883 blev jeg født, som den ældste af fire Dreng.

Tonen i det Fischerske Hus var stærkt præget af Religiositet. Onkel Fischer, gammel Soldat fra Sankelmark, kunde af og til lade nogle meget djærve Ord falde, som med forstilt Rædsel overhørtes af Familien. Det var Tante, som gav Tonen an, og Huset havde Præstetække; denne Egenskab overførtes til det nye Hjem; det var mange, mange Præster og Missionærer, som kom der, især Indre Missionsfolk. Men Tonen var lys og levende. Literatur og Digtning og saa god Beværtning skabte en egen

Stemning af almen Følelse. Sociale Betragtninger og Politik var dog, synes jeg, altid udelukket. Der bades, i hvert Fald en Overgang, Bordbøn, og kun „det sande, det gode og det skønne“ maatte komme til Orde. Tiden var jo „victoriansk“. Eksemplerne er utrolige for Nutiden. Jeg har en gammel Udgave af „Hjortens Flugt“ med Paategning i fast, stilfuld Skrift „Til Frk. Frederikke Levring fra Otto W. Andrup“, utvivlsomt en Bejlgave. Mor havde den med til Frederikssund under et Besøg hos sin Mor og viste den til sin gamle Lærer, som højst bekymret aabnede sit Hjerte og sagde: „Frederikke! Vej alvorligt Din Bane fremover. En Mand, som forærer en ung Pige en saa usædelig Bog, er vist intet godt Menneske“. Mor havde da passeret de fem og tyve Aar.

Mor og jeg. Hvad man har hørt, og de Synsbilleder, som kan være bevarede fra den tidligste Tid, væver sig sammen. Jeg ser en stor vandfyldt Grøft med slimet Andemad, en forfærdelig Fare for en lille Purk, og jeg husker mine Anstrengelser for at komme yderst, naar Mor og jeg gik Tur i Engene ved Randers, ud mod Hornbæk, og jeg har hørt fortælle, at Mor, der blev lidt irriteret over mit Pres paa hendes venstre Side, fik Svaret „Jeg vil gaa yderst, tænk om Du skulde falde deri“. Er det det lille Mandfolks Herre- og Beskyttelsestrang, eller er det er af disse Barndommens fine Kærtegn, eller begge Dele? Var jeg seks Aar dengang? Men hvor jeg elskede hende, og hvor blev hun og jeg noget særligt afgrænset for os selv.

Far havde meget at gøre i sin Forretning, og han danner som en fast, venlig Gobelin Baggrund for min Barndoms Opfattelse. Forankringen er Mor. Jeg var særlig lydhør for Vers. Jeg maa tale om mig selv nu, fordi det giver Spejl billedet af Mor. Jeg opsugede Vers, og hvad fik jeg ikke at høre. En gammel Tante, — jeg kaldte hende senere, da jeg i København traf hende, af Høflighedshensyn Kusine, da hun var ugift og holdt ved, at hun var en yngre Dame — paastod, at da jeg i 1888 eller 89, altsaa

5-6 Aar gammel kom til København for at faa Øjnene opererede for Skelen, citerede det halve Peder Paars og lange Stykker af Holberg og Oehlenschläger. Hun var endda cand. mag. Endnu kommer lange Stykker af 18. og tidligt 19. Aarh.s Vers til mig i Tanken, og jeg spørger mig forundret, hvor kender Du dog det fra. Og jeg aner som gennem Taagesløv Mor læsende Digte for Purken.

Hvert 4. Aar kom der en ny Bror. Efter mig fulgte Poul, saa Knud Erik, saa Aage; alle er døde. Poul dyrkede de Kunder, som fra Landet agede til Staden og spændte fra i Købmandsgaarden; han talte saa Ravjydsk og fik ofte Lov til at tage med ud til dem som Gæst for kortere og længere Tid. Da han efter et saadant Ophold kom hjem og saa en ny lille Broder, sagde han fagligt og gravalvorligt: „Mor skal vi lægge ham til eller skal han slagtes“. Han havde hørt noget i Staldene derude; men Mor var bekymret.

Det var et stort Hus med Kommisser og Lærlinge paa Kost. Jeg husker, at jeg gik ud med Mor paa Torvet, hvor Slagterne havde Kødets liggende paa Borde i aabne Boder. Jeg ser hendes behandskede Haand prikke i Kødets og hører hende tinge med Sælgerne. Jeg husker lange Spadsereture til Nabokirkerne om Søndagen ad de slagne Veje, og mindre Motionsture, især under Onkel Fischers Anførsel, over Stier, Hegn og gennem Plantager. Maaske var de ikke saa lange, kun 6-7 km, men for smaa Ben uendelige. Og da Far og Mor gik Karlsbadkur — de var naaet op paa de 4-500 Pund tilsammen — og jeg ogsaa havde faaet min Slurk af Drikken før Turen, ak de pludselige Lidelser paa Vejen, som var afpasset saaledes, at den endte med Morgenandagt hos Missionær Jensen. Jeg mindes Familieekøreturene til Bistrup, Langaa, Støvringgaard eller Fussingø med Charabanc og de fyldte Bagagerum med den store Frokost i ud til Skovene. Det var dog ikke blot ved de Lejligheder, at vi svælgede i Naturen. Hvor ofte tog ikke Mor mig og Poul med til Gudena,

hvor vi sejlede ud, lagde til inde mellem Sivene og nød dasende Livet. Mor læste „Junglebogen“ for os. Det var uforglemmeligt. Og naar de store Baade, fra Flaaderne nede ved Svineslagteriet, blev bemandede af hele Familien og Inviterede, og vi roede ud med fyldte Madkurve for at slaa os ned i Aftenkølingen i de duftende Høstakke!

Jeg ser ogsaa Mor, klædt i en stramtsiddende, drapfarvet Klædeskjole med mørkere Fløjlsbesætning, meget fin, sidde ved Lampelyset i Dagligstuen paa Kirketorvet og diskutere, med opløftet, lidt kroget Pegefinger subtile Emner med Pastor Wilhjelm og hans Hustru og et Par Provster, som tilfældigt maa have været i Randers. Hun var levende og gnistrende som en Terrier.

Men hvad er de enkelte Synsbilleder, mod den Følelse af, at man i de Aar var omgivet af en Bølge af Æmhed, af Kærlighed og af Mildhed.

Saa lidt som man husker Glæden som spæd ved Moderens Bryst, har al denne Barndommens Modtagen af Kærlighed kun præget sit Spor i Sindet; men Summen deraf, som nu ligger dybt i Bevidstheden, lever som en udefinerlig Længsel mod den sikre, trygge Havn, et andet Menneskes intense Leven med i alt, hvad man tænkte, gjorde og vilde.

Saa kom Skoletiden. Interesserne spredtes fra Hjemmet. Jeg-Følelsen voksede. Forældre og deres Venlighed og Ydelser betragtedes som noget naturligt eksisterende, en selvfølgelig Basis for ens smaa Erobringstogter ud i den fremmede Verden for at vinde Venner, for Smil, for Ros.

Far solgte Forretningen; en højtstillet Onkel havde tilbudt ham en Embedsstilling, men døde uheldigvis Dagen efter, at Forretningen var solgt, og Far fik aldrig at vide, hvad han havde ment. Forholdene blev smaa. Vi flyttede til Jernbanegade og til Vester Altanvejen. Jeg, som skulde læse i Ro, og desuden havde Dagen besat yderligere med at læse med yngre Drengene, fik et Loftskammer i Huset ved Siden af; denne Udsigt over Aadalen

var en Livsgave for en paavirkelig Dreng, og ogsaa for andre; Jer ser Billedet af mig selv og mine Lærlinge sidde i Kvistvinduet's Karm med Benene i Tagrenden og terpe Begyndelseslektierne i Latin, mens hele det dejlige, vide Panorama udbredte sig for os.

Ephed-Perioden med dens mærkelige Blanding af Melankoli og intense Glæder, ved hvad man saa, hvad man læste, det hvævede sig over en. Man skrev Digte — fik dem trykte, endog i udenlandske Tidsskrifter; man længtes mod et aandeligt Liv i Hovedstaden, fra Barikadekamp til at sidde som ydmyg Lærling ved aandelige Stormestres Fødder. Skolen blev et nødvendigt Pligtarbejde; kun med Undtagelser gennemlynet af enkelte Lærere, som kunde forlene Dagligstoffet med dyb almenmenneskelig eller almenvidenskabelig Baggrund, saa man anede en Helhed bag Lektieordningen.

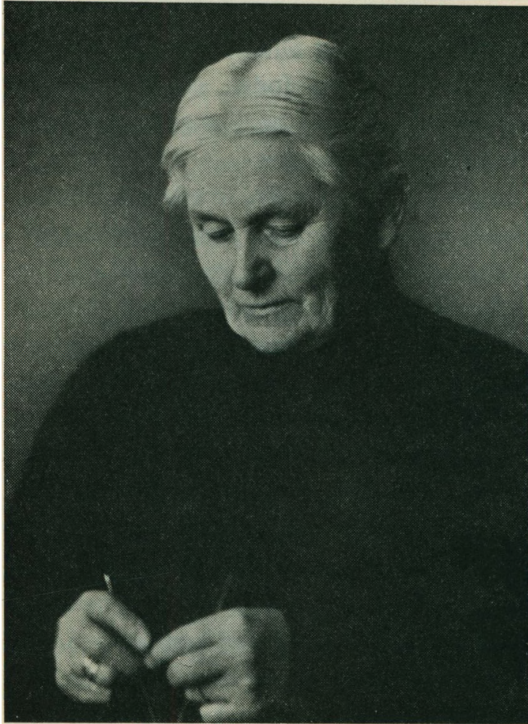
Nu synes jeg, at jeg maa have været en ret selvstændig ung Herre, men jeg har Billedet af Mors Visitter, naar jeg „arbejdede“ (eller skrev Digte), forsigtige Smaaature i Stuen, nysgerrig men lidt stolt. Jeg maa ikke have været ufølsom for hendes Kærlighed, hvor utaalsomt den end kan føles af groende Smaa-Jeger, som staar paa et prekært Udviklingsstadium; thi min Skolebalstale for Damerne blev en lang, vist meget lang, versificeret Ovation til Kvinden, men først og sidst til „ens Mor“. Hun var ikke med, saa kunde man lettere tale; om hun fik den at læse, husker jeg ikke — Blufærdighed er et mærkeligt Begreb i den Alder.

Mor begyndte at blive sygelig. Det var først Asthma. Far lejede en ret stor Have med et lille Hus højt paa Bakkerne over Vestre Altan; Udsigten var om muligt skønnere end i mit Kammer. Den lettere Luft deroppe skulde hjælpe, og Mor sled i Haven, og vi Børn maatte tage Del i Arbejdet; „Hoveri“, sagde Kammeraterne. Men dejlige Timer var det deroppe, og Mors Glæde ved Træernes Vækst, de plantede Blomster og ved at faa

sine egne Køkkenurter. Hvor ligger dog Glæden ved Jorden og dens Gaver dybt i os alle, om ikke bondefødte, saa dog rundne af Jorden. For os Drengene var der intet saa herligt som vore egne Kartofler, vore egne Æbler eller Gulerødder.

Mor blev sygere, laa meget til Sengs, men livede op, da min Studentereksamen stod for Døren. Jeg troede, hun var helt rask. Jeg kom til København; kort efter sendte Lægen hende til Diaconissestiftelsen, som en Slægtning af min Fader havde betrygget med sine Midler. Der døde hun pludselig af Kræft. Jeg burde have vidst det og forstaaet, at hun var i Fare. Men Børn, selv store, ser saa lidt. Det uventede Dødsbudskab var et dybt Slag for mig. Alt hvad man ikke havde faaet sagt eller faaet gjort; det rugende Savn af ikke at have vist fuldt ud, hvad man tænkte og ønskede! Dødsfaldet var den største Sjælsrystelse, jeg har oplevet, og Livet har ikke helt sparet mig. Siden har man trøstet mig med, at hun fik Fred, lykkelig i sin Tro. Da jeg besøgte hende, den Dag hun døde, sad en Missionær ved hendes Seng og prædikede i det evindelige for hende og for mig, selvfølgelige Ting, og jeg gik efter et kort „Farvel og saa kan vi tales ved næste Gang“. Det svier lidt i Sjælen, at denne næste Gang ikke kom. Ungdommen vokser paa sin egen Stamme.

Men Livsstrømmen fra min Moder, en Kuppelhvælvning over Dagens mekaniske Dont, en Verden af Poesi, Digtning, Fabulering, Dagdrømmeri, Interesser ud over Dagen og Vejen er vokset frem stærkere og stærkere over Fagarbejdet. Interessen for andre Mennesker og Ønsket om at „kaste af i de nærmeste Krav“, et mildt Sind, Sans for Glæder, for Humor, for Livet og for alle gode Ting var hende og hendes Indslag i Opdragelsen, hendes Gave til mig, vist uden direkte Ord og maaske ikke altid videreført, som hun vilde ønske. Hun blev baade Ballasten i min Skude og dertil en højt vajende, blafrende Fane paa Stortoppen. Den, der har haft en god Moder, har faaet en uendelig Kilde til Tak.

GUDRUN BANG, f. Hall

* 1861, † 1942

OLUF BANG, f. 1890

Skovrider

DEN TRYGGE HAVN

AF

OLUF BANG

Naar jeg nu tænker tilbage og i Erindringen danner mig et Billede af min Mor, synes jeg, at denne Overskrift passer saa godt paa hende.

Var hun ikke netop den Havn, som vi Børn tyede ind til, da vi var smaa og noget var gaaet os imod, en eller anden havde drillet os, og vi skulde prøve paa, om vi ikke hos Mor kunde finde Forstaaelse, ja vi var ganske sikre paa, at netop der kunde vi finde den. Eller vi havde slaaet os eller faaet en Rift, hos Mor var der Lægedom for al Slags Nød.

Mor havde en egen Evne til at indgyde Tillid. Hun vidste altid Raad, hvad enten det gjaldt hendes Børns smaa eller store Sorger, eller det var Far, der oppe i sit Studereværelse var kørt i Staa med et eller andet Problem.

Hvor har jeg mange Gange set Far komme ned til Mor, naar hun sad i sin Stue ved sit Sybord, vi kunde se paa hans Ansigt, at nu var der noget, der skulde drøftes. Naar Mor saa fulgte med Far op, vidste vi, at nu maatte vi ikke forstyrre, nu skulde de to have Ro til at tale sammen, men saa var vi ogsaa sikre paa, at saa vilde alt ordne sig paa bedste Maade.

Mor havde praktisk Sans, hvilket kom hende til megen Hjælp som Præstekone. Hun var Københavnerinde, født paa Frederiksberg, men kom som ganske ung Præstekone til et lille Sogn tre Mil Nord for Viborg — Ulbjerg —. Store Midler havde en

ung Præst ikke at raade over den Gang, men her kom Mors økonomiske Indstilling til stor Hjælp.

Mor var et Ordensmenneske, hun stillede store Krav baade til os Børn og til de unge Piger, hun havde i Huset. Vi syntes mange Gange, hun var for streng. Havde hun sagt noget, stod det fast, hun var ikke nem at rokke. Som Børn var det vanskeligt at indordne sig herunder, men nu, saa mange Aar efter, naar Lyset kastes tilbage, og Minderne træder tydeligt frem, stiger Takken op i ens Sind for, hvad Mor lærte os ogsaa paa dette Omraade.

Det var utroligt, saa nemt Mor fandt sig til rette i Livet paa Landet, men det maa sikkert skyldes, at hun fra første Færd af tog saa levende Del i Fars Gerning som Præst.

Trods de beskedne Midler, stod Præstegaarden altid aaben for Sognets Folk, og vi lærte hurtigt, at her gjaldt ingen Personsanseelse. Alle var lige gode og blev behandlet paa samme Maade. Enten det var Besøg fra Herregaarden, eller det var en, der langt ude fra den magre Hede kom for at melde en Begravelse eller en Fødsel, alle blev de modtaget med samme hjertelige og deltagende Sind.

Tit har vi oplevet, at Far kom ned for at meddele Mor, at nu var den eller den kommet for at meddele et Dødsfald. Mor lagde da straks sit Arbejde fra sig, nu var der noget, der var vigtigere, nemlig at følge med Far op for at vise sin Deltagelse i den Sorg, der havde ramt dette Hjem.

Naar en Søn skal skrive om sin Mor, vil det da ikke nemt gaa saadan, at alle de gode Sider kommer til at staa i et stærkt Lys, Manglerne og Fejlene taber sig i Taagen. De har været der, men Kærligheden og Taknemligheden skjuler dem.

Der var endnu et Træk i Mors Karakter, som jeg ikke kan lade være at nævne. Det var hendes store Trofasthed.

Havde hun først faaet Venner, saa glemte hun dem aldrig. Herom vidner de utallige Breve, der ved Juletid udgik fra hendes Haand, og de Mængder, der kom til hende, og som Jule-

aften blev læst højt i Familiens Kreds, for at vi alle kunde faa Lov at leve med i de Menneskers Glæder og Sorger, som Mor stod i Forbindelse med.

Mor kunde tage Del i Menneskers Sorg, men hvor kunde hun ogsaa være glad med de glade.

Hvor staar Sommerferierne levende for os Børn, naar Familien kom paa Besøg. Ikke en eller to Dage, men 8-14 Dage ad Gangen. Saa var der Liv i Præstegaarden. Hvor mindes vi de lyse Sommeraftner, vi Børn var puttet i Seng og skulde sove, men hvem kunde det, naar vi nede fra Krocketpladsen hørte Latter og livlig Diskussion.

Hvor kunde Mor le hjerteligt.

Eller vi mindes, naar Jagttiden var gaaet ind, og Præstegaarden fik Besøg af min Farfar den gamle Forstraad med sine Sønner, Klitinspektøren, Arkitekten og Skovrideren, og min Faster, nu afdøde Provstinde Winther. Da genlød Stuerne af Musik næsten Dagen lang, kun afbrudt af de traditionelle Jagtture og den deraf følgende Diskussion.

I saadan en Tid havde Mor naturligvis travlt, men hun var glad, hun var levende med i det alt sammen.

Efterhaanden som Tiden gik, og Kredsen blev mindre og mindre, holdt saadanne Sammenkomster jo op af sig selv, men i Mors Minder levede de stadig, de blev ved at staa i et lysende Skær, saa længe hun levede.

Da jeg var elleve Aar, kom jeg paa Kostskole.

Der var langt fra Vestjylland til Sydfyn, og det var en streng Overgang for mig, men mindre strengt har det ikke været for Mor.

Vi havde en prægtig Nabokone — Marie Urup — hun var til stor Hjælp for Mor ved mange Lejligheder, og vi Børn løb over til hende tidligt og sent, men paa dette Punkt forstod hun ikke Mor. Hun syntes, Mor var for haard og streng, at hun kunde faa det over sit Sind at sende mig saa langt hjemmefra. Hun forstod

ikke, at det var aller sværest for Mor, men at Mors Overbevisning om, at det var bedst for mig, var det afgørende. Hendes egen Smerte og Savnet ved at undvære mig, kom i anden Række, og maatte ikke komme frem.

Men det kom frem, da hun tog imod mig ved min Hjemkomst til den første Juleferie. Da græd og lo vi, maaske mest det første, men da mærkede jeg ogsaa hendes uendelig store Kærlighed, og jeg forstod lidt af, hvad hun havde maattet kæmpe igennem for at bevare den ydre Ro og Ligevægt.

Mors Liv var baaret af en fast Tro.

Det var ikke saadan, at det over for os Børn kom frem til enhver Tid, men naar det kom frem, skete det paa en saa rolig og selvfølgelig Maade, at det prentede sig dybt i vort Sind.

Jeg husker tydeligt, at jeg som en 8-9 Aars Dreng var kommet til at spekulere over, hvad Indre Mission og Grundtvigianisme var. Retningerne stod ret skarpt over for hinanden i den Periode. Der var paakommet mig en stor Ængstelse for, om Far og Mor nu ogsaa var med paa den rigtige Side. Tilsidst maatte jeg tale med Mor derom. Paa mit Spørgsmaal om, hvad Far og Mor troede paa, fik jeg det meget enkle men bestemte Svar: Vi tror paa Jesus Kristus.

Der fulgte ingen yderligere Forklaring med, men det var ogsaa unødvendigt, mit Barnesind fandt Fred, og det Svar har haft sin store Betydning for mig hele mit Liv.

Vi Børn blev tidligt overbevist om, at Mors Liv var baaret af Bøn.

Naar man i Erindringen prøver at gennemgaa sin Barndom, bliver alt paa en forunderlig Maade forstørret, ogsaa Tordenvejr. Jeg mindes ikke at have oplevet noget saa voldsomt som et Tordenvejr paa Vestkysten.

Min Far var i Tiden 1896 til 1907 Præst i Thorstrup og Horne ved Varde. Det var to store vidtstrakte Sogne, saa Far var meget ude.

Hvor husker jeg tydeligt, som var det i Gaar, en Sommer Eftermiddag da et voldsomt Tordenvejr trak op. Vi var alene hjemme med Mor. Da Vejret var paa det højeste, gik jeg ind til Mor i Spisestuen, hun kunde se paa mig, at jeg var meget bange. Hun tog mig da ved Haanden, og vi fulgtes op i Fars Stue, der satte vi os i Fars store Sofa, og Mor bad for os og for Far.

Jeg tror ikke, Tordenvejret holdt op med det samme eller af den Grund, men Angsten var taget fra mig.

Fra den Tid husker jeg ogsaa de store Møder, der om Sommeren afholdtes i Nørholm Skov, og hvor mange af de Missionærer, der enten var hjemme paa Ferie eller skulde udsendes, talte. Disse boede ofte i Præstegaarden, og vi blev herigennem godt kendt med dem. Naturligvis vilde de hurtigt være gledet ud af min Erindring, hvis ikke Mor i sin Aftenbøn med os altid omfattede disse Menighedens Udsendinge med sin Forbøn.

Mor blev Enke i 1930 og levede sin sidste Tid paa „Sarepta“ ved Diakonissestiftelsen. Her kom hun mod sit Livs Afslutning tilbage til sin Ungdoms Frederiksberg, og vi kunde mærke, hvor godt det gjorde hende at vandre paa de kendte Steder og hvile i sine Minder fra Ungdommen.

Hun blev dog ved med at være Præstekone til det sidste.

Paa „Sarepta“ gik hun sin daglige Runde for at tale med, trøste og opmuntre dem, der trængte dertil, og fik saaledes paa en Maade Lov til at blive i sin Gerning til hun blev kaldt hjem.

Jeg har omtalt, at Mor var streng og stillede store Krav til de unge, hun havde i sit Hus, men hun stillede ogsaa store Krav til sig selv, og de unge mærkede snart, at det, der laa bag ved Mors Væremaade ikke blot begrundedes i, at Arbejdet skulde gøres, men der laa Interesse for og Kærlighed til dem deri. Mor vilde gerne gøre dem til dygtige, pligttopfyldende og gode Mennesker.

Vi Børn fik et tydeligt Bevis paa, at Mors Gerning ogsaa paa dette Omraade ikke havde været forgæves.

Da vi fulgte Mor paa den sidste Rejse og kom til Odense Kirkegaards Port, hvem stod saa der for at følge deres gamle Madmor og gode Ven til hendes sidste Hvilested. Der stod Mors to første Piger. De havde trodset Besættelsestidens vanskelige Rejseforhold og var kommet fra Jylland for at bringe deres sidste Tak.

Mor holdt meget af Salmer. Til Slut vil jeg gerne anføre nogle Linier af en, hun var særlig glad ved:

Ogsaa mig den store Synder,
frelste du i Jesu Navn,
og mit Liv, mit alt jeg finder
i din milde Faderfavn.

HUN TOG LIVET SOM EN GAVE OG ET KALD

AF

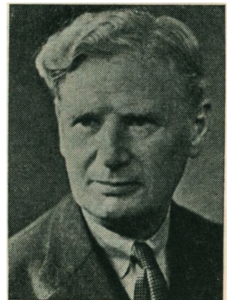
EMILIUS BANGERT

Min Mor, Ida Josepha Bangert, fødtes d. 20. Maj 1853 i København, — i Gothersgade Nr. 26, — og var Datter af Skibskaptejn Julius Andersen og Hustru Petrea Annine, vistnok f. Christensen. Hun blev deres eneste Barn. Ikke længe efter Fødslen blev Moderen angrebet af Kolera og døde, 24 Aar gammel, under den da i København hærgende Epidemi. Min Morfar maatte da se sig om efter en midlertidig Anbringelse af sit Barn, hvad han fandt hos gode Venner i Helsingør, — den By, han selv stammede fra. Et Par Aar efter sin Hustrus Død ægtede han Emma Julie Bang, Datter af Parykmager Bang. Min Mor kom da tilbage til ham og voksede op sammen med hans 6 Børn af andet Ægteskab og blev fuldt og helt Søskende med dem. Først ret sent erfarede jeg, — gennem en Samtale, de førte med hinanden —, at de ikke havde samme Mor. Mine Bedsteforældre viste hende den samme Kærlighed og Omsorg, som blev deres egne Børn til Del. Min Mor var i alle Henseender paa lige Fod med dem.

Min Morfars Far var Helsingør-Skipper. Han omkom i ung Alder ved en tragisk Ulykke i Byens Havneindløb; hans Hustru ventede ham paa Havnekajen og var Vidne til, at han gik ned med sin Skude. Hun stod da ene tilbage med 6 Drengene, hvem hun skaffede Ophold og Uddannelse ved at overtage et Logihus for Søfolk i Københavns Nyhavn. Min Morfar blev 13 Aar gam-

IDA BANGERT, f. Andersen
* 1853, † 1904

EMILIUS BANGERT, f. 1883
Domkantor

mel sendt til Søs og var borte paa sit første Togt i 8 Aar. Han mødte da op i København som fuldvoksen Mand med stort Fulds-kæg. Det var nu paa høje Tid at faa ham konfirmeret. Fulds-kægget gav iøvrigt Anledning til en munter Episode: Han blev af sin Mor ført op ad Kirkegulvet, men Klokkeren standsede dem og gjorde diskret opmærksom paa, at der ikke var Brudevise den Søndag. Han arbejdede sig fra yderlig fattige Forhold op som Sømand og endte som en velhavende Skibsreder. I 1887 købte han den anseelige Villaejendom, Strandvej Nr. 41, (paa det Sted, hvor nu Kildevældsgade skærer sig ind fra Strandvejen), og havde her sit Hjem til sin Død 1888. Jeg var da 5 Aar gammel, saa det smukke Hjem hos „Bedstefar paa Strandvejen“ med den prægtige Udsigt over Sundet med den store Skibsfart, — som naturligt havde min Morfars fulde Interesse —, staar præget ganske stærkt i min Erindring, sammen med hans Skikkelse, — middelhøj, lidt korpulent, tæt og stærk, med Ansigtet indrammet af en Skægkrans, som det langt op i Tiden var Skik og Brug blandt Søens Folk.

Min Mor voksede op under de allerbedste ydre Kaar. Hjemmet var smukt og velstaaende, men uden Luksus af nogen Art. Min Mors Forældre var afgjort af borgerlige Idealer. For Hjemmets aandelige Atmosfære kan jeg, — da det blev ophævet i mine tidlige Barneaar —, vanskeligt gøre Rede. Det kan dog ikke fejle, — efter det Indtryk jeg har fra min Mor og hendes Søskende —, at Familiens Medlemmer stod Last og Brast med hinanden i dyb indbyrdes Hengivenhed, i en næsten selvfølgelig Tro paa Gud, i høj Moral, i ægte Interesse for Litteratur og Kunst og ikke mindst i den Kærlighed til Fædrelandet og dets Historie, som havde sin særlige Tone gennem Oplevelserne i 1864. Disse sidste gik dybt i min Mor. Gang paa Gang talte hun til os Børn derom.

Da min Mor var blevet „ung Pige“, besluttede Forældrene at sende hende paa Landet for at lære Husholdning. Hun kom til

et Proprietærpar Lund paa en Gaard nær Ringsted; hun har da været en 18-19 Aar gammel. Der mødte hun sin „Skæbne“. Min Far, — 1½ Aar ældre end hun —, var dengang en ung Landmand, ansat som Forvalter paa „Vigersdalsgaarden“ (Benløse Sogn), som min Farfar var Ejer af 1870—74. De mødtes i Ringstedegnens Selskabsliv, saavel paa Proprietær- som paa Herregaardene og bestemte sig for hinanden. Jeg husker fra min Barn- dom, at man i Familien af og til holdt min Far noget til bedste med, at han som ung var et Stykke af en Selskabsløve og „Dandy“. Billeder af ham fra den Tid kunde for Resten tyde paa, at der maaske var noget om det. Men det betød dog ikke, at han var overfladisk eller verdslig. Allerede under sin Konfirmationsforberedelse blev hans Livslinie forankret i den kristne Tro, — noget der senere førte ham ind i et omfattende kristeligt Lægmandsarbejde. Udsigterne til at kunne indgaa Ægteskab var dog temmelig lange. Landbruget bød ham ikke Fremtidsudsigter, som han turde bygge paa. Han besluttede sig da til at søge en fast Stilling og blev knyttet til „Østifternes Kreditforening“. I 1880 blev mine Forældre gift under smaa Kaar. De boede i en Lejlighed paa Østerbro.

I den Bydel var der paa de Tider en Præst, — Peter Krag ved den da nyopførte Sct. Jakobskirke —, hvis Forkyndelse fremkaldte et stærkt kristeligt Liv. Mine Forældre kom ind i dette. Det er næppe for meget sagt, at de blev „vakte“ og yderst aktive Kristne og vedblev dermed til deres sidste Stund. Naturligvis blev Hjemmet i højeste Grad præget heraf, — ogsaa ved at min Far kom ind i Ledelsen af en lang Række kristelige Arbejder, af hvilke K.F.U.M., Københavns indre Mission, Københavns Kirkefond og flere andre i Virkeligheden beslaglagde al hans Fritid, som for Resten ogsaa — bedømt efter vor Tids Forhold — var særdeles rigelig. Det var i mange Aar noget ret sjældent, at han om Aftenen sad hjemme hos Mor og os 4 Børn. Oftest var han til Møder. Og dog følte vi os ikke „faderløse“.

Han havde stor Evne til at organisere sin Tid og faa det mest mulige ud af den, — ogsaa til bedste for Hjemmets Liv.

Dagen begyndte tidligt med Morgenandagt, som min Far holdt; men min Mor havde ogsaa sin Del af den. Hun bad hver Morgen det lille Salmever: „Skriv dig Jesus paa mit Hjerte“. I Barneaarene havde jeg lidt svært ved at forstaa dets Indhold. Jeg forestillede mig noget om et Brev fra Jesus, som Postbudet havde bragt hende. Senere hen har Verset været mig kært, — ikke blot for dets Indholds Skyld, men ogsaa fordi det nu engang var min Mors Vers, saadan at jeg stadig hører hendes Stemme igennem det. Ogsaa om Aftenen fik jeg, der gik lidt senere til Ro end mine yngre Søkende, Indblik i hendes Guds-liv. Saa maatte jeg hente „Bogen“ til hende. Det var Biskop Rørdams Oversættelse af det nye Testamente, som netop dengang var blevet fuldført. Min Far havde givet hende et Eksempplar, indbundet i lyst Hellæderbind. Hun studerede i Bogen, medens jeg sad ved Siden af hende. Til Slut foldede hun sine Hænder, og uvilkaarligt foldede jeg ogsaa mine i en mer eller mindre bevidst Følelse af, at nu foregik der noget, som man i hvert Fald maatte være stille overfor.

Efter Andagten og Morgenmaden begyndte Arbejdsdagen, — for os Børn med Skolegang. Oftest ledsagedes vi af min Far. Til at begynde med var Turen ikke lang, — fra Rosenvængets Allé til Stockholmsgade. I 1890 flyttede vi til Hj. af Strandvejen og Scherfigsvej (nær Tuborg), — et dengang fuldstændig landligt Sted. Turen blev da nøjagtig 2 Fjerdingsvej. Sporvogn forekom ikke i vor Tilværelse. Vi dannede sammen med Naboernes Børn en hel Karavane, der drog afsted med Fædrene i Spidsen. Efter Skoletid kunde Hjemvejen være lidt lang og trættende, men den Tanke, at Mor sad derhjemme og ventede os, — maaske ogsaa med et eller andet godt til os —, lettede Vandrigen. Ofte maa jeg tænke tilbage paa hendes fine Instinkt for altid at være der, naar vi Børn havde hende behov. Var der noget „ivejen“,

kunde vi mærke paa hende, at hun havde en Anelse eller maa-ske Vished derom. I Opdragelsen undgik hun de „slaaende Argumenter“; om de maatte være nødvendige, overlod hun dem til det faderlige Ophav. Hun raadede over andre og mere virkningsfulde Midler, først og fremmest en stor Overtalelsesevne. Ved Hjælp af den fik hun gerne sat Tingene paa Plads. Var Sagen alvorlig, kunde hun henfalde til at græde, hvad for os Børn var noget katastrofalt. Hun foreholdt os, at vi ikke blot bedrøvede hende, men ogsaa Gud, hvis Børn vi var i langt dybere Forstand end hendes; vi var hende kun betroede af ham.

Hendes Sind var yderst bevæget; hun havde en levende Fantasi og kunde med Rette kaldes et romantisk Gemyt. Glæde og Sorg gik dybt i hende. Havde hun ikke været udrustet med sund Fornuft og Dømmekraft, ja Klogskab, men udelukkende havde ladet sig lede af det følelsesbetonede og fantastiske, vilde hun have oplevet mange Skuffelser. Som den alvorlige Kristen hun var, kresede hun ikke om sig selv; det var først og fremmest de andres Glæde og Sorg, der angik hende. For mig gav hun i sin fine Musikalitet et af de smukkeste Udtryk for det, der rørte sig i hende. Trods det at hun ikke havde faaet nogen videregaaende Undervisning, kunde hun spille Klaver med en musikalsk Fylde og Hengivenhed, som greb mig, — de ikke for svære Værker af de gamle Mestres (Bach), men ogsaa saa teknisk og musikalsk krævende Opgaver som Beethovens Waldstein-Sonate. Efterhaanden lød hendes Klaverspil sjældnere. Det blev trængt i Baggrunden af de Opgaver, som Hustru- og Moderkaldet lagde paa hende, — de mange Pligter, som tog Tid og Kræfter og krævede Troskab og Ofre. Udadtill „synede“ hendes Liv og Ger-ning ikke ekstraordinært, men var saa meget mere dyrebar for os, der fik vort Livsgrundlag igennem den.

For min Far var hendes Evne til at styre Hjemmet og drage Omsorg for Børnene af vital Betydning. Uden den kunde han ikke have været saa meget borte fra Hjemmet, som Tilfældet

var. Fra sin Side var hun, saa meget hun kunde og af ganske Hjerter med i hans kristelige Virksomhed og glædede sig ved at aabne Hjemmets Døre for de mange Mennesker, som denne bragte min Far i Forbindelse med. Var det daglige Liv i Hjemmet som Regel ganske stille, saa kom der Tider, hvor mange Fremmede gav det et højest livfuldt Præg. Min Mor fik da Lejlighed til at udfolde sine udmærkede Værtindeegenskaber. Hun var umiddelbart indtagende i sin Glæde over at se de mange Gæster i Hjemmet, ikke mindst de udenlandske K.F.U.M.- og Missionsfolk. Gennemgaaende var dette dog ikke „Selskabelighed“ i almindelig Forstand. De, der mødtes i Hjemmet, søgte hinanden i et højere Formaals Tjeneste, — for at træffe Aftaler og hente Raad hos hinanden. Noget helt mærkværdigt var Sommersøndagenes Møder for K.F.U.M.s Hovedforenings Medlemmer. Foreningen var endnu i 1890-erne ikke særlig stor. De Medlemmer, der havde Lyst til at tilbringe Søndag Aften i K.F.U.M., kunde meget vel rummes i vore Stuer og da især i vor ret store og smukke Have, — naar Vejret tillod det. Min Mor lagde et stort Arbejde i at sørge for hver enkelts Velbefindende. Mændene, der mødtes hos os, var fra alle Lag i Samfundet, — Adel, Embedsstand, Arbejdere, — ja ogsaa nogle, der havde et lidt plettet Generalieblad.

Disse Sammenkomster staar for mig som prægede af sand demokratisk Aand, noget der vistnok var bemærkelsesværdigt i de Tider.

At min Mor følte sig saa draget netop af de udenlandske Gæster og elskede at faa dem til at berette om Forholdene i deres Lande, har jeg senere forstaaet som et Udslag af hendes gløddende Interesse for fremmede Lande og Længsel efter at komme ud og se sig om i Verden; — hun var ikke for ingenting en vidt berejst Sømands Datter. Men denne Længsel blev aldrig stillet. Dertil var hun for bundet af Hjemmets Pligter og det Maadehold, som vore økonomiske Forhold paalagde os. Det maatte for

hende blive ved Drømmen om den store, skønne Verden. Kun een Gang forundtes det hende at komme udenfor Landets Grænser, idet hun ledsagede min Far paa en Rejse i et K.F.U.M.-Anliggende til Göteborg. Det var unægtelig en mager Rejse-Status for en, der levede i Drømmen om at se Roms Herligheder. Hvor ofte har jeg ikke set hende fordybe sig i Vilhelm Bergsøes store Foliant: „Rom under Pius IX“! Det var Forberedelserne til en Færd til den „evige Stad“, — om den skulde blive mulig. Men det skete ikke, og hun henfaldt ikke til Skuffelse, end sige Forurettelse herover. Hendes Liv var rigt nok i sig selv og fyldte hende, fordi hun tog det som en Gave og et Kald.

Min Mor havde et i det store og hele godt Helbred. Alligevel kom hendes Livsafslutning uventet tidligt. Hun døde den 25. Februar 1904, knapt 51 Aar gammel; en pinefuld Kræftsygdom bragte hende til at svinde hen; det tog c. 1½ Aar. Midt i denne svære Prøvelse hvilede hun trygt i sin kristne Tro. Ved hendes Begravelse fra Sionskirken i København talte Provst Viggo Obel og daværende cand. theol. Olfert Ricard, som i en Aarrække havde været en nær Ven af hende, — lige fra hans første Studenterdage. Jeg var for hensunket i mine egne Tanker til paa længere Sigt at mærke mig Talernes Indhold, — jeg maatte mere tænke paa min ældre Broder, der dengang levede i New York og derfor ikke kunde være sammen med os andre ved Mors Baare, — og paa de sidste Ord, hun sagde mig, inden Bevidstløsheden tog hende: „Naar jeg er gaaet bort, maa du være god mod de andre“ og nævnede langsomt og eftertænksomt mine Søskendes Navne. Til det sidste kresede hendes Tanker om Børnene og Hjemmet, som hun helt og udelt satte sig selv ind paa at hegne om gennem Bøn og Arbejde.

HUN ELSKEDE SIN MOR -

AF

JØRGEN BANKE

Da jeg blev Skolelærer i Aaret 1900, sae min Mor til mig: „I moderne Skolelærere lærer ikke Børnene noget. Nej, da jeg gik i Skole hos gamle Petersen i Ebberup, lærte vi noget. Jeg kunde en Mængde Salmer og Skriftsteder samt alle de store og smaa Profeter; hvad kan I?“

„Læste I da i de store og smaa Profeter?“

„Næ! men vi kunde dem,“ og saa begyndte Mor i Ramsetone: „Af de store Profeter er der fire: Esaias, Jeremias, Ezekiel og Daniel. Af de smaa er der tolv: Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Micha, Nahum, Habakuk, Zephaniah, Haggai, Zakris, Mallekis.“ De sidste gik som Kæp i et Hjul, og hendes Ansigt straaledede, da hun var ved Vejs Ende.

„Ja, Jørgen, jeg havde saa tungt ved at lære udenad, jeg græd mine modige Taarer, men jeg blev ved, indtil de sad fast.“

Mor var 55 Aar dengang. Tyve Aar efter, da jeg var blevet Bibliotekskonsulent, sad jeg inde i Mors og Fars Lejlighed i Bergthorasgade og hørte Mor nynnesynge ude i sit lille Køkken, da slog det mig, at jeg skulde gaa ind og prøve, om de smaa Profeter sad, hvor de skulde. Jeg gik ind til Mor, drak et Glas Vand og sae: „Ah, Hoseas,“ og saa kom Ramsen igen fra Mor, medens hun rørte i Gryden, men denne Gang glemte hun to. Det var Resultatet efter alle de Lidelser, hun havde gennem-

Tegning af Chr. Lyngbo

KAREN MIKKELSEN, f. Jørgensen

* 1845, † 1922

JØRGEN BANKE, f. 1877

f.h. Bibliotekskonsulent, Forfatter

gaaet i sin Skoletid, Lidelserne mindedes hun ikke nu, men Profeterne sad fast.

Mor fødtes den 22. April 1845 i Truelsemosegaard, Kærum Sogn, Vestfyn, som Datter af Gaardmand Jørgen Nielsen og Dorthea Jacobsdatter, der før havde været gift med Rasmus Larsen, som døde ganske ung. Jørgen Nielsen var fra „Kohavegaard“ i Voldbro Sogn. Han udmærkede sig ved en ualmindelig stærk Flid og en fast Vilje. Ved Jørgen Niensens Konfirmation 1817 staar der i Kirkebogen: „Meget god, fast af Karakter, tilsyneladende haard, men stedse sædelig“. Jørgen Nielsen var en typisk Repræsentant for den danske Landbostand i den sejge Genrejsningskamp efter Statsbankerotten og de to paafølgende slesvigske Krige. Han flyttede ind som Fæster, idet han giftede sig med Enken, men efter faa Aars Forløb købte han Truelsemosegaard og blev en velhavende Mand inden sin Død 1877.

Dorthea Jacobsdatter var et ejegodt Menneske, der aldrig kunde taale, at nogen led ondt, hverken Dyr eller Mennesker. Mor slægtede baade sin Far og sin Mor paa. Hun fik Faderens sejge Udholdenhed og Retssans og Moderens gode Hjerte. Hun stræbte hele sit Liv efter Retfærdighed, Barmhjertighed og Sandhedskærlighed.

Hendes tre ældre Stedsøskende elskede lille Karen, hun var altid „alat [parat] og villig“, som det hed paa fynsk, naar hun var hjemme fra Skole og færdig med at banke Ramserne ind.

Hun elskede sin Mor, men var ræd for sin Far, han satte saa stærk Respekt om sig, fordi han var saa dygtig og aldrig gav sig af med Børnene, en enkelt Gang kunde han stryge dem over Haaret — men i Reglen lød det: „Gaa til Side, jeg har travlt.“ Og saa snart Børnene kunde gøre den mindste Nytte, blev de sat til det.

Da Mor skulde konfirmeres, kom hun til Nørre Broby hos sin Fæster, der i og for sig var lige saa streng som hendes Far. Men saa længe hun gik til Præst, syntes hun, det var dejligt. For her

hos Præsten blev hun regnet for en af de bedste, hun kunde jo alle Ramserne, der møjsommeligt var slaaet fast i Ebberup Skole, hun mindedes altid den gamle Lærer Petersen, der havde en Lineal med Staalkant, som han gav dem over Fingrene med, hvis Ramsen ikke var lært. I Mors Øjne var dette et Tortur-redskab, men hun bar ikke Had eller Nag til Petersen; hun mente, at det var noget, som „hørte sig til“. Hun sagde dog til mig: „Saadan noget gør du vel ikke ved Børnene?“ og saa saa hun med sine milde Øjne op til sin store Skolelærersøn, som hun elskede over alt paa Jorden, men hun sagde det aldrig højt.

Efter Konfirmationen blev Mor i flere Aar hos sin strenge Faster i Nørre Broby. Hun lærte at bestille noget. Op Klokken 4 om Morgenen Sommerdage med Malkebøtten paa Hovedet en hel „Fjerdingsvej“ ud i Marken, malke, og tilbage igen, inden Davre. Men der var ogsaa mange rige Stunder, hun mindedes — hun var afholdt af sine mange jævnaldrende og blev bedt meget ud. Da jeg kom til Nørre Broby hos Moster Johanne, var der mange ældre, der endnu mindedes Poul Jørgens Karen, som Mor dengang hed. Hun mindedes sine Odensebesøg; en Gang havde hun set Frederik d. Syvende og været saadan inde i Folkestrømmen, at hun fik et personligt Nik fra ham, det glemte hun aldrig, hun var kongetro hele sit Liv. En anden Gang var hun i Teateret og saa „En Spurv i Tranedans“. — Indtil sit 20. Aar var hun i Nørre Broby; saa kom den store Sorg over Børnene i Truelsemosegaard. De mistede deres kære Moder.

Karen kom hjem og var Pige i Truelsemosegaard sammen med sin yngre Søster Kirsten, og den ældste Stedsøster Maren var Husbestyrerinde for Faderen, der havde sin Stedsøn Lars og sin Søn Rasmus som Karle. Arbejdstempoet i Gaarden var lige haardt, selv om det var Jørgen Nielsens egne Børn. Lars var med i 64-Krigen, men kom hel tilbage, og han var en ualminde-

lig dygtig Forkarl — og der kom Penge til Gaarde i de Dage, da 1 Td. Hvede kostede 18 Rigsdaler.

Jørgen Nielsen var allerede saa vidt, at han kunde udbetale en ordentlig Morsarv til Steddøtrene, som han fik gift med Gaardmænd dels i Nørre Broby og dels i Haarby Kirkemark. Lars sørgede selv for sin Brud og fik en lille Gaard i Ebberup. Nu var Jørgen Nielsen alene med sine egne, og saa maatte han holde et Par fremmede Tjenestefolk.

Mor var blevet Husbestyrerinde, Kirsten Førstepige og Rasmus Førstekarl.

Den Tid mindedes Mor saa ofte; det var hendes bedste Tid.

Naar Sønnen i Truelsemosegaard kørte ud med sine Søstre, var Lykken stor hos de tre. De morede sig baade før, under og efter den Selskabelighed, de kørte til.

Men det varede kun et Par Aar, saa døde Rasmus af Tuberkulose, og Jørgen Nielsen og hans to Piger sørgede i flere Aar.

Men det er klart, at Frierne til de to velstaaende Gaardmandsdøtre ikke blev væk. Kirsten blev forlovet med en af Sønnerne fra Liltoft, og Mor fik Mikkel Hansens Niels fra Hollændergaarden.

Mor og Far fik Truelsemosegaard, og Kirsten kom til Trunde-
gaard i Ørsted.

Jørgen Nielsen døde i 1877, og han døde lykkelig; han var glad for sin Svigersøn.

I 1884 brændte Truelsemosegaard, og med denne Brand begyndte Mors store Tragedie.

Mor anede ikke noget om, at Far havde sat en stor Gæld paa Gaarden. Han hjalp sine Søskende i Sverige, hvor de havde faaet Gaarde. Han kautionerede og maatte betale, efterhaanden som Brødrene gik fallit og rejste til Amerika, hvor de for øvrigt blev Pionerer som Landmænd i Nord-Dakota. Det skete i den Tid, da Landbruget gik over fra Kornproduktion til Kvægproduktion, en vanskelig Tid for dem, som havde Gæld paa

Gaardene. Konerne dengang anede jo ikke, hvad Mændene havde for sig med Hensyn til Pengevæsenet, og Mor ønskede sig derfor en smuk ny Gaard efter Branden, og det fik hun, men det varede jo ikke længe, før hun fik Klarhed over, at vi var paa Fallittens Rand. Mor arbejdede og sled af alle Kræfter, men det hjalp ikke; Truelsmosegaard var saa behæftet, at den paa Tvangsauktionen blev solgt for Kreditforeningsgælden, 30.000 Kr. —

Far var inden Auktionen rejst til København for at søge Arbejde, og i de Tider var der jo Chance for de fallerede Bønder med Hensyn til faste Pladser. Under Tvangsauktionen fik Mor Tilbud fra sine Søkende om, at de vilde købe Gaarden til Mor og mig, om hun vilde lade sig skille fra Far. Men dertil svarede Mor et blankt Nej.

Hun maatte forlade den gamle Slægtsgaard og flytte ind i en Toværelseslejlighed ude paa Tingvejen paa Amager.

Niels Mikkelsen paa første Sal havde stadig lange Forklaringer til den bedrøvede Karen om Byen og dens store Fordele frem for Landet.

Naar man var klædt nogenlunde paa og gik i København, var der ingen som spurgte om, hvem man var, her havde alle lige Ret, naar de gik paa det rigtige Fortov. Københavnerne var storartede Mennesker, flinke og hjælpsomme, og saa er der en Mængde af vore egne herovre, lagde han trøstende til.

I de Maaneder, Far havde været i København, før Mor og jeg kom derover, havde han hjemsøgt alle de fallerede Fynboer fra Hjemegnen. Hver Søndag havde han travet fra Sted til Sted og spurgt op fra den ene til den anden, særlig efter at han havde faaet Arbejde paa Geværfabrikken, havde han travlt om Søndagen med at finde Lidelsesfæller. Det var Faders gamle Oberst fra Soldatertiden i Odense, som fik ham ansat paa Geværfabrikken; han skulde gaa Bøssemagerne til Haande og fik i den Anledning 11 Kr. og 66 Øre om Ugen. Han lejede da den

tomme Lejlighed paa Tingvejen 79 for 11 Kr. om Maaneden. I den Uge, vi skulde betale Huslejen, havde vi saa kun 66 Øre, om ikke der var lagt noget tilside.

Far kunde hurtigt tilpasse sig de nye Forhold. Bøsemagerne morede sig med at jage med den fynske Bonde fra den ene Ende af det lange Værksted til den anden, men det varede ikke længe, før han lærte sig, hvad han skulde gøre for at faa dem ind paa rimelige Fordringer. Far gik til Værkmesteren og sagde, at man havde jaget saadan med ham, at Milten stak ham, saa han ikke kunde flytte en Fod.

„Det er nok Løgn, Fynbo, men gaa nu bare i Gaarden og luft dig lidt, saa skal jeg se at faa lukket Munden paa Jakobsen, der i et Væk brølte op efter Halvtommeskruer, nyt Sandpapir, en Æske Fjedre m. m.“

Det var værre med Mor, hun følte sig som i et Fængsel, disse to Stuer næsten uden Møbler, den Smule Køkkentøj for de sidste Skillinger. Jeg hentede Vand i Gaarden, Mor turde faktisk ikke gaa ned ved Dagslys i den første Tid, hun boede paa Tingvejen 79, hun syntes, det var den største Skam, der kunde ramme et Menneske. Den Gaard, hvor hun var født, og hvor hendes Slægt i over 200 Aar havde boet, havde hun maattet lade sælge ved Tvangsauktion, hun var ved at føle det som hendes Skyld, fordi hun sagde Nej til den tilbudte Hjælp.

Men efter at vi var flyttet ind i de tomme Stuer, følte hun sig skyldbetyngt. Naar hun stod i Vinduet og saa ud over Sundbyvester Lergrave, ud over Amager, opfattede Mor ikke den store By med alle dens Gaader, som Far og jeg, men hun saa kun de forreste Vandhuller med Blikdaaser, hullede Kulspande, Hunde- og Katteligg og Lossepladserne til Venstre — alt sammen noget som stødte hendes fynske Ordenssans.

„Herregud,“ sukkede hun, „at det skulde ende saaledes.“

Den første lidt milde Tusmørkeaften fik Far og jeg Mor med paa en Tur langs Lergravene over til Remisen, en Gruppe Træer,

som skulde forestille en Skov, den blev, efter hvad Drengene sae, brugt som Sømærke. Far talte om den storartede Udsigt, vi havde til Byen, vi var rigtignok mere heldige end Farbror Sørensen, som boede i Absalonsgade Nr. 30 tredie Sal i Baggaarden, selv om der var Udsigt til den kgl. Skydebane.

Hen over det vældige Græslagen, saa vi over til den store By, Frelserens snoede Kirketaarn med Kuglen. Far sae, at den var saa stor, at 12 Mennesker kunde sidde om et rundt Bord deroppe. „Og du kan staa i Vinduet, Karen, og se Kuglen paa Nikolaj Taarn gaa op Klokken eet,“ sae Far. „Det kan du jo indstille Regulatoruret efter.“

Regulatoruret og saa Kisten, som den kaldtes, et Skuffemøbel, Mor havde faaet af sin Faster i Nørre Broby for at tjene hende trofast i 6 Aar, var det eneste, der var blevet tilbage af hele Herligheden. Rasmus (vor trofaste Karl paa Fyn) havde sørget for at pakke de to Genstande ind, saa de intet led ved den lange Rejse. Naar Mor saa paa disse Ting eller hørte dem nævne, græd hun ganske stille, hun tænkte paa Afskeden med Rasmus og Dorthea, den var langt inderligere end Afskeden med den nærmeste Familie. Rasmus og Dorthea var de eneste, som forstod baade Far og Mor, de eneste, der kunde forklare, hvorledes det hele var gaaet til.

„Niels var altfor flink ved Brødrene,“ sagde Rasmus, „og saa gik det jo galt med Hestens Afkom, og det var der i Grunden ingenting at gøre ved, saadan havde Vorherre altsaa skabt dem, „baade Neils og Hesti“. Mor glemte aldrig, at Rasmus stod med en Hundredkroneseddel, han havde taget ud af „Hingstebogen“ og vilde give Mor, da hun rejste, men det kunde hun dog ikke tage imod.

Det var saadan noget, Mor tænkte paa, medens Far forklarede.

„Mor kom først til Virkeligheden, da vi gik forbi Lossepladsen, hvor den frygtelige Lugt var ved at give Mor et Ilde-

befindende. „Hvad er dog det, Niels?“ „Ja, her lugter ikke godt, naar Vinden bær herhen.“ „Jamen, hvad er det levende derovre bag Plankeværket?“

„Det er saamænd Rotter, Karen.“ Jeg løb hen til Plankeværket og kravlede op. Det var rigtigt, det bølgede med Rotter, der nu i Tusmørket var kommet frem og arbejdede i Dagrenovationen. Det var et frygteligt Billede at gaa hjem med.

Den Spadseretur vilde Mor aldrig gentage.

Der gik hened et halvt Aar, før Mor rigtig blev sig selv igen, hun var jo Fynbo og langt fra anlagt for Tragedie.

Hun besluttede sig til at gaa ud og gøre rent for Folk, og da hun først kom over til Værtens, og Jane konstaterede hendes Dygtighed, lavede Mor op. Nogle Aar efter, da Far var blevet Kontorbud for Tøjhusafdelingen, blev Mor Overkone for Rengøringen af Kontorerne, og fra den Stund var hun paa ny den glade, fynske Kvinde, der fuldt og fast troede paa, at det, som var sket, var til vort sande Vel. Hun kunde med Ro berette om alle derhjemme, hun skrev sammen med Rasmusses — Rasmus og Dorthea var blevet gift og boede i Per Slagters Sted. Rasmus tilbød Rejsepenge for Mor, om hun vilde komme og besøge dem, men det vilde hun ikke. Hun var paa Fyn nogle Gange, men aldrig ude paa Truelseosegaard, og jeg maatte heller ikke komme der, naar jeg paa Ferierejser besøgte Familien paa Fyn.

Mor vilde rive sine Fortidsminder ud af sit Sind, men det lykkedes først for hende meget sent.

Hun vilde ikke forandre paa sit Sprog, hun syntes, det var „at skabe sig“, om hun talte paa andre Maader end det, hun havde lært af sin Mor.

Medens det vestfynske Sprog forandrede sig, efterhaanden som Samfærdselsmidlerne udviklede sig, holdt Mor fast ved sin brede Dialekt, som jeg derved ogsaa stadig bevarede i Samtaler med Mor. Man lo ad hende, som man lo ad mig, da jeg i

Skolen sagde: „Gi Kejserens va Kejserens er og Gus va Gus er“. Det var nok til, at jeg fik Øgenavnet „Gus“. „Det ska dutte bry dej om,“ sae Mor, „di Kevenhavnere æ jo saa fine paaet, bare du laer lisseem dutte højret, holler di nok op mæ aa seet.“

Efter at Mor selv var begyndt at tjene noget for rigtig at faa mig „i Vej“, som det hed, vendte hun ofte tilbage til det gamle, naar vi talte sammen.

Først da jeg var blevet gift, og mine Forældre var flyttet fra Tingvejen over Sverrigsgade ned i Kalvebod Bastion, havde Mor overvundet den fynske Fortid eller rettere lavet Bastionen om til et Stykke Fyn.

Far, der efterhaanden var blevet meget afholdt af Officererne paa Tøjhuskontoret, fik udvirket, at de flyttede ned i det gamle Bastionshus, som Christian den Fjerde havde bygget, og hvor den ene af de to Lejligheder var blevet ledig ved Dødsfald. Hernede levede de to ældre fynske Bønderfolk op til et nyt Liv.

Her var Have til Huset, og Far holdt Ged, som græssede paa Volden.

Naar man først var kommet inden for Laagen ved Langebrogade, var her en Lilleverden fuldstændig for sig selv. Man hørte i det fjerne Sporvognsklokkers Klemten og Dampernes Tuden, naar de skulde under Langebro, men ellers mærkede man ikke den store By, der var kun Udsigt til den træbevoksede Vold og et stort militært Materielskur.

Bastionen blev et Slags Valfartssted for københavnske Fynboer, som havde Minder at pleje, og mange af de Vestfynboer, som gjorde Københavnsrejser, skulde nok finde ud hos „Ka-Mikkels“ i Bastionen. Fra Familie og Bekendte paa Fyn kom der stadig større og mindre Kasser med gode Madvarer, de fleste tilrejsende Fynboer sendte Fetalje i Forvejen.

Mor udfoldede en Gæstfrihed saa stor, at Søndagene, hvor hun burde have hvilet sig, hørte til hendes aller travleste Dage.

Naar hele Stuen var fuld af Gæster, der havde faaet Plads

ved et rigtigt bugnende fynsk Bord og begyndte at tage for sig af Retterne, kunde Mor staa i Køkkendøren og sige:

„Synes I naatte, de æ lisse got, som I vaa i iGaur paa Fyn?“

„Jo — Karen, do haa alti hav naa go Ma te vos,“ raabte de i Munden paa hverandre og klemte paa med „Haandværkstøjet“. Mor var da tilfreds og glad.

Naar en saa med Haanden løftede et godt Kyllingebein og sae: „Do ska da sjæl ha növ mæ,“ svarede Mor altid: „De haa jette Stune te, føren baj etter, je ska jo tænge paa de naiste.“

Naar hun sent efter den store Opvask lagde sig i det lavloftede Sovekammer under Taget, sagde hun ofte: „Gu ske Löv og Tak, a vi haa naa go Ma te dem, men jeg savner jo ilivel mit Søltøj ve en saan Lejlihej.“

Sølvstøjet havde vi jo haft med til København, men det var lidt efter lidt gaaet paa Laanekontoret og ombyttet med Tin og uægte Ting.

Naar Mor saa havde ligget lidt og ventet paa Søvn, hviskede hun for sig selv: „Men det er min egen Skyld, havde jeg taget fat med det samme, jeg kom herind, havde vi nok haft det endnu.“

Det var lykkelige Aar for Mor i Bastionen, og hvor hun glædede sig, naar vi kom med vore Børn og slog os ned en hel lang Sommerferie.

Som pensionerede flyttede mine Forældre over i en mere moderne 2 Værelseslejlighed paa Islands Brygge, men Fynboerne kunde de ikke flytte fra, de hang ved og Fetaljekasserne ogsaa, de var særdeles velkomne under den første Verdenskrig.

Efterhaanden som mine Børn blev konfirmeret, skrev jeg i Stedet for Konfirmationssange en lille Bog, som blev lagt ved hver Kuvert før Middagen.

Da min Søn blev konfirmeret, laa der paa Bordet en Bog, der var udstyret som en rigtig gammel Katekismus, trykt paa

Papir, som Kr. Rosendahl havde dypet i Kaffe for at gøre den rigtig paalidelig gammeldags.

Drengens Eksemplar var indbundet i Helskind med forgyldt Indslag, medens Gæsternes havde stift blaåt Omslag med en paaklæbet Titelseddel øverst i venstre Hjørne.

Farmor og Farfar fik et Eksemplar tilsendt, det var umuligt at faa dem til at forlade Bergthorasgade, selv om deres eneste Sønesøn blev konfirmeret i Esbjerg:

FARMORS LEVELÆRE

tilegnet Niels Stokholm Banke.
Udgivet af hans Fader
i Anledning af hans Konfirmation
den tredie April
1921.

Esbjerg 1921.

Trykt hos Kr. Rosendahl & Co. i 30 Eksp.
og findes hos ham samt hos Drengens Moder,
dog ej til Købs.

Din Farmor er ikke nogen dybsindig Kone, men hun har gennem sit lange Liv tilegnet sig visse Leveregler, som jeg ved denne Lejlighed har Lyst til at holde dig for Øje, da jeg mener, at den Livsglæde og det Humør, der altid straalere fra Farmor, har nogen Forbindelse med hendes Livs Lærdom.

Farmor er sikkert sat som et lysende og vejledende Eksempel for vor Slægt. Tænk paa al det, hun har gennemgaaet, hendes Ungdom var trods Velstand fuld af haardt Arbejde. I hendes bedste Aar sank hun uden egen Skyld ned i den dybeste Fattigdom til endnu mere Arbejde, der stundom blev til Slid, men aldrig har man set hende bøjet eller ældet, hun har baaret alt med et ukueligt Livsmod og et straalende Humør, der endnu,

trods de seksoghalvfjerds er i Stand til at smitte alle hendes Omgivelser.

Naar jeg paa din Konfirmationsdag vil minde dig om Farmors Livsskæbne, er det for at give dig et Spejl med paa Vejen til de voksnes Lag.

Hør efter hendes fynske Læresætninger, le ad dem, men husk samtidig, at der ogsaa er Alvor bag dem, og at der hører en stærk Tro og en stærk Vilje til at bevare det lyse Syn og det gode Humør.

Farmor er gammeltroende og holder sig til sin Børnelærdom — d. v. s. Aanden i den; thi af Skolevisdom har hun kun de store og de smaa Profeters Navne tilbage, men de sidder ogsaa fast. Siger du Hoseas, Joel, saa fortsætter hun med dem alle tolv paa Ramse og med et meget morsomt fynsk Eftertryk paa Haggai, Zakarias, Mallekis.

Du skal dog ikke forsøge at bringe nye Meninger frem om vor Folkekirkes Lærdomme, da vil du kort og godt blive af-skaaret med et:

Vi skatte gå i Raite med Voherre.

(Vi skal ikke gaa i Retten mod Vorherre.)

Hvis du har Sorg og ønsker Trøst hos Farmor, vil hun altid sige:

„Tænk ette på de, de ku ha' væ mø værre, vi ska alti sei hen te nøvne, dæ hår de vøvere en vos sjæl.

(Tænk ikke paa det, det kunde have været meget værre, vi skal altid se hen til nogen, som har det værre end en selv.)

Hvis du omtaler Folk, der ikke er tilstede, paa en ufordelagtig Maade, skal hun nok søge at lukke Munden paa dig. Selv om hun heller ikke kan lide de omtalte, slutter hun dog altid som følger:

Ja, men han æ nå els rår nok — (Ja men han er nu ellers rar nok.)

eller:

Dæ æ mø got ve ham, som vi osse ska lægge Mærge te.

(Der er meget godt ved ham, som vi ogsaa skal lægge Mærke til.)

Hvis der meldes hende en frygtelig Hændelse, som andre jamrer og korser sig over, siger Farmor sikker og fuld af Overbevisning:

I-nt æ så galt, u-en de æ got få nø-v.

(Intet er saa galt, uden det er godt for noget.)

Hvis Farmor vil afskære et Ønske, siger hun:

De faller væk. (Det falder væk.)

Skønt Farmor ikke var bange for at ave mig — engang skete det endda ved Hjælp af Ildklemmen — blev hun dog meget bekymret, naar jeg tog fat paa dig eller dine Søstre, mens I var mindre.

Naar du sad og faldt i Søvn ved Middagsbordet med Skeen i Munden, tog jeg dig undertiden ud for at lade dig vaagne op i den friske Luft, da udbrød Farmor altid:

Æ do tøvle, saalen do sjasker mæ Dræ-ni, læ ham døv sitte, han søver så got.

(Er du tosset, saadan du sjasker med Drengen, lad ham dog sidde, han sover saa godt.)

Farmor har en hel Række af morsomme Udbrud, der altid vækker Munterhed, naar *hun* siger dem, de kan vel næppe udtrykkes i Skrift. Naar jeg nu og da triner ind af hendes Dør, møder mig stadig, trods mine 43 Aar, følgende Udbrud:

Hijane døv, kommer do hair, din tøvli Dræi-n.

(Ih du store, kommer du her, din tossede Dreng.)

Naar Farmor har dækket sit bekendte fynske Bord paa „Hotel Mikkelsen“, siger hun:

Spis nå Tøvlilus — synes dutte de æ got?

(Spis nu, „tosset Hus“ — synes du ikke det er godt?)

Naar hun betaler en Regning:

Gu ske Løv, vi kå betåle vær sit.

(Gud ske Lov, vi kan betale hver sit.)

Naar Farmor faar sin Maanedspension sammen med Farfar, tager hun de faa Sedler fra, der tilkommer hende, holder dem i Haanden et Øjeblik og siger:

De æ mine, je æ da heldigvis i-en Lus.

(Det er mine, jeg er da heldigvis ingen Lus.)

Og saa lægger hun dem atter i den Fælleskasse, som Farfar bestyrer.

Naar der nu og da flyver Fjerkræ fra Lilstoft (en stor Gaard paa Vestfyn) til Bergthoragade, udbryder hun fuld af Taknemlighed.

Vi håret jo got i de lille Danmark, sae Rasmus Lavsens, nå han stak Gafli i en stet Gåws.

(Vi har det jo godt i det lille Danmark, sae Rasmus Larsen, naar han stak Gaffen i en stegt Gaas.)

Naar der kaldes paa hende fra flere Sider, raaber hun ligesom hendes Far og for at mindes hans morsomme Udtryk:

Høj, halløj hinån kåtte væ alle steier paa i-'en ga'n.

(Høj halløj — en anden en kan ikke være alle Steder paa een Gang.)

Hvis jeg siger, at jeg vil købe min Fødegaard, naar jeg bliver rig, vrisser Farmor ad mig og udbryder:

Ri — bliver do ri, din bælsvotni? å va sku vi mæ Gåwri, vi håret mø bær en i i Gåwr, je tror do æ tøvle dræi-n.*

(Rig — bliver du rig din Bælgskvalpning — og hvad skulde vi med Gaarden. Vi har det jo meget bedre end i en Gaard.)

Farmor tror, at Livet har formet sig, som det skal, alt er faldet ud til vor Lykke, blot vi forstaar at skønne paa det.

Jeg tror, Farmor har Ret, hvis man blot forstaar at tage alt, som hun tager det. „Til Lykke, Niels. Jeg vil ønske, at du i Livet lærer at anvende Farmors Levelære, saa finder du de lyse Sider af Tilværelsen.“

*) Bælgskvalpning. En tom Ærtebælg, der skalper i en Balje Vand.

MIN STÆRKE MOR

AF

JØRGEN BAST

Jeg var Tusinder af Kilometer borte fra Danmark, da min Mor døde og blev begravet.

Derfor var det en Tid saa uvirkeligt for mig, at hun ikke var mere — og selv da jeg kom hjem og stod ved hendes Grav, forstod jeg det ikke helt.

Men efterhaanden følte jeg denne Tomhed, der er alle deres Lod, der har mistet en Mor, de elskede — og denne Følelse er kun blevet stærkere gennem Aarene. Intet kan mere blive som den Gang Mor levede!

Det skyldes ogsaa, at hun var saa stærk. Hun gav af denne Styrke til sin eneste Dreng, som hun holdt saa meget af. *Enhver* Beslutning, jeg har maattet tage, enhver Krise, jeg har maattet igennem i mit Liv, har efter hendes Død været tifold sværere, fordi jeg ikke har haft hendes Styrke at støtte mig til.

Naar hun var saa stærk, skyldes det ikke blot hendes Natur og Karakter, men ogsaa hendes Skæbne. Om hende kunde man i Sandhed sige, at hun havde gaaet i Livets haarde Skole — og hun havde bestaaet med Udmærkelse.

Mors Pigenavn var Marie Michelsen. Hun var Datter af en lille Tjenestemand, der døde, da hun kun var en lille Pige, og efterlod sig en ung Enke og en Redefuld uforsørgede Unger.

For at klare sig maatte Bedstemor aabne et Mælkeudsalg i Stege paa Møen. Det gav ikke ret meget, og Børnene maatte tidligt klare sig selv.

MARIE BAST, f. Michelsen
* 1855, † 1920

JØRGEN BAST, f. 1894
Redaktør

Drengene tog til Amerika, der den Gang endnu var det forjættede Land, aabent for alle, og blev forresten alle rige og lykkelige. Mor maatte ud at tjene sit Brød som purung Huslærerinde — hos en af de store holstenske Proprietærer, der den Gang i saa stort Tal havde slaaet sig ned i Vendsyssel.

I de Aar, hun tjente der, blev hun forresten fortrolig med Plattysk — og elskede senere at læse *Fritz Reuters* „Ut mine Stromtid“ (Landmandsliv) højt for os Unger. Det blev mit første Møde med Litteraturen.

Dygtig og praktisk som hun var fik hun bedre og bedre Pladser, indtil hun blev Bestyrerinde for en mindre Privatskole i Vejle.

Her kom noget nyt ind i hendes Liv — Kristendommen i Metodismens den Gang strengt pietistiske Form.

Hendes Gudstro blev en ny Styrke for hende. Der var noget gammel-testamentligt over hendes Rejsning — og saa højt vi elskede hende, var Respekt maaske alligevel det Ord, der bedst dækkede vore Følelser overfor Mor. Det var iøvrigt en Følelse, der deltes af alle, der kom i Berøring med hende.

Hun havde de gamle Metodisters Angst og Afsky for Smykker og verdslige Fornøjelser. — Jeg husker en Gang, vi Børn havde overtalt hende til at gaa med os i saa verdsligt et Etablissement som Tivoli — et Fænomen, som hverken Skriften eller John Wesley havde taget Stilling til. Neppe havde vi taget Opstilling foran Pantomime Teatret, før Regnen begyndte at øse ned — og Mor sagde med et Suk: — Jeg tænkte nok, at Gud vilde straffe os, fordi vi har indladt os paa den Slags Ting!

Men følte Mor, at Guds strenge Øje fulgte hver af hendes Veje, saa havde hun ogsaa en rig og triumferende Fornemmelse af den omsorgsfulde Kærlighed, hvormed han omfattede hvert af sine Børn. Paa den forlod hun sig lykkelig og tillidsfuld til sin sidste Stund.

Hun havde ogsaa et andet Møde i Vejle. Hun traf den unge

Metodistpræst Anton Bast og giftede sig med ham, skønt hun var tolv Aar ældre end han.

Man saa det aldrig paa hende. Hun var vidunderlig smuk — og hendes ravnsorte Haar, der skyldtes hendes vendiske Blod, gav hendes Skønhed en Antydning af Lidenskab.

Endnu da hun var godt oppe i Halvtredserne var der ikke et Stænk af graat i denne sorte Haarpragt, ikke en Rynke i hendes meislede Ansigt, og Tænderne lyste.

Vi Børn, der var ved at blive voksne, kunde egentlig slet ikke tænke os Mor som gammel — og for mig blev det den første frygtelige Bekræftelse paa Livets Forkrænkelighed, da jeg dog maatte se hende ældes og falme under hendes sidste, lange Sygdom, en Tuberkulose, der helt ufatteligt angreb hende, da hun var op mod de Tres.

Det blev efterhaanden til en Familie med fire Børn — et lille nomadeagtigt Samfund, der flyttede rundt i Danmark, saadan som det var Skik indenfor Metodistkirken: fra Vejle til Odense, fra Odense til Randers og tilbage igen — og fra Odense til København, hvor vi endelig fandt vort blivende Sted, men tog Revanche ved at skifte Lejlighed praktisk talt en Gang om Aaret.

En Præst i Metodistkirken var kun usselt aflagt. Det var et fattigt Hjem — og det var Mors Kunst ud af denne Fattigdom at skabe Hygge, Velnærethed og Velklædthed for sig selv, Mand og fire Børn, der ovenikøbet skulde holdes i gode Skoler.

Kun en Kvinde med Mors uhyre Styrke kunde gennem saa mange Aar have baaret det Arbejde, det Afsavn, de uafbrudte Spekulationer det kostede at gennemføre Kunststykket.

Og dermed var det endda ikke nok. En Metodistpræsts Hjem har sin egen Selskabelighed. Det dufter altid af Kaffe og hjemmebagt Brød til fromme Søstre og Brødre, for hvem en Indbydelse fra Præsten og hans Kone er en selvfølgelig Ret — og om Søndagen maatte der altid en Plade i Spisebordet

af Hensyn til besøgende Kolleger. Men ogsaa dette blev mirakuløst skaffet og overkommet i et Hjem, hvor der kun i korte Perioder var Raad til at holde Pige. Og endda fik Mor Tid til at undervise i Søndagsskolen og til at lede disse Klassemøder, der med deres nøje Gennemgang af Bibelen og John Wesleys Værker var Rygraden i Metodistsamfundets aandelige Liv.

Det allerstørste Mirakel var, at Mor trods alt dette fik Tid til et fortroligt Samliv med os Børn. Naar jeg tænker tilbage, kan jeg sige, at jeg aldrig har levet sammen med noget andet Væsen, som jeg levede med Mor — gennem Barneaarene og helt frem til min Studentereksamen.

Som forhenværende Lærerinde interesserede hun sig saa levende for min Udvikling i Skolen og gjorde den egentlig med Aar efter Aar. Men det var mere end det. Jeg havde selvfølgelig Kammerater og kastede mig ud i robuste Lege, hvor ingen Mor kunde være med — men alligevel følte jeg den Gave, som jeg føler det nu de mange Aar efter, at hun fyldte hele min Tilværelse.

Det kan ikke være mange Aftner, jeg tilbragte uden hende —, og prøver jeg paa at fremtrylle min Barndom, er det uvægerligt det samme Billede, der dukker op: den beskedne Dagligstue, der havde flyttet saa meget rundt i Danmark og København, men altid var arrangeret paa samme Maade. Hængelampens milde Skær over den blanke Bordplade med den broderede Lysedug, paa en af de stive Stole med Plysbetrækket og de smaa Kvaster jeg selv med en eller anden Bog — og i Sofaen paa den anden Side af Bordet Mor, tavs, mørk, meget smuk og rolig, beskæftiget med de endeløse Reparationsarbejder, der var saa stor en Del af hendes Tilværelse.

Far var der selvfølgelig af og til, men rastløs som han var, virkede han mere som en tilfældig Gæst paa en hastig Visit. Det var Mor, der var Stuen og Hjemmet og hele min Tilværelse.

Ingen forstod bedre end Mor, at da jeg for Alvor var blevet

voksen, kunde dette stadige Samliv mellem Mor og Søn ikke blive ved. Hun var endda den, der opmuntrede mig til at skaffe mig Venner, Afveksling, til at leve Livet i al dets Fylde.

Den Gang kom det saa selvfølgelig, jeg tænkte slet ikke over det, men efter Mors Død har det ofte beskæftiget mig. Jeg stormede Livet i Møde og fik saa meget rigt i Eje.

For hende kunde Stuen og Livet kun blive lidt tommere. Hun prøvede aldrig at lade sig mærke dermed, fordi hun vidste hun handlede paa den eneste rigtige Maade, men nu bagefter ved jeg godt, at hendes Øjne var usikre og spørgende og ofte bedrøvede: Hvad havde Livet givet hendes Dreng? Havde det dog maaske ikke været bedre, at det gamle Forhold mellem os var blevet bevaret?

Jeg er lykkelig over, at Mor og jeg aldrig blev fremmede for hinanden. Til det sidste kunde jeg komme til hende med mine Haab og mine Sorger — men ogsaa med min Skyld og min Anger og hente Styrke af hendes Styrke. Hun, der var saa streng i sin Dom over sig selv, var saa mild overfor andre — men mildest overfor sin Søn. Hun prøvede endogsaa at forstaa min Appetit paa den Verden, hun ud fra sit pietistiske Livssyn selv gøs tilbage for.

Ingen Søn kan have taget en skønnere Afsked med sin Mor end jeg tog med min. Jeg skulde ud paa en af mit Livs første lange Rejser — og jeg gik ind i Soveværelset for at sige Farvel. Hun var nylig kommet hjem fra Tuberkulosesanatoriet, og en Forkølelse havde lagt hende til Sengs, men Fare var der tilsyneladende ikke paa Færde, og jeg drømte ikke om, at jeg aldrig skulde gense hende.

Overfor Mor var det saa naturligt, at jeg faldt paa Knæ ved Sengen for at faa hendes Velsignelse, før jeg rejste.

Hendes Haand, der en Gang havde været saa stærk, laa saa svag og let paa mit Hovede, men hendes indsunkne Øjne havde al deres gamle Kraft og Tro, da hun hviskede:

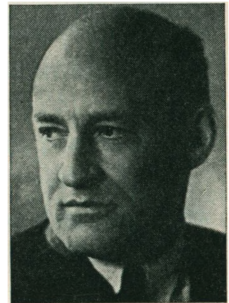
— Gud velsigne dig, min Dreng!

Det sidste jeg saa af min Mor var hendes Smil, da jeg forlod hende — hendes Smil af Lykke over, at hendes Dreng fik Lov til at rejse ud til en stor Oplevelse.

Og dog forstod jeg bagefter, at hun havde været helt klar over, at vi aldrig skulde ses mere. Hun hørte allerede Dødens Fodtrin i sit Hjerte. Men hendes Styrke var hos hende til det sidste.

THORA BENTZEN, f. Ludvig
* 1862, † 1940

AAGE BENTZEN, f. 1894
Professor

HUN GAV OS HELE SIT LIV

AF

AAGE BENTZEN

Min mor vilde utvivlsomt protestere heftigt mod at blive gjort til genstand for en artikel i en bog. Hun var mere end almindelig genert af sig, især naar hun skulde sammen med folk, som hun mente „havde lært“ mere end hun. Hun kom fra et hjem med en meget stor familie, de var 13 søskende, og jeg kender ikke nær alle onkler og tanter og deraf følgende kusiner og fætre paa mødrene side. Aldersmæssigt laa hun omtrent midt i flokken, og ved sin mors død faldt det naturligt, at hun tidligt kom ind i husførelse, saa der ikke blev tid til saa megen uddannelse, som andre af hendes søstre fik. Men hun lærte at arbejde, og det gik hendes liv med, ogsaa da hun blev gift med en jernbaneembedsmand, der efterhaanden arbejdede sig op fra assistent til stationsforstander paa Frederiksberg. Embedsmænd er ikke vel aflagt i Danmark, hverken dengang eller nu. Den overlegne kynisme, hvormed bevilgende myndigheder og finansministerielle magnater behandler statens tjenere i dette land, gaar i særlig grad ud over husmødrene. Det er ikke blot i vore dage, at de ofte med rette føler sig reduceret til rengøringskoner, selv om det i vore dage breder sig endnu højere op i graderne end dengang. Særlig under første verdenskrig blev det saa vanskeligt, at det næsten var uoverkommeligt, og alligevel regnedes man for saa „velhavende“,

at universitetet ikke havde stipendier til børnene fra et saadant hjem. Min mor stillede nu tillige store krav til sit hjemms orden og renlighed, saa at hun efterhaanden helst var fri for husassistenter. Men alligevel, vi har saa mange monumenter for „ukendte soldater“ — lad os engang faa et monument for den ukendte embedsmandshustru, der holder sit hjem i orden og sine børn „hele og rene“, slider sig op i sit hjemms tjeneste.

Der blev ikke megen tid til selskabelighed. Det blev gennemgaaende kun den snævreste familiekreds, man kom sammen med ved fødselsdage o. l. Det var slid fra den tidlige morgen, naar vi børn skulde i skole, og far til tjeneste paa banegaardene. Saa om aftenen var mor mest interesseret i at komme i seng, saa træt var hun. Men hun holdt alligevel til at blive 78. Ganske vist var hun de sidste aar helt udslidt. Men omtrent til det sidste hæklede hun haandklæder til os.

Hun kom altsaa ikke meget ud blandt andre mennesker og fik ikke megen tid til at læse bøger. Hun gik helt op i at sørge for os. Da vi var smaa, mens vi boede i Næstved, trak hun i skoven, ud til Herlufsholm, med os hver eneste sommereftermiddag, naar vejret var til det — med min søster i barnevognen og mig travende ved siden af. Naar vi saa skulde skynde os hjem, for at aftensmaden kunde være klar til far, naar han kom fra stationen, kunde det hænde, at jeg ogsaa blev sat op i vognen — jeg kan huske, at der engang var nogle forbipasserende, der ynkede den store dreng, der nok havde daarlige ben! Mor var maaske lidt for bange for, at vi skulde komme noget til — paa grund af en oplevelse i sin ungdom havde hun bl. a. en uovervindelig skræk for søen, saa det altid var hendes rædsel, naar hun vidste, at vi gik i vandet i sommerferierne. Da jeg paa mine ældre dage begyndte at ro, maatte jeg forsøge at holde det hemmeligt. Men det gik ikke. Men alligevel synes jeg ikke, at vi har været isoleret som børn, særlig ikke i de to aar, da vi havde hele Aarhus gamle hovedbanegaard,

baade sporarealet, perronerne og taget og den gamle bygnings utallige krinkelkroge som en spændende, men ikke altid helt ufarlig legeplads. Og alt for sippernippede blev vi ikke — jeg er da i hvert fald én gang kommet hjem med enden ud af buxerne, fordi vi havde tilbragt en eftermiddag paa den fortrinlige rutsjebane, som en sneplov er. Saa længe vi var paa landjorden, var det ikke saa galt. Men søen kunde mor ikke lide.

Hun kom altsaa ikke meget ud. Men alligevel havde hun et skarpt instinkt, naar det gjaldt at bedømme mennesker. Og hun sagde sin mening lige saa skarpt — som sagt, i reglen mere paa instinkt end paa logiske ræsonnementer.

Hun indlod sig ikke gerne paa noget nyt. Maaske var det ogsaa derfor, at kosten hjemme kan se lidt ensformig ud, naar man nu ser tilbage over de hjemlige middage. Men dengang vidste man jo heller ikke noget om vitaminer.

Naar hun ikke havde sine frygtelige migræneanfald var hun i sine unge dage meget munter og glad. Aarene og arbejdet tog ogsaa paa hendes humør. Men da vi var smaa, havde vi det aldrig kedeligt. Far var jo næsten altid paa arbejde — især i Aarhus, hvor han havde nattevagt ofte en uge ad gangen og derfor maatte sove om dagen, saa vi ham næsten kun ved maaltiderne; og for at klare udgifterne havde han en masse extraarbejde, som ogsaa isolerede ham meget —; men mor og Marie — den unge pige, som blev hos os i en halv snes aar og efterhaanden mere var mors veninde end „husassistent“ — de to og min søster og jeg havde det storartet. Mor kunde fortælle løst og fast fra sin barndom og ungdom i Helsingør, paa glasværket ude ad Julebæk til.

Og naar far skulde sove, inden han skulde paa nattevagt, saa maatte vi børn jo holdes rolige i den anden ende af huset. Saa sad vi og sang — fædrelandssange og salmer mellem hinanden. Og det — sammen med min religionslærer i Aarhus,

i Albecks forberedelsesskole, har givet mig mine første indtryk af kristendom.

Jeg har glemt at sige, at hun var køn som ung, og jeg synes ogsaa som ældre. Men hun gav os hele sit liv og sled sig op for sit hjem: Det er indskriften paa en embedsmandshustrus mindesten. En ganske almindelig embedsmandshustru.

ET LEVENDE MENNESKE I ALT

AF

ALFRED BINDSLEV

Min Mor var et *levende* Menneske. Saa levende, at det er mig uforstaaeligt, hun ikke lever endnu. Men jeg kan ikke skrive om min Mor uden ogsaa at nævne min Far. Og det turde vel være overflødigt at sige: *sans comparaison*, naar jeg vover at citere Goethes Vers om sine Forældre:

Vom Vater hab' ich die Statur,
des Lebens ernstes Führen,
vom Mütterchen die Frohnatur,
die Lust zu fabulieren.

Min Far, der som 12-aarig maatte sendes ud i Livet for at tjene Penge, og som uden akademisk Eksamen sprang fra Stillingen som Sparekassebogholder til Embedet som Statens Sparekasseinspektør og derefter til Direktør i Københavns Kreditforening, var en alvorlig Mand, en Slider, men tillige en Romantiker, en Lyriker. Han var, som Slægten, fra Vendsyssel. Mors Oprindelse var søndenfjords. Hun kom fra Løgstør. Hun var født *Dahm*, hvilket skal udtales, som var det stavet med to M'er! Hendes Far var Søkaptajn. Slægtens Stolthed er, at han engang fra sit eget Skib i Nordsøen reddede en hannoveransk Skibsbesætning efter Forlis og som Belønning derfor af den hannoveranske Regering modtog en pragtfuld Søkikkert, som desværre ikke er i min Besiddelse.

JOHANNE BINDSLEV, f. Dahm
* 1861, † 1926

ALFRED BINDSLEV, f. 1896
Borgmester

Min Mormor var født Theilmann. Jeg husker endnu hendes klare blaa Øjne. De ejede den Glans, som ofte er forbundet med Nærsynethed, en Øjenfejl, der gik i Arv til min Mor, som først i 50 Aars Alderen lagde sine Lorgnetter bort.

Aah, hvor jeg husker hendes Pincenez! De klemte hende dybe Mærker i Næseroden. Naar hun tog dem af, synede de røde Rande næsten som Saar. Men naar jeg saa Damer med Stanglorgnetter, glædede jeg mig alligevel over, at Mor ikke var skabagtig.

Mor var Datter af en Sømand. Mærkeligt! For jeg har aldrig kendt et Menneske, der saa let blev søsyg. Hun hadede at sejle. Men een Ting havde hun med Sikkerhed arvet fra sin Far. Det var Sømandens Overtro.

Nu vil jeg nødig misforstaas. Mit Barndomshjem var et alvorligt kristent Hjem i gammeldags Forstand. Vi hyldede ingen Ismer. Vi sognede hverken til Grundtvig eller Indre Mission. Vi var Mennesker af en ganske enkel og skikkelig, from Kristelighed. Far holdt af — med Mellemrum — at læse en af Monrads Prædikener op for os og bad Bordbøn før hvert Middagsmaaltid; men iøvrigt gik vi tyst med Dørene og stillede nødig vor Kristendom til Skue; men den var der! Naar nu dette er sagt, kan det med et Smil tilføjes, at Mor var vidunderlig overtroisk. Hvis man vil have Raad og Vejledning hos mig om, paa hvilke Dage man maa tage Knappenaale op, eller hvorfor man ikke maa „skue Hænder“ eller lægge Knive over Kors, kan man roligt komme. Hvad jeg ikke ved om Varulve og om sjæppende Fodtrin ved Nattetid, varslende Forlis og Død, er ikke værd at vide. Ogsaa dette, alt dette, maa med i Billedet af min Mor, for at det skal være sandt.

Men al denne arvede Uhygge boede i hendes Sind sammen med den frodigste Munterhed. Hun *maa* have været af samme Slags som gamle Fru Goethe med hendes „Frohnatur“. Hun var *spillevende* i alt, hvad hun foretog sig, i alt, hvad hun var.

Mor var et meget *dygtigt* Menneske; det skyldte hun sit Hjem. Alle Kaptajn Dahms Døtre (han havde bare Piger!) var uhyre flittige og dygtige. De kunde sy, strikke, brodere og orke. De kunde lave Mad og brygge og bage. Der var saa at sige ikke den Ting, de ikke kunde. Det var Pragtpiger! Vi Drengene, der er ud-gaaet fra mit Barndomshjem, er ikke gode at tage til for vore Koner, for vi er skrækkelig forkælede og forvante. Ikke mindst jeg, der som den yngste blev forkælet ud over alle Grænser.

Mor var et meget *ivrigt* Menneske. Som før sagt: *spillevende* over for alle Livets Foreteelser. Ih, hvor har vi leet ad hende mange Gange, vi Drengene, naar hun i sin Ivrighed tog Stilling til alting med det samme i Løbet af 0,5. Naar vi f. Eks. læste om en eller anden Forbrydelse i Morgenavisen, vidste Mor *øjeblikkeligt*, hvem der var Gerningsmanden. I hendes Bedømmelse af Mennesker laa der en næsten almuemæssig Primitivitet; men den var alligevel parret med en vaagen Retfærdighedssans. Og kunde hun end stundom være hastig og streng i sin Dom, saa var paa den anden Side de Mennesker talrige, der høstede Glæde af hendes rige og gavmilde Sind.

Det kunde hun *øse* af, fordi hun tillige var en god Husholder. Hun havde altid Orden i sin Økonomi og hadede at skyldte nogen noget. Hvilket hun da heller aldrig gjorde.

Hun var Far en storartet Medhjælp. Ikke alene som Hustru og Mor for hans Børn, men ogsaa i hans Tilværelse *iøvrigt*.

Far var en dygtig Mand, en begavet Mand, hvad hans Karriere turde bære Vidnesbyrd om. Men Mor havde paa sin Vis større Klogskab eller større *Intuition*, skulde man vel sige, naar man taler om Kvinder. Far raadspurgte hende altid. Naar han f. Eks. skulde holde et Foredrag, hvad han gik til med stor Alvor (Far var en højtidelig Mand), læste han det altid op for hende og lyttede til hendes Kritik. Jeg hører endnu i mine Øren gennem de lukkede Døre Klagen af min Fars lidt monotone, gejst-

ligt salvelsesfulde Stemme (*han* skulde have været Præst!), naar han læste sine Foredrag op for Mor.

Hun var ham en klog Vejleder. Det var hun, fordi hun var et *bundærligt* Menneske. Hun kunde ikke tie stille med Sandheden, eller med det, hun betragtede som Sandheden. Det *maatte* ud af hende, om saa gennem Sidebenene.

Jeg har svært ved at placere Mors Egenskaber i rigtig Rækkefølge: hendes Dygtighed, hendes Ivrighed, hendes Ærlighed. Men det ved jeg, at *Liv* var der i alt, hvad hun gjorde.

Jeg har ikke forsøgt at give noget Idealbillede af Mor. Det vilde hun selv ikke have billiget. At skrive om hendes Kærlighed til Hjem og Børn vilde stride imod hendes eget blufærdige Sind. Saadanne Følelser (der naturligvis iøvrigt ikke behøver at bevidnes) maatte ikke stilles offentligt til Skue. Med den dybe Alvor, som var hendes Væsens Undergrund, foretrak hun oftest at lade sit Sind og sine Stemninger spejles i Ironiens og Satirens Udtryksform, stundom i tindrende Munterhed, stundom i snerrende Bitterhed. Det er ikke de ringeste Mennesker, hvis Sinds Spændvidde gaar mellem Melankoli og Humor.

Da en Ansigtsslammelse ramte hende i hendes seneste Aar, faldt den som en Tyngde over hendes Sind; men hendes Humor formaaede dog at bære hende ud over det, saa hun — omend i Vemod — kunde smile til sig selv som „den færdige, gamle Kone“.

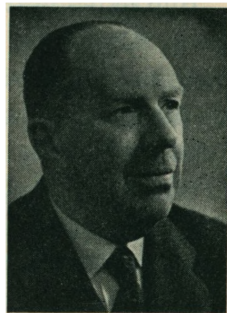
Hun fik en brat Død. Frisk og glad om Morgenen paa St. Valborgs Aftens Dag rammes hun om Aftenen af et heftigt Anfald af Angina pectoris. Paa faa Minutter var hendes Liv udsluit. For de tilbageblevne et knusende Slag. For hende selv utvivlsomt en lykkelig Udgang.

Hun havde megen Rigdom og Glæde i sit Liv. Hendes største Sorg var, at hendes yngste Dreng aldrig tilstrækkeligt fik bekendt sin Kærlighed til hende.

Og det er til Dato ikke lykkedes ham.

VALBORG FYLLA BOJESEN, f. Rønsholdt
* 1855, † 1933

AAGE BOJESÉN, f. 1881
Overlæge

HUN OPDROG OS TIL AT LYDE OG AT VISE KÆRLIGHED MOD ALLE

AF

AAGE BOJESEN

Min Mor, „min egen lille Mor“ er vist den Betegnelse, jeg bedst kan give hende, naar jeg skal søge at sætte hende dette Minde.

Min Mor — Valborg Fylla Rønsholdt — var gift med Forlagsboghandler Ernst Bojesen, den store Forlægger, blev født den 23. Sept. 1855, og var Datter af Sproglærer Ivar Rønsholdt og Hustru Sophie Rønsholdt født Jan.

Hun blev født i et lille Hjem, som opretholdtes ved hendes Fars Sprogundervisning. Der var 4 Søskende, der i Hjemmet fik en udmærket Opdragelse, de havde alle kunstneriske Talenter, særlig med Hensyn til Maling, og allerede som 16-aarig fik hun sammen med de andre Søskende paa en Udstilling i London „et Guld Kors“ (Dagmarkors) for Blomsterdekorationer af Terracottavaser og Skaale, som dengang var Tidens Mode. Alle Søskende gjorde gode Partier, de tre blev gift med Læger og min Mor traf den unge, meget livlige Ernst Bojesen, der blev forlovet i hendes lille, fine Person med lange gule Fletninger. 19 Aar gammel blev hun gift, og der blev i Ægteskabet født 4 Børn, den ældste Kunstmaler Oscar Bojesen, der er død, Sølvsmed Kay Bojesen, en Datter Thyra Wittmaack, og jeg selv var Nummer to i Rækken.

Jeg blev født den 21. Juli 1881 under et Sommerophold i Or-

drup. Min Mor fortalte mig, at faa Dage før jeg blev født, fandt hun paa en Grøftekant en Firkløver, og det tog hun som et godt Varsel for det kommende Barn. Hun var en udmærket Amme, og da et nyfødt Barn i Nærheden ikke kunde faa Bryst hos sin Mor, tilbød hun ogsaa at amme dette Barn, hvorved hun reddede det fra at gaa til Grunde. Denne „Fosterbroder“ har jeg senere mødt.

Vort Hjem var i de første Aar en Kvistlejlighed i Store Kannikestræde og min første Erindring herfra er, at min ældste Broder og jeg oplevede Christiansborg Slots Brand og siddende ved Vinduet saa Ildgnister fare forbi. Senere boede vi nogle Aar i Nørre Søgade 29, indtil vi flyttede til „Villa Højbo“ i Holte 1891, hvor jeg oplevede hele min Barndom og Ungdom, indtil jeg blev gift i 1911. Som Vinterlejlighed havde vi fra Slutningen af Halvfemserne Lejlighed først i Havnegade 15 senere i Frederiksborggade 54 ved Sørne.

Min Mor ofrede sig fuldstændig for Hjemmet og for os Børn. Man har engang sagt, at min Far fik mange gode Ideer af min Mor, men det passer absolut ikke. Far var ene om alt, hvad han foretog sig i sin Forretning, men overlod til Gengæld alt i Hjemmet til Mor. Hun har altid staaet for mig som den ideelle Mor, og hun opdrog os Børn til at lyde aldrig ved Strenghed, men paa en saadan Maade, at vi meget nødig gjorde hende imod.

Hun lærte mig at være god imod alle Mennesker, ikke mindst mod de fattige i Samfundet. Som et lille Træk skal jeg nævne, at hun i flere Aar hver Jul pyntede et lille Juletræ til vor Vaskekone og et til Rengøringskone, og naar de hentede det, blev de forsynede med Mad til hele Julen og Gaver til Børnene. Hun tog mig ogsaa hver Jul hen at besøge en gammel Kone, der boede i en Stiftelse i Griffenfeldtsgade og gav hende Julegaver. Det er fra hende, jeg har faaet Forstaaelsen af, at de smaa i Samfundet har Krav paa Kærlighed og Hjælp.

Hun var meget religiøs, primitivt, men oprigtigt. Hun lærte

os Aftenbønnens Værdi, og levende staaer hun for mig, naar hun ude paa „Villa Højbo“ om Aftenen kom ind i sin lange hvide Natkjole og bad „Fadervor“ højt sammen med os. Hun tog os Børn hver Søndag op i Søllerød Kirke, og jeg glemmer aldrig den Fest, det var for mig at gaa sammen med hende den smukke Tur igennem Skoven op til Kirken, hvor den kendte Pastor Vedel prædikede. Dette blev af den største Betydning for mig, da jeg senere skulde tage Standpunkt i min religiøse Retning.

Min Mor var en udmærket Værtinde for de mange Mennesker, som kom i vort Hjem, og hun hed aldrig andet end „lille Fru Bojesen“ eller „lille Valborg“. Alt var i Hjemmet præget af mine Forældres gode Smag, men Mor samlede det hele og gav vort Hjem den Hygge, som min Far satte saa stor Pris paa. „Villa Højbo“, der om Sommeren var et Tilflugtssted for mine Forældres Venner, var altid præget af deres store Gæstfrihed. Den store Dagligstue skulde om Søndagen staa pyntet med Blomster fra Haven, og der skulde pyntes 32 Vaser med forskellige Blomster, og da jeg blev ældre, blev det mig betroet at pynte Vaserne, de skulde pyntes med Smag, og hun lærte mig at stille Blomsterne i Vaserne paa en fin og kunstnerisk Maade.

Hun var ogsaa en meget dygtig Husmoder baade med Hensyn til Madlavning og Syltning, og Kokkepigen kaldte hende altid ud i Køkkenet for „at smage Sauce til“.

Hun sørgede omhyggeligt for alle Gæsterne, og medens min Far sørgede for Gæsternes Underholdning, sørgede hun for det materielle. Ofte var der om Søndagen saa stort Rykind af Gæster, at det kneb med at faa Maden til at slaa til, og hviskede hun til mig, da jeg altid sad ved hendes Side: „Spis ikke for meget Aage, for der er ikke mere i Køkkenet.“

Hun havde en smuk lille Sangstemme og spillede helt godt paa Klaver, men hun havde en særlig Evne til at „læse op“ for os Børn, særlig naar vi var syge, „Mor, læs en Historie,“ bad jeg, og taalmodig satte Mor sig hen og læste Historier særlig af H. C.

Andersen, og jeg troer ikke, de er blevet læst smukkere af nogen Oplæser. Hun forstod ved sin Oplæsning at faa Ordene og Stemningen frem paa den for Eventyret karakteristiske Tone, og jeg lyttede og lyttede og kunde aldrig faa nok.

Til mine største Oplevelser hørte min Fødselsdag, som er om Sommeren. Medens jeg sov, eller da jeg blev større, lod som jeg sov, kom Mor ganske tidligt om Morgenen listende hen til min Seng og pyntede den med Blomster og anbragte et Flag ved Hovedgærdet. Et lille Bord med Gaver blev sat ved Sengen, og midt paa Bordet stod en rund Fødselsdagskage, hvorpaa der stod „Til Lykke Aage“. Først naar det var den rigtige Tid „vaagnede“ man og saa paa Herlighederne. Fødselsdagen blev altid holdt stille med et Par Venner, til Middagen fik jeg mine Ønskeretter Lammelever og Hindbær. Julen gjorde Far og Mor til en dejlig Fest, som altid var en Oplevelse for os Børn.

Da jeg blev ældre knyttedes vi meget stærkt til hinanden, og da min Far var optaget af sin Forretning, og da jeg var den eneste, der var hjemme, blev dette Forhold ganske naturligt. Der var for Eksempel intet, hun købte til sig selv, uden jeg var med, for Eksempel naar hun skulde have en Kjole eller Kaabe. Jeg blev aldrig voksen i hendes Øjne. „Lille Aage“ hed jeg, og naar jeg gjorde hende imod, hvad der var sjældent, skændte hun paa mig, som om jeg var en lille Dreng.

Hun glædede sig inderligt, naar det gik mig godt — hun var stolt af mig og tog sig mine Skuffelser saa nær, som om det var hende selv, det skete med.

Den store Samling af smukke Blomsterbilleder, som jeg har, er væsentlig blevet til ved, at jeg ønskede mig et Billede hver Fødselsdag og Jul med forskellige Motiver, og hun var lykkelig over at kunne glæde mig. Hun forkælede mig paa enhver Maade, og hun beundrede sin store Dreng, som en Mor forkæler sin Øjsten, og jeg søgte selvfølgelig at gøre Gengæld. Da jeg blev gift og fik Børn, søgte hun ogsaa at give dem af sin store Kær-

lighed til andre. Da hun blev ene efter Fars Død, søgte hun ogsaa at sprede Glæde over alle sine Kære.

Hun var meget sjældent syg, og der var ingen andre end mig, der maatte behandle hende. Først da hun laa paa sit Dødsleje, fik jeg Lov til at tilkalde en anden Læge. Hun laa kun syg i 6 Uger. Hun havde gaaet med et Tarmtilfælde i længere Tid, men hun vilde ikke i Seng og heller ikke behandles. „Jeg vil ikke i Seng“, sagde hun, „saa kommer jeg aldrig op mere,“ og det slog til. Hun havde en Kræftlidelse i Underlivet, der ikke kunde opereres, og hendes Kræfter svandt hurtigt. Hun ønskede selv at dø, og hun gjorde Undskyldning, fordi hun gjorde saa megen Ulejlighed, og hun var klar til det sidste. Kort før hun døde, bad hun mig læse et Par Salmevers op, som hun elskede, hvorefter hun velsignede mig og sagde mig Tak for, hvad jeg havde været for hende. Hun døde den 2. April 1933 og blev bisat fra Frederiksberg Kirke og ligger begravet paa Assistens Kirkegaard. Som en Tak satte jeg en Sten paa hendes Grav, hvorpaa jeg lod skrive det sidste Vers af et Digt, som jeg havde skrevet til hendes Begravelse, og som blev sunget Solo ved hendes Baare.

Til Mor

Kære Mor, saa slukked Gud din Stjerne,
Og han standsede dit Hjertes Slag.
Vi, som elsked dig, vi vilde gerne
Takke dig paa denne Højtidsdag.

Tak for hvert et dejligt Barndomsminde,
Tak for hvert et Offer, du har bragt,
Vi om alt skal Mindekranse binde,
Og i Hjertets Dyb de bliver lagt.

Du os lærte Hjælp til dem at bringe,
Som var ramt af Sorg og var i Nød,

Du med ydmygt Sind dig gjorde ringe
Kærlig — trofast var du til din Død.

Lille Mor — vi aldrig dig vil glemme,
Tak for al din Moderkærlighed
Du er nu hos Gud i Himlen hjemme,
Og din Sjæl har Fred i Evighed.

EVNEN TIL AT KOMME OPREJST GENNEM LIDELSER

AF

M. BUHL

For nogle Aar siden sagde min Kone en Dag: „Du skulde skrive en Bog om din Mor.“ Naa, man kan jo kun blive glad, naar ens Kone giver Udtryk for Tro paa, at man har Evner som Skribent, og jeg spildte derfor ikke Tiden med at rykke hende ud af Vildfarelsen, men nøjedes med at spørge hvorfor. „Jo,“ sagde hun, „for jeg maa jo Gang paa Gang undres over, hvilken overordentlig Indflydelse hun har haft paa hele Familie kredsen derhjemme paa Høll (min Fødegaard), og endnu saa mange Aar efter sin Død er hun i Stand til at paavirke dig meget mere, end du selv tror, idet du næsten daglig henter hendes Handlinger og Ord frem som Rettesnor. Selv husker jeg hende da ogsaa som en mærkelig Personlighed, paa en Gang saare mild og saare stærk.“

Var Mor en mærkelig Personlighed? Absolut ikke. Hun var en almindelig, lille Bondekone, til sidst krumbøjet af Slid, uden fremragende Evner i nogen Henseende. Nej, det passer alligevel ikke. Hun havde een fremragende Evne, Evnen til at komme oprejst igennem Lidelser — oprejst og stærk, uden Bitterhed og med Smilet i Behold.

Min Mor er født 18. Nov. 1850 paa en lille Gaard i Gaarslev en Mils Vej fra Fredericia. I 21 Aars Alderen blev hun gift med Ejeren af Nabogaarden, Jens Henriksen, der var Enkemand med 5 Børn, hvoraf den yngste var 4 Aar, og den ældste næsten lige

KAREN BUHL, f. Nielsen
* 1850, † 1922

M. BUHL, f. 1890
Skolebestyrer, M. F.

saa gammel som hun selv. Den Kærlighed, hvormed disse som voksne, ældre Mænd og Kvinder bestandig omfattede Mor, vidner om, at Opgaven lykkedes, saa hun bidrog sit til at aflive Krøniken om den onde Stedmor. I Ægteskabet med Jens Henriksen fik Mor 4 Børn, hvoraf 2 var Tvillinger. Men tidligt bankede Sorgen paa. En af Stedsønnerne døde i 20 Aars Alderen, og naar hun senere talte om Henrik, forstod jeg, at hun havde sørget dybt og inderligt ved hans Død. En Dag i Efteraaret 1879 var Jens Henriksen beskæftiget med Hørbrydning ude i Marken. Pludselig blev Hestene bange for Ilden i Brydegraven og for frem. Han løb til for at gribe dem, men blev slaaet omkuld. Haardfør, som han var, sprang han op og løb efter dem, men et Øjeblik efter styrtede han til Jorden og maatte bæres hjem. Den tilkaldte Læge lod ham kopsætte og bide af Iglar — Datidens Lægekunst — Dagen efter døde han.

Der sad Mor saa, ene med 3 smaa Børn og ventende det fjerde, der blev født et halvt Aar efter Faderens Død; men de nu snart voksne Stedbørn stod hende trofast bi. Et Par Aar senere, altsaa i 1881, blev hun gift med min Far, Peder Sørensen Buhl, født 15. Okt. 1855 paa Gaarden Kristiansminde i Gaarslev.

De ugunstige Landbrugstider i 80-erne og 90-erne bevirkede, at Hjemmets relative Velstand forsvandt, og Kaarene blev trange i økonomisk Henseende, men ogsaa Sygdommens og Dødens Prøvelser fulgte min Mor i hendes andet Ægteskab. En af Tvillingerne fra første Ægteskab døde i Syvaarsalderen, og omkring 1890 meldte den Sygdom sig, som efter 5 Aars haabløs Kamp lagde min Far i Graven. Han blev opereret ialt 9 Gange, to Gange hos Specialist i København. En Gang foretog han en Rejse til Leipzig for at tage Kur hos en derværende opreklameret Mirakeldoktor. Alt forgæves, men alt umaadelig kostbart. Sygekasse eller andre sociale Foranstaltninger fandtes ikke dengang. Jo, een Hjælpekilde fandtes: Venners og Naboers Hjælp-somhed. Ved et Samtalemøde talte man sammen om Peder Buhls

haarde Skæbne, og Resultatet blev en efter Datidens Forhold meget stor Pengegave fra det lille Samfund i Gaarslev. I disse Aar blev Mors Kind furet af Sorg og hendes Ryg bøjet af Slid, og dertil kom, at hendes Hørelse allerede paa dette Tidspunkt var saa svækket, at der maatte tales meget højt, om hun skulde kunne høre det, hvilket vist er Grunden til, at vi Søskende alle har en ret kraftig Stemme, da vi fra smaa blev vænnet til at tale højt, saa Mor kunde høre det. Jeg var mellem 5 og 6 Aar, da Far døde, og jeg kan kun huske min Mor som furet, bøjet og tung-hørig, men med milde, smilende Øjne og altid travlt arbejdende.

I sidste Ægteskab var der 5 Børn, hvoraf jeg er den næst- yngste, den yngste, en Pige, var knapt halvandet Aar, og den ældste, ogsaa en Pige, var nylig konfirmeret, da Far døde. Nu stod Mor saa atter ene — med os fem og en lille forsømt og for- gældet Gaard. Intet Under, at det Ord, som jeg tydeligst husker, hun Gang paa Gang paaberaabte sig overfor Gud, var hans Løfte om at være de faderløses Fader og Enkers Forsørger. En Søn af første Ægteskab, Niels Peter Henriksen, var just blevet færdig med Militærtjenesten, og nu tog han fat. Hvor var han kærlig og god mod Mor og os, hans smaa Halvsøskende. I sin sparsomme Fritid legede han med os eller fortalte Historier, og altid havde han Smil og venlige Ord, og hvor var Mor glad for og stolt af sin store, dygtige Søn. Med opofrende Pligtfølelse, uden Udsigt til Løn eller anden Vinding, sled han fra tidlig Morgen til sen Aften, og det lykkedes for ham. Gaarden kom i god Drift, og Økonomien begyndte at rette sig op. Det begyndte altsammen at lysne. Fem Fremgangsaar; men i Foraaret 1901 begyndte han at klage over vedvarende Hovedpine, og efter en Maanedes For- løb døde han af tyfoid Feber. Jeg var dengang 11 Aar, og jeg syntes, at Verden maatte styrte sammen, dersom Niels Peter var død; men jeg vilde ikke tro, det var sandt; det var umuligt. Jeg sørgede med de andre og gik ind paa deres Tale om, at han var død, men inderst inde troede jeg det ikke, og naar der i Dagene

før Begravelsen kom en fremmed ned mod Gaarden, var jeg vis paa, at han kom med Besked fra Sygehuset om, at man havde taget fejl. Naa, Livet skal leves, og Mor tog igen alle Opgaverne op. Min ældste Bror — der nu har Fødegaarden — var kommet ud at tjene. Han maatte nu tages hjem, og den lidt yngre, der nu har en anden Gaard i Gaarslev, kom ud i hans Plads. Han var kun 13 Aar, og han var den eneste af Flokken, der maatte ud at tjene før Konfirmationen. Den ældste var godt 16 Aar — en ung „Gaardbestyrer“ og Enekarl; men det gik, for Mor var i alt den drivende Kraft. Ogsaa jeg maatte selvfølgelig tage min Del af Arbejdet. Min ubetvingelige Læselyst maatte tilfredsstilles i den Tid, der kunde „stjæles“ fra Arbejdet, og blev nærmest betragtet som en let gennemskuelig Form for Dovenskab. Mor satte dog igennem, at jeg fik Lov til at abonnere paa Chr. Erichsens „Børnenes Bogsamling“ — 10 Øre hver fjortende Dag; men ud over dette kunde der selvfølgelig ikke tages Hensyn til denne „Taabelighed“ hos mig. Ja, det var Slid, men ikke surt Slid. Mor var med alle Steder baade i Mark og Eng, Stald og Lade, og hun forstod at kaste et fornøjeligt Skær over Arbejdet. Jeg husker, hvordan jeg som seksaarig var med hende i Mosen for at hjælpe ved Tørvestakning. Arbejdet blev mig hurtigt temmelig ensformigt; men saa fortalte Mor, at alle Tørvestakkene var Soldater — Soldater var dengang min store Lidenskab — og for Enden af hver Række lavede vi en ekstra stor Stak: først en General, ved næste Række en Konge, saa en Dronning — knap saa høj som Kongen, men noget tykkere, dernæst en Kejser og endelig en Pave, der var saa høj, at Mor mente, det maaske blev nødvendigt, at jeg stod op paa hendes Skuldre for at lægge de sidste Tørv paa. Og saa var Eftermiddagen gaaet, hvilket ærgrede mig, da jeg nok kunde have haft Lyst til at slutte af med en over al Beskrivelse stor Tørvestak, som skulde være Gud selv. Det blev der ikke noget af; men Eftermiddagens Arbejde var gaaet som en Leg, og paa Hjemvejen fortalte Mor mig, at Gud kunde man

ikke bruge til Leg, dertil var han altfor stor og hellig og god. Naa, saa vidste jeg det, og det er maaske derfra Begyndelsen stammer til min Aversion mod at lade Frelseren og hans Mænd optræde paa Scene, i Film eller Hørespil. Da vi naaede hjem, havde vi som sædvanlig faaet Mors Forklæde samlet fuldt af raadne Pinde, tabte Tørv og lignende, saa havde vi Brændsel til Aftenkaffen, og intet maatte gaa til Spilde.

Mor forstod at skabe smaa „Feststunder“ ind i Hverdagens Arbejde: en Kaffetaar i „Utide“ paa en kold Dag, eller hun kom stikkende med en ekstra Godbid paa en Underkop, saa man kunde faa rettet Ryggen. Eller der vankede Røræg med Flæske- terninger til Mel'mad en Sommersøndag, efter at vi sammen med Mor havde været paa Rundtur i Marken for at se, „hvor godt alting stod“. Mad og atter Mad siger De. Ja, men tror De, man paa en lille jydsk Bondegaard forlyster sin Aand ved et Øjeblikks Samtale om Willumsens Stilling mellem klassisk og moderne Kunst eller ved at drøfte den sidste Premiere paa Det Kgl. Nej, naar ens Mor — eller Kone — kommer listende med en Smagsprøve paa den nybagte Leverpostej, saa fjernes Sindet fra den daglige Trivialitet, og man faar Tid til et Par milde Ord eller maaske kun et Smil, og det blev ingen Diamant paa Sindets Kaabe; men det blev en skinnende Dugdraabe, der brød Solens Straaler i skønne Farver, og Tak for det, Mor.

Javel, siger De, men i et kristent Hjem fornyer man sig vel i det mindste ved at tale om de Ting, der hører Guds Rige til. Ja, Mor læste Dagstykket af N. P. Madsens Andagtsbog, og om Aftenen tog vi et Bibelsprog, „Mannakorn“, bad Aftenbøn og sov i Jesu Navn, og taarnede en større Vanskelighed sig op, saa forsvandt Mor ind i Sovekammeret for at bede; men hun gik absolut ikke og snakkede gudeligt hele Dagen, hvilket jeg ogsaa er taknemmelig for. Tro ikke, at hendes Kristendom var tids- og lejlighedsbestemt, ingenlunde. Hun viste os fra Dag til Dag Guds Almagt og Godhed og advarede os mod Syndens Farer. Jeg

husker en Sommerdag, jeg skulde over i Kohaven — en lidt fjerntliggende Mark — at flytte Kvierne, men trykkede mig for at gaa, da et Tordenvejr var under Optræk. Mor spurgte, om jeg var bange. Jo, det var jeg da. „Det skal du ikke være“, sagde hun, „du ved jo, at Gud har i den ene Ende af Lynene“. Nu er der gaaet omtrent 50 Aar siden; men naar Tordenen er lige over, og Lynene skyder flammende Pile mod alle Verdenhjørner, tænker jeg beroliget: „Ja, ja, det er godt, jeg ved, at Gud holder i den ene Ende af dem“. Og Mor var glad, naar hun havde faaet Lejlighed til at vidne om sin Tro. Undertiden syntes vi Børn, hun drev det lidt for vidt. Naar der kom en Landstryger, fik han Mad eller en Skilling; men han fik ofte tillige en Traktat i Tilgift. Vi mente, det var omsonst: „Han kaster den jo bort, saa snart han kommer uden for Gaarden“, sagde vi. Engang kom der en Betjent med Forespørgsel fra Politiet, om vi havde givet en Tigger nogle gudelige Smaaskrifter for et Par Maaneder siden. Han var nemlig blevet taget og fundet i Besiddelse af disse, og man mente, han havde stjaalet dem; men han paastod, at han havde faaet dem paa en Gaard der og der. Jo, det var rigtigt nok, sagde Mor, og hun vendte sig triumferende mod os, idet hun udbrød: „Naa, der kan I se; han havde da ikke kastet dem væk!“ Og før Betjenten naaede at komme af Sted, havde han ogsaa faaet „et Guds Ord“ med paa Vejen.

Ja, hun var ivrig, men hun var tolerant. Som 11-12aarig hørte jeg en Prædikant fra Frelsens Hær ved et Friluftsmøde. Jeg syntes, det var vældig godt, hvilket jeg ogsaa sagde til Mor, og samtidig gav jeg Udtryk for min Forbavselse over, at jeg ikke kunde høre Forskel paa dette og det, jeg hørte i Kirke og Missionshus. „Hvorfor skulde der være Forskel“, sagde Mor, „han er nok en god Mand, og naar vi kommer frem for Gud, saa spørger han ikke om, *hvem* vi har sluttet os til paa Jorden, men kun, om vi har sluttet os til *ham*.“ Jeg har aldrig hørt hende for-dømme andre, tværtimod vilde hun gerne „tro“ alle Mennesker

ind i Himlen. Hændte det, at vi Børn sagde noget nedsættende om andre Mennesker og maaske forsøgte at latterliggøre dem ved at udpege deres aandelige eller legemlige Mangler, mødte Mor os med sin Standardsætning: „Ja, ja, men derfor kan han jo godt komme i Himlen.“ Vi hørte Sætningen saa tit, at vi undertiden brugte den halvt spøgende indbyrdes. I Mors Mund havde disse Ord en dobbelt Betydning: For det første, at dette at komme i Himlen var det altoverskyggende vigtigste, men dernæst, at naar Gud vilde tage vedkommende hjem i sin Himmel — og det vilde Gud — saa var han akkurat lige saa betydelig i Guds Øjne som alle andre. Dette Element af ægte Demokrati gav sig Udslag paa mange Maader. Vi fik indprentet, at dersom vi kom i et rigt Hjem, og vi blev budt Kaffe eller Mad, saa kunde vi sige ja Tak eller nej Tak, som det nu passede til vor Appetit eller Tid, men i et fattigt Hjem skulde vi altid sige ja Tak, dersom man bød os noget, for ellers kunde disse Mennesker tro, at vi sagde nej, fordi de var fattige, eller fordi, vi ikke syntes, det, de bød paa, var godt nok, og saa kunde de føle sig saarede. Naar Daglejeren gik hjem om Aftenen, sagde Mor altid: „Tak for i Dag, Jens.“ Hvorfor siger du Tak,“ sagde en af os, „han faar jo da sin Dagløn.“ „Ja, selvfølgelig faar han sin Dagløn, hvad skulde han ellers leve af,“ sagde Mor, „men derfor kan man vel godt sige Tak til et Menneske, der har hjulpet en.“

Mor var god til at læse, og om Søndagen læste hun ofte og gerne; dog tvivler jeg om, at hun nogen Sinde har læst en Bog af skønlitterær Art, og paa de fleste Omraader havde hun kun liden Horisont; men hun havde en ejendommelig fin Skønsomhed over for Ret og Uret. Da jeg skulde konfirmeres, havde vi en udpræget grundtvigsk Sognepræst. Nogle Folk fra Sognets Indre Missions Samfund tænkte nu paa at sende deres Børn til Konfirmationsforberedelse hos en Nabopræst, og Mor tænkte paa det samme for mit Vedkommende; men da hun erfarede, at der ogsaa var Folk med i Aktionen, som blot derigennem ønskede at

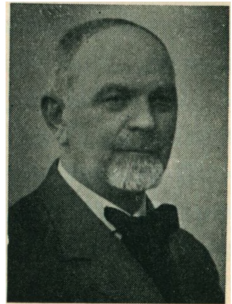
komme Sognepræsten personlig til Livs, skiftede hun Beslutning. Præsten havde aldrig gjort os personlig Fortræd, og hun vilde heller ikke være med til at ramme ham personlig; det kunde efter hendes Mening ikke tjene til Guds Sags Fremme.

De sidste Aar af Mors Liv blev lysere og lettere: Børnene voksede til, og økonomisk gik det fremad fra Aar til Aar. Da min ældste Bror giftede sig og overtog Gaarden, blev Mor boende og fik en lys Livsaften sammen med Søn, Svigerdatter og Børnebørn. Hendes eneste lille Bekymring var Frygten for et langt og smertefuldt Sygeleje til sidst. Den Bekymring kunde hun have sparet sig. Den 15. Juni 1922 døde Mor af en Hjerneblødning uden en Times Sygeleje. Den store Mester var færdig med sit Arbejde ved Smeltediglen for hendes Vedkommende. Hun havde fuldkommet Løbet og bevaret Troen.

Næst efter Troen paa Guds Godhed og Forvisningen om, at hun af Naade var hans Barn, hentede Mor sin Styrke i Troen paa Menneskers Godhed, og hvor havde hun mange Venner. Som Barn undrede det mig, at Folk altid blev saa milde i Øjnene, naar de spurgte til eller sendte Hilsen til Mor, og naar jeg som voksen har undret mig over den Forstaaelse og ufortjente Velvillie, hvormed jeg bliver mødt i mit Hjemsogn — en vis goodwill, der er mig saare værdifuld, tænker jeg: Det er Mors Skyld; det skyldes enten det Liv, hun har levet i Sognet, eller ogsaa de Bønner, hun har bedt — maaske begge Dele.

METTE ANDERSEN, f. Thorsdatter
* 1843, † 1901

LARS BÆKHØJ, f. 1876
Højskoleforstander

GLAD I SIT ARBEJDE OG GLAD I SIT HJEM

AF

LARS BÆKHØJ

Min Moder stammer baade paa fædrene og mødrene Side fra Smaabønder og Haandværkere, en Sidegren af Mormoders Slægt blev Storbønder. Alle Forfædrene har i de sidste Par Hundrede Aar boet paa Mors. Moders Forældre Thor Andersen og Maren Nielsdatter havde et lille Landbrug til 2-3 Køer i Torup paa Vestmors. Faderen var tillige Tækkemand om Sommeren.

Moder blev født den 24. Febr. 1843 og blev kaldt op efter sin Farmoder Mette Thorsdatter. Hun var den ældste af fire Søskende. Der maa have været nogen Uro i Blodet paa dem, for en Søster og en Broder rejste til Forenede Stater. Søsteren blev derude, Broderen kom hjem og blev hjemme. Den anden Broder drog sydpaa og slog sig ned paa Skjernegnen. Moder rejste paa sine ældre Dage til Sydamerika.

Hun fik kun liden og daarlig Skoleundervisning; og hun blev aldrig ret god til at skrive; men hun havde en ualmindelig god Hukommelse; og de Ramser fra Lærebogen, som hun havde lært i Skolen, kunde hun uden Vanskelighed rinke fejlfrit op paa sine ældre Dage. Ligeledes huskede hun godt Brudstykker af Komedier og Digte, som hun havde hørt oplæse eller selv læst. Det var især Holbergs og Wessels Komedier og Jens Baggesens Digte, hun citerede Stumper af ved passende Lejligheder. Dybest i

hendes Sind laa dog nok Kingos, Brorsons og Grundtvigs Salmer og Sange. Hun kendte ogsaa mange Folkeeventyr og havde læst eller hørt læse Ingemanns Romaner, H. C. Andersens Eventyr, nogle af Blichers Noveller og Hostrups Komedier.

Hvor tidligt hun har lært disse Ting at kende, ved jeg ikke, for hun var 33 Aar, da jeg blev født; og hun har altsaa været ca. 40 Aar, før jeg kunde begynde at nyde godt af, hvad hun saaledes gemte i Hukommelsen.

Moder var lys og munter af Sind, havde let til Smil og ikke langt til Graad; men bag denne letbevægelige Overflade laa der i Sindet en stille, dyb Alvor, der gav hendes Færd Ro og Ligevægt.

I hendes Barndom og Ungdom gik der en stærk religiøs Bølge hen over Mors, den saakaldte gudelige Bevægelse. En af Hovedmændene i denne Bevægelse var den fynske Lægprædikant Peder Larsen, Skræppenborg. I sine unge Dage blev Moder grebet af denne Bevægelse; og hun har fortalt, at hun i nogle Aar drømte om at vie sit Liv til et Arbejde for Kristendommens Udbredelse og inderligere Tilegnelse. Men for det første var det jo ikke let for en Kvinde i de Tider at komme ind i et saadant Arbejde, og for det andet er det heller ikke sikkert, at hendes Evner havde slaaet til. Hun var ikke begavet ud over det almindelige.

I Tyveaarsalderen traf hun en munter og livsglad ung Mand, der spillede Violin, sang Viser og var fuld af morsomme Historier og Narrestreger, men ellers dygtig til sit Arbejde og var trofast og godmodig af Sind. Han var Broder til Konen i Gaarden, hvor Moder tjente, han havde opholdt sig i Himmerland i nogle Aar og havde slidt nogle af de morsingske Kanter af sig. De blev gode Venner. Han hed Kristen Andersen; og han blev vor Fader.

De blev gift i 1865, han var da 24 og Moder 22 Aar. De overtog Moders Hjem og boede i en Aarrække sammen med Moders

Forældre, og her er de seks første Børn født. Mens de boede her, blev der dannet en Valgmenighed paa Egnen. Det var især de Folk, der før kom sammen i de gudelige Forsamlinger, der ønskede at faa deres egen Kirke at samles i; da Menigheden var dannet, gik man i Lag med at bygge Kirke; de var dristige, de rejste en Kirke, der kunde rumme 1000 Mennesker; den indviedes i 1871. En sjælden from og elskelig Præst, Rasmus Lund, blev Menighedens første Præst. Moder og Fader var med i dette, selv om de vel ikke har kunnet yde stort i økonomisk Henseende til de store ydre Opgavers Løsning. Men i disse første Begejstringens Aar var der med Hensyn til Menneskeevurdering ingen Forskel paa fattig og rig. I denne Menighed søgte Fader og Moder deres Trang til kristeligt Fællesskab tilfredsstillet; og Børnene blev døbte og konfirmerede her.

Sammen med den religiøse Bølge, der bar Valgmenigheden frem, gik en Bevægelse for en mere levende Undervisning af Børnene, bort fra det døde Ramseri og over til en levende Fortælling af Bibelhistorie og Fædrelandets Historie, saadan som den nye Undervisningsmaade var udformet af Grundtvig og Chr. Kold. Dertil hørte ogsaa, at Børnene fik en mildere Opdragelse. Prygl blev saa godt som helt afskaffet. Saa længe vi var paa Mors, gik vi Børn i Friskole og nød under hele vor Opdragelse godt af den mildere Opdragelseskurs. Der var ingen større Fare for, at vi skulde blive blødgjorte deraf; for vi kom, saa længe vi var i Danmark, alle tidligt ud at tjene hos fremmede, saa hvis der var for megen Mildhed hjemme, var der i Reglen ingen Mangel paa Fasthed og Pligtarbejde, hvor vi kom hen, selvom vi havde Pladser hos gode og forstaaende Mennesker. Det var tungt for Moder, naar hun skulde følge en lille tiaars Purk i Plads og overlade ham til fremmede; men hun holdt sig tappert i al Fald saa længe, han kunde se hende.

I 1878 flyttede mine Forældre fra Moders Hjem og fik en Ejendom i Fredsø i Sønderherred, den var paa godt fire Tdr. Ld. Vi

havde Ko, Gris og Høns. Da Fader var Tækkemand, var han sjældent hjemme om Sommeren, saa det blev Moder og os Børn, der maatte gøre Arbejdet ved Landbruget. Det var lidt for strengt for Moder. Desuden kom der ret regelmæssigt et Barn hvertandet Aar, saa der var nok at se efter; men Moders lyse Sind og barnlige Kristentro bar igennem Vanskelighederne. Vi Børn skulde jo hjælpe hende; men vi vilde hellere lege. Det kunde da ske en enkelt Gang, at hun grædende bebrejdede os, at vi lod hende ene om Arbejdet. Disse Taarer sved mig om Hjerterødderne haardere og længere, end de stærkeste Bebrejdelser vilde have gjort. Den Dag blev der arbejdet med voldsomme Iver, end det maaske før var sket; og hvor var det dejligt om Aftenen at se hendes lyse Smil igen.

Der blev ikke holdt regelmæssige Andagter i vort Hjem, hvad Moder vistnok gerne havde ønsket; men dels var Fader jo i Reglen borte, før vi kom op om Morgen og kom først hjem, efter at vi var kommet i Seng, dels var han bange for, at saadanne Andagter skulde føre til Vanemæssighed og derved blive uægte. Men en Gang imellem satte Moder sig paa Sengekanten hos os, naar vi var kommet i Seng, og bekendte Troen og bad Fadervor med os. Det blev sjældne Højtidsstunder, hvor jeg sommetider syntes, at det var, som om Himlen stod aaben over os.

1880'erne var økonomisk vanskelige Aar for Landmænd i Danmark. Det mærkedes ogsaa i Smaahjemmene. Mange udvandrede i disse Aar til Amerika. Moder havde jo en Søster i Forenede Stater. Fader og Moder drøftede undertiden Planer om at udvandre for at faa økonomisk lettere Kaar. I Sommeren 1886 blev Niels Dael, nu Liselund, Slagelse, ordineret til Præst i vor Kirke paa Mors, han skulde rejse til Sydamerika og være Præst for en dansk Menighed i Tandil. Hans Ophold paa Mors førte til, at flere Folk fra Øen drog til Argentina, blandt disse var min ældste Søster og hendes Kæreste. Det var i 1888. De Breve, hun skrev hjem, satte Fart i Udvandrer tankerne. En Fri-

skolelærer og en Højskolelærer, som Fader og Moder kendte, var ogsaa rejst derover. Der syntes altsaa at være Betingelser for at faa Børnene undervist og komme til at leve med i et Menighedsliv, der svarede til det, man var saa glad ved her hjemme; ja maaske kunde Moder og Fader bidrage til, at Menighedslivet fik den rette Tone, en Præst maa jo dog have en forstaaende Menighed for at kunne gøre sin Gerning. Det kom vistnok til at staa saaledes for Moder, at her kunde der ikke alene være Udsigt til bedre økonomiske Kaar; men der kunde ogsaa være Tale om, at Gud kunde bruge os til Hjælp i den Gerning, som han vilde have gjort blandt vore Landsmænd i det fremmede Land. Moder var vist ikke gaaet med til den lange Rejse, dersom hun ikke havde været overbevist om, at der ogsaa var en Gerning af aandelig Art for os derude.

I Begyndelsen af Oktober 1889 fødte Moder sit tolvte Barn, og en Maanedstid efter drog vi af Sted, tre Børn var døde som smaa, saa vi var kun ni nu. Det var en lang Rejse; men den gik godt, og vi naaede vort Bestemmelsessted i god Behold.

I de første Aar, vi var derude, lavede Mor Mad til Folkene paa et større Landbrug, senere havde vi en Mængde Køer at malke; og Moder lavede Ost og Smør. Alle Forhold var jo meget fremmedartede; men det var en stor Lettelse, at alle Bekymringer for Mad, Klæder og Husly til Børnene nu var helt borte. Her var nok af alt.

Fader og Moder havde vel nok tænkt sig, at de skulde komme tilbage til Danmark; og det kunde vel ogsaa have ladet sig gøre; men det syntes givet, at det aldrig vilde kunne lykkes at faa Børnene med tilbage; altsaa, de maatte blive derude. Men naar de skulde blive derude, maatte Kræfterne sættes ind paa at faa Børnene saaledes forankrede i dansk Sprog og dansk Aandsliv, at de kunde blive ved at nære sig aandeligt talt af de samme Kilder, som hvis de havde levet i Danmark. Der blev da sørget for dansk Skolegang for de mindre Børn og for danske Bøger

til de lidt større. De fire yngste af os kom senere til Danmark paa Højskole.

Der blev læst og sunget meget i vort Hjem; og det skete ogsaa, at andre Danske havde Glæde af at være med i dette. Og selv om Moder ikke fik nogen Gerning udadtil i aandelig Henseende, som hun havde drømt om det i sin Ungdom, kom hun alligevel til igennem sit Hjem at øve en aandelig Gerning af ikke ringe Betydning.

Hun havde imidlertid arbejdet haardt og meget i sin Tid; og hendes Kræfter begyndte tidligt at svinde. Men hun vilde ikke slippe Arbejdet, selv om hun i de senere Aar nok kunde være blevet fri. Hun døde allerede i 1901, kun 58 Aar gl.

I hendes sidste Aar var det hendes store Glæde at se sin store Børneflokk samlet. Kun to af Døtrene naaede at blive gift, inden hun døde, saa det var kun faa af Børnebørnene, hun fik at se, hvoraf der ellers senere blev en stor Vrimmel; men det vilde have glædet hende, dersom hun havde kunnet vide, at tre af hendes Børnebørn i Dag virker som Lærere og Lærerinder ved dansk-argentinske Skolevirksomheder.

Moder og Fader levede i et sjældent harmonisk Samliv. De var meget forskellige, men udfyldte hinanden, saa de for os Børn var som to Sider af den samme Helhed. Moder var den mest energiske. Fader var lidt langsom i det. Han skulde prøve og overveje, før han tog Beslutning. Han var ogsaa noget kritisk anlagt og havde et aabent Blik for andres Skavanker og Daarskaber, dog saaledes, at han mere morede sig over dem end søgte at rette paa dem. Han var ogsaa kritisk mod sig selv og var altid bange for at gøre andre Uret. Med sin rigere Menneskeforstaaelse udfyldte han saa godt Moders mere eenstrengede Natur. Hun forstod det og skønnede paa det, ligesom han med sit noget tungere og tvivlende Sind fandt Hjælp og Støtte i hendes faste og afgjorte Kristentro. De hørte sammen; og de fulgtes næsten altid ad, til Kirke, til Alters, til Møder, naar det kunde

lade sig gøre. De var ogsaa enige i Opdragelsen af os Børn, saa der var ikke noget med, at den ene gav Lov til, hvad den anden forbød.

Set ude fra kunde det vel siges, at Moders Liv var fyldt af Slid og Slæb; men saadan følte hun det ikke. Hun var glad i sit Arbejde og glad i sit Hjem, selv om der i dettes Udstyr kunde siges at mangle et og andet.

I den sidste Tid, Moder levede, var der tit en mærkelig forklaret Glans over hendes Ansigt som et Genskær af et indre Lys; og der var en sjælden Mildhed og Fred over hendes Færd. Forklaringen synes nær: Hendes lyse barnlige Kristentro var som et Flodleje, hvorad Freden, Mildheden og Glansen strømmede ind i hendes Hjerte fra ham, der er den „rolige Kilde for Kræfternes Elv“.

DORTHEA CARLSEN, f. Jensdatter
* 1825, † 1917

J. C. A. CARLSEN-SKIØDT, f. 1866
Forfatter, fhv. Folketingsmand

SOM TUSINDE ANDRE, MEN ENESTAAENDE FOR MIG

AF

J. C. A. CARLSEN-SKIØDT

Det vil ikke være muligt for mig at tegne et helt rigtigt Billede af min lille, gode Mor, saa det fuldt ud kan forstaas af andre. Det bliver her, som naar man med Ord eller Bogstaver forsøger at gengive Sangfuglenes Toner, at Virkeligheden er langt skønnere, end vi ved Tale eller skriftligt kan udtrykke det. Ligesaa vil det gaa med denne Mindekrans, — hvori der er Evighedsblomster, — at den vil være fattig i Sammenligning med det, der som rige Minder staar tegnet i min Sjæl.

Min Mor, Dorteia Jensdatter, var født 11. Marts 1825, og var en Datter af Selvejergaardmand Jens Andersen i Nordby, Kærum Sogn ved Assens. Hendes Moder, som hun aldrig har kendt, da hun døde kort efter hendes Fødsel, stammede fra Præsteslægten Digsmed, der i tre Generationer var Sognepræster i Haarby, hvor de regerede som smaa Konger.

Det var trange Tider for Bønderne i den første Halvdel af forrige Aarhundrede, og selv om Bedstefar som Selvejer var fritaget for Hoveritjeneste til Herremanden, saa var der ikke væsentlig Forskel paa hans og Fæsternes økonomiske Kaar.

Bedstefar giftede sig igen, og Mor fik en stor Søskeneflok; der var ialt femten Børn. Tre Sønner var med i Krigen 1848—50 og tre andre tjente i Hæren i 1864. De i mange Aar trange Kaar i Hjemmet gjorde sit til, at Børnene tidlig blev vænnet til Arbejde, og dette blev noget værdifuldt for Mor.

Den 15. Marts 1863 holdt Far og Mor Bryllup og bosatte sig i

Odense, hvor de i en Aarrække boede i Overgade 17, og her fødtes jeg de 40 Ridders Dag, 9. Marts 1866, og døbtet i Domkirken 22. April s. A.

Dette mine Forældres første Hjem stod for Mor i en særlig Glans, og hun fortalte ofte derom med stor Glæde. Far arbejdede hos Gartner Ludvig Dæhnfeldt, og selv om det var en Arbejdsmands beskedne Plads, han havde, var mine Forældre glade for hinanden og taknemmelige for deres Hjem, som Mor nok har faaet gjort hyggeligt efter de Tidets Forhold.

Men snart trak der mørke Skyer op. 15. November 1863 døde Kong Frederik den VII, og to Uger efter blev Far, der da var 27 Aar, indkaldt til sit Regiment i Nyborg og Dagen efter sendt med Skib til Holsten for at holde Vagt ved Danmarks Sydgrænse, hvor „Ledet var af Lave“. Hen i Januar blev den danske Hær trukket tilbage til Dannevirkestillingen.

Krigen blev en stræng Tid for Far og Mor. Det havde set saa lyst ud, da de flyttede ind i deres eget lille Hjem, og da de begge var flittige og sparsommelige, kunde Fars Dagløn nok give dagligt Brød. Nu laa alt i det uvisse, og det var jo heller ikke alle Soldater, der kom tilbage fra Krigen. Det vidste de.

Under Krigen var der livlig Brevveksling mellem Far og Mor, og af disse Breve, der tegner et, — som jeg synes, — smukt Billede af dem begge, er endnu 45 i Behold. Længere Udtog af Brevene er optaget i Professor Karl Larsens Bøger: „Under vor sidste Krig“, „Et Folk i Krig“ og „Vort Folk 1864“. Professoren skriver bl. a.: „— ømmere, finere og bedre kan Kvinder ikke føle end disse Almuekvinder gør det.“

Det første Brev fra Far er dateret Nyborg 29. November, og han ønsker heri, „at Herren vil holde sin beskærmende Haand over dig, min bedste Ven, saa du maa bære dette svære med Taalmodighed til den Dag, da Herren vil føre mig tilbage til dig, og da vil min Hjemkomst blive lige saa glædelig, som min Bortrejse var bedrøvelig . . .“

For min lille Mor rejste Krigen ogsaa et økonomisk Spørgsmaal, og af enkelte Udtalelser i de gamle, gulnede Breve forstaar jeg, at det ofte blev trangt nok for Mor i det Aar, selv om hun forsøgte at tjene lidt.

Juleaften skriver hun til Far: „Medens andre morer sig, skal min Fornøjelse være at skrive til dig. Gud give, at jeg kunde tale med dig, da var der ingen større Glæde for mig. Min kæreste Ven, sig mig, hvad din Juleaftensmad bestod af. Jeg har i Dag købt et Fireskillings Hvedebrød og deraf spist et Stykke til en Kop Kaffe, og jeg var lige saa tilfreds med det, som de andre med deres rige Maaltider. I Morgen skal jeg have Suppe . . .“

I et senere Brev skriver Mor: „I Dag har vi faaet Penge igen. (Det var Penge, der uddeltes af en Komite til Støtte for de indkaldte Soldaters Hustruer og Børn.) Du kan tro, kære Ven, at det er underligt for mig, hver Gang jeg skal hente Penge. (Det var svært for Mor at modtage Penge paa den Maade.) Jeg kunde ikke skjule mine Taarer i Dag, og da kom en af Herrerne og spurgte mig, om jeg fornylig havde hørt fra Manden. O, kæreste Ven, Gud give, at den Dag snart var oprundet, da du bestandig maa blive her hjemme hos mig. Vore lykkelige Dage var kun faa, men Gud kan gøre dem dobbelt glade og lykkelige for os, naar du kommer hjem igen . . .“

Under Tilbagetoget fra Dannevirke gik Brevene tabt i næsten en Maaned, og da var det strengt for Mor. Hun skriver i et Brev, at hun „har gjort sig de mangfoldigste Tanker“, og at hun har „hørt og spurgt alle Vegne, men alt forgæves indtil i Dag, da jeg gik paa Hospitalerne i Odense. Her fandt jeg endelig en Mand fra dit Kompagni, og han sagde, at han havde talt med dig for otte Dage siden, og da var du rask. Du kan tro, min kære Ven, at det lettede godt for mig . . .“

Far kom vel tilbage fra Krigen og boede fremdeles i Odense. Hans Barndomshjem var i Barløse i Nærheden af Assens, hvor hans Forældre havde et Husmandsbrug med 3-4 Tønder Land.

Nu var Farfar død, og da Farmor ikke ene kunde klare Bedriften, besluttede mine Forældre i 1866 at overtage Bruget, der laa ude paa en af Kirkebyens Udmarker.

Her i disse noget ensomme, landlige Omgivelser kom jeg til at leve hele min Barndomstid indtil min Konfirmation. Da et saa lille Husmandsbrug ikke kunde give nok til et beskedent Udkomme, maatte Far gaa paa Arbejde andet Steds hver Dag, saa jeg blev i disse Aar mest henvist til Mors Selskab. Det blev Mor, der under disse Forhold i høj Grad kom til at præge mit gode Barndomshjem.

Noget af det første, jeg erindrer om Mor, var, at hun, naar jeg om Aftenen var kommet i min lille Seng, lærte mig at folde mine Hænder og bede Fadervor samt de to smaa Salmevers: „Bevar, o Gud, i Nat“ og „Nu lukker sig mit Øje“. Det var Mor, der først lærte mig at stamme paa Fadervor, ligesom hun ogsaa fortalte mig om Englene. Dette var for mig noget uendeligt stort, som jeg aldrig er vokset fra. Jeg tvivlede ikke paa, at det ad Bønnens Vej var muligt at faa Forbindelse med Gud. Da jeg lidt ældre begyndte at gaa i Skole, kunde jeg ofte paa Vejen gaa og paa barnlig Vis bede Gud hjælpe mig med Skolesagerne. Senere tog Far og Mor mig med til Kirken og til kristelige Møder.

Men foruden dette saa jeg hver Dag paa Mors travle Færden, og hun havde meget at gøre, da Far i Reglen kun var hjemme om Søndagen. Dengang forstod jeg det ikke; men nu undres jeg i mine Tanker over, at min lille Mor, der i mange Aar havde et skrøbeligt Helbred, kunde overkomme saa meget Arbejde. Koen, Faarene og Grisen skulde passes, Haven holdes ren. Der skulde bages Brød, brygges Øl, støbes Lys, Tøjet vaskes, rulles og stryges, og Hverdagstøjet istandsættes; Koen malkes tre Gange om Dagen, kernes Smør og meget andet.

Linned og Gangklæder blev virket af Mors flittige Hænder. Af Hørren, der avledes i Marken, blev det Garn spundet, som Landsbyvæveren omdannede til Lærred. Faarenes Uld blev

kartet, spundet og ofte hjemmefarvet og heraf blev vævet Tøj til os alle. Saa skulde der ogsaa daglig laves Mad, og det blev derfor en lang Arbejdsdag for mine Forældre; men de klagede ikke.

De landlige Forhold bortē fra den mere urolige By kom til at præge mine Barneaar. Naar jeg ikke var i Skole og ikke skulde hjælpe Mor, arbejdede jeg med mine Bøger, der var mig meget kære, eller jeg strejfede omkring i Omegnen, hvorved jeg lærte mit Fædrelands Natur at kende. Som de gamle Nordboere drev jeg Jagt og Fiskeri. Pil og Bue lavede jeg selv, men jeg skød aldrig noget. Lidt heldigere var jeg med Fiskeriet. Paa disse Udflugter ud over de frodige vestfynske Marker, Enge og Skove opdagede jeg i Hegnene flere sjældnere Buskvækster og fandt, hvor de sorte Brombær og de brune Hasselnødder voksede, saa „Jagtudbyttet“ var tit ikke saa helt ringe. Det kunde ogsaa hælde, at jeg fik en Oldtidsstenkile med hjem. Der var flere Oldtidsgrave i Sognet.

Naar saa Dagene blev korte, og Lyset blev tændt i Stuen, saa fik Mor og jeg os nogle hyggelige Timer sammen. Far kom først hjem noget senere. Mor sad ved sin Rok, Karter eller Naal; aldrig var hun ledig. Samtidig hjalp hun mig med mine Skolesager eller sang nogle Sange for mig, som jeg saa lærte.

Tidlig prøvede jeg ogsaa at skrive Vers, som Mor saa var Dommer for. Mine to første „Digte“ handler om Blomster og Fugle og om „dengang Far var i Krigen“. De er skrevet, da jeg var 9 Aar og er saa tydelig inspireret af Mors Fortællinger. De er opbevarede, men egner sig absolut ikke til at „trykkes“.

Mit Barndomshjem var for mig et herligt Sted. Far og Mor gjorde, hvad de evnede, for at gøre „Reden“ lun for mig, og jeg kan i Dag takke for alle de gode Minder derfra, . . . ja ogsaa for de mere alvorlige, hvor jeg bedrøvede mine Forældre ved at være ulydig eller gøre det, jeg ikke maatte.

Saa gik de mange Aar. Far og Mor blev gamle og kunde ikke

mere magte Husmandsbruget; men saa var vor Stilling blevet saaledes, at min Hustru og jeg kunde tilbyde dem Ophold hos os. Dette blev til megen Glæde.

Far døde først. Mor var hos os i 19 Aar og blev næsten 92 Aar, men var aandsfrisk lige til den sidste Dag, hvor hun sov stille hen uden egentlig Sygdom. I de sidste Par Aar kunde Mor ikke arbejde; „men saa kan jeg bede for jer,“ sagde hun ofte med sit milde Smil. Hun havde altsaa endnu en Opgave. Tilsidst kunde hun ikke se at læse. „Saa sidder jeg og gentager de Salmer, jeg har lært udenad,“ sagde hun. En af de Salmer, hun holdt meget af var: „Gud skal alting mage“. Hun syntes, Gud havde maget alt saa godt for hende. Det var hende en Glæde, naar vi andre kom og læste Salmer eller opbyggelige Stykker for hende.

Mor sov hen en Søndag Formiddag; og jeg tror, at hun kom med til den Sabbatshvile, der er tilbage for Jesu Venner. Det var det, hun stadig bad om og længtes efter.

JÆVNT OG STILFÆRDIGT, MEN SMUKT OG RIGT

AF

L. P. CHRISTENSEN

Skal der nævnes et Særkende ved den Slægt, jeg tilhører, maa det være, at den bestaar af Grænselands-Mennesker med alle de Lyder og med de Fortrin, dette maatte indebære.

For den, der lever sit Liv i et nationalt Brydningsbælte, kan det let komme til at præge Sindet, at han eller hun Gang paa Gang bliver tvunget i Modsætning — ofte endog i Kampstilling — til de styrende og i det hele taget til anderledes tænkende. Til Gengæld er der en alsidig Mulighed for særlig Berigelse, hvor Mennesker, der tilhører forskellige nationale Lejre, lever som Naboer, — vel at mærke, naar de forstaa at udnytte den paa rette Vis.

En stærkere Hævdelse af egne Værdier, end den foregaar under normale Forhold og til Jævnshold, kan medføre en vis Stejlhed, men kan tillige virke hærdende paa den enkelte, uden at dette behøver at uddybe de store Skillelinjer. Her spiller den personlige Indstilling over for andre og over for Dagens Spørgsmaal en meget vigtig Rolle.

★

Ved særlige Lejligheder har man fra nogle Hold nordpaa villet betegne mig som „Nordslesviger“. Dette kan gøres, naar man anser ens Fødested for det bestemmende, men i Virkeligheden giver det et urigtigt Billede. Min Fars Slægt har gennem Aarhundreder — saa langt man kan følge den tilbage — boet paa Nordkysten af Flensborg Fjord; men ogsaa den har sydsles-

MARGRETHE CHRISTENSEN, f. Høck
* 1849, † 1931 .

L. P. CHRISTENSEN, f. 1882
Redaktør

vigsk Islæt, saaledes var min Bedstemor paa fædrene Side fra Angel. Min Mor var født og opvokset i Munkbrarup Sogn, altsaa syd for Fjorden, og her har ogsaa hele hendes Slægt hjemme.

Tidligere kendte man for øvrigt ikke det nuværende Skel mellem Nord- og Sydslesvig. Man var Slesviger — Sønderjyde —, hvad enten man boede nord eller syd for Fjorden. Men denne kom jo efterhaanden i Kraft af de særlige Indvirkninger til at danne et stærkt Skel i sproglig Henseende. En enkelt Forgrening af min Mors Slægt løber vestpaa, ud til de mellemslesvigske Sogne. Et eget Led i den dannede en Slesviger, der omkring ved forrige Aarhundredskifte blev dansk Præst i Flensborg. Skønt han var født paa en overvejende dansktalende Egn, brugte han meget det tyske, officielle Sprog. Denne i flere Henseender mærkelige Mand bestod for øvrigt sin teologiske Embedseksamen som Avtodidakt (uden at have besøgt nogen højere Skole eller et Universitet).

Min Mor var, som sagt, Angelbo, født paa Holdnæs som Datter af en Skibskaptajn, der i mange Aar sejlede i fast Rute mellem Messina og St. Petersborg. Han bragte saaledes ofte et frisk Pust med ude fra en større Verden, hvad der ogsaa bidrog til at præge Hjemmet. Dengang var man i Almindelighed meget nøjsom, ogsaa i forholdsvis velstillede Hjem. Mange Ting, der nu — naturligvis bortset fra de særlige Forhold, vi lever under for Tiden — anses for Selvfølgeligheder, værdsattes da som kostelige Gaver. Saaledes fik man kun en Kop Kaffe om Søndagen, og det var Faderen i Huset, der tog Daasen frem af det massive Egetræs-Skatol og talte de Bønner, som maatte bruges.

Min Mors Forældre var dansksindede Slesvigere, som deres Forældre havde været det før dem. Mor var født i 1849, saa hendes Skolegang kom til at falde i Tiden mellem de slesvigske Krige. Den nærmeste danske Skole laa i Bogholm, mellem Holdnæs og Lyksborg, hvor Lærer Brammer ikke alene var en dygtig Skolemester, men tillige en varmt danskfølende Mand, der

udøvede en stærk Indflydelse paa sine Elever. Disse Skoleaar i Bogholm blev for min Mor en lykkelig Tid, der kom til at præge hele hendes Liv. En særlig Islæt fik de fra det nærliggende Lyksborg Slot, hvor Kong Frederik VII. og Grevinde Danner ofte holdt Hof. Mor fortalte saa tit om de festlige Stunder, det var for Børnene, naar Kongen og Grevinden over Holdnæs skulde ankomme til Lyksborg. Saa stod Skolebørnene opstillet paa Holdnæs Nørrebro for at hilse de høje Herskaber med deres danske Sange, og bagefter trakteredes de saa med Sukkerkringler. Men fra Lyksborg Slot udstraalede i det hele taget et stærkt Skær over Egnen, og dette Skær var *dansk*.

Det er forunderligt, som en god Skolegang kan præge et Menneske og sætte sig Spor langt ud i Fremtiden. Derfor knyttes der ogsaa med fuld Føje store Forhaabninger til den Kendsgerning, at 14.500 sydslesvigske Børn for Øjeblikket i 60 Skoler faar dansk Undervisning — saaledes 64 Procent af Flensborgs bofaste Kommuneskolebørn og Flertallet af Slesvig Bys Skoleungdom —, og at over 10.000 til venter paa deres Skole!

Da min Mor efter den ulykkelige Krig i 1864 var blevet gift og havde faaet sit Hjem paa Fjordens nordlige Kyst (mærkeligt nok lige over for Barndomshjemmet) og selv havde en større Børneflokk, levede den stadig videre, den gode danske Undervisning derovre fra Bogholm; ikke mindst vort Lands Historie, som hun var meget fortrolig med og optaget af, og vore danske Salmer, Fædrelandssange og Folkeviser. Hun var ogsaa i høj Grad præget af en fast og stærk Kristentro. Og det var da en Selvfølge, at meget af dette gik i Arv til hendes Børn, hvis Skoleaar faldt i den prøjsiske Tid, saa nogle kun kunde faa lidt dansk Religionsundervisning, de yngste slet ingen Dansk i Skolen. Men Børnene lærte alligevel hurtigt baade at læse og skrive Dansk. Herved var, ved Siden af Hjemmets danske Aand, Hjemstavnsens Blad „Flensborg Avis“ et virksomt Middel.

Jeg mindes min Mor som en overordentlig omsorgsfuld Moder

for sine Børn og tillige som en meget flittig og dygtig Husmoder (hvor kunde hun med begrænsede Midler gøre for Eksempel en Juleaften skøn og festlig!), og saa tænker jeg paa hendes modtagelige Sind, der stedse fandt ny Glæde og Berigelse i god, lødig Læsning, og jeg takker hende for den smukke Evne, som hun — det udprægede Grænselands-Menneske med Føling til begge Sider, uden at egne Værdier kom til kort — havde til at se sagligt og redeligt paa en Ting, inden man giver sig til at dømme.

Min Mor havde op i sin høje Alder en forbavsende Hukommelse og en glimrende Evne til at fortælle, baade hvad Fortiden og det nærværende angik. Hun levede stærkt med i alt, hvad der foregik omkring hende, og viste en inderlig Deltagelse i andre Menneskers Skæbne. Dertil var Mor altid tilfreds, og hun var taalmodig under Sygdom. En Ytring som denne fra hendes sidste Sygeleje kendetegnede hendes Sind: „Jeg sov ikke meget i Nat, men saa tænkte jeg paa de mange, der maa ligge og døje Smerte og har det meget værre!“

Det faldt i min Mors Lod at opleve en 10. Februar og en 11. Juli 1920 med den lykkelige Tid, som dermed oprandt for Nordslesvig; hun hørte til dem, der følte en dyb Bitterhed over meget af det, der knytter sig til den 14. Marts. Hun vilde ogsaa have hørt til de Landsmænd, der med inderlig Glæde og urokkelige Forhaabninger følger det forjættende danske Liv, der nu trods alt beder om og søger naturlige Virkekaar syd for Grænsen af 1920.

Den milde og dog stærke danske, kristne Kvinde, der var min Mor, døde i 1931, henved 82 Aar gammel. Hun har — sammen med sin Ægtefælle, den gode danske Veteran fra 64 — fundet sit sidste Hvilested under de høje Træer paa Ringenæs gamle Kirkegaard, nær den skønneste Fjord i det omstridte danske Grænseland, hvor hendes Liv og Virke, jævnt og stilfærdigt, men smukt og rigt, kom til at udfolde sig og bære Frugt.

SINNE DAMGAARD, f. Borup
* 1856, † 1920

KIRSTINE WANG DAMGAARD, f. 1893
Forstanderinde

MIN BARNDOMS OG UNGDOMS BEDSTE VEN OG FORTROLIGE

AF

KIRSTINE WANG DAMGAARD

Min egen Mor! Du var ikke blot min Mor; men du var tillige min Barndoms og første Ungdoms bedste Ven og fortrolige. Derfor blev der saa sugende tomt i mit Liv den solfyldte Foraarsdag i 1920, da Vandborg Kirkeklokke ringede over dig — kun 5 Maaneder efter, at den havde ringet over min elskede Far, og kun godt 1¹/₂ Aar efter, at din store Dreng, min eneste Bror, havde lukket sine Øjne langt borte i et fremmed Land.

Du havde aldrig drømt om at blive „trykt i en Bog“, lille Mor, og du vilde sikkert heller ikke synes om det. Men „De Unges Forlag“ har bedt mig skrive om dig, og jeg har været i stor Vaande. Jeg syntes ikke, jeg kunde sige ja, og jeg havde ikke Fred i at sige nej.

Du vilde sikkert heller ikke være fornøjet med, at jeg ikke ogsaa skrev om Far, hvis jeg endelig skulde skrive om dig; men denne Bog skal kun handle om Mødre, saa jeg maa holde mig til dig og den Rod, du er rundet af.

Hvad Far vilde synes om det, ved jeg jo ikke; men jeg føler igen hans kærlige Blik hvile paa mig som i svundne Dage, og mon han ikke med et Glimt i Øjnene vilde sige: „Skriv du bare om Mor, min Pige. Saa faar jeg oven i Købet „Hævn“ for den Gang, jeg i Stolthed over min Kone sendte tre fine Diplomer, som Mor paa Landbrugsudstilling havde faaet for Rugbrød, tør-

rede Frugter og Grøntsager, til Glarmesteren for at faa dem indrammet, og Mor uden videre ringede og afbestilte mine Rammer for saa bagefter at hente Diplomerne hjem igen og lægge dem ned i en Skuffe! Dit lille Mindeblad kan Mor da ikke afbestille.“

Min Mor, Sinne Damgaard, var født i Ferring Sogn ved Lemvig i 1856, og begge hendes Forældre, Kirstine Wang og Jens Christian Borup, havde ogsaa set Dagens Lys første Gang i Ferring, Morfar i Gaarden „Mellem Borup“, som ejedes af hans Forældre, Maren Jensdatter og Gravers Borup, og Mormor i „Øster Borup“, hvor hendes Forældre, Anne Lyhne og Thomas Wang, drev Landbrug ved Siden af Oldefars egentlige Erhverv: at være Toldkontrollør for Strækningen Thisted-Hvide Sande. Morfars Slægt havde dybe Rødder i Ferring og omliggende Sogne, mens Anne Lyhne og Thomas Wang var kommet fra andre Egne af Landet.

Mors Barndomshjem var skilt ud fra Oldefars Gaard og hed „Lille Øster Borup“, og her boede mine Bedsteforældre under et lykkeligt, men kort Ægteskab, idet Morfar døde — kun 29 Aar gammel — fra sin Hustru og sine to smaa Piger, Moster Anne, som var fire Aar, og Mor, som kun var to Aar og derfor slet ingen Erindring havde om sin Far.

En af mine Onkler har fortalt mig, at Morfar var blandt de dygtigste i Skolen, og et gammelt Brev blandt Mors efterladte Papirer giver mig Lov til at tro, at han naaede frelst i Havn.

Senere blev Mormor gift med Købmand Carl Dalgaard, og i ham fik Mor og Moster en prægtig Stedfar, som de elskede højt, og som kom til at betyde uendelig meget for dem. I andet Ægteskab kom to Sønner, og de fire Søskende var Livet igennem knyttet stærkt sammen. Hjemmet var præget af Flid og Nøjsomhed, Tillid og Kærlighed, og det blev efterhaanden baaret af en levende Kristentro.

Carl Dalgaard var med i Krigen 1864, og skønt Mor paa det Tidspunkt kun var otte Aar, glemte hun aldrig hans Afsked med Hjemmet og senere Sorgen over Tabet af Sønderjylland.

Blandt mine kæreste Bøger er Vilhelm Birkedal: „Synd og Naade“, som Mors nye Far har købt i Fredericia i 1864 og selv har skrevet Navn og Aarstal i. Den Bog blev brugt meget i Hjemmet — dog ikke altid til lige stor Glæde for Børnene. Mor har fortalt, at naar Morfar læste op af Birkedal, anbragte hun sig altid saadan, at hun kunde holde Øje med, naar han bladede om til den Side, hvorpaa der stod Amen!

Baade Mormor og min anden Morfar døde ret tidligt og med knap to Aars Mellemlid. Mor var kun en Snes Aar den Gang, saa jeg har desværre aldrig kendt mine Bedsteforældre paa Mors Side; men Mor og Moster, som siden blev min anden Mor, har fortalt om deres rige Barndomsminder og om den Fred, der prægede deres Forældres sidste Levetid. Mormor laa paa sit Dødsleje og gentog: „Hvad intet Øje har set, og intet Øre har hørt og ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerter, hvad Gud har beredt dem, der elsker ham.“ (1. Kor. 2,9). Og de sidste Dage spurgte hun ofte om Morgenen: „Kan I ingen Forandring se paa mig? Tror I ikke, det bliver i Dag, jeg faar Lov at komme hjem?“ Saa selv om Savnet af Forældrene var stort, laa der alligevel en underlig Fred over deres Opbrud, og de fire Søskende følte Sandheden af Morfars Ord paa det sidste, at nu var de bundet til Himlen med to stærke Baand, som det vilde blive vanskeligt for dem at faa revet over. Den ene Morbror døde forøvrigt 3 Aar efter — kun 21 Aar gammel — af en akut Blindtarmsbetændelse, og kort før han sov ind, sagde han efter først at have været i stor Dødsangst: „Jo, nu kommer jeg ind, nu kan jeg se hans milde Ansigt.“

Ofte føler jeg, at det Liv, der er levet, og de Bønner, der er opsendt ikke blot i mit Barndomshjem, men i Slægten, stadig er medbestemmende for mit Liv.

Da Mor i 1887 blev gift med Far, Mads Damgaard, drog hun ind som Brud i en gammel Slægtsgaard, „Damgaard“, i Vandborg, som var gaaet i Arv fra Far til Søn i umindelige Tider. Men den Gang havde Folk jo Børn. Far havde 12 Søsken, og nogle af dem var svage af Helbred, saa den af Sønnerne, der skulde overtage Fædrengaarden, maatte tage den til en ordentlig Pris. Yderligere fik Far Gaarden lige før en Nedgangsperiode, saa der blev en haard Storm at ride af for de to unge; men de tog fat med godt Mod. Mor købte kun det allernødvendigste Udstyr. Resten af den lille Arv, hun havde fra sit Hjem, blev sat i Gaarden, og saa sled hun og Far sammen med deres Folk fra tidlig Morgen til sen Aften, indtil den økonomiske Krise var overstaaet. Men Mor sagde ofte: „Jeg misunder slet ikke dem, der faar det hele fra Begyndelsen, for Far og jeg har haft meget mere Glæde af at anskaffe Tingene efterhaanden, som vi fik Raad til det.“ Afbetalingsystemet var et ukendt Begreb, og Far plejede at sige, at han havde ingen Ro for Mor, hvis hun vidste, han skyldte nogen en Krone.

Mor var en meget dygtig Husmoder, og hun forstod at „tage det hele med“. Hændte det en ganske sjælden Gang, at noget gik til Spilde, pinte det hende, hun ansaa det for Utroskab mod Guds Gaver, og hun citerede ofte Ordet: „Samler de tiloversblevne Stykker sammen, for at intet skal gaa til Spilde.“ (Johs. 6, 12.)

Mor havde en særlig Evne til at skabe Hygge — blandt andet ved at have et Væld af Blomster baade i Haven og i Stuerne —, og mine Forældre var meget gæstfri. Større Selskaber brød Mor sig ikke ret meget om; og dem havde vi kun en Gang eller to om Aaret; men Mennesker gik ud og ind i mit Hjem. Selv gik Mor ikke meget ud — lykkeligvis for os Børn var Mor næsten altid hjemme — men Vandborgboerne siger, at var der Sygdom eller Sorg eller noget andet svært i et Hjem, eller „en glædelig Begivenhed“ forestod i Nabolaget, kunde man altid sikkert regne med Mor. Det hører ogsaa med til mine Barn-

domsoplevelser, at jeg efter Bage- og Slagtedage blev sendt af Sted med Kurve til gamle og syge og fattige.

Som unge hørte mine Forældre til den grundtvigske Valgmenighed i Lemvig, men senere sluttede de sig til Sognemenigheden i Vandborg. Mor talte ikke i sine yngre Aar meget om Guds Rige; men vi forstod alligevel, at det var hendes Gudsforhold, der bar hende, og hun havde ikke een Moral, naar hun sad i Kirken, og en anden i Dagliglivet.

Det var for hende en Selvfølge, at en Kristen skulde være til at stole paa, en Kristen skulde tale Sandhed, passe sine Pligter, holde sine Løfter og betale sine Regninger. Det gik ogsaa os Børn i Blodet, at hvis man holdt sig for god til noget Arbejde eller oversaa dem, der havde mindre end en selv, saa var man dum. Da jeg var en lille Pige, skrev Mor i min Poesibog et lille Vers, som hun selv havde faaet af Morfar til sin 10 Aars Fødselsdag:

„Endnu du er saa lille, men derfor godt du ved,
at Livets bedste Skat er en god Samvittighed.
Pluk derfor kun de Roser, hvoraf du binde kan
en Krans, du med dig tager helt hjem til Himlens Land.“

Mor var selv utrolig flittig, og hun krævede ogsaa meget Arbejde af sine unge Piger. Alligevel beholdt hun dem i Aarevis. Min Barnepige var f. Eks. hos os i 11^{1/2} Aar, og endnu — 40 Aar efter, at hun rejste fra mit Hjem — hører jeg fra hende ikke blot til min egen Fødselsdag, men ogsaa til Fars og Mors og min Brors Fødselsdag, og hun og hendes Søster, som senere var hos os i otte Aar, hører til mine bedste Venner.

Det samme Forhold gjorde sig forøvrigt gældende i „Store Borup“, hvor min elskede Moster Anne, som lignede Mor saa meget, og min varmhjertede Onkel kærligt aabnede deres Hjem for mig, da jeg blev alene. De unge blev der gennem mange

Aar og følte sig hjemme, og da Moster i 1942 — næsten 88 Aar gammel blev begravet midt i den strengeste Vinter, kom hendes gamle Piger og Karle langvejs fra for at følge deres gamle Madmor det sidste lille Stykke her paa Jorden.

Ofte, naar jeg hører Foredrag om Kvindernes sociale Indsats, maa jeg tænke paa Mor og Moster, som ganske ubevidst og selvfølgelig gjorde en stor social Indsats i den lille Verden, der var dem betroet. Men havde jeg sagt noget saadant til dem, vilde de have set forundret paa mig og troet, jeg ikke var rigtig vel forvaret.

Har jeg tegnet et Glansbillede af min Mor? Det vilde jeg nødigt gøre, og det vilde heller ikke være sandt. Mor var en Synder, der ikke vidste andet at fortrøste sig til end Syndernes Forladelse, og hun havde sine Fejl som vi andre. Især maatte hun kæmpe med et heftigt Sind, og hun klagede ofte over, at Travlheden slugte hende, saa hun troede, det var derfor, Gud undertiden lod hende have vaagne Nattetimer, hvor han kunde faa hende i Tale.

Det var ogsaa baade Mors og Mosters Styrke og Svaghed, at de meget uforbeholdent og ganske uden Personsanseelse sagde deres Mening, især naar der var noget, de syntes var forkert. Undertiden skulde de vistnok have tiet eller have vejet Ordene lidt nøjere; men ingen mistænkte dem for at sige eet, naar et Menneske var nærværende, og noget andet, naar han var gaaet, og de gik ikke og gemte paa Nag. Det skabte Tryghed og ren Luft omkring dem, og de var begge til at stole paa — man kunde saa trygt betro sig til dem. Jeg husker, at en af Vandborg-Ferrings unge Præstefruer, som plejede at betro sig til Mor, naar noget var svært for hende, sagde til mig: „Det, man betror Deres Mor, kommer ikke videre,“ og det var rigtigt. Det var vel ogsaa en af Grundene til, at Mor var sin Datters fortrolige baade i Barndoms- og Ungdomsaarene.

Mors Liv blev ikke en Dans paa Roser. Hun maatte begrave

sin Mand og seks Børn, før hun selv blev kaldt bort. Af en Børneflokk paa syv døde de fem som smaa, og vi var kun to, min Bror Carl og jeg, der voksede op sammen. Alligevel gav Gud mine Forældre et rigt Liv, og vi havde en Række lykkelige Aar; men under forrige Verdenskrig opholdt min Bror sig i U.S.A. som Ingeniør og gik med som frivillig i den amerikanske Hær. En Lungehindebetændelse, som han havde haft det sidste Aar paa Polyteknisk Lærestalt i København, brød op igen, mens han var i Felten, og han lukkede sine Øjne den 23. Maj 1918 — kun 28 Aar gammel. Først to Maaneder senere fik vi hans Afskedsbrev, som han havde skrevet, da han mærkede, Døden nærmede sig, og deri stod blandt andet: „Jeg har aldrig været saa lykkelig, som jeg er nu — der er Fred i min Sjæl.“ Men selv om dette Brev tog Brodden af Sorgen, var Carls Død alligevel et forfærdeligt Slag for os, og mine Forældre forvandt det aldrig. Far døde Aaret efter af spansk Syge, og Mor døde efter kun tre Dages Sygeleje fem Maaneder efter Far og Maanedagen efter, at Carls Baare var kommet hjem til Vandborg.

Far fik paa sit Dødsleje Lov at se vor Frelser og en Skare af Engle, og noget af det sidste, jeg hørte Mor sige, var: „Lad os nu prøve at blive stille for Gud.“

I, mine egne, har været mig saa nær under mit Arbejde med denne Artikel, hvori jeg efter megen Overvejelse offentliggør nogle af de Minder, der er hellige for mig selv; men jeg tror, I vilde synes, at jeg skulde give af mit dyreste Eje, hvis jeg i det hele taget skulde skrive.

Dybest set er vi ikke adskilte, selv om I er hinsides Død og Grav, for „Helgen her og Helgen hisset er i samme Menighed.“ Da vi levede sammen her paa Jorden, var vi forenede i Jesus Kristus, og den Forening kan da aldrig blive svagere ved, at I er rejst til de levendes Land. Nu som før er vi forenede i vor Herre og Frelser, og vi skal mødes igen hjemme hos Gud.

Her jeg gaar i Troens Land
ved Guds Ord og Sakramenter.
Her jeg daglig Styrken henter
fra min Daabs det klare Vand.

Venners Lys, som sluktes her
for mit taarefyldte Øje,
nu i Mindet ser jeg nøje,
som om de var ganske nær.

Evighedens Dør paa Klem
staar for mig — imens jeg kigger
gennem Sprækken — se, der ligger
inden for mit Fremtidshjem.

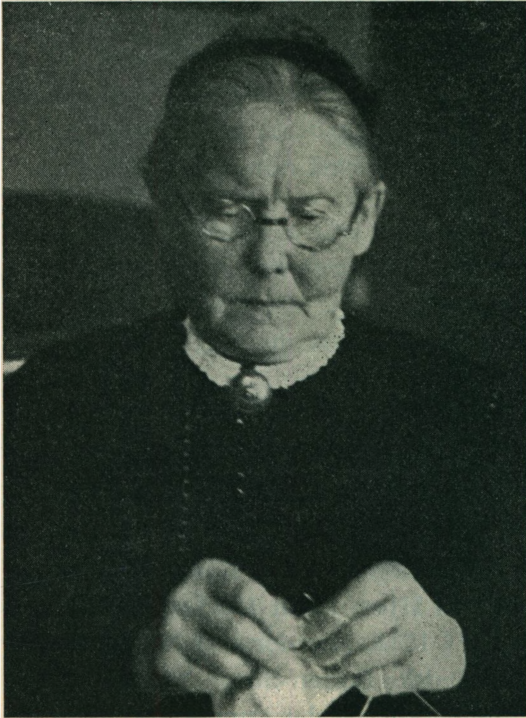
(Fridrik Fridriksson).

PLIGTEN FREMFOR ALT

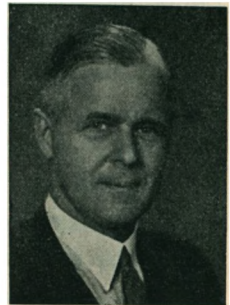
AF

JENS ENGBERG

Min Mor Elfride Mathilde Engberg, f. Knudsen, kom til Verden i Aggersborg Præstegaard i Hanherred paa Nordsiden af Limfjorden ligeoverfor Løgstør d. 6. Dec. 1864, herfra flyttede Mors Forældre i Aaret 1872 til Lejrskov nær Lunderskov i Sydjylland, og her havde Mor sit Hjem indtil Morfar, Sognepræst Jens Lassen Knudsen, døde i 1886. Mormor hed Nanna Boisen og var af den kendte sønderjydske Boisen-Slægt. Mors Forældre var meget særprægede Mennesker, og det samme maa siges om den store Søkendeflok paa tre Dreng og fem Piger. Den næstældste var Forfatteren Jakob Knudsen, medens Mor var Nr. 5 i Rækken, og den yngste af Flokken er forhenværende Skuespiller ved Det kongelige Teater, Lars N. Knudsen. Som ung Pige var min Mor i Huset hos sin Tante Mathilde Tranberg paa Lønborggaard ved Tarm, — efter hvem hun var opkaldt; senere blev Mor Sygeplejeelev paa Kommunehospitalet i København, og var der indtil hun som 27-aarig paa Lønborggaard traf min Far, Harald Laurits Engberg, Sognepræst i Hemmet, der ligger ca. 7 km Syd for Lønborggaard. Far var Enkemand med seks Børn i Alderen fra 14 til 3 Aar, og i de følgende ti Aar fik Mor selv seks Børn, først to Sønner, af hvilke jeg er den ældste, og derpaa fire Døtre. 1894 flyttede mine Forældre fra Vestjylland til Stationsbyen Uldum ca. 15 km Vest for Horsens, og

ELFRIDE MATHILDE ENGBERG, f. Knudsen
* 1864, † 1946

JENS ENGBERG, f. 1892
Civilingeniør

i 1900 flyttede vi til Hundslund Præstegaard paa Nordsiden af Horsens Fjord, og dette Sted er for den yngre Halvdel af Børneflokket blevet vort rigtige Barndomshjem. Far var Sognepræst i Hundslund indtil han i 1923 — som 73-aarig — tog sin Afsked. I de følgende ni Aar boede mine Forældre i Ørting 6 km Øst for Hundslund, indtil Far døde 1932. Derpaa boede Mor nogle Aar hos min ældre Søster i Tranbjerg ved Aarhus, og derefter et Par Aar i mit Hjem i Horsens, indtil hun i 1941 flyttede til København, til „Gl. Kloster“ paa Østerbro, hvor hun befandt sig udmærket; her blev Mor til hun døde d. 1. Marts 1946 godt 81 Aar gammel. Baade Far og Mor ligger begravet paa Hundslund Kirkegaard.

Ovenstaaende historiske Udredning danner den ydre Ramme om et meget virksomt Liv, der i væsentlig Grad udfoldede sig inden for Hjemmets Rammer. Det er sagt, at da Mor i 1891 blev gift med min 16 Aar ældre Far med de seks Børn „satte hun i Trav“, og den Fart holdt hun indtil hun blev højt op i Aarene. Dette vil dog ikke sige, at Mor havde noget forjaget over sig, men naar man saa hendes hurtige og lidt nervøse Gangart, blev man klar over, at hun var et meget virksomt Menneske. Mor var ikke alene myreflittig, men tillige meget dygtig. Den store Præstegaard blev holdt i *mønsterværdig* Orden, og den store Børnefloks Tøj blev holdt i Stand med en Samvittighedsfuldhed langt ud over det almindelige. Mor var af sin Far opdraget til at gøre sin Pligt fremfor alt. Mor havde denne Pligtfølelse overfor alt, hvad Vorherre havde betroet hende. En Kop skulde klinkes, selv om det var en elendig billig een, en Skjorte skulde lappes til den kun var Lapper, hvis den da ikke paa et tidligere Stade kunde laves om til noget andet *nyttigt*. Mad skulde spises op, Gryder skulde skrubbes, Levninger skulde gemmes, ikke af „Fedtethed“, men af alvorlig Pligtfølelse overfor Vorherre. I sin Opdragelse af os Børn var det ogsaa en vigtig Ting, at vi lærte, at der var noget, der hed Pligt, og ligesom Mor var haard

overfor sig selv, saa kunde hun være stræng overfor os Børn. Havde vi „været slemme“ eller forsømmelige, veg Mor ikke tilbage for at give os en alvorligt sviende „bar Endefuld“; den, der elsker sin Søn, tugter ham tidligt, og det skete ikke saa sjældent, og hvor havde vi godt af det.

Den daglige Rytme i Hjemmet kan jeg aldrig glemme. — Far var først oppe om Morgenens — ved Fem-Tiden. Far savede og huggede hele vort Forbrug af Brænde og bar det ind i store Kurve samt hejsede Vand op af den gamle Vippebrønd og tændte Ild paa Komfuret. Mor og Tjenestepigerne viste sig paa Arenaen ved 6-Tiden og saa gik det løs med Tilberedning af Morgenmaden og med den daglige frygtelige grundige og udstrakte Rengøring. Vi Børn kom afsted til Skole altid med en tryk Følelse af, at selv om vi skulde ud i den store Verden, saa var Hjemmet en sikker Havn, hvor alt gik sin kære regelmæssige Gang. Ved 9-Tiden samledes de hjemmeværende til Husandagt. Uforglemmelige for os Børn er disse Andagter: vi sang to Salmer, mellem hvilke Far fremsagde Trosbekendelsen og bad Fadervor. Husholdningen blev passet saa nøje, at tre voksne Kvinder havde alt det at gøre, de lige kunde magte. Mange Mennesker skulde mættes ved Maaltiderne omkring det store Bord i Spisestuen; vi var i min Barndom aldrig under 10-12 i Kredsen. Om Eftermiddagen, naar Kvinderne var „klædt om“, ventede en mægtig Stoppekurv, — først i Mørkningstiden blev der for Mor Tid til en Tur i Byen til en syg Nabo eller til Slagter og Købmand. Mor forestod alle Indkøb, det være sig Mad, Tøj, Sko — hele Forbruget til den store Husholdning. Klokken halvsvy spiste vi Aftensmad, og derefter sad vi hyggeligt omkring det runde Bord, Mor og Pigerne med Haandarbejde, vi Børn med vore Lektiebøger; — ofte læste Far højt for os, og til sidst sang vi Aftensang og gik til Ro senest Kl. 10. Med Aarstiderne fulgte de forskellige Foreteelser, der greb ind i Husførelsen, f. Eks. den kæmpemæssige Bærplukning (røde Ribs i store Bal-

jer! Hindbær i brede Skaale) og om Efteraaret Æbleplukning og Æbleskrælning, samt Forberedelser til Højtiderne, ikke at forglemme den ugelange Julebagning med alskens Herlighed for os Børn: Udskæring af Dyrefigurer i Dejj og Snitning af Pebernødder i Tusindvis. Naar jeg nu tænker paa min Barndoms vidunderlige Højtidsfester, saa ser jeg, at Mor ikke blot var den dygtige og ildnende Dirigent af det store Maskineri, der „klappede“ til Fuldkommenhed. Mor var ogsaa Sjælen i selve Højtidsfesten. Vi Børn kom tidligt hjemmefra — Sønnerne til Studeringer —, men stadigt var vi afhængige af Mors Omhu og Jærnfliid. Mor vaskede vort Tøj og holdt det i Orden. Mors Pakker er herlige at mindes: Indholdet var presset godt sammen og indsyet i Lærred: dejligt rent Undertøj, Strømper med fine Stopninger, nogle Æbler og *altid* et Par „Revler“ Kogechokolade samt et lille fyndigt Brev. Ved Siden af Hjemmets Pasning magtede Mor i Kraft af sin store Energi et betydeligt Virke uden for Hjemmet. Mor saa til mange syge, og jeg har senere i Livet mødt mange Mennesker, der huskede Mors dygtige og kærlige Hjælp ved Sygelejer og i Særdeleshed ved Barnefødsler. Disse Sygebesøg foretoges gjerne i Mørkningen, naar Mor kunde færdes ubemærket, thi det var altid Mor meget imod at blive rost for sine gode Gærninger. Mor elskede ogsaa at give Gaver, hvad Mor heldigvis — især senere — ogsaa fik Raad til, men det skete altid paa en egen bly og undseelig Maade. Mor vilde daarligt nok have Tak.

Mor prægede vort Barndomshjem ved sin store Sans og Interesse for Sang og Musik. Mor havde lige til sin Død en smuk Sangstemme og et usædvanligt fint Øre for Musik. Alle vi Børn kunde synge og nogle af mine Søskende blev ret flinke til Klaverspil, og vi fik mange musikalske Gæster, saa vort Hjem blev et „Sangens Bo“. Mor ejede den Evne, at hun kunde synge „anden Stemme“ til enhver Melodi, og nogle af mine Søstre arvede denne Evne, og det virkede i høj Grad til at sætte

Fart i Sangen. Højdepunktet naaedes i Sommerferietiden, naar en af min ældre Broders Studenterkammerater — en benaadet Sanger og Klaverspiller — kom paa Besøg. Da kunde det endog hænde, at Mor kunde rive sig løs fra sit Formiddagsrengøringsarbejde og sætte sig i Sofaen med sit Strikketøj for at høre „Adjunkten“ spille paa Klaveret og synge alle mulige dejlige danske Sange: Heises Romancer og Weyse og Gade, Carl Nielsens og mange andre danske Komponisters smukke Melodier, og sommetider var der flere Studenter med i Laget og saa var det „Gluntarne“ og Bellmanns svenske Viser, der klang. Naar alle i Huset paa Sommerdage med fint Vejr blev kommanderet til Bærplukning i den vældige Præstegaardshave, sang vi ofte flerstemmigt, saa at det blev en herlig Nydelse for os selv og for andre, som hørte paa det. Med særlig Glæde vil vi Søskende være Mor taknemmelig for at vi af hende lærte Kærlighed til Sang: baade Ordene og Tonerne. Vore Fædrelandssange, Salmerne samt Grundtvigs bibelhistoriske Sange om Moses, Samuel, David og flere lærte Mor os at synge og holde af, saa at det atter og atter senere i Livet har været os til stor Berigelse.

Mor var iøvrigt et meget velbegavet Menneske, selv om hendes Skolelærdom ikke stod i Forhold til hendes udmærkede Forstand. Det var jo ikke i hendes Barndom moderne, at Døtre skulde have boglig Uddannelse. Det siges, at Morfar i Hjemmet i Aggersborg anvendte megen Flid paa den boglige Uddannelse af de ældste af sine Børn — deriblandt Jakob Knudsen — men at han tabte Interessen for denne Hjemmeundervisning overfor sine yngre Børn. Trods det nære Samkvem, der var mellem min Mors Barndomshjem og Askov Højskole, hvor den ældre Broder jo en Tid var Lærer, havde hun ikke engang været paa Højskole. Denne Mangel paa boglig Kunnen gjorde hende temmelig tilbageholdende i Samvær med mange Mennesker, og det var udelukkende i en snæver Kreds eller paa Tomandshaand, at man blev klar over og kom til at værdsætte Mors

gode Forstand, fine Iagttagelsesevne og kloge Bedømmelse af Mennesker. Mors Breve var glimrende; kortfattede og altid lige til Sagen og i en egen djærv og for hende karakteristisk Stil; offentlig Fremtræden var ikke efter Mors Smag. Hun var — ifølge Natur og Opdragelse — et yderst beskedent og selvfor-nægtende Menneske, hun var lattermild og med stor Sans for Humor og med en meget skarp, men dog forstaaende kritisk Sans overfor sine Medmennesker. Hun reagerede altid stærkt over for paatagen Vigtighed.

Grundstenen i Mors Karakter var hendes fromme Kristentro. Den var dybt rodfæstet i hende fra Barndomshjemmet, og som Præstekone fik hun jo netop rig Lejlighed til at udøve sin Kristentro. Vi Børn forstod, at Mors Forhold til Vorherre var klippefast. Trods daglig Travlhed og Bryderier var det saa øjensynligt, at Mor ved de daglige Husandagter og ved Helligdagens Gudstjenester fik ny Kraft og friskt Mod til at gaa videre ad den Vej, fordi hun havde vundet Bevidstheden, om at hun var i Guds naadige Varetægt. Mors Lørdagsforberedelse med Salmebog, nyt Testamente og Søndagens Evangelium var en Andagt saa ydmyg from og saa uforbeholden barnligt troende, at Stemningen bredte sig til hendes Omgivelser. Hendes Yndlingspart af det nye Testamente var „Peters første Brev“, hun satte Peter over Paulus, fordi han ikke var saa lærd, langt lettere at forstaa, og saa helt igennem menneskelig med sine Fejl og sin Villighed til at angre. I sin Kristentro fik hun ogsaa en Modvægt mod Hang til Tungvind, som hun havde arvet efter sin Fader.

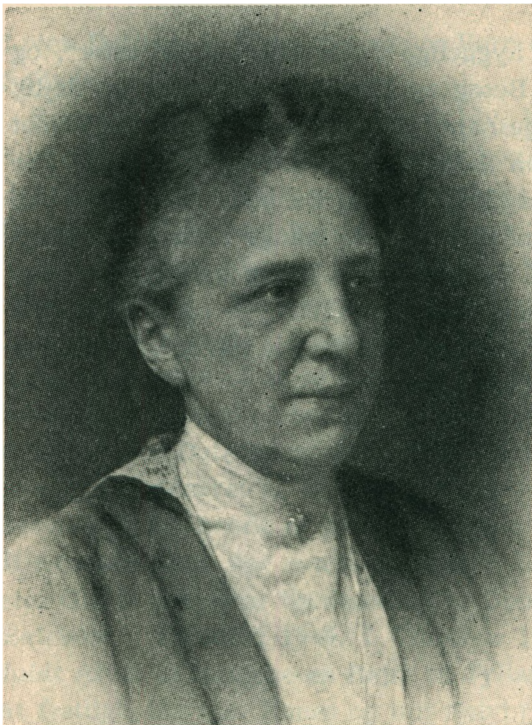
Mor talte ofte med os Børn om Vorherre, og gav os gode og alvorlige Formaninger om ikke at glemme vor Aftenbøn og om at huske at læse i det nye Testamente. Mest af alt virkede Mor dog ved sit Eksempel — og det samme gjaldt saa vist ogsaa Far — ved Pligttroskab, Ærlighed, Retskaffenhed og Lydighed overfor Gud, for hvem vi skulde staa til Regnskab for alt her i

Livet. Dette gode Eksempel var os Børn en god Ballast i Livets Sejlads.

Selvom Mor havde et slidsomt Liv, kan man ikke sige, at hun blev forslidt; hun var kærnesund og havde et Jærnhelbred. Jeg synes næsten ikke, at jeg kan huske at hun har været syg. Selv i sin Alderdom kunde hun glæde sig ved en udmærket Vitalitet, og som 70-aarig foretog hun en maanedlang Rejse over Atlanten rundt i Amerika og Canada for der at besøge sine fire Døtre; hun klarede udmærket Rejsens Besværligheder og var meget forfrisket af at se den nye Verden, og Besøgene i Døtrens Hjem blev selvfølgelig en enestaaende Oplevelse for hende selv, som for Døtrene og deres Mænd. I sine sidste Leveaar var Mor noget generet af Svaghed i Knæene, saa at det var ret besværligt for hende at gaa. I Firsaaersalderen fik Mor en lille Hjerneblødning, der svækkede hende lidt. Det var hende en stor Glæde at opleve Verdenskrigens Ophør og vort Fædrelands Befrielse i Foraaret 1945. I Vinteren 1946 overvejede hun i fuldt Alvor at foretage en Rejse til Jylland for at være med til at festligholde min Kones og mit Sølvbryllup, men hun opgav det og umiddelbart efter den omtalte Fest, fik hun — paa en lille Spadseretur i Klosterets Gaard — endnu en Hjerneblødning; faa Dage efter stødte en Lungebetændelse til og d. 1. Marts 1946 afgik Mor ved Døden. Ved sit sidste Sygeleje og flere Uger inden havde Mor den store Glæde, at to af hendes Døtre fra Amerika var hjemme hos hende paa det første Besøg efter Krigens Ophør.

Hvor kære er Minderne om Mor for mig f. Eks. naar Mor, da man var en lille Dreng, og var kommet i Seng om Aftenen, kom paa Godnatbesøg hos os i „Drengenes Kammer“, og satte sig paa Sengekanten og sang med os en lille Aftensang og bad „Fadervor“ for os, og derpaa gav hun os et Godnatkys og stoppede Dynen saa dejligt ned omkring én, som ingen anden har kunnet gøre det. — Eller Mindet om, da Mor var en gammel

Kone og boede i sine hyggelige Stuer paa „Gl. Kloster“, og man kom paa et lille Besøg og blev trakteret med en dejlig Kop The eller en Æggesnaps, og naar man saa havde siddet og snakket lidt saa kom Salmebogen frem, og vi sang et Par Salmer, hvorpaa Mor sagde: „Nu skal Du bede“ — og saa bad vi sammen — for hinanden — for de mange i vor store Slægt og for vort Fædreland, og vi følte os begge opbyggede i den Kristentro, som kan bære et Menneskeliv, — og man syntes, — naar man gik — at man paa en Maade havde sagt Farvel til hende inden den sidste Rejse.

CAMILLA FLOR, f. Hansen
* 1864, † 1933

KAI FLOR, f. 1886
Redaktør

HUN HAVDE ET ÆDELT SIND

AF

KAI FLOR

Min Mor havde alle de primitive Egenskaber, der knytter en Mor og hendes Børn til hinanden med Instinktets ubrydelige Baand. De alene vilde være nok til at sikre hende sine Børns Hengivenhed for bestandig. Men disse Egenskaber er lykkeligvis fælles for de fleste Mødre. Det, der særlig prægede min Mor for os fem Søsken og for hele vor Familie og Omgangskreds, var hendes musikalske Evner.

Men før disse Evner hos hende blev mig fuldt bevidst, havde hun en anden Egenskab, som jeg først senere helt har forstaaet Betydningen af. Fra mine tidligste Aar husker jeg min Mors Glæde ved at fortælle om noget, hun havde Kærlighed til, havde moret sig over eller var blevet begejstret for.

Først og fremmest elskede vi Børn at høre hende fortælle om sit Barndomshjem. Min Bedstefar havde købt et Hus langt ude paa det den Gang landlige Vesterbro — i Schönbergsgade, nær ved Gammel Kongevej og Frederiksberg — og bag det var der en stor, gammel Have, hvor min Mor og hendes et Aar ældre Søster legede som Børn. Mine allerførste Drømmeture vandrede jeg som ganske lille Dreng — da vi boede i en Lejekaserne paa 4de Sal i en Vesterbro-Sidegade — i denne Have med de vældige, grønne Græsplæner og blomstrende Frugttræer. Her havde min Mor og Moster deres Gyng, som paa

min Mors Fødselsdag i August var pyntet med Blomsterguirlander, som min Bedstemor selv havde bundet. Der gyngede de i deres stivede Kjoler med de hvide Blonde-Mamelukker og store Straahatte med brede kulørte Silkebaand.

Til en af sine Fødselsdage fik min Mor et fint Stykke fransk Legetøj, som, efter hvad hun fortalte mig, var to Klovner eller Polichineller, der var anbragt mellem to Hjul, hvor de kunde slaa Kuldbøtter omkring hinanden, naar man kørte med dem. De havde faaet hver sit mærkelige Navn, den ene hed Patapoff og den anden Katastrophe — det udtaltes, saa det rimede. Jeg tror, det var Navnene paa to berømte Klovner, der dengang optraadte i København.

Om Søndagen kørte min Bedstefar i sit eget Køretøj i Skoven med min Bedstemor og sine to unge Døtre, der i Kvarteret naivt beundrende blev kaldt „Borgfrøknene“. Min Bedstemor var født Krag og havde Slægtens fine raceprægede Træk. Den kunde over Familierne Fugl og Marsvin føres helt tilbage til Hviderne. Og i Drengearene, da jeg læste Ingemann, var jeg stolt over at have en trykt Stamtavle, hvoraf det fremgik, at Absalon og Esbern Snare hørte til mine Forfædre paa mødrene Side. Der havde været lidt „Uregelmæssigheder paa Linien“. Og min Bedstemor kunde undertiden spøge med, at hun hørte til de Kragers og Fugles let flagrende Familier! Min Bedstefar var stolt baade af sine Damer og af sin graaskimlede Hingst, der var spændt for Vognen, og som var saa ustyrlig over at skulle ud i det fri, at den altid stod paa Bagbenene gennem Porten, saa at han maatte bruge alle sine Kræfter med Tømmerne strammet op imod Brystet, for at tøjle den, saa at Vognstængerne ikke skulde knække. Saadan fortalte min Mor. Og Hingsten spillede en stor Rolle i min Fantasi.

Hun havde ogsaa Ironi og Humør. Og af hendes Skolehistorier var den allerbedste den om selve Bestyrerinden, der for ramme Alvor hed Frøken Bastian og havde visse Lighedspunkter med

sin berømmelige Navne. Hvem skildrer min Mors Forfærdelse, da hun en Dag kom hjem med et Vidnesbyrd, hvori der stod, at hun „indførte en socialistisk Aand i Skolen“! Grunden, som jeg ikke husker, var ganske ubetydelig, men det farlige var, at en Bemærkning af min Mor havde faaet hendes Kammerater til at le højrrøstet i Timen. Forøvrigt var hendes Ængstelse for, hvad hendes Far vilde sige, overflødig. Min Bedstefar, der havde været med i Slaget ved Isted, var dybt kongetro, velkendt af Kronprins Frederik, den senere Frederik VIII, og ved et Valg opstillet som Højres Kandidat i Fakse-Kredsen. Men han kendte sin Datter og var klog nok til at ignorere Klagen.

Og ikke mindst var mine to Aar yngre Søstre optaget af at høre, hvad deres Mor vilde røbe af sin Kærlighedshistorie. Min Bedstefar havde senere købt den store Beboelsesejendom paa Hjørnet af Vesterbrogade og Absalonsgade, overfor den kgl. Skydebane, det nuværende „Absalonshus“ og havde selv den ene af Lejlighederne paa 4. Sal, mens min Fars Forældre boede til Leje paa 2. Sal. Mor og Far havde som ganske unge mødt hinanden i Huset og indledt et Bekendtskab, der medførte en af Hensyn til Forældrene hemmelig Korrespondance, som foregik paa den Maade, at der udenfor Dørene paa 4. og paa 2. Sal blev stukket smaa Brevskaber ind under Maatten, hvor de med største Forsigtighed listedes frem af Adressaterne paa et nærmere aftalt Tidspunkt. Dette blev Indledningen til Forlovelse og senere Ægteskab gennem et langt Liv.

Men min Mor var ogsaa den første, der fortalte mig „rigtige“ Eventyr og læste Kaalunds Dyrefabler paa Vers for mig. Især husker jeg, naar hun og Far havde været i Teatret om Aftenen, og hun næste Morgen ved Tebordet fortalte mine to yngre Søstre og mig, hvad hun havde set eller hørt. Det var spændende at følge saadan en Forestilling i min Mors Referat og se de store Scener med Kulisserne for sig. Paa den Maade lærte jeg tidlig Handlingen at kende i mange af de klassiske Operaer.

Og mange af de store Skuespillere og Operakunstnere kom jeg til at beundre gennem hende. Hun havde en forbavsende Evne til at gøre det altsammen levende for os Børn. Min Bedstefar plejede at sige, at naar *hun* havde været i Teatret som halv-voksnet Pigebarn og set et Stykke, behøvede han ikke selv at gaa der. Det morede ham lige saa meget at høre hende give det!

Men først og fremmest var det dog gennem Musiken, hun gav sit Inderste til os. Min Bedstefar havde sørget for at skaffe hende den bedst mulige Uddannelse. Den glimrende norske Pianist og Komponist — Edmund Neupert — Norges største Klavervirtuos, der i Berlin var blevet sammenlignet med Liszt og Rubinstein, og som underviste ved Københavns Musik-konservatorium, var hendes Lærer i Klaverspil. Ogsaa om hans impulsive Temperament og djærve norske Maal fortalte hun morsomt. Han havde Potteplanter staaende paa sit Flygel, men forsømte dem ofte i sin kunstneriske Distraktion. Og naar han saa pludselig opdagede, at de trængte til Vand, angrede han grænseløst sin Forsømmelighed mod de „stakkars“ Blomster og vandede dem i sin Iver, saa at Flyglet tilsidst flød af Vand, og min Mor resolut maatte redde det med en Klud! Da en Lirekassemand en Dag med sin jamrende Musik forstyrrede hans Undervisning midt i en Sonate, rev han heftigt Vinduet op og raabte: „Herut!“, mens han i en Fart trak et Pengestykke op af Lommen og kylede det ned til ham. Lirekassemanden forsvandt øjeblikkelig, og Neuperts Hidsighed kølnedes lige saa hurtigt, da han udbrød: „Ta' mig Fa'en, om ikke det var en Tokrone i Stedet for en Femøre, jeg kastede ham i Hovedet!“

En Tid, da Neupert var paa Koncertrejse i Tyskland, var selve Edv. Grieg hans Vikar. Og fra den Tid spillede Mor til Stadighed Griegs Klaverstykker og holdt af hans Musik. Hans Sange havde deres faste Plads i mit Barndomshjem imellem Heises og Lange-Müllers Romancer.

Men længe før — lige fra min spædeste Barndom — var det især Mozarts Musik jeg voksede op med. Min Mor spillede Klaverudtog af hans Symfonier og Operaer, de første firhændigt med min Faster, der ikke var nær saa dygtig som Mor og havde Mas nok med at passe Bassen. Hun kunde daarligt lade være med engang imellem at „tælle“ paa Takten, men bad altid elskeligt om at undskylde, at hun kun saa daarligt fulgte med. Og min Far, der af Naturen havde en god Stemme, en lys Baryton, sang baade Figaros, Leporellos og Sarastros Arier. En gammel Kammerherre v. Zeppelin, der ogsaa boede til Leje i min Bedstefars Ejendom, udtrykte altid sin Beundring for min Fars Sang ved at erklære, at det var, „som man hørte Niels Juel Simonsen!“, og min Far fulgte iøvrigt meget nøje den store Sangers Repertoire.

Min Mor kunde ogsaa synge, og naar jeg senere har truffet Ungdomsvenner af mine Forældre, udtalte de mandlige sig altid med stor Begejstring om min Mors Klaverspil, men ogsaa om, hvor henrivende hun sang sine „småa franske Chansons“ til eget Akkompagnement. Dem har jeg aldrig — saa langt tilbage jeg husker — hørt hende synge. Jeg tror, at de var knyttet til hendes allerførste Ungdomstid, men da hun blev gift med min Far, traadte de i Baggrunden, og det blev hendes Opgave at spille og at akkompagnere min Far. Musikken var et af de stærkeste Bindeled imellem dem.

Fra Operaerne og Koncerterne, som hun og Far havde hørt, bragte hun ikke alene Skildringen af Forestillingerne med hjem, men ogsaa Musikken. Hun havde fra sin Studietid Adgang til at laane de nye Noder i Wilhelm Hansens Musikhandel, og mange af dem beholdt hun, naar hun havde haft dem til Gennemspilning. Jeg husker f. Eks., da „Bajadser“ og „Cavalleria rusticana“ kom op paa Teatret, og Mor straks fik Musikken og spillede den i Klaverudtog. Og jeg kan endnu høre hende med sin unge, varme Klang synge de kvindelige Sange af Aug. Enna's

„Heksen“ og „Aucassin og Nicolette“. Verdis og Wagners Operaer havde for længst faaet Indpas i vort Hjem.

Med dette aabne Sind for, hvad der fremkom af nyt, kom Mor ogsaa en Sommer hjem fra et Ferieophold i Hornbæk, hvor hun havde hørt en af Gæsterne paa Hornbæk Kro spille et Klaverstykke af en russisk Komponist, der hed Tschaikowsky, og anskaffede det straks. Det var „Oktober“ af de 12 Klaverstykker „Aarstiderne“. Og med sin vemodige Klagetone og ejendommelege, stemningsfarvede Harmonisering blev det for min Mor og mig i al sin Beskedenhed Nøglen til hele Tschaikowsky's Produktion. Juleaften forærede jeg hende Heftet med alle Maanederne, som jeg havde fundet i et Antikvariat i den smukke Udgave fra Nordisk Musikforlag med Thorvaldsens fire Relieffer af Aarstiderne gengivet som smaa Medailloner i det lysegrønne Omslags Ramme og med Holger Drachmanns Vers og en Tegning af en dansk Kunstner til hver af Maanederne. Det førte til, at vi efterhaanden fik alle Tschaikowsky's Klaverstykker, Sonaten og Klaverkoncerterne, Eugen Onegin og tilsidst de tre store Symfonier, som min Mor og jeg spillede firhændigt paa en Tid, da jeg kunde klare Bassen saa nogenlunde.

Det hændte ogsaa Gang paa Gang, at Mor kom begejstret hjem fra en Koncert, hvor det var et af de velkendte klassiske Klaverstykker, hun havde hørt en eller anden stor Virtuos spille, og saa maatte det straks frem fra Nodeskabet, for at hun kunde prøve paa at gøre det efter. Og for mig var der den Gang ingen Tvivl om, at hun gjorde det ligesaa godt. Jeg ved nu, at hun gjorde det smukt, med stor personlig Følelse og Klang. Det har jeg tit forstaaet, naar jeg hørte en verdensberømt Kunstner med et af de Værker, hun ofte spillede.

Naar vi havde Familie eller Bekendte paa Besøg, eller var til Selskab hos dem, var det altid min Mors Klaverspil, der blev raabt paa. Jeg husker Bedstefars og Onklers Stemmer fra L'hombre-Bordet med Udbrud som: „Maa vi saa faa „Barberen“!

Ja, lidt „Barber“! Det var Rossinis Ouverture, Yndlingsstykket, min Mor skulde spille for dem. Selv lyttede jeg i Overgangs-aarene, da den lystige Musik ikke nær havde den Betydning for mig som den romantisk-poetiske, hellere til Chopins Fantasi-Improptu og B-Moll-Scherzo'en eller til Schuberts Fantasi-Sonate for ikke at tale om Beethovens Sonater. Da fyldtes jeg paa en saa forunderlig Maade af alle Livets Løfter og Krav, Lykke og Ansvar, at jeg aldrig har kunnet glemme min Mors Spil.

Med Tiden, da Mor var altfor beslaglagt af at hjælpe min Far paa hans Forretningskontor og af at holde Styr paa Hjem og Børn, hvor endnu to yngre Brødre var kommet til, var det nu mig, der bragte det nye hjem og krævede de gamle Ting systematisk gennemspillet. Med hvilken Taalmodighed satte min Mor sig da ikke til Klaveret om Aftenen efter en opslidende, ofte af Sygdom plaget Dag for usigeligt opofrende, blot for min Skyld at spille, i Rækkefølge, Sonate paa Sonate af Beethoven, mens jeg sad paa Stolen ved Siden af og fulgte med og vendte Nodebladet, og saadan for Livet lærte fra Drengaaarene de store Mestres Værker til Bunds at kende.

Og hendes Forpligtelse som Akkompagnatør blev ikke mindre med Aarene. Efterhaanden som vi Søskende voksede til, var det ikke alene mig som den ældste, der stillede haarde Krav til hende. Den ene af mine Søstre — nu gift med Overingeniør Laurtrup i New York — lærte at synge af en af Leopold Rosenfeldts Elever, Margrethe Helffeldt, der selv gav Koncert. Den anden Søster — nu Fru Overlæge Rud paa „Montebello“ — lærte at spille Violin, senere Violoncel, af en ung lovende Konservatorie-elev, Aage Ulmer (en Bror til Maleren Axel Ulmer). Min ældste Bror spillede Violin med Kapelmusikus Rasmussen, og min yngste Bror Klaver med Alexander Stoffregen. Huset var fuldt af Musik og Sang.

Endnu festligere blev det, da den ganske unge Lauritz Mel-

chior kom med i Kredsen (gennem en Søn af en af min Fars Ungdomsvenner, nu statsaut. Revisor Georg Jørgensen, der var Medlem af Bel Canto). Aften efter Aften blev Lauritz Melchior modtaget i vort Hjem. Han var endnu kun i sin allerførste Begyndelse som Sanger. Men hans naturlige Baryton havde en Klang saa frisk og klangskøn, at den ikke blev overgaaet af hans Tenor, og et Væld, der fyldte vor Dagligstue, hvor Klunketidens Tæpper, Portiører og olivengrønne Plydsmøbler iøvrigt ikke gav den bedste Akustik. Lauritz Melchior var lykkelig for næsten daglig at kunne benytte min Mors Akkompagnement, enten det gjaldt Bertrand de Born-Sangene — „Fager er den blide Vaar“ var hans Glansnummer — Bechgaards „Sømandsliv“, Heises og Blichers „Om Strømmen mod dig bruser“, Halfdan Kjerulfs „Alt lægger for din Fod jeg ned“, eller de smaa Sange, som Aage Ulmer var begyndt at komponere, særlig „Tiderne komme og vandre“ (hvor Heises dog trods alt var bedre!) Mor var ikke i Tvivl om Lauritz' Evner, men hun troede ikke altid helt paa hans Alvor — han var jo ogsaa uudviklet ung endnu — ikke fordi han holdt vældigt Sjov, naar han sang „Gluntarne“ sammen med mig eller andre lettere Ting, men fordi han med næsten endnu større Fornøjelse morede os med sine „Gaardsange“ — „Den stolte Sku'je svajer“ — eller Guitarsangen med Omkvædet: „Med sin dimme-nimme, dimme-nimme, dimme-nimme naj“ og „Visen om Musen“, der endte saaledes: „Fatter dør af Skræk, pst! — Musen, den er væk!“ Han havde en uforlignelig, lidt læspende Maade at sige „Pst!“ paa. De Egenskaber, der senere har kunnet kaste lidt komisk Skær over den verdensberømte Sanger, virkede den Gang som Udslag af drenget Umidelbarhed.

Det var Aar, der bærer en evig Ungdoms Glorie, hvor Kaadheden kunde skylle over alle Bredder, saa at selv min forstaaende Mor et Øjeblik kunde forarges. Det hændte en Søndag Formiddag, da min Bror og jeg i en Kreds af Søkende og Kam-

merater spillede Beethovens 5. Symfoni firhændigt og ikke kunde løsrive os, skønt Mor gentagne Gange havde kaldt os ind til Frokostbordet. Endelig brast hendes Taalmodighed, og hun raabte i dybeste Grad materielt for at friste os: „Der er frisklavet Sildesalat paa Bordet! Kom nu!“ I samme Øjeblik slap vi Tangenterne og — jeg mener det var min mere respektløse yngre Bror, der begyndte — saa fortsatte vi alle med i Kor paa selve det berømte „Skæbnetema“ at istemme Ordet: „Sildesalat! Sildesalat!“, der passede fuldstændigt i Rytmen! Skønt Mor fandt det nærmest blasfemisk af os, kunde hun dog til sidst ikke lade være med at le, da vi varierede det i forskellige Styrkegrader ganske som Beethoven i 3. Sats! Og jeg maa sige, ved senere Overhøringer havde Beethovens Symfoni ikke taget Skade af det i mine Ører! Det er den Slags inferiøre Formasteligheder, som den store Kunst med sin Vælde helt ryster af sig igen!

Om jeg ikke havde vidst det af hendes Musik, kunde jeg ikke undgaa at føle af min Mors Væsen, at hun havde et ædelt Sind. Hun var til det yderste retskaffen, uendelig beskeden, tro som Guld, offervillig, taalmodig overfor Lidelser og Skuffelser, og hun nænnede aldrig at saare nogen. Paa hende passer Paulus-Brevets Ord — hun havde den Kærlighed, der „taaler alt, tror alt, haaber alt, udholder alt.“ Hun kunde være streng i sin Fordømmelse af vore Fejl. Men naar vi havde faaet Skænd, tilgav hun os bagefter. Vi kunde altid være sikker paa et kærligt Godnatkys, før vi skulde sove. Hun havde lært os Børn „aldrig at lade Solen gaa ned over vor Vrede“, og hun fulgte selv det gamle Ord. Iøvrigt prædikede hun ikke for os, hun havde af sin Far lært: „Vis mig din Tro i dine Gerninger“ og hun viste os Eksemplet. Naar jeg stod overfor vanskelige — og farlige — Beslutninger senere i Livet, har jeg aldrig kunnet finde nogen bedre Rettesnor, etisk og moralsk, end at spørge mig selv: „Hvad vilde min Mor sige?“ Hun krævede ikke af sine Børn, at de skulde

stræbe efter Ære, Berømmelse og Rigdom, kun, at vi skulde blive „gode og hæderlige Mennesker“.

Naar jeg tænker paa den lille Pige i sin blomstersmykkede Fødselsdagsgynge og den unge lovende Klaverspillerske i sin Fars Hjem, hvor hun skaanedes for alle Stød, og tilføjer det Liv fuldt af Vanskeligheder, Sygdom, husligt Slid og Slæb, Deltagelse i min Fars Forretning og dybe Bekymringer for sine Børn, føler jeg for Alvor hendes Karakters grænseløse Godhed og Styrke.

Der var en Mors Livsvarme ved hende. Hun elskede Blomster, og selv de mest forkrøblede Skud og tilsyneladende kraftesløse Stiklinger fik hun til at vokse i Urtepotterne i sin Vindueskarm (paa en 3. Sal i Vendersgade), hvor de blev sat under omvendte Vinglas eller bundet op til Blomsterpinde. For sine Børn og sine Blomster havde hun de kærlige Hænder, under hvis Æmhed Saar læges og Livet gror.

Og da vi om Sommeren i Aarene, før jeg blev Student, flyttede ud i en Villa i Holte ved Dronninggaards Allé, stod hun tidligt op om Morgenens, og sammen fulgte hun og jeg min Far til Toget. Jeg kan endnu huske, at det gik Kl. 6,48. Paa Hjemvejen i de duggede Julimorgner, gik vi tilbage over Vejlesøvej, ned ad den stejle Skrænt, til Stien mellem Vejlesø og den store Eng nedenfor „Rævehaleskoven“, der den Gang laa ubebygget hen. Her plukkede min Mor sine elskede Markbuketter af Røllike, Nellikerod, Kløver, Dueurt, Musevikke og af den crèmehvide Mjødurt, der krusede sig som Skumtoppe over det høje Græs. Og her, i den fuldkomne Morgenstilhed, kom vi hinanden saa nær i Sindenes og Følelsernes Overensstemmelse som en Mor og en Søn kan komme hinanden. Jeg havde til min Konfirmation faaet Viggo Stuckenbergs netop udkomne Digtsamling „Sne“ og straks lært de betydningsfulde Digte til Johannes Jørgensen udenad. Og med en lille Omskrivning af Linierne i det første af dem kan jeg sige om min Mor:

*Og gaar jeg ud ved Morgengry,
naar Duggen graaner Blad og Straa,
da er det dig, jeg tænker paa.*

En Septemberdag i 1933 døde hun paa den skønne Landejendom „Skovlund“ paa Tikøb-Siden ved Esrom Sø, hvor min Moster, Fru Emilie Heymann-Bloch, hendes Søn og Stedsøn, havde deres Hjem, og hvor Mor var paa Rekreation. Hendes Hjerte var haardt angrebet af Fødsler og Nyresygdom. Det mægtige Lindetræ midt i Gaarden rakte sine Grene med de første gulnede Blade ind mod Ruderne i det lyse Sovekammer, hvor hun laa. Det var det sidste, hun saa, af den Natur, hun elskede. Hun døde desværre uden at holde den Mands Haand i sin, som hun tilbad hele sit Liv. Men min Moster fortalte mig, at skønt hun i den sidste Tid havde været meget svag og forpint — naar Telefonen ringede Besked, at min Far kom ud for at være hos hende en Dag eller to, var det, som hun glemte al Sygdom, og straalende af Glæde gik hun ham i Møde. Til det sidste rummede hendes Hjerte store Følelser.

INGER MARIE FREDERIKSEN, f. Hansen
* 1849, † 1927

NIELS FREDERIKSEN, f. 1874
fh. Formand for Statens Jordlovs-
udvalg.

MOR KUNDE VI TY TIL BAADE SOM VOKSNE OG BØRN

AF

NIELS FREDERIKSEN

Mor var Bondekone, dygtig, klog og god. Hendes Virkefelt var Hjemmet og nærmeste Omegn. Trods det, at Mor aldrig havde været andre Steder end i mit Fødehjem, øvede hun herfra en Livsgerning, som jeg mer og mer beundrer og takker for, jo ældre jeg bliver.

Mor blev født den 29. Juli 1849 i L. Karleby og levede hele sit Liv i vor gamle Slægtsgaard, til hun døde den 24. November 1927 78 Aar gammel.

Tidlig blev Mor gift, kun 18 Aar gammel, og hun og Far overtog Mors Hjem, en gammel forfalden Fæstegaard. Et stort Arbejde ventede de Unge, hvis det skulde lykkes for dem at overvinde alle de Vanskeligheder, der laa paa deres Vej fremover. Hele Gaarden blev efterhaanden bygget op, da den først var købt, Marken merglet og drænet og de store Jordhegn sløjfet. Desuden skulde Mor sørge for sine gamle Forældre, som fik Afstået fra Gaarden.

Alt dette medførte, at et ret stort Folkehold var nødvendigt, og en Bondegaard var dengang i høj Grad selvforsynende, en stor Familie, der skulde skaffes Føde og Klæder til. Derfor mindes jeg altid fra min tidligste Barndom Mor travlt beskæftiget fra tidlig Morgen til sildig Aften. Optaget ude af Pasningen af

Gaardens Smaakreatureur Kalve, Høns og Smaagrise, inde tilrettelæggende den daglige Husførelse klogt og dygtigt. Aldrig hørte vi Mor klage over det haarde og strenge Slid, det blev taget som en Selvfølge, en Pligt, som skulde opfyldes, og hun sørgede for, efterhaanden som vi Børn voksede til, ved sit Eksempel og sin Paavirkning at bibringe os den samme Indstilling. Børneflokken blev efterhaanden stor, 11 ialt, hvoraf de 10 levede og blev voksne. Vort Hjem blev derfor ofte Samlingsplads for Byens Børn. Hvor tumlede vi os frit og fornøjeligt i Leg og Hal-løj. Tit har jeg siden undret mig over, at Far, der var meget streng, kunde finde sig i vort Leben; men her i vor Fritid, naar Arbejdet var gjort, var der frit Slag. Fars Princip for Opdragelse var dette: „Den, der elsker sin Søn, tugter ham tidligt“, og Far slog haardt, særlig naar vi forsømte vort Arbejde. Her maatte Mor tit træde formildende til, naar Straffen for Forseelsen skulde eksekveres. Far havde meget lidt Interesse for Skolen, selv kunde han daarligt skrive sit eget Navn, det var praktisk Arbejde, det rigtige Haandelag, det kom an paa i hans Øjne. Mor derimod var dygtig i Skolen efter den Tids Forhold; det var hende, der sørgede for, at vi passede vor Skolegang og vore Lektier. Til Fars Opdragelse af os hørte dog, at han aldrig taalte, at vi beklagede os over Skolen eller sladrede om Folkene, det skulde vi kun prøve en Gang. Derfor kunde Far og Mor godt have Folk, de skiftede meget sjældent. Hele min Barndom var det næsten det samme Mandskab, der var paa Gaarden.

Efterhaanden som Flokken voksede til, og der ikke var Brug for os hjemme, maatte vi ud at tjene. Jeg var Nr. 4 i Rækken og maatte først ud 9¹/₂ Aar gammel. Jeg husker endnu, at Mor strøg mig gennem Haaret og sagde: „Lad mig se, at du opfører dig saadan, at vi hører godt om dig fra dine Husbondsfolk.“ I 3¹/₂ Aar var jeg ude, ikke under god Paavirkning, blev en vild Krabat; men Mors Øjne fulgte mig stadig og saa, hvor det bar hen. Saa tog Mor Affære og gennemtvang, at jeg kom hjem.

I den vanskelige Alder fra 13 til 18 Aar kom jeg under Mors daglige Paavirkning, og det kan jeg aldrig takke nok for. At kunne tale med Mor om alle de forskellige Livets Problemer, høre Mors rolige, kloge og retsindige Bedømmelse og Vejledning har utvivlsomt i høj Grad været medbestemmende for ens Livs-syn og Karakterdannelse. Aldrig kan jeg takke Mor nok for disse Aar og det Vendepunkt i mit Liv, de betød for mig.

At Mor stadig beholdt et stærkt Tag i os op gennem Tiden, forstaar vi nu, naar vi mindes forskellige Episoder gennem Aarene, der kom. Jeg husker, at en af mine yngre Brødre, som var ude at tjene, havde været til Skovfest. Han var kommet i daarligt Selskab og denne 16-17 Aars Knægt var blevet saa beruset, at de kom følgende med ham hjem henimod Morgenstunden. Jeg hørte dem, fik min Bror ind i Karlekammeret og fik ham i Seng, syg og elendig som han var. Efter et Par Timers Søvn fik jeg ham paa Benene; men det første han sagde, da han var klar over Situationen, var: „Hvad siger dog Mor.“ Bitterligt grædende gentog han det Gang efter Gang.

Mor var Kone i Gaarden i 53 Aar, deraf 23 Aar som Enke efter Fars Død i 1897, 56 Aar gammel. Der var ved Fars Død 6 ukonfirmerede Børn. Min yngste Søster og Svoger overtog Gaarden i 1925. Af de 10 Søskende boede de 9 i St. og L. Karleby alle uden Undtagelse Landbrugere. I mange Aar, ja selv efter at jeg var blevet Rigsdagsmand, var det en Regel, at de, der kunde, listede hjem til Mor Søndag Formiddag og fik Formiddagskaffen. Her samledes saa Brødre og Svogre og drøftede Dagens Begivenheder. Det var ikke sjældent, at Diskussionen gik lidt højt. Det var gerne Politik og Heste, det drejede sig om. Jeg ser saa Mor, der gik og puslede ude i Køkkenet, aabne Døren ind til Dagligstuen, gaa ned langs Langbordet, strygende Haanden langs Bordkanten og paa sin rolige Maade henvende et Par Ord til en af os. Saa blev der stille i Stuen. Vi vidste alle, at saa var det Tid at dæmpe Tonen lidt ned. Vi var alle voksne Mænd; men

Mors Indflydelse og Autoritet bøjede vi os alle for. Religiøse Spørgsmaal blev ikke drøftet meget i mit Hjem. Vi var alle klar over, hvad Mor mente og troede om disse for Mennesket saa vigtige Spørgsmaal. De stille Hentydninger og Bemærkninger, Mor af og til lod falde, var for mig et Udtryk for, at Mor var angst for at bruge for stærke Ord, som Handlingerne ikke kunde svare til. Jeg tror ogsaa, at Mor havde en vis Skepsis overfor dem, der alt for iøjnefaldende skilte med deres Kristensind i Ord og Lader, men havde ondt ved at svare til det i det daglige. Jeg tror ogsaa, Mor var ængstelig for at øve Pres paa dette Omraade. Gudsforholdet var for hende noget saa personligt, at vi helst selv maatte finde Vej frem, saa det blev helt redeligt og ægte, selv om det blev i al Stilfærdighed.

Godhed og Forstaaelse af Medmenneskers Forhold havde Mor. Hendes store Dygtighed og rolige Sind gjorde, at der ofte blev sendt Bud efter hende fra Venner og Bekendte, naar særlige Forhold indtraf, og det gjaldt baade i Sorg og Glæde. Livets Storme og Vanskeligheder gik heller ikke vort Hjem helt forbi; men Mors rolige, stærke Sind og kloge Omdømme tog Begivenhederne saadan, at det gav Tryghed og Styrke til at komme igennem.

Hvor fulgte Mor vor Færd og vort Virke lige til det sidste med aldrig svigtende Omhu og Kærlighed. Hun vedblev at holde sammen paa den store Flok, værne om Hjemmet og dets Anseelse og Omdømme, som hun havde ofret hele sin Livsgerning. Ja selv paa hendes Dødsleje kunde vi sidde ved hendes Seng og tale med hende om alt. Hun spurgte om os alle, udtrykte sin Bekymring om dette eller hint vedrørende den eller den, som viste, hvor inderligt og nøje hun fulgte os med en Mors Forstaaelse.

Den 24. November 1927 sov Mor stille hen, rolig og tryk efter en velsignelsesrig Livsgerning. Ved hendes Begravelse bar vi Sønner hendes Kiste ud af Gaarden ud i Haven, hvor et stort Følge stod samlet. Fra Havetrappen takkede jeg Mor paa Sø-

skendeflokkens Vegne for alt, hvad Mor havde været for os, for alt hvad hun havde udrettet i dette Hjem, som hun havde viet hele sin Livsgerning. Jeg føjede til: jeg ved, der her i Forsamlingen er mange med Tak i Sindet for den Hjælp, Mor har ydet dem, de har, som vi, mærket, at Mor var god at have til Huse i Livets alvorlige Stunder.

ANNA SOPHIE GAD, f. Gad
* 1865, † 1937

CARL GAD, f. 1890
Rektor, mag. art.

ALDRIG EN UGE UDEN BREV FRA MOR

AF

CARL GAD

Når man hver dag færdes mellem børn og unge og får indblik i mange menneskeskæbner, får man et stort erfaringsmateriale til belysning af hjemmets betydning. Og så kan det ikke undgås, at man, mens årene går, føler en stadig dybere taknemmelighed mod sine forældre, hvis de har haft evne til at skabe et lykkeligt og harmonisk hjem. Jeg tror simpelthen ikke, der er noget, som betyder mere for et menneske end det grosted, man har haft i sin barndom.

Man ser undertiden, at en kvinde alene har evne til at skabe et hjem for sine børn — det er vist sjældnere, at en mand er i stand til det — men de helt rigtige betingelser skabes naturligvis kun gennem samspillet mellem to ægtefæller i et lykkeligt ægteskab. Når jeg tænker tilbage på min barndom, er det forholdet mellem Far og Mor, der står for mig som den største værdi. Det var det i endnu højere grad end deres personlige egenskaber, som skabte den jordbund og det klima, hvori det var godt at gro. Far var det mest uselviske menneske, jeg har kendt. Hans forhold til Mor var præget af en hensynsfuldhed, som man vanskeligt kan finde andet ord for end ridderlig, altid beundrende, altid betænksom, båret af en kærlighed, som syntes kun at vokse med årene. Og Mor delte hans følelser. Hun var vel nok mere energisk, mere initiativrig end han, men hun trængte til den støtte, hun fandt i hans rolige styrke og hans lysere, mere selvfølgelig harmoniske natur.

Min Mor, Anna Sophie Gad, var født d. 22. februar 1865 som datter af universitetsboghandler G. E. C. Gad. D. 25. april 1889 blev hun gift med sin fætter, den seks år ældre Aage Gad, som lige var udnævnt til sognepræst for Øster Nykirke, tre mil vest for Vejle.

Det må have været en ualmindelig brat overgang at komme fra en forvænt tilværelse i det velhavende og meget selskabelige hjem i Vimmelskafte til den ensomme præstegård på heden. Boligen var stor, men bekvemmelighedsløs og besværlig, om vinteren sivede kulden uimodståelig op fra gulvbrædderne, og hele tilværelsen var præget af et primitivt landlivs barskhed: jeg husker f. eks. en vinter, hvor sneen var føjet sammen i gården, så den lå op over tagskægget, og forbindelsen med omverdenen var afbrudt i dagevis. Milevidt var der til mennesker som dem, Mor var vant til at omgås, og selv „de indfødte“ boede i anseelig afstand; når man stod på kirkebakken, så man kun enkelte spredte gårde i det fjerne, ellers kun kratstrækninger og hede.

Jeg husker Mor sidde ved spinderokken om aftenen, for at fodkulden ikke skulde blive for uudholdelig, og jeg husker hende færdes rundt i hus og gård, travlt optaget af alt det, en dygtig og omhyggelig husmor selv må tage vare på. Og jeg ved, selv om jeg næppe har oplevet det, at hun hver søndag spillede orgel i kirken, der var ingen anden, der kunde, og så sørgede hun simpelthen for at få det lært, for gøres skulde det naturligvis, når orglet nu var der. Ellers har jeg ikke meget tydelige minder fra denne første tid, jeg var kun fem år, da vi flyttede, men jeg har aldrig hørt Far og Mor tale med andet end glæde om årene i Øster Nykirke.

I 1895 blev Far forflyttet til Ring og Føvling mellem Horsens og Silkeborg, og de ni år, jeg tilbragte der, indtil jeg fjorten år gammel blev sendt til København for at gå i skole, rummer naturligvis mine egentlige barndoms minder om Mor.

Jeg husker hende særlig tydeligt i to egenskaber: som min lærerinde og som min sygeplejerske. I de første fem år af min „skoletid“ var Mor min eneste lærerinde og jeg hendes eneste elev, og det bidrog naturligvis til at gøre forholdet mellem os endnu mere intimt. Mor var en meget dygtig lærerinde, som forenede krav om absolut grundighed med forståelse for at sætte arbejdet sådan i gang, at det blev en fornøjelse at udføre det. Da jeg skulde begynde at læse latin, måtte Far overtage undervisningen i dette fag, men så satte Mor sig på skolebænken og lærte med, for at jeg i hvert tilfælde der kunde have nogen at kappes med.

Præstegården i Ring var fugtig og usund, jeg var indtil jeg kom derfra et svageligt barn, måtte ofte ligge i sengen og var vist ingenlunde nogen tålmodig patient. Men Mor var en utrættelig sygeplejerske, altid omhyggelig og meget opfindsom for at holde mig skadesløs for, at jeg så ofte måtte give afkald på at deltage i de jævnaldrendes voldsomme lege. Mens det var Far, som tog mig med på sine hyppige jagt- og fisketure, var det Mor, som spillede og læste højt om aftenen, satte mig i gang med forskellige husflidssysler eller sad ved min sengekant og spillede skak.

Om nogen egentlig forkælelse var der alligevel ikke tale. Mor havde måske nok i sin natur tilbøjeligheder i den retning, men på den anden side kunde det ikke falde hende ind at gå på akkord med sin meget sikre opfattelse af, hvad der var rigtigt og forkert. Far, som var veltalende, når han stod overfor en forsamling, var i det daglige en ret fåmælt mand, så det var mest Mor, der snakkede med os børn, min seks år yngre søster og mig. Hun gjorde sig altid umage for ikke blot at give ordrer, men forklare, hvorfor det ene var nødvendigt og det andet forbudt. Jeg havde altid følelsen af at kunne tale frit og tillidsfuldt med hende, og det gjaldt også senere, når der var mangt og meget, jeg så anderledes på end hun.

Mor var en flittig og god brevsriver. Så længe hendes far levede, opretholdt hun en regelmæssig korrespondance med ham med brev hver uge. Og da jeg var kommet til København, fordi jeg omsider måtte i latinskole, og vi boede for langt fra Horsens, til at jeg kunde tage frem og tilbage, fik jeg med aldrig svigtende præcision brev fra Mor hver tirsdag og fredag. Og det var lange breve, som fortalte løst og fast, så jeg også i disse år så at sige levede med i præstegårdens liv. Det år, jeg blev student, blev Far forflyttet til Karlebo, 30 km nord for København, og brevene blev nu dels overflødiggjort ved de regelmæssige søndagsbesøg hjemme, dels afløst af telefonsamtaler. Men i de mange og delvis ret lange perioder, jeg har rejst eller boet i udlandet, gik der i hvert tilfælde aldrig over en uge uden brev fra Mor.

Hjemmet havde altid været meget gæstfrit, og også i Karlebo-tiden, da min søster og jeg begyndte at finde henholdsvis vensinder og venner i København, var disse altid hjertelig velkomne. Overfor den modsatte kombination bevarede Mor altid en vis ængstelig reservation, men den kom kun sjældent åbent frem, og de pågældende fik i hvert tilfælde aldrig anledning til at mærke den. Senere blev præstegården på landet naturligvis børnebørnenes eldorado. Ikke mindst for min kone og mig var dette af uvurderlig betydning: vi var mange år igennem næsten hver sommerferie i udlandet, enten på skolerejse eller på egen hånd, og i hvert tilfælde det første var det jo udelukket at tage børnene med til, så længe de var små. Men så blev de bare deponeret i Karlebo, Mor skyede aldrig nogen ulejlighed for at tage imod dem, og de havde det naturligvis så godt, som børn overhovedet kan have det, selv den traditionelle bedstemorforkælelse gik ikke ud over det rimeliges grænser. Senere, da Far havde taget sin afsked, og hjemmet blev flyttet til Frederiksberg, var det især det andet hold børnebørn, som blev intimt knyttet til bedsteforældrene, og efter Fars død boede min søster

og hendes børn i en årrække hos Mor og nød godt af hendes livserfaring og hendes milde omsorg.

Om Mor allerede i Nykirke tog del i noget menighedsarbejde er mig ikke bekendt, men jeg tror det ikke, ellers vilde jeg formentlig have hørt om det. Men i Ring var hun meget virksom i den henseende. Hun grundede en søndagsskole og senere både en K.F.U.K. og en kvindekreds. Og også på anden måde tog hun del i Fars arbejde. Årene i Ring var utvivlsomt mine forældres lykkeligste arbejdstid. Der var grøde i deres gerning, kirkerne og missionshuset fyldtes mere og mere år for år, en stor vækkelse gik over sognene, og naturligvis satte dette sit stærke præg på livet i hjemmet. Der kom mange mennesker i Ring præstegård: talere ved de mange møder, præster og missionærer, og ikke mindst sognenes egne beboere. En situation, som gentog sig atter og atter og står særlig tydeligt for min erindring, er Mor siddende ved klaveret med „Hjemlandstoner“ foran sig og stuen fuld af syngende mennesker.

I Karlebotiden udvidedes Mors arbejde ud over sognets grænser, idet hun blev medlem af forskellige bestyrelser: Fællesbestyrelsen for K.F.U.M. og K.F.U.K., Dansk missionselskabs kvindeudvalg og præstekoneforeningens bestyrelse. Mor bevarede altid en vis sky for offentlig optræden, men jeg ved af selvsyn, at hun i det stille gjorde et betydeligt arbejde. Den, der i disse år udenfor familiens kreds stod hende nærmest, var Komtesse Henriette Knuth, med hvem det altid var hende en særlig glæde at arbejde sammen.

Billedet af Mor vilde blive ufuldstændigt, hvis jeg gik udenom det, som sikkert var hendes største sorg: at min personlige udvikling gik i en anden retning, end hun og Far havde håbet og ventet. Det var dem allerede en skuffelse, at jeg brød med fem slægtleds tradition og ikke vilde være præst. Men langt værre var det naturligvis, at jeg allerede tidligt var ude af stand til at dele med dem det, de betragtede og måtte betragte som det

afgørende. At det var dem en sorg er en selvfølge. Men de talte ikke om det i utide og gjorde ingen forsøg på at hidføre en ændring ved argumenter eller formaninger, formodentlig i rigtig erkendelse af, at et brud på udviklingen som det, der havde fundet sted, i hvert tilfælde ikke heles ved hjælp af ord. Det er vist nok almindeligt, at sådanne forhold svækker kontakten mellem forældre og deres voksne børn. Jeg har altid været Far og Mor taknemmelig for, at det ikke skete her. For mig var det let nok, for jeg bevarede en usvækket ærbødighed for de værdier, de byggede på. Men for dem var det sikkert sværere, fordi skuffelse nu engang er en af de følelser, det er vanskeligst at komme til rette med. Jeg tror, deres reaktion var præget af en vis resignation overfor muligheden af at forstå det skete, og et stort håb om, at den sæd, som var lagt i barndom og ungdom, trods alt engang vilde spire og bære frugt.

Jeg har aldrig tvivlet om, at et kristent hjem er i stand til at skænke de børn, som vokser op i det, meget væsentlige værdier — selv om børnene senere kommer på afstand af det, enhver kristen ifølge sagens natur må betragte som det afgørende. Dels tror jeg ikke, det altid og uden forbehold er bedst, hvis et menneskes udvikling forløber ad en lige linie, det modsatte — at man i forskellige livsaldre har haft lejlighed til at opleve tilværelsen under mere end een synsvinkel — kan meget vel være frugtbart, ganske særlig hvis man betragter en bred basis og en vis menneskelig rummelighed som en værdi. Men dertil kommer i det specielle tilfælde som det afgørende, at kristendommen ubestridelig har tilført den menneskelige kultur en række af dens væsentligste værdier, som det er en lykke at komme i forhold til allerede i sin barndom.

Derfor er der sikkert også adskillige, som med dyb taknemmelighed tænker på det, kristne forældre har givet dem — selv om det, der blev tilbudt som det vigtigste, ikke kunde modtages.

NAVNET, DER ER GOD KLANG I!

AF

AXEL GAMMELTOFT

Der findes vel næppe et Navn, der bliver brugt saa ofte som Navnet „Mor“. Paa hvilket som helst Sprog, der findes, er det dette Navn, Barnet først lærer at sige og tiest bruger. Er det i Sorg eller Glæde — i Medgang eller Modgang — saa kalder Barnet: „Mor, hvor er du?“, enten for at græde lidt hos Mor eller for at fortælle om en eller anden glædelig Begivenhed.

Er der noget, man som voksen husker fra sin Barndomstid, saa spiller Mor altid en eller anden Rolle i Begivenheden.

Min første Tanke, da jeg fik Opfordring til at skrive lidt til 2. Del af Bogen „Min Mor“, var: Nej, det er vist ikke noget for mig, for de Oplevelser, jeg har i Minderne sammen med Mor, kan da ikke komme andre ved. Men ved nærmere Eftertanke kom det til mig, at kunde det maaske hjælpe en eller anden til at tænke tilbage paa sin Mor derhjemme i Barndomshjemmet, saa var det maaske ikke helt forgæves.

I de Aar, jeg fik Lov til at staa i Soldatermissionens Tjeneste blandt Kærnen af Danmarks unge Sønner, brugte jeg ofte Navnet „Mor“, bl. a. naar jeg havde min Gang paa Sygehuset. Han kunde gøre sig haard, den kære Dreng, og selv troede han, at han var en vældig Karl, men kunde vi ligesaa stille faa Samtalen ført hen paa hans Mor, da var Slaget som Regel vundet. Det Menneske, der har en Moder eller har haft en Moder, har altid noget godt at sige om hende og kan til Tider finde Hvile for Tankerne ved at mindes sin Moder i Tanke eller Tale.

ELSE KIRSTINE GAMMELTOFT, f. Thomsen
* 1867

AXEL GAMMELTOFT, f. 1897
Landssekretær, K. F. U. M.'s sociale Arbejde

Der er en Oplevelse fra min „Soldatertid“, som jeg af og til har fortalt, naar Samtalen drejede sig om Mor — ikke om min Mor — men om Mor i al Almindelighed. Han mødte en Efteraarsdag — den 9. November og skulde aftjene sin Værnepligt den Vinter. Han fik Nr. 67 og var en frejdig og lystig Gut. Altid var der Humør, hvor han kom og var. Han havde saa meget, han skulde have reformeret, og vi kunde godt lide ham baade paa Kasernen og paa Soldaterhjemmet. Der gik vel kun ca. 3 Uger, saa saa vi ham sjældent paa Soldaterhjemmet. Paa mit Spørgsmaal til hans Kammerater: „Hvor er 67 blevet af“, svarede de: „Ved du ikke det; han trækker med Pigerne nede i Byen.“

En Dag traf jeg ham ovre paa Sygehuset, nu laa han der, smittet af en af Pigerne. Selvom jeg vidste, hvad han fejlede, spurgte jeg ham alligevel om, hvad han fejlede, og Svaret blev: „Jeg har en daarlig Mave.“ Da vi var ene to paa Stuen, tænkte jeg: du maa sige til ham, hvor alvorligt dette er, og mit Gensvar blev: „Naa det har du! Nej, nu skal jeg sige dig, hvad du fejler, og hvad din Sygdom eventuelt kan føre til.“ Vi talte saa om det og om, hvad det senere hen i Livet kunde føre med sig. Hans lyse Sind og gode Humør svigtede ham ikke, og det Resultat, han kom til, var: „Skidt, det gaar nok.“ Da jeg saa sagde til ham: „Hvad tror du din Mor vilde sige, hvis hun vidste, hvad du fejlede,“ saa han paa mig og sagde stille: „Det skal Mor aldrig faa at vide.“ At dette Svar blev til Sandhed for ham paa en Maade, som hverken han eller jeg havde tænkt, var der ingen af os, der tænkte den Dag.

En Dag ringede Telefonen, og en Herre spurgte, efter at have fortalt hvem han var, om jeg kendte 67 og vidste, at han laa syg. „Ja,“ svarede jeg, „det ved jeg,“ men tænkte samtidig: Du siger ikke, hvad han fejler. Herren spurgte, om jeg vilde gaa op paa Sygehuset og fortælle ham, at hans Mor var død til Morgen. „De har Telefon paa Sygehuset,“ var mit første Svar. „Ja, det ved jeg, men jeg vil gerne have, at De gaar.“

Saa sad jeg der paa Sygehuset en Aften i Mørkningen uden for Besøgstiden. Vi talte sammen om lidt af alt, men da han saa sagde: „Hvorfor kommer du paa denne Tid? Det plejer du aldrig,“ svarede jeg ham ganske stille: „Jeg skulde hilse dig hjemmefra og sige, at din Mor er død til Morgen.“ Han saa paa mig, og saa sagde jeg: „Ja, 67, saa kom det til at passe, at din Moder aldrig fik at vide, hvad du fejlede.“ „Oh, Gammeltoft, ti stille, den Mor, der elskede mig saa højt, og mig der elskede hende.“

Han viste mig et Brev fra sin Mor. „Det har jeg faaet fra hende nu til Morgen; det sidste, Mor har bestilt her paa Jorden, er maaske at skrive dette Brev til mig.“ Og saa hulkede han, og Isen var brudt — Vejen aaben for en god Samtale.

Saa den en Mor i sin Søns eller Datters Øjne.

Men nu min Moder. Hun er vel ikke anderledes end saa mange andre Mødre, men hun er „MIN MODER“.

Hun saa Dagens Lys den 17. Februar 1867 i Horne Sogn ved Varde. Hendes Fader lavede Træsko og andet Trætøj.

Da min Morfader døde, rejste min Mormoder til Gudum pr. Lemvig, blev uddannet til Jordemoder og virkede i dette Sogn i mange Aar.

Her er Moder opvokset, og her har hun gaaet i Skole.

Min Fader er ogsaa fra dette Sogn, saa der er intet romantisk ved, at de to lærte hinanden at kende. Da Fader havde været ved Landbruget nogle Aar, tog han paa Jellinge Seminarium og var saa Lærer i nogle Aar.

Mor kom ud at lære Husholdning og havde Lyst til Madlavning og det huslige i det hele taget. Mor kom senere ind som Jomfru, som det dengang hed, paa Herregaarde paa Lolland.

Da min Far fik Embede i Nyker Sogn paa Bornholm, var det ret naturligt at Kæresten ogsaa vilde derover. Mor fik da Plads i Vestermarie Præstegaard hos daværende Sognepræst P. H. Moos.

Dette var først i 90'erne.

Mange Aar senere fik jeg følgende Historie fortalt, og de gamle Bornholmere trak paa Smilebaandet, naar de fortalte den.

Vestermarie Præstegaard var ikke længere fra Nyker Skole, end at man fra Skolen kunde se Flaget, naar det var til Tops i Præstegaarden. Naar saa Præstefamilien tog bort, kunde det ske, at Jomfru Thomsen gik ud og hejste Flaget, og saa var der en ung Lærer i Nyker, der fik travlt med at komme afsted. Der var ingen Telefon, altsaa brugte man Flaget, for dengang som nu gjaldt det: Kærligheden gør opfindsom!

Men en Dag gik det galt, og det paa selve Kongens Fødselsdag. Præstefamilien tog bort, og Mor hejste Flaget, men da Flaget kom paa halv Stang, vilde det hverken op eller ned. Mor maatte lade det hænge, og Læreren i Nyker kunde ikke se Flaget, naar det var paa halv Stang.

Der blev talt om det i Sognet, at Præsten flagede paa halv paa Kongens Fødselsdag. Dette vilde Præsten ikke have sidende paa sig, og saa maatte den lille Jomfru ud med Sproget, og Folk smilede.

Den 15. November 1892 blev Mor og Far viede i Vestermarie Kirke. Mine to Søstre er fødte i Nyker Skole.

I 1896 blev Far forflyttet til Tømmerup pr. Kallundborg.

Her i Skolen saa jeg Dagens Lys den 1. Maj 1897. Fra den Tid, vi boede her, husker jeg intet, idet jeg kun var 4 Aar, da mine Forældre flyttede til Roskilde.

Far maatte opgive sin Lærervirksomhed og blev Forsikringsinspektør. I Roskilde havde jeg mine Drengaar, og her gik jeg i Skole. Fra den Tid mindes jeg en Tildragelse. Jeg havde været nede at lege og havde faaet et Søm op i Foden. Naar jeg den følgende Nat vaagnede og græd af Smerter, var Mor ved Siden af Sengen. Dette, at Mor var der, naar jeg havde Brug for hende, satte sig fast i mit Barnesind.

Mor var dygtig og tillige et udpræget Ordsmenneske. Ja,

der var saa meget Orden, at vi Børn ofte syntes, at det var for meget af det gode.

Hvor tit lød det ikke, naar man kom op fra Legen: „Axel, har du tørret dine Sko ordentlig af,“ og hvor tit har jeg ikke maattet ud og gøre det om igen. Tøjet skulde være paa Plads, og selv om jeg var en Dreng, fik jeg Lov at hjælpe til i Huset. Der skulde børstes Støvler, pudses Knive, bæres Koks op, rendes i Byen o. s. v. Dengang fandt man det meget uretfærdigt — i Dag forstaar man det.

Vi Børn er ikke opvokset i et troende Hjem; det var, hvad man i Dag maaske vilde kalde, et almindeligt borgerligt Hjem. Hvad mine Forældre ikke havde, kunde de heller ikke give, men da jeg som fjortenaarig Dreng skulde ud paa Landet for at tjene, gav de mig to Læresætninger med, som jeg aldrig har glemmt.

Jeg kan endnu se Mor for mig, da hun sagde til mig: „Axel, vil du love mig at lade være med at drikke Spiritus.“ „Ja, det vil jeg Mor,“ og Gud gjorde det saa, at jeg kunde holde Løftet.

Far sagde det ligeud uden Omsvøb: „Dreng, du skal holde dig fra Pige kamrene, forstaar du mig?“ Ja, jeg forstod og lystrede.

Far døde i 1922, og da hans Pension ikke var stor, maatte Mor finde Udvej for at leve. Vi Børn var godt nok fra Haanden, men Moder har altid sat en Ære i at bevare Hjemmet. For at kunne det, tog hun nogle unge Mænd paa Kost og tjente derved saa meget, at hun kunde leve og Hjemmet bevares.

Mor lever endnu, og den Lejlighed, hun beboer, har hun boet i i omkring 30 Aar. Det, at hun har kunnet bevare dette Hjem for sine Børn, Svigerbørn og Børnebørn, skyldes dette, at hun er i Besiddelse af en stærk Vilje, Ordenssans og Sparsommelighed.

At Gud har været med i det og velsignet Aarene for hende, kan i hvert Fald hendes Søn se.

Naar jeg kommer til København, er det kun naturligt, at jeg

besøger min Mor. Hun er nu 81 Aar, jeg er 51 Aar, men endnu maa „Drengen“ staa Skoleret. „Har du tørret dine Fødder ordentlig af? Hvad er det for et Slips, du har paa? Skal du ikke snart have et nyt? Din Frakke er ikke for køn, den trænger til at fornyes,“ og meget andet.

Stille smiler jeg og tænker: Mor ligner sig selv, og som hun er, holder jeg af hende.

Hun har kæmpet for at holde Hjemmet, mit Barndomshjem, oppe, og hun bærer det Navn, der er god Klang i — MIN MOR, og derfor elsker og ærer jeg hende.

MAREN HANSEN, f. Jensen
* 1866, † 1904

BERNHARD HANSEN, f. 1893
Skoledirektør

MORS KÆRLIGHED BLEV MIG EN TUGT

AF

BERNHARD HANSEN

Nogen stor Ø er Thurø ikke. Men det, den monne savne i Størrelse, har den i rigt Maal faaet i Skønhed og Ynde.

Om Sommeren er den Landskabets lyse, lette Smil i Øhavets vekslende Billede Syd for Fyn.

„Herligt mangfoldige Syn
ud over spejlglatte Flade,
Thurø og Taasing og Fyn.“

Og om Vinteren indrammer den det kolde Sund med moderlig, hjemlig Hygge.

Da Øens stolte Sejlskibsflaade i gamle Dage i de strengeste Vintermaaneder gik til Ankers i Thurø Bund, laa alle disse hjemvendte Svaner i Læ for Vinterstormene bag Kidholmen, Fredskoven og Skrænterne ved Ballastbroen som store Fugleunger i deres Mors lunende Favn.

Vinteren var Øens korte Liv. Da fik Hjemmene den Samklangstone stemt, der gav det altsammen sin naturlige Varme og Fylde.

Men naar Vaaren kom, og Foraarsblæsten fyldte Flaadens hvide Sejl, og Skibenes høje Rejsning forsvandt bag Revets yderste Spids, og en Mor sad ene hjemme med sin Børneflokk, da blev det hele saa underlig stille og saa mærkelig halvt.

Og dog skulde Livet leves. Saa fandt det sine egne Love og fik sit eget Præg.

Se, denne lille Optakt maa jeg ha' med for ret at gøre det Billede af min Mor forstaaeligt, jeg her skal prøve at tegne.

Som Barn har hun staaet paa Broen ved Gambet inde i Thurø Bund og vinket Farvel, naar hendes Far, Skipper Jens Christian Jensen, stod til Søs med „De 5 Søkende“ af Thurø.

Og hjemme har hun i den store Børneflok som en livsglad, lille Pige været sin Mor til Glæde og Trøst, hvis „De 5 Søkende“ blev længe borte, og hvis Hjemmets sparsomme Pengebeholdning efterhaanden blev slidt.

Har Mors tidligste Ungdom været, som jeg senere saa hende, forstaar jeg, hvorfor hun saa tidligt mødte Døden. Hun naaede aldrig at blive tryk, helt tryk, ved det farefulde Liv, Søen bød hendes kære og nærmeste. Jeg husker, det var hendes store, store Frygt, om ogsaa jeg, naar Alderen bød det, skulde følge Øens Tradition. Hendes ældre Søster, der som djærv Sømandsenke højt bedaget lever den Dag i Dag paa Thurø, var en helt anden Type. Hun var med paa Togter i Nord og Syd og har sejlet Havet tyndt under utallige Himmelstrøg. Hun var mandig paa et Dæk og modig i Faren.

Mor — Maren Jensen, født 4. August 1866 paa Thurø — kunde vanskeligt undgaa at blive Sømandsbrud, hvis hun da ikke helt skulde ryste Øens Støv af sine Fødder. Men det gjorde man ikke gerne. Dertil holdt alle for meget af de hjemlige Strande. Og de, der gjorde det, regnedes for storagtige eller troløse.

Om Mor nogensinde har været ude for „Udlængsel“, ved jeg ikke. Problemet har saa i hvert Fald været af kort Varighed. For mere end godt 20 Aar har hun ikke været, da hun mødte sin Skæbne for Livet og blev forlovet med min Fader Marius Morten Hansen, der paa Grund af daarlig Hørelse tidligt havde maattet holde op med oversøisk Fart, og i Stedet havde etableret fast Rute fart mellem Thurø og Svendborg.

Jeg tror, at denne Forlovelse blev Indledningen til 2 Menne-

skers daglige Lykke og Rigdom i de Aar, det blev dem forundt at leve sammen.

Mor var skabt til et Hjem. Hun fyldte det paa sin egen, naturlige Maade. Alt pegede ud over hende selv. Man mærkede kun en eneste Grundakkord i hendes Hjemliv: at tjene i Kærlighed.

Mit første blivende Billede af hende er fra en Aften efter Badet, da hun bar mig paa sine unge Arme ind i vort Gæsteværelse, hvor jeg af en eller anden Grund skulde sove den Nat og aldrig havde sovet før. Det har vel været derfor, hun ikke kunde slippe mig og jeg ikke hende. Hun bad Aftenbøn med mig og satte sig saa til at synge ved min Seng Aftensang efter Aftensang. Jeg saa det sidste Dagslys svinde og Mørket komme, før jeg faldt i Søvn den Aften.

Ikke Spor anderledes, end hvad Tusinder af andre Mødre har gjort ganske vist, og hun gjorde det for øvrigt ogsaa mange Gange senere. Men det er den Aften, jeg husker. Da fik hun Lykke til at give sin Dreng det rigeste og bedste, hun ejede, og saa blev det varigt. Med 2 Ord er det hele sagt: Bøn og Aftensang.

Helt for mig selv har jeg ofte maattet sammenholde denne Oplevelse med en Tildragelse af en helt anden Art fra Chr. Winters 5 Aars Fødselsdag, da hans Mor lige før Solopgang tog ham op af Sengen og paa sine Arme bar ham ud paa Højen henne i Havens Udkant. Her skulde han se Solen staa op.

Blev denne ejendommelige Fødselsdagsgave den første Næring for hans Digtersjæl, blev min Oplevelse af Nattens Komme under Mors Sangakkompagnement inde i vort stille Gæsteværelse som en Indvielse til Livets Ovenlys.

Ved den Lejlighed var det Mor, der førte an. Senere mærkede jeg ofte, at hun gerne vilde lægge sin Omsorg for mig til rette efter det gamle Vismandsord: en god Ven gaar aldrig foran; men vagtsomt og kærligt følger han med paa ens Vej, rede til at hjælpe, hvis det kræves, og til at ofre, hvis det fordres.

En Aften, da jeg var godt 5 Aar gammel, bad Mor mig om at gaa op til Bedstemor. Hvad jeg skulde der, husker jeg ikke. Det var mørkt og sludfuldt udenfor. Lygter paa Gaden var endnu Fremtidsdrømme. Jeg traskede af Sted. Frygt kendte jeg intet til. Henne paa Vejen blev jeg indhentet af en Dame, der begyndte at spørge mig ud om adskilligt. Jeg gik ind paa Forhøret, men tog Revanche og spurgte ud efter samme Recept. — Mor (for hende var det) maatte fornægte sin Sandhedstrang og tage Fantasien godt til Hjælp for ikke at røbe sig selv. Saa gik hun rask videre, og jeg traskede i egne Tanker alene hen til Bedstemor, der var svært nysgerrig efter at høre, hvad jeg havde oplevet paa Vejen. Og hun kom ikke til at spørge forgæves. Svarene faldt, som Spørgsmaalene kom, og da saa Mor, der stod bag Døren, til sidst afslørede sin lille Intrige, protesterede jeg vedholdende imod, at det var hende, der havde overhalet mig paa Vejen. — De andre morede sig; selv syntes jeg ikke, der var noget som helst at være duperet af.

Senere hen har jeg med stille Sind set min Mors egen Pædagogik i denne lille Opgave. Drengen skulde opdrages, men Drengen skulde ogsaa skærmes. Saa fulgte hun ham upaaagtet gennem Mørket paa hans første Vandring. Tænk hvilken Lykke for et Menneske, hvis man altid føler, at man havde sin Mor med sig paa sine senere Rejser gennem Livet, rede til at hjælpe, før vi fejlede, klar til at advare os, før vi snublede eller faldt.

Og saa ét Billede til.

Maaske har jeg været 8-9 Aar dengang.

Et stort Trælager i Svendborg brændte. I et Frikvarter løb vi hen paa Kirkebakken for at se det. Og pludseligt var det, som om denne Ildebrand brød alle Baand: Skole, Aftaler, Pligter. Alt forsvandt for dette ene: Der maa du hen!

Der blev overhovedet ikke overvejet. Et Øjeblik efter var jeg sammen med 5 jævnaldrende i en Baad, vi uden videre havde taget i Havnen, paa Vej til Svendborg. Det var frisk

Kuling, og da vi fløj af Sted for fulde Sejl, naaede vi snart Christians Minde, hvor vi gik i Land.

Ildebranden? Den husker jeg ikke meget af. Kun, at den forekom mig meget mere imponerende hjemme fra Kirkebakken end paa selve Brandstedet.

Da vi hen under Aften skulde hjem, var Baaden borte. Hvor den var blevet af, gjorde vi os ingen Tanker om. Det var saa almindeligt at „laane“ en Baad, hvor der laa en. Penge havde ingen af os paa Lommen. Saa sad vi der paa Broen og stirrede langeligt mod de hjemlige Strande, indtil vi blev klar over Sagens Skyggesider: Hvad tænkte man hjemme? Da slog Samvittigheden mig med eet Slag.

Hjemfarten blev yderligere drastisk, men maa udelades her.

Mor sad i Stuen, da jeg kom. Hendes Øjne var ophovnede af Graad. Hun vidste, jeg var løbet fra Skole og sejlet til Svendborg i uroligt Vejr uden Tilladelse. Og Angsten havde overmandet hende. Far var ude for at se, om han ad en eller anden Vej kunde faa mig eftersøgt.

„Far er meget vred,“ sagde Mor. „Han straffer dig haardt, naar han ser dig. Det, du har gjort, har ophidset ham meget stærkt!“

„Hvor kunde du gøre det?“ sagde hun og saa ransagende paa mig med sine rødrandede, taareblændede Øjne.

Saa var jeg færdig, faldt sammen i Graad og Hulken og blev lagt i Seng, inden Far naaede hjem.

Min Straf? Jeg erindrer kun min Mors Kærlighed. Den blev mig en Tugt, jeg aldrig glemte.

Min Bror var 8 Aar yngre end jeg, og vi var kun 2 Børn. Aldersforskellen var for stor til, at vi blev Kammerater. Vi var 2 Enebørn i samme Hjem.

Men med min Brors Fødsel var der som sket en Forandring med min Mor. Hendes Friskhed var borte, og hendes Helbred svigtede.

Jeg husker disse Aar, da Hjemmet blev saa stille, saa stille, og vi Drengene (min jævnaldrende Fætter var min daglige Legekammerat) blev opdraget til at tage Hensyn til Mors Sygdom paa alle Maader.

Det stod vist tidligt Mor klart, at det var Døden, der sad ved hendes Seng. Jeg ved det ikke sikkert. Som Barn blev jeg naturligvis holdt uden for alt dette. Men der var saa meget, der tydede paa det. Hendes døde Søster var daglig paa hendes Læber. Kirkegaarden førte hun ofte paa Tale, ogsaa Gravskrifter, hun havde set og fandt Trøst og Glæde i at nævne.

Paa Svendborg Sygehus lukkede hun sine Øjne den 30. Maj 1904.

De Gange, jeg fik Lov at besøge hende, lyste en Mors glade og lykkelige Smil mig i Møde. Hun talte tit om Nattegalen, der holdt hende vaagen i de lyse Majnætter. Jeg tror, denne Fuglesang var hende en Tone fra Himlen. H. C. Andersens „Nattergal“ ved hendes Dødsleje. Naar de hvidklædte Sygeplejersker puslede ved hendes Seng, havde hun altid et kærligt Ord til Tak. Jeg husker en Eftermiddag, hun sagde til en af dem: „Hjemme hos Gud er der beredt jer en bedre Plads end os andre. For ingen forstaar som I at tjene i Kærlighed.“ Hun var forunderlig rig i sin jævne Aand paa sit Dødsleje, min Mor.

Sidste Gang, jeg saa hende, listede jeg mig til det. Det var ikke Fars Mening, at jeg skulde se hendes Døds-kamp, og det var jo kun saa kærligt tænkt. Men een Gang til gik jeg til Søs paa egen Haand. Det var den sidste Dag, Mor levede. Sejlene blev sat, og Brisen drev mig for sidste Gang min Mor i Møde. — „Hun har kaldt paa dig,“ sagde Tante Grethe, der var hende tro til det sidste, da jeg kom. Nu laa hun og stred sin sidste Strid, hendes Blik fangede mit, men hendes Tunge var lammet. Hendes sidste Ord havde været: *Mine Drengene!* De stod sikkert skrevet i hendes Hjerte.

En Mor — som alle andre maaske — var død; men denne

Mor var min. Og da hendes hvide Kiste forsvandt i Gravens Dyb, tog den min Barndom og min Barnelykke med sig.

Hun var en Mor
— vel kun som tusind andre —
men hun var min.

Hun gav mig Livet,
gav mig alt i Kærlighed,
i Haab og Tro.

Hun fandt sin Grav
i Livets og i Aarets Maj,
en Grav i Vaar.

Hun blev en Blomst,
der blomstrer for at dø,
blot Livet gror.

Et Hvedekorn,
som Vækstens store Mester
gav Død og Liv.

Hun var min Mor
— for mig som ingen andre —
thi hun var min.

CHARLOTTE HOFMAN-BANG, f. Müller
* 1851, † 1934

ELLEN HOFMAN-BANG, f. 1879
Maleriende

FARS GLÆDE OG TROFASTE VEN

AF

ELLEN HOFMAN-BANG

Jeg ser op paa et Maleri, hvor Mor læser højt for sin Børneflokk. Petroleumslampen er tændt. Fred og Hygge hviler over det hele. Der lyttes intensivt, for Mor læser højt som ingen anden. Ikke efter Reglerne, men betaget — revet med af det læste. Ofte maa Lommetørklædet bores ind bag Brillerne i en Hast for at befri Øjnene fra Taarerne. Saa bliver der ogsaa Tid til at klare Stemmen imens.

Og nu skal jeg skrive om Mors Betydning for os Børn. Jeg er ængstelig ved det, for desværre — tager mon Børn ikke ofte Mors Kærlighed og Opofrelse som en Selvfølge, der ikke tænkes over. Og hvor uforstaaende kan Børn ikke være i deres gryende Egocentriskhed. Jeg mindes med Skam, hvorledes jeg som lille Pige kunde plage min Mor med Spørgsmaal, naar hun træt — aa, saa træt, laa paa sin Chaiselongue — om hun dog kunde faa Lov til at sove lidt, — og til sidst pillede jeg Mors Øjenlaag op. Nej, sove *maatte* Mor ikke, før jeg fik Svar.

Og aldrig et utaalmodigt eller irritabelt Ord til de mange Børn, der larmede i hendes Nærhed — selv om Mors Nerver til Tider var noget tyndslidte. Mor kunde godt blive vred, men da var det *retfærdig* Vrede. Jeg velsigner Mor for de to eneste Lussinger, jeg nogensinde har faaet — de var saa ærligt fortjent — og virkede umaadelig frugtbart.

Det første Billede af Mor i min Erindring er, hvor hun en Juleaften med en lille Pige ved hver Haand og den øvrige Flok bag sig gaar fra Mørket ind i det blændende Lyshav, som Juletræet dannede. Jeg ser hende og de to smaa som mørke Silhouetter imod Lysvældet.

Det er, som det betagende Billede er symbolsk, for saadan har det været hele Livet igennem. Ikke just med Ord, men ved deres Liv har Far og Mor gaaet i Spidsen og vist os Vej — Vej imod alt Rent og Godt.

Jeg sagde: „ikke just med Ord“, for Mor kunde være ret faamælt. Fra et Videnskabshjem og fra en Tid, hvor Kvindens rette og eneste Plads helst maatte være inden for Hjemmets fire Vægge — og ikke uden for — blev Mors Indstilling i Samtaler den lyttendes og ikke den ydendes. Og dog var Mors Instinkt rettet mod den nye Tids Frigjorthed. Efter Brylluppet, hvor gamle Tanter krævede den gifte Kvindes Kappe anlagt, gjorde Mor Oprør — og sejrede.

Vi Børn nød godt af Mors frihedselskende Sind. Vi fik Lov til alt det, der var nægtet den ældre Generation. Ikke paa den Maade, at vi kunde gøre, hvad vi vilde, for en absolut Lydighed udkrævedes. Men hvor end vort Arbejde og vor Uddannelse førte os hen i Ind- eller Udland, der lagde Forældrene aldrig Sten i Vejen. Mor forstod altid — og fulgte sine Børns Virke med Indlevelse og Interesse — ja — og med sin Bøn.

Sjældent blev Guds Navn nævnt i det daglige Liv uden i Fars Prædikenoplæsning, naar Søndagsvejret var for daarligt til den milelange Kirkekørsel, eller naar Mor bad Aftenbøn med de smaa. Men dog vidste vi, at Himlen hvælvende sig over Hjemmet og skabte den høje, rene Atmosfære, der hvilede over det.

Da nogle af os kom hjem fra en Rejse til Østen, faldt vi da ogsaa Mor om Halsen med Tak, fordi hendes Bøn „havde halet os uskadt igennem alt“.

Underligt er det, at Mor med sin udpræget æstetiske Opdragelse og kunstelskende Natur alligevel formaaede at blive den myndige, stærke Personlighed, der klarede den store Børneflokk og ofte to store Husholdninger, og i ældre Dage var der langt flere Gøremaal paa en stor Gaard, end der er nu.

Som den gamle Linnedjomfru en Dag sagde:

„Det maa jeg si'e — Din Mor og jeg — vi har bestilt no'et i vores Dage.“

Vi forstod — for en Dag midt under Strandbadningen løftede Mor Hovedet fra en dyb Dukkert og raabte op til os i Badehuset:

„Husk endelig, at Gamle Ellen skal have 5 Pund Spind i Dag.“

Saa forsvandt Mor i en ny Dukkert. (De gamle Husmandskoner, der ønskede det, blev her paa Godset saa længe, de levede, og tjente en Del ved at spinde for Mor.)

Hvor var Mor dog smuk! Børn tror altid, at deres Forældre er Methusalemmer. Men en Dag, jeg laa paa Gulvtæppet og saa op paa Mor, der prøvede en lys Silkekjole, jeg aldrig før havde set, saa jeg pludselig Mor, som hun var — saa hende for første Gang som det skønneste Maleri. Men Mor! — Du er jo smuk — og Du er ung — ung — —! Jeg var baade forbavset og betaget.

Under Mors smukke, harmoniske Ydre og Optræden laa et levende, impulsivt Temperament. Efterhaanden, som Aarene gik, brød det oftere og oftere igennem den ydre Skal — enten med et spontant, frisk Udbrud og en sprudlende Latter, der virkede saa befriende — eller i en stormende Omfavnelser og et varmt Kys, som vi Børn frydede os ved og levede længe paa, for Mor var meget sparsom med dem.

Nu, naar jeg ser tilbage, toner Billede paa Billede frem i min Erindring af Mor i de mest forskellige Situationer. Dér sidder hun i Sofaen med en lille Stump klemmt tæt op ad hver Side. De Smaas Øjne følger spændt Broderesaksen, der langsomt glider fra Bogstav til Bogstav i ABCen. F - a - r — siger

— naa — siger Far! Undertiden er det morsommere at se paa Saksen. Nitten har saa stort et Hoved, at det ligner et vaagent Øje. Og Mors Haand holder Saksen saa smukt, som Skt. Peter holder Himmeriges Nøgler i Frue Kirke i København.

Eller dér: Mor har den mindste paa Skødet. Der vises Billeder og citeres Børnerim. Og med ét begynder Mor at synge. Nu var der dét, at Mor ikke kunde skelne to Toner fra hinanden, saa man anede kun paa Rytmen, hvilken Melodi det skulde være. Og pludselig vender den musikalske Dreng sig om — titter Mor op i Ansigtet — og ler! For det var jo øjensynligt, at det var en mageløs musikalsk Spøg af Mor. Og saa lo de begge.

Og hvor Mors friske Humor kunde virke som et havsalt Pust. En Dag ved Middagsbordet — vi var vel nogle og tyve til Bords — (det var i Feriegæsternes Tid) — spildte en lille forsagt Kusine lidt Sødsuppe paa Dugen. Fortvivlet saa hun op langs det store Bord: „Aa, Tante Charlotte, jeg er saa fortvivlet.“ Et opmuntrende Nik var Svaret. Men da Jamren ikke vilde standse, greb Mor Potageskeen — og den var enorm — fyldte den godt med Sødsuppen (der var Æbler og Svesker paa), og:

„Siger Du et eneste Ord til om Pletten, sender jeg en Sød-suppeflod ned ad Dugen til Dig.“

Mors Øjne lyste af Beslutsomhed — men Latteren reddede Dugen!

Mors Sind havde ogsaa tungt tonende Streng. Paa Gaarden var der en gammel Røgter, for gammel til Arbejde. Jeg ser ham endnu med oprakt Arm kalde Kørerne hjem fra Marken ved 3-Tiden: „Hop! Hop! — Hop! Hop!“ Og naar han havde set, at Kørerne i det fjerne vendte Hovederne imod ham og trak hjemover, var hans Arbejde slut, og han humpede hjem. En Dag fulgte jeg Mor ned paa Avlsgaarden. Hun var paa Inspektion. Da fandt hun den Gamle liggende i Sengen i et daarligt Værelse og i en ynkelig Forfatning. Mor var forfærdet og rystet i sit Inderste — baade over, at Folkene kunde være saa ubarm-

hjertige overfor hverandre, og fortvivlet over selv at have svigtet ved ikke at have sine Øjne over alt og over alle.

Jeg undrede mig over, at Mor led under det. Men senere forstod jeg. For Mors Tilværelse var forankret i en urokkelig Pligtfølelse, og her mente hun vel, at den havde svigtet. Selvfølgelig blev den Gamles Forhold forandret med det samme, — men hun havde svært ved at komme over det.

Ved Siden af sin dybe Pligtfølelse havde Mor et usædvanlig sundt Instinkt. Hvor andre ad Tankens og Reflexionens Vej møjsommeligt maatte famle sig frem til en Løsning, dér greb Mor straks intuitivt det rette. Og hændte det en sjælden Gang, at hun greb fejl — grundet paa fysisk Svækkelse — var hun ikke for stolt til at vedkende sig det overfor sine Børn. Vi saa dobbelt op til hende af den Grund.

Naar jeg tænker tilbage, undrer det mig, saa udholdende i Taalmodighed Mor kunde være. Hun, der var saa energisk og aktiv, der altid gjorde i Dag, hvad der kunde have været opsat til i Morgen, hun gik saa sagtmodig frem, hvor det gjaldt os Børn, vor fysiske og psykiske Udvikling. De fleste Unger har vel en Periode i deres Opvækst, hvor de kan være en Prøvelse for deres Forældre. „Man skal nu ikke drukne sine Børn for tidligt,“ sukkede Mor med et lille humoristisk Glimt i Øjnene. Og saa holdt hun ud i Tro og Tillid til, at de grimme smaa Ællinger nok engang vilde blive — om end ikke hvide Svaner, saa dog antagelige, virkelystne Ænder. Men hendes Langmodighed blev vist ofte sat paa en Udholdenhedens Prøve.

Ja, Mor var et stærkt Menneske — aandeligt stærkt — især i svære Tider. Der staar i Sangen: „Fromme, stærke Kvinder, det er Danmarks Maal“. Hun var netop en af dem. Aldrig skal jeg glemme, hvor stor hun var i de strenge Dage. Trods skrøbelige Nerver kunde hun med et roligt Blik og et opmuntrende Smil sætte sig ved Sygesengen, hvor Døden stred med hendes kæreste — stille og ukuet bar Mor den syge gennem svære

Dage. Hun skulde blot ane, hvor hun var vor Støtte og Hjælp ved denne rolige Styrke — for gjaldt det, rejste Mor sig som en Kæmpe og stred sin Strid.

Mor var Fars Glæde og trofaste Ven. Et Hjem er kun et virkeligt Hjem, hvor Far og Mor staar Haand i Haand om at bygge og værne det. Umuligt er det at rede ud fra hinanden, hvad vi skylder Mor alene, eller blot Far. De to var som eet. I disse Tider, hvor Skilsmisser er blevet saa almindelige, hvor Troskab mellem Ægtefæller har tabt sin Værdi, og Hensyn til Børnene ikke tæller med, dér forstaar man først ret, hvor taknemlig man maa være i det Hjem, hvor Forældrene holder sammen i ubrydelig Kærlighed, bærer over med hinanden i udholdende Taalmodighed, støtter hinanden i fælles Stræben for at værne Hjemmet og udfylder hinandens Brist, for at Harmonien ikke skal svinge. De kommer til at staa som lysende Vejvisere for deres Flok.

Næppe tror jeg, at vi i dette Liv vil kunne fatte Dybden af den Kærlighed og det Offersind, hvormed Far og Mor omsluttede os Børn.

Ved Fars Død blev Mor et ensomt Menneske — og led under det. Men aldrig en Klage. Da Alderdommen kom med sin Svækkelse, bar hun alt med Taalmod — længtes kun efter Hjemlov. Og den blev pludselig givet.

Det kære, dejlige Ansigt laa der paa Pudsen med Dødens dybe Fred over sig — i forunderlig streng, næsten hellig Alvor — som i anende Forventning om noget ufatteligt, der overgaar al menneskelig Forstand.

Og naar der til Slut spørges: Hvad skylder vi Mor? Saa maa jeg vel svare: Hvor er det muligt i absolut Sandhed at klarlægge et saadant Spørgsmaal. Vi kan kun sige Mor en altomspændende, inderlig Tak for, hvad hun gav os og var for os.

EN RIGTIG MOR

AF

CARL HOLST-KNUDSEN

„At skrive om min Mor, mindes hendes Gerning i Hjemmet, fortælle om den Betydning, hun fik for mig og Familie kredsen, og paa den Maade være med til at sætte hende et Æresminde!“
Saaledes lyder Opgaven.

Ja, kære, dyrebare Mor, hvor vilde jeg gjerne til alle, der vil høre derom, fortælle vidt og bredt om mit dejlige Barndoms-hjem og min kærlige, kloge Mor; men ingen i min Slægt har haft litterære Evner, og jeg føler, at Opgaven langt overstiger mine Kræfter. Alligevel — lad mig prøve af fattig Evne at fortælle en lille Smule af alt det, der fylder mig, naar Tankerne søger tilbage til de 40 Aar, jeg fik Lov at have min Mor, enkelte Træk der belyser og karakteriserer Mor.

Det er nu 25 Aar siden, Mor døde i en Alder af 66 Aar, men hvor er hun mig endnu nær. Jeg behøver blot at mindes Duften af din store Skunksmuffe, som jeg som lille Dreng saa ofte puttede mit Ansigt imod, saa er du jo her i Stuen hos mig, lyslevende. Eller jeg tænker paa, naar vi to i Halvfemserne sad sammen i Valgmenighedskirken i Aarhus og sang af fulde Hjærter, medens den gamle Pastor Theilmann med den vippende Lorgnet i det store haarrige Ansigt vandrede syngende op og ned ad Kirkegangen. Jeg husker, da jeg som lille Dreng laa febersyg og medtaget i min Seng, at du sagte aabnede Døren til Sygeværrelset paa Klem, og da du saa, at jeg sov, listede dig hen

MARGRETHE KNUDSEN, f. Holst
* 1858, † 1924

CARL HOLST-KNUDSEN, f. 1886
Landretssagfører

til min Seng, bøjede dig over mig og lagde din Kind til min; saa trykkede du et Kys paa min Pande og listede atter stille ud uden at ane, at jeg var vaagen, og hvilken Lykkefølelse der rislede igennem mig. Lidet anede du, at du da gav mig et Kærlighedsminde for Livet, et Minde, jeg 50 Aar senere skulde sætte paa Prent. Og jeg ser dig lyslevende i Vinduet ud mod Jægergaardsvvej ved din evindelige Symaskine, der snurrede uden Ophold, medens Far med sin lange Pibe vandrede op og ned i Stuen, og I drøftede Problemerne og Vanskelighederne med Eders syv Dreng og den lille Gage — 2400 Kr. + fri Bolig — Fars Gerling og Tidens brændende Spørgsmaal. Eller naar du og Madam Thomsen havde „stortravlt“ med at sy syv Sæt Drengetøj af den mægtige Rulle, du havde købt i Stampes Fabriksudsalg. Og saa nede paa Fars Kontor om Aftenen, naar vi andre snakkede eller spillede Kort, og du enten sad med Stoppekurven — ja Verdens største Stoppekurv med syv uvorne Drenges hullede Strømper — eller du sad ved Skrivebordet og skrev de Søndagsbreve til de fraværende Børn, du aldrig nogen Uge forsømte, og holdt brevlig Kontakt med din og Fars store Slægt. Og Søndagene naar du havde dit lille fine sorte Silkeforklæde paa, sirlig som du altid var, og gjorde Dagen til en rigtig Søndag for os alle med et Rundstykke til hver paa Morgenbordet og hvid Sagosuppe med dejlige Svedsker i og den kæmpemæssige Oksesteg til Middag.

Og Ferierne naar alle de syv — i de sidste Aar med Kone og Børn — kom strømmende; hele Juleferien og hele Paaskeferien skulde vi samles hjemme alle sammen ogsaa de, der var udenlands, og Verdens mest gæstfrie Mor tog imod os alle med aabne Arme og dit lysende glade Smil: „Nu skal vi have Fest!“ Og Festsdage blev det. Ja, som en Kyllingemor holdt du sammen paa Flokken, og dig alene skyldes det, at vi nu idag alle føler os saa nær knyttede til hinanden, at de Vanskeligheder, een af os og vore har, er fælles for os alle og bæres af os alle i Forening.

Jeg husker Historien om Pilekvistene: En Mand laa paa sit yderste; udenfor hans Vindue stod et stort Piletræ. Han kaldte da sine syv Sønner til sig og bød dem hver hente to Pilekviste. Da de kom tilbage, kaldte han dem hen til sig hver for sig og forlangte af hver den ene Pilekvist, og een for een knækkede han dem alle syv. Men derefter forlangte han den anden Pilekvist, og han lagde de syv Kviste sammen i eet Bundt og forsøgte forgæves at knække dem. „Der kan I se Drengene, hver for sig er I svage, men staar I sammen Livet igennem, da kan I ikke knækkes.“ Igennem hele vort Liv har vi syv Brødre levet efter denne Rettesnor, og vi har ved utallige Lejligheder maattet takke Far og Mor for denne Lære.

Og saa dette, at vore Forældres Hovedtesis i Opdragelsens svære Kunst var den, at lade Børnene gøre, hvad de vilde, blot det ikke var noget forkasteligt, noget de absolut ikke burde eller kunde faa Lov at gøre. Vi maatte selv passe vore Lektier — enhver er sin egen Lykkes Smed, hed det saa tit — og vi sattes til den Gærning, vi havde Lyst og Evne til. Men eet ufravigeligt Krav var der: Sandhed og Ærlighed fremfor alt. Jeg maa her røbe mit Livs sorte Plet, en af dem, man ellers gemmer allernederst i sin sorte Samvittigheds Skamkiste, røbe den, fordi den giver et lille Fingerpeg om, hvordan en klog Mor opdrager sine Børn. Det var den 28. Maj 1892, min 6 Aars Fødselsdag. Der var sket noget skrækkeligt, noget helt ud utroligt. Nogle Ører var forsvundet fra Køkkenrækken. Mor kaldte os fire Brødre sammen, og Forhøret begyndte. Er det dig, der har taget dem, Poul? Nej! Er det dig Holst? Nej! Saa kom Turen til Nr. 3, til mig. Men da lød det: Ja, dig kære Carl vil jeg slet ikke spørge, for at stjæle Penge paa sin egen Fødselsdag og fra sin egen Mor, noget saa frygteligt og stygt kunde du overhovedet aldrig begaa. Da brast Fødselaren i Graad og styrtede sig tilstaaende om Halsen paa sin Mor, og aldrig siden har han forgrebet sig paa Næstens Ejendom.

Ja Mor var vel ingenlunde særlig velbegavet. Hun var næppe lærenem og havde en daarlig Hukommelse. Men hvor var hun klog! Naar det gjaldt, sagde og gjorde hun altid det rigtige, og saalænge hun levede, foretog hverken Far eller nogen af os Brødre noget vigtigt Skridt eller traf nogen afgørende Beslutning, før det havde været drøftet i Familieraadet og først og fremmest med Mor. Gennem hele Livet maatte den lille Embedsfamilie naturligvis kæmpe med økonomiske Vanskeligheder for at holde de syv Drengene i Latinskolen, paa Universitet og Handelshøjskole. Medens min Far havde et lyst og optimistisk Livssyn, saa Mor Vanskelighederne imøde paa langt Sigt, og for hende var det slemt, at det blev nødvendigt nogle Aar at stifte Gæld. 4000 Kr. fik jeg kontant hjemmefra til Fuldførelse af mine Universitetsstudier i København. Allerede et Aars Tid efter Embedseksamen fik jeg, der var forlovet, en usædvanlig vellønnet Stilling, der gav mig rigelig Indtægt til at stifte Familie. Da jeg glædesstraalende meddelte mine Forældre dette Faktum, og at jeg nu vilde giftes snart, ja da skal jeg aldrig glemme, hvorledes Mor kom hen til mig, kyssede mig og ønskede mig inderligt til Lykke, men med store Taarer i Øjnene tilføjede: „Men kære lille Carl, det med Giftermaalet maa nu vente, til du har betalt de 4000 Kr., Far har maattet laane til dig, for dem kan Far umuligt betale“. Hvor var det rigtigt, og hvor var jeg taknemlig, fordi Mor overvandt sig selv til at sige det, jeg selv burde have betænkt. Brylluppet blev udsat et Aar, Gælden betalt, og saa blev der holdt Bryllup uden noget „men“ og med god Samvittighed. Ja aldrig for ens egen Skyld at glemme Pligterne lærte Mor os, og den Lære vilde vi ikke for alt i Verden have undværet.

Hvorfor elskede vi syv Brødre alle uden Undtagelse vor Mor saa uendelig højt og inderligt? Fordi hun altid og uden Betingelse — uden at forkæle os — Dag for Dag hele sit Liv igennem aldrig tænkte paa sig selv eller paa Ros eller Belønning, men

kun paa andre og først og fremmest paa Far og os syv Dreng.
For Kærligheden har jo — ligesom Lykken — den Art:

Hver Gang jeg sagde, jeg vil Lykken eje,
Det var som veg den bort fra mine Veje.
Hver Gang jeg sagde, jeg vil Lykken bringe,
Da kom den til min Sjæl paa Englevinge.

ALTID MILD, ELSKELIG OG TAKNEMMELIG

AF

EILER HØEG

Hvor vælder det frem med Minder, nu da jeg skal forsøge at skildre min Mor, mine Børns elskede, lille Farmor. Dejlige Minder fra Barneaarene til Manddomsaarene; Minder om en from Kvinde, der i et lykkeligt Ægteskab og trods store Sorger bevarede sit lyse, milde, gudhengivne, takfyldte Sind selv i de sidste Aaringers tiltagende Taage over Sindet, den der hos saa mange kalder Bitterheden frem.

Min Mor blev født den 17de April 1846 i København som Datter af senere Slotsforvalter paa Rosenborg, Ludvig August Læssøe, som var Nummer tre af Signe Læssøes otte Sønner, og hans første Hustru Augusta Franziska Trützchler Hanck, Nummer fire af Adjunkt og Stiftskonduktør i Fyens Stift Johan H. T. Hancks seks Døtre fra Odense. Det var H. C. Andersen, der bragte Familierne sammen og saaledes blev indirekte Aarsag til Ægteskabet. I 1848 døde Mormor og halvandet Aar efter ægtede Bedstefar Mormors yngre Søster Louise, som blev en kærlig Moder ogsaa for de to Børn af første Ægteskab.

Da Bedstefar i 1858 blev const. Slotsforvalter paa Rosenborg, flyttede Familien dertil, hvor Mor fik sit uforglemmelige Hjem til hun blev gift i 1874. Her voksede hun op i de skønneste Omgivelser saavel ude som inde og tog værdifulde Minder med, da hun selv skulde skabe et Hjem. Hun blev privat undervist i Hjemmet, og blev konfirmeret i Garnisons Kirke af Pastor Ni-

SIGNE ANTOINETTE HENRIETTE HØEG, f. Læssøe
* 1846, † 1927

EILER HØEG, f. 1880
Læge

colai Gottlieb Blædel, som ogsaa viede hende og Far. Hun fik allerede i et lykkeligt og troende Barndomshjem lagt Grunden til sin faste Tro, men uddybet og personlig vakt af Blædel og Rudolf Frimodt ved Johanneskirken til et aldrig svigtende, inderligt og snævert Forhold til sin Gud og Frelser med et levende Bønsliv og en Længsel mod Himlen, som hun bevarede Livet igennem. Den Længsel tolkede hun allerede som ung i en lille Salme, som vi sang ved hendes Bisættelse i Garnisons Kirke den 2den Marts 1927.

Kærligheds Guddom oh! aand paa mit Øje
 at jeg maa skue Din Naade og Fred.
 Send Du oh! Frelser Din Aand fra det Høje
 den kan mig lære at vorde bered
 til jeg engang skal hos Jesus opstande
 love og prise min Frelser og Gud. —
 Oh! naar engang jeg i Himlen skal lande,
 der er al Længsel og Sorg slukket ud.

Kærligheds Guddom oh! lær mig at fatte,
 hvad jeg har faaet, da Daaben jeg fik.
 Lær mig oh! Frelser ret inderlig skatte,
 at Du i Døden for Mennesker gik.
 Ja, Du har givet mig Nadverens Glæde,
 skænket mig Haabet om Livet hos Dig.
 Evigheds Fader oh! tag da nu Sæde,
 dybt i mit Hjerte, oh! da er jeg rig.

Ikke mindre kommer det frem i Smaastykker skrevne under Livets forskellige Oplevelser. I 1886 skriver Mor første Gang: „Jeg har nu i 12 Aar været den bedste Mands lykkelige Kone. Ja Gud og min Frelser være evig takket for al den uendelige Naade og Lykke Du udøser over Din Datter, der er den største

af alle Syndere; o! hvor kan det dog være, naar man føler Syn- den saa stærkt, at man saa kan være saa uendelig lykkelig som jeg, og at Herren altid fører Alt til Lykke for mig og overøser mig saa rigelig med sin Naade. Tak o! tak Herre for alt, hvad Du gav mig, for min elskede, velsignede Mand, som altid bær mig paa Hænderne, for alle min 6 søde Børn for Alt, for al Din Kærlighed og Naade mod mig store Synderinde.“

Barndomshjemmet paa Rosenborg var præget af gammel Kultur. Bedstefar var meget historisk interesseret og samlede sig med smaa Midler en smuk historisk Bogsamling og en stor Møntsamling. I Hjemmet kom mange værdifulde Mennesker og disse og de ugentlige Aftener med aabent Hus i hans Broder Maleren Thorald Læssøes Hjem i Rosenvænget, hvor en Kreds af Kunstnere og Forfattere kom, og hvor Mor var en stadig Gæst, bidrog til, at hun fik et aabent Blik for alt skønt i Natur, Kunst og Litteratur. Selv dyrkede hun Klaverspillet og var netop indskrevet til Musikkonservatoriet, da hun blev forlovet med Far og maatte opgive videre Uddannelse. I mit Barndomshjem samledes adskillige Venner, som sammen med Mor ved Musik og Sang bidrog til fornøjelige og hyggelige Aftener og gav os Børn Kærlighed til Musik.

Mor blev gift med Far, Landinspektør, Godsforvalter ved Lystrup og Jomfruens Egede Gods samt Forpagter paa Store Rodegaard under samme Gods, Valdemar Georg Gustav Høeg, den 6te Marts 1874. De havde lært hinanden at kende under Mors Besøg hos en Barndomsveninde, Fru Anna Boserup g. m. Lægen Otto Boserup i Frerslev ved Bregentved, som var vor gode Huslæge og Ven gennem mange Aar. Far var godt 14 Aar ældre end Mor og var 42 Aar, da de blev gift. Det blev Indledningen til det lykkeligste Ægteskab. Far var et udpræget Ordensmenneske og en stor Økonom, men som han sagde: „Jeg er saa gammel i Forhold til Mor og jer Børn, at jeg maa kæmpe for at efterlade Mor saa meget, at hun kan leve sorgfrit, og jeres Uddannelse kan

fuldendes, selv om jeg skulde dø, inden I er i Vej“. Han var en klog og flittig Mand, glad og livlig af Naturen, og til det sidste forelsket i Mor. Han bar Præg af sin Tid med stræng Pligtfølelse og stærke Krav til sig selv og andre; dog Mor værnede han. Hun skulde have saa megen Hjælp i Huset, at hun personlig kunde tage sig af de seks Børn, som kom i Løbet af godt otte Aar og det kan vi ikke takke Far nok for.

Vort Barndomshjem laa ret isoleret, men i en naturskøn Egn mellem Faxe og Haslev. Der hørte en stor og smuk Have til Gaarden, saa vi havde Plads nok til vore Lege. Det var jo før Cyklernes endsige Telefonens Tid, saa vi var meget henvist til os selv. Mor, der elskede Naturen, gik daglig Ture med os og læste højt for os om Aftenen. Om Sommeren tog vi ofte Eftermiddagskaffen med i en af de nærliggende Skove, og ogsaa der læste Mor for os ligesom ved indendørs Arbejde i Sylte- og Henskogningstiden med Ærtebælgning eller Klipping af Solbær og Stikkelsbær. Hvor fik vi megen god og smuk Litteratur ind paa den Maade. H. C. Andersen, Ingemann, Heiberg, Hostrup, Paludan-Müller, Dickens og mange andre. Saa sad Mor med sin evindelige Strikkestrømpe og læste for os; men om Aftenen kunde det pludselig knibe for hende, saa faldt Søvn over hende og hun bad om 5 Minutters Pavse. Den blev sjælden til mere end et Par Minutter, saa hed det ubarmhjertigt: „Mor, er der nu gaaet fem Minutter?“. Eller naar hendes Hovedpine med pludselig voldsom Snue satte ind. Ak, jeg kender det, baade Aftensøvnen og Migrænen har jeg arvet efter min søde Mor, men heldigvis ogsaa andet. Hun havde en uopslidelig Optimisme, som ogsaa gav sig tilkende i Valget af hendes Yndlingskriftsted: „Alting tjener dem tilgode, som elske Gud“ (Rom. 8, 28). Dertil havde hun en blind Tillid til sine Medmennesker, som hun altid dømte mildt; men hun fik jo ogsaa sine Skuffelser, som hun blev drillet med. Ak! Rasmus, Mors beundrede Rasmus, en ny Karl, som vi havde faaet, og som indyndede sig hos Mor med

Hjælpsomhed og Sledskeri, indtil han en skønne Dag forsvandt medtagende adskilligt.

Hun lærte os hellere at tro for godt om Menneskene og aldrig skabe sig Forudbekymringer, slaar de ikke til, har man haft dem til ingen Nytte. Da jeg som den første og yngste af Sønnerne blev forlovet, sagde Mor: „Og jeg, der ofte har tænkt med Ængstelse paa, naar den første af mine Drengene mødte op med en Svigerdatter, og saa faar jeg hende, som jeg ikke kunde tænke mig bedre og som jeg elsker. Jeg skulde skamme mig.“

Vi havde langt til Kirke, men trolig spadserede Mor den 4 km lange, aabne Kirkevej med os til Dalby Kirke eller den lidt kortere til Jomfruens Egede. Dog, naar Vejret var for slem, læste hun en Prædiken hjemme og det kunde være drøjt for en livlig Dreng at høre en af Wexels lange Prædikener, som saavist ikke var for et Barnesind. Naar et Blad blev vendt, spejdede man længselsfuldt efter, om der nu ikke var Afslutning, men nej. Saa var Frimodts bedre, de var navnlig ikke saa lange og lettere at faa noget ud af. Morgenandagten var en Salme med Mor ved Klaveret og op mod Jul, naar min yngste Søster og jeg om Morgenens kravlede op til Mor i Sengen, lærte hun os en Julesalme. Udenfor Hjemmet var Mor utrættelig i at besøge fattige og hjælpe med Klæder, Mad, Medicin og gode Raad. Hendes store Slagtemads- og Urtekramspakker ved Juletid var meget velkomne.

Sorger blev hun ikke skaanet for. Først mistede hun sit yngste Barn, en dejlig, klog Dreng paa 5 Aar. Han døde af en Hjernebetændelse efter et Fald fra Hesten paa en Ridetur med min ældste Søster. Et forfærdeligt Slag for mine stakkels Forældre, saa meget mere som en Maanedes Hjernebetændelse med Krampeanfald og Skrig er et uudholdeligt Martyrium for to Forældre. Mor skriver 1¹/₂ Aar efter: „Gud være evig lovet og takket for al Din Naade, og nu 1¹/₂ Aar efter den uendelige Sorg at miste min lille, dejlige Mogens, min lille Skat, kan jeg ogsaa

takke for Sorgen, thi hvor binder det ikke fast til Himlen, til Frelseren, naar man har et lille Barn deroppe, ja Herre, jeg forstaar nu, at mit Hjerte hang for meget ved Jorden, af idel Kærlighed og Naade tog Du et af mine Børn; Din Villie ske altid.“ Otte Aar senere døde min ældste Søster, 20 Aar gammel, af Lungetuberkulose, som gennem Aarene ofte havde givet hende Svaghedsperioder. Ogsaa denne store Sorg kom Mor igennem ved at tage den af Guds Haand.

Tidlig kom mine to ældste Brødre hjemmefra paa Kostskole paa Herlufsholm og jeg selv nogle Aar senere; men Mors trofaste Breve og den gensidige Fryd ved de dejlige Ferier og de jævnlige Søndagsbesøg i Hjemmet mildnede Adskillelsen, som sikkert var værst for Mor og Far. Vort Hjem laa kun tre Mil fra Skolen, saa Far undertiden hentede os i Vogn.

I 1898 frasagde Far sig Forpagtningen og flyttede til Faxe, idet han vedblev at være Godsforvalter til sin Død i Efteraaret 1903. Nu stod Mor alene men med fire voksne Børn, og hun flyttede derfor til København for at kunne have os boende hos sig. Det var dejlige Aar, og Mor gjorde alt for at glæde os og skabe et smukt og hyggeligt Hjem for os og vore Venner, som hun altid modtog med Gæstfrihed og Glæde; men vi Sønner maatte jo snart tage derfra, som vor Uddannelse og Livsgerning kaldte os. Da vi blev gift og selv fik Hjem og Børn, var hun den elskeligste Farmor for dem, lykkelig ved at besøge Hjemmene. Altid mild, elskelig og taknemlig. De sidste fem Aar, hun levede, svigtede Hukommelsen gradvis, men hendes milde, lyse Sind forblev uforandret til hun døde stille og smukt den 25nde Februar 1927, 80 Aar gammel, trofast plejet af min kære Søster.

Hvor har jeg altid følt mit Liv baaret frem af Mors utrættelige Forbøn, hvor giver det Tryghed.

MAREN JØRGENSEN, f. Christensen
*** 1858, † 1938**

AKSEL Jørgensen, f. 1883
Professor, Kunstmaler

MOR KÆMPEDE ALTID FOR SINE UNGER

AF

AKSEL JØRGENSEN

At skrive om sin Mor er en baade let og besværlig Sag. Erindringerne strømmer ind over een, falder over hinanden, jager hinanden og er alle lige betydningsfulde, men samtidig ordner det hele sig i en enkel Karakter, det udefinerbare i Ord som ens Mor er.

Jeg har ofte den Fornemmelse, at jeg, hvis jeg redegjorde for mine egne Karaktertræk, fulgte mine egne Anlæg i den Udformning mit Liv og særlige Forudsætninger for Aktivitet har givet dem, søgte dem i deres Oprindelighed og standsede et Øjeblik ved deres Udslag i ondt og godt, ja da havde jeg min Mor og Forklaringen paa meget, der binder os, paa meget, der har betinget min Stilling mellem Mennesker, Egenskaber jeg har arvet, og i mit Hjem har set udfolde sig paa den skønneste og mest menneskelige Maade. Dog deri havde ogsaa min Far en meget stor Andel, men hvorledes adskille disse to udmærkede Menneskers Indflydelse paa Hjemmet. Nu, da det skal gøres, synes det at være en Umulighed, og jeg maa bede undskyldte, hvis dette ikke fuldt ud lykkes.

Ingensinde udfolder vel i Erindringen Livet i Hjemmet sig med en saadan Fylde og voldsom Strømmen, som naar man staar ved sine Forældres Dødsleje.

Den Maaned hvori jeg fulgte min Moders Dødskamp, tegnede da saa klart hele hendes Karakters Egenart. Med en voldsom

Karakterstyrke stemte hun imod den uundgaaelige Udslettelse, og først da alle Kræfter var opbrugt, bukkede hun under. Hun vilde ikke forlade en Tilværelse, hvortil hun var bundet med alle et sundt og stærkt Menneskes Lidenskaber, en Tilværelse hvori hun havde udfoldet en levende Aktivitet indenfor den mindre Verden, et Arbejderhjem er, en Aktivitet der farvedes af hendes stærkt udtalte Antipati og Sympati. Skal jeg beskrive min Moders og min Faders Hjem og mit og min Søsters Hjem, da maa det blive en Hymne til de Arbejderhjem, der bar Socialismen og Arbejderbevægelsen frem, ikke ved direkte politisk Indflydelse, men indirekte ved den Styrke, der udgik fra dem, foraarsaget af et saadant Arbejderhjems høje Kultur udtrykt ikke ved Belæsthed, men ved Sindenes Retlinethed og ved Leve- og Tankeformens Enkelthed, ved Instinktets usvigelige Sikkerhed for, hvad der er ret og rigtigt. Vi Børn, der er udgaaede fra saadanne Hjem kan ikke undskylde os med manglende Kundskab om Menneskets simple Pligter mod Medmennesket som Samfundsvæsen og Egenvæsen. Vore Rettigheder taltes der mindst om, og dog hvilede der over Hjemmet en enkel menneskelig Værdighed og Selvbevidsthed foraarsaget af den Sikkerhed og Adel, der ledsager enhver, som mærker at han eller hun er værdiskabende uden at være profitbegærlig. Saaledes var mit Hjem og saaledes det Hjem, der senere kom til at staa mig meget nær, mine Svigerforældres Hjem. Unervøst roligt glidende som Naturen selv, levedes der helt ud, som man var uden Forstillelse.

Min Mor var Gæstfriheden selv; uden Tanke om Dagen i Morgen gav hun, hvad hun ejede, og hun udøvede denne Gæstfrihed suveræent. Jeg har aldrig hørt min Far udtale sig imod det, han holdt af min Mor, som hun var. Men hun tog ogsaa Konsekvensen af sin Gavmildhed. I aarevis syede hun Benklæder for et Firma, et Arbejde der skulde et vist Humør til at udføre. Hvor husker jeg hende ikke staaende over det dampende Pressejærn,

skyndende sig for at naa ind med Benklæderne og tilbage igen for at lave Middagsmaden til min Far og os til Kl. 12.

Og hvilken Mad min Mor lavede. Stærk og kraftig var den, en voldsom Anklage mod Forholdene af i Dag, hvor en haardt arbejdende Familie knap kan spise sig mæt i Brød. I mit Hjem spiste man sundt og godt. Min Mor sammensatte de to Retter Middagsmad med en sikker Sans for det, man i Dag kalder Vitaminindholdet i Næringen. Var det medfødt Evne, eller var det Tidens almindelige Tendens. Kogeskoler fandtes ikke den Gang, og min Mor var fra Landet og har saa vidt jeg ved kun tjent som Stuepige og ikke som Kokkepige. Under alle Omstændigheder takker jeg min Mor for den rigtige og fulde Ernæring, min Søster og jeg fik i vor Barndom og Ungdom, og som gaves af et godt Hjærte og uden Smaalighed. Efterhaanden udstraktes mine Forældres Gæstfrihed til mine og min Søsters Venner og Kammerater. Mange, mange er kommet i det lille to, senere tre Værelsens Arbejderhjem, og altid mødte de Venlighed og Forstaaelse hos min Mor. Hun maa have haft en særlig Evne til at høre paa andre og føle med andre; det er vel nok det sidste, der er det vigtigste, thi det var meget forskellige Mennesker, der kom i mit Hjem. Unge Forretningsfolk, min Søsters Bekendte, og Haandværkere og Kunstnere, som var min Omgangskreds. Jeg taler om min Mors Gæstfrihed, snarere maa jeg mene Gavmildhed, thi hun gav af, hvad hun havde mellem Hænderne, og af sin store Sympati for Mennesker og Livet. For denne hensigtsløse Sympati mod alt levende takker jeg min Mor.

Ofte tænker jeg paa, hvorledes mon mine Forældre inderst inde har taget den Situation, da deres Søn fra sin Haandværker-gærning søgte mod Kunstnerfaget. Denne indenfor et Arbejderhjem usædvanlige Beslutning kunde umulig forstaas fuldtud. At opgive et relativt fast Arbejde, for at kaste sig ud i en økonomisk udsigtsløs Tilværelse som Kunstmaler, maa have virket ret revolutionerende. Spørgsmaalet har imidlertid ikke været

Begrebet Kunstner, men snarere det ustabile ved Indtjeningsmulighederne. Angsten for at Børnene skulde komme til at leve i økonomisk trange ja fattige Forhold var en Angst, der var forstaaelig, thi hvis nogen kendte Følgerne af Fattigdom og økonomisk Afhængighed, var det Arbejderklassen. Men til trods for denne Uro for Fremtiden, til trods for det uforstaaelige i min Beslutning, mærkede jeg aldrig nogen Modstand fra mine Forældres Side, og den mest absolutte Støtte hos min Moder. Nemt har det ikke været, og mange Spekulationer har min Moder haft for min Fremtid, og ikke mindst den Belastning det var for et lille Budget, naar den voksne Søn ofte maatte vende hjem med tomme Lommer paa et Tidspunkt, da ingen vilde købe hans Billeder eller i højeste Fald gav en saa ringe Betaling, at han maatte vælge mellem at betale sit Studium eller betale hjemme.

Naar det i denne første Periode af mit Kunstnerliv lykkedes for mig ved intensiv Natur- og Modelstudium at naa forholdsvis langt paa kort Tid, kan jeg takke min Mor derfor. Kvik, intelligent og vaagen som min Mor var, og et Handlingsmenneske, tror jeg, at hun med stor Interesse tog Del i min nye Tilværelse, og fulgte den uden Bagtanke, men med lønlige Sideblik til dens Fremtidsmuligheder som Eksistens. Egentlig tror jeg først, at min Mor blev helt rolig for min Fremtid, da jeg blev Professor.

Men det forekommer mig at være en stor Ting, at en lille Kvinde paa Trods af al Fornuft, paa Trods af al Rimelighed efter Arbejderverdenens Opfattelse, støtter en Ide om en Fremtid, for hvilket der ingen Fortilfælde findes. Min Mor var en Kvinde, der kæmpede for og altid vilde kæmpe for sine Unger i ondt og godt.

HUN GAV AF SIT RIGE HJERTE TIL ANDRE

AF

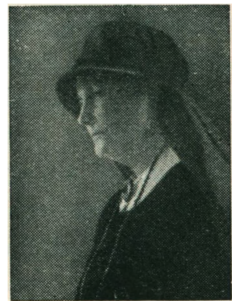
ASTRID EHRENCRON KIDDE

Den første, helt levende Erindring, jeg har om min Mor, er fra en stille Aften, da hun sad sammen med mig og mine to smaa Søstre i den vinterlune Dagligstue, med det tykke Gulvtæppe, hvis Lugt af tørt Steppegræs jeg endnu synes at fornemme, og med de lange hindbærfarvede Gardiner trukket sammen for Vinduerne. Kullene brændte lydløst bag Risten i den aabne Kakkelovn, og den høje Petroleumslampe midt paa Bordet havde standset sin summende Lyd, som vilde ogsaa den lytte, medens Mor læste højt for os af H. C. Andersens Eventyr. Det var „Svinedrengen“, og skønt saa mange Aar er rullet bort siden hin Aften, kan jeg endnu tydeligt høre den gribende Indelighed i hendes Stemme, da hun læste: „Paa Prinsens Fars Grav voksede et Rosentræ — aa, saadan et dejligt Rosentræ!“ Det var som om dette Rosentræ, hvis Duft og Solvarme, jeg i det Øjeblik syntes at fornemme saa intenst, som blomstrede det i selve Stuen, hvor vi sad, gød et blidt og forsonende Skær over min barnlige Forestilling om en Grav, et Skær, der aldrig siden er blevet helt slukket.

Skønt Mor jo ikke var nogen professionel Oplæser, tør jeg sige, at jeg aldrig, før eller siden, har hørt nogen fortolke H. C. Andersen med en saadan Ømhed og Ægthed som hun; Eventyret blev til Virkelighed, og Virkeligheden omkring mig til Eventyr. Maaske kom dette tildels af, at jeg, ligesom Mor, havde en saa

LAURA MÜLLER, f. Jacobsen
* 1839, † 1912

ASTRID EHRENCRON KIDDE, f. 1874
Forfatterinde

stærk Trang til at digte Livet om til et Eventyr, for at gøre det værdt at leve.

Det var ogsaa Mor, som var den første, der lærte mig at holde af Poesi; hun citerede ofte lange Digte udenad paa en Tid, da jeg endnu næppe forstod dem, men ikke destomindre blev forunderligt grebet af Klangene i deres Ord. Et af hendes Yndlingsdigte, H. C. Andersens:

„En Guddomstanke er du, Poesi,
udsprunget af det store Faderhjerte.
Din Sjæl er Kraft, din Tale Melodi.
Dit Smil kan dulme selv et Jordlivs Smerte,“

citerede hun for mig, da jeg endnu var saa lille, at jeg egentlig fandt det lumsk kedeligt; inden hun kom til Ende med det; men til hendes store Tilfredshed kunde jeg det selv udenad, inden jeg var fyldt ti Aar.

Mor var et af de roligste Mennesker, jeg har kendt, en diame-tral Modsætning til mit eget iltre Sind, og hendes Ordenssans var saa udpræget, at den virkede højst generende paa mig, baade som Barn og som ung Pige. Hvor ofte har jeg ikke hørt hende beklage sig over den Skæbnens Ironi, at hun, der elskede Orden, havde sat en saa uordentlig Datter i Verden!

Der var dog enkelte Tilfælde, da denne stærke Ordenssans pludselig syntes at have forladt hende. Det var ved de store halvaarlige Hovedrengøringer, naar det var min Fars Stue, der stod for Tur. Den havde alle Væggene tjeldet med loftshøje Reoler, der dengang forekom mig at maatte indeholde alt, hvad der overhovedet var skrevet her i Verden — lige fra de gamle latinske, franske og tyske Klassikere ned til Samtidens større og mindre Skribenter, og disse Bøger blev det kun betroet min Mor og mig at støve af og sætte nøjagtigt paa Plads igen. Og da hændte det mangfoldige Gange, at Mor, som hvert Øjeblik maatte kikke i dem, faldt over et eller andet, som hun nødven-

digvis maatte læse højt for mig. Det kunde træffe at være Lektur af en vægtig og alvorlig Art, men det hændte ogsaa, at det var en af Hostrups eller Heibergs Vaudeviller, og hun gengav da de forskellige Personer med meget Lune og sang Sangene med sin spinkle, men forunderligt klare Stemme. Og alt imens „flød“ hele Stuen omkring os, Møblerne var trukket ud og stod Hulter til Bulter, og Pigerne for frem og tilbage med Spande og Koste, men Mor fortsatte uanfægtet Læsningen uden at ænse noget omkring sig.

Mor elskede at læse, men hendes Tid tillod hende ikke som Far at lukke sig inde i sin Stue og fordybe sig i Bøgerne. Derfor tog hun Natten til Hjælp. Talløse Gange, naar Døren stod paa Klem til mine Forældres Soveværelse, har jeg set hende sidde oprejst i Sengen, ivrigt optaget af en Bog. Hun laa ikke ned og læste som andre, hun sad altid oprejst for at holde sig vaagen, træet som hun ofte var efter Dagens Gerning med fem urolige Børn.

Skønt Mor i Virkeligheden var i Besiddelse af et vist Lune, var det dog Alvor, der mest prægede hendes Væsen. Jeg hørte hende sjældent le, og saa hende lige saa sjældent græde. Et Smil tolkede hendes Tilfredshed eller Glæde og et kummerfuldt næsten højtideligt Udtryk hendes Sorg eller Bekymring. Og ligesom hun, da jeg endnu var et Barn, tryllede Gravens Gru bort med et „dejligt Rosentræ“, saaledes tryllede hun ogsaa i min tidligste Ungdom selve Døden om til en hemmelighedsfuld Portal, der førte ind til det vidunderligste af alle Eventyr, som hver eneste af os engang skal faa Lov til at opleve. Det var den Aften, da Døden for første Gang gæstede vort Hjem, og min elskelige Mormor forlod dette Liv. Hun var meget gammel, og havde ligget til Sengs i lange Tider. En Aften, da vi sad i Stuen ved Siden af hendes Værelse, rejste Mor sig pludselig op, som drevet af et Instinkt, gik derind og trak Døren til bag sig. Da hun efter et Par Minutters Forløb vendte tilbage, saa hun paa

os uden Taarer, men med et Udtryk af Højhed og Andagt, som jeg aldrig vil glemme, saa lidt som Tonefaldet i hendes Stemme, da hun sagde de faa Ord: „Nu ved hun mere end vi.“ Saa forstod vi unge, hvad der var sket, og jeg følte i det Øjeblik hverken Rædsel eller Uhygge ved Døden, men en sikker Forvisning om, at den i Virkeligheden kun var en Port, der samtidigt er Udgang og Indgang, og som vi *maa* igennem for at naa ind til det ukendte, men straalende Eventyr — til Rosentræet, der blomstrer solvarmt, højt over alle Grave.

Mor lærte mig tidligt Ærbødighed og Lydhørhed overfor Alderdommen, for dem, der havde erfaret meget og lidt meget, maaske er dette en af Aarsagerne til, at jeg har valgt en gammel Mand til mit Talerør i de af mine Bøger, som jeg selv anser for de bedste.

Hun havde et aabent Sind for alle, der led Nød; blot hun hørte om en fattig Stakkel, ejede han straks hendes Hjerte. Han var ikke længere en Fremmed, men hendes Næste. „Har vi dog ikke et eller andet, vi kan hjælpe med!“ udbød hun øjeblikkelig. „Der *maa* da være noget!“ Og der var altid noget, saa sandt som der altid vil være det for et redebont Hjerte, der higer efter at give, om det ogsaa selv skal lide Afsavn.

Hovedtrækket i Mors Karakter var dog først og fremmest Trofasthed. Og eftersom den, der har været den første, aldrig kan blive den sidste, gik hendes Kærlighed til min Far fremfor alt andet, ogsaa for hendes Kærlighed til sine Børn. De havde vandret ved hinandens Side, fra de selv næppe var stort andet end Børn, og da Far gik bort, lovede hun ham ømt og højtideligt, at hun snart vilde følge efter. Og hun holdt sit Ord. To Maaneder efter gik hun selv bort, længselsfuld efter Indgangen gennem den store Port og efter atter at lægge sin Haand i Fars. Hun døde i 1912, og blev saaledes skaanet for at se Tæppet rulle op for den rystende og vefulde Tragedie, der aldrig synes at skulle blive spillet til Ende.

Jeg drømmer saa ofte om Mor, og altid er hun mig nær og dog saa utilnærmelig fjern. Næsten altid synes jeg, at jeg hører hendes Stemme nede fra min Barndoms Have, hvor hun, som hun saa ofte plejede, gaar omkring i sin lyslilla Morgenkjole og skærer Blomster af til den store Skaal paa Dagligstuebordet, ryster Duggen af deres Blade og lader dem glide over sit Ansigt. Men naar jeg løber hen til Vinduet og bøjer mig ud for at se hende, vaagner jeg op — og alt er stille omkring mig.

Det er ikke ret længe siden, at jeg havde denne Drøm paany, og denne Gang saa levende, at jeg endnu halvt bundet af Søvn, udbrød saa højt, at jeg vaagnede ved det: „Det var Mor. Det var Mor! Jeg hørte hendes elskede Stemme!“ Og jeg slog Øjnene op — og som saa mange Gange før var der stille omkring mig.

Men engang skal jeg atter høre hendes Røst og ikke blive skuffet, engang naar de elskede Stemmer ikke længere er en Drøm, naar de ikke længere skal kalde forgæves. Naar vi, endnu halvt bundne af Livets sidste, tunge Søvn, skal svare dem med vor egen Røst.

For mig er og bli'r Mor „Det dejlige Rosentræ“, hvis Blomster og Skønhed lyser over al Død og Forgængelighed. Hun skænkede mig Kærligheden til Eventyret og Poesien og derigennem Indvielsen til mit Kald — fordi hun selv elskede den, og fordi hun med sit rige Hjerte maatte give til andre af de Skatte hun ejede.

MORS UDVIKLING GIK IKKE I STAA

AF

HANS CHR. KOFOED

En Bondekone paa Bornholm; — men det var nu min Mor, og det gør en stor Forskel. Hun var et Menneske som andre; men jeg elskede hende, og derfor blev hun for mig noget meget mere end alle andre. De, som kendte Mor, sagde, at Brandtgaardskonen var noget for sig selv — det har jeg ofte tænkt paa siden.

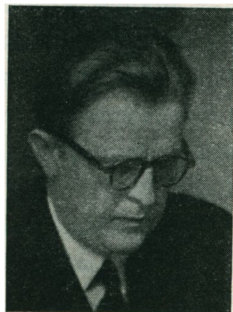
I mit tiende Aar døde Far, og fra dette Øjeblik var Mor baade Far og Mor for mig og mine seks Søskende, hvoraf jeg var den næst yngste. Mit Barndomshjem var en af Øens største Gaarde, og den havde altid gennem Tiderne — helt tilbage til 1660 kan vi følge Gaardens Historie — ført an paa flere Omraader: den første Brakmark, Hesterive, Selvbinder, Mejeridrift, Bil o. s. v., og dette forpligtede og forpligter stadig Efterkommerne.

Der var altid Liv i Gaarden baade ude og inde, og nu efter Fars Død drev Mor Gaarden videre med fremmed Hjælp, og det gav mange Bryderier med Forvaltere, Tjenestefolk, Forhandlinger med Kvægopkøbere, Tilrettelæggelse af Bedriften o. s. v., o. s. v. Men Mor havde en usædvanlig Styrke og Evne til at overvinde Vanskelighederne, og dog var Mor stadig Mor — svigtede ikke Hjemmets Pligter. Mor fyldte en stor Plads, og hun vilde fylde den.

Fra mine tidligste Barndomsaar mindes jeg mit Hjem som et Sted, hvor der altid var Liv og Glæde. — Sang, Musik og Dans hørte til det daglige, og Slægt og Venner fandt hyppigt Vej til

CHARLOTTE BRANDT KOFOED, f. Funch
* 1860, † 1943

HANS CHR. KOFOED, f. 1898
Kordeg, Forstander

os. Der var vist ikke kedeligt i vort Hjem — i al Fald har jeg aldrig følt det. Jeg tror, man kan sige, at der var usædvanlig livligt!

Mor var Midtpunktet i det hele — ungdommelig, munter og frejdig lige til sit 82de Aar, da hun døde, og derfor befandt vore Venner og andre Unge sig vel hos os. Vi behøvede ikke at være ret mange Unge sammen i ret lang Tid, før et Sangkor var dannet eller et lille Orkester etableret. Klaver og Violin var det staaende; men hertil føjedes efter Tilfældet alt — lige fra en Harmonika til en Redekam omviklet med Silkepapir o. lign. Timerne fløj — ikke mindst, naar Stuerne blev omdannet til Teatersal, eller vi lavede Cirkustelt ude i Stuehusets største Værelse — „Salen“ som den kaldtes — og her havde vi ved Fløj-døre Forbindelse til den store Have, og denne Kombination gav Muligheder for alt — lige fra Akrobatik til Hestedressur. Men det bedste ved det altsammen var dog, at Mor var med i det hele.

Sygdom, Sorger, Uheld, Ubehageligheder, som mit Hjem saa sandt ikke blev skaanet for, fik ikke Lov at kaste nogen Skygge over Hjemmets Liv. — Det kunde maaske se ud som en vis Overfladiskhed. Saadan følte jeg det aldrig; men jeg oplevede alligevel senere, at ofte dækkede det over noget i Mors Sjæl — noget, som var nedlagt dér i Mors tidligste Ungdom, som mærkeligt nok ikke kunde neddæmpes — et Saar, som stod ulægt, en Længsel, som ikke var blevet tilfredsstillet. Jeg fik først senere at vide, at Mor nu og da trak sig tilbage til sit Soveværelse for at græde — græde over Tomheden i Hjertet; men det var der ingen, der vidste!

I mit fjortende Aar indtraf der noget usædvanligt i Mors Liv — noget, som med et Slag vendte op og ned paa alt i vort Hjem. Livet og Glæden fortsatte; men det blev et helt nyt Liv og en hel ny Glæde. Som tidligere fyldte Unge og Ældre vore Stuer; men det var i Begyndelsen helt andre Mennesker end før.

Som allerede nævnt var Mor i sin Ungdom blevet aandelig

vakt ved Pastor Vilh. Birkedals Forkyndelse, og ofte var Mor gaaet lange Strækninger for at høre ham, naar han snart i fri Luft, snart i Lader forkyndte Guds Ord. — Men saa blev Mor gift, fik Børn og Hjem, og lidt efter lidt blev det, som var saaret i det unge Bryst, trængt i Baggrunden for alt det andet — dog aldrig helt — og nu vakttes dette til Live igen ved Indre Missions Forkyndelse. Det blev til en meget dybtgaaende Brydningstid for Mor og det Liv, vi levede sammen, og senere ogsaa for mit eget Liv.

Jeg troede at kende Mor helt ind til hendes lønligste Krog. Mor sagde altid, at jeg kunde læse hendes Tanker og Ønsker. Vi havde det altid saa godt sammen; min yngste Bror var lille dengang — kun et Par Aar. Jeg havde altsaa været den mindste i en Del Aar og som saadan haft meget med Mor at gøre. — Nu i mit fjortende Aar opdagede jeg pludselig, at Mors Livlighed og Humør var ved at svinde, og jeg fandt endog nu og da Mor med røde Øjne som efter Graad.

Hvad var dette dog for noget? Mor gik mere og mere stille og alvorlig omkring. Mor kunde tage mig i Favn og se paa mig; men de ellers saa glade Øjne var taarefyldte og sørgmodige, og spurgte jeg om hvorfor, sagde Mor: „Bare jeg kunde sige dig det; men det kan jeg ikke. Blot kan jeg sige, at jeg er saa ulykkelig over at have levet Livet saa slet og været saa lidt for Jer Børn!“ — Det kunde jeg ikke forstaa: For mig var Mor det bedste paa Jord! Jeg kendte jo Mors saa uendelig kærlige og bløde Sind, hendes Godgørenhed, Venlighed mod alle, Mor afholdt af sine Undergivne o. s. v. Hvorledes kunde Mor komme paa saadanne Tanker?

Og saa en Dag kom Mor og bad mig køre for hende til et Møde i Missionshuset. Et Ønske saa uhørt og mærkværdigt havde Mor aldrig udtalt før. — Missionshuset! Det var da efter min og andres Opfattelse noget nær et Galehus. Engang var jeg ufri-villigt kommet ind i dets Gaard. Vi havde købt en Hest af en

Missionsmand, og Hesten var vant til at dreje af til Missionshuset. — Hvad sker, første Gang jeg kommer kørende forbi Huset? En to tre drejer Hesten ind paa Gaarden. Jeg var ikke lang Tid om at komme ud igen paa den rette Vej.

Men Mors Ønske var alvorligt, og selvfølgelig vilde jeg efterkomme det. Jeg mindes kun ét fra hin Aften: Fru Anna Larssen — nu gift Bjørner — talte, sang og spillede, og hendes Sang til eget Luth-Akkompagnement mindes jeg den Dag i Dag. — Den næste Aften var Mor forsvundet! Det regnede og blæste — hvor kunde Mor da være gaaet hen? Vi ventede og ventede! Endelig et Par Timer senere kom Mor hjem, gennemblødt af Regnen. — Mor havde trods det, at der stod Heste paa Stalden, spadseret den lange Vej til Missionshuset, hvor der var Missionsuge.

Et Par Dage gik, og min Forundring over Mors Sindstilstand ændredes til Ængstelse. Var det mon Forstanden, det var galt med? Var dette saa ukendte Tungsind Forløber til noget meget værre? Jeg saa i Tankerne for mig den Dag, da den blaa Vogn kørte op foran Døren for at hente Mor. — Min Mor — den Mor, der var det eneste, jeg havde tilbage; — og Dreng hjertet krympede sig ved Tanken, og noget snørede sig saa underligt sammen inden i min Hals. — Nej, det maatte ikke ske!

Der kom en underlig Mand og talte med Mor. Mor sagde, at han var Missionær. Jeg kunde ikke lide ham. Hans Smil forekom mig falsk, og saa talte han saa lang, lang Tid med Mor. Ude fra Køkkenet kunde jeg tydeligt høre hans Stemme — og tænk, saa sang han ganske solo et Par Sange. Sangen kunde jeg have hørt helt ud til yderste Gaardlænge, saa højt og skarpt lød Stemmen ud til mig. — Jeg hadede ham! Det var sikkert hans Skyld, at Mor var saa sørgmodig for ikke at sige usigelig dybt nedbøjet. — Jeg krøb op i et Træ, som han skulde forbi, naar han kørte hjem, for uset at gennemskue ham. Jeg skulde maaske tale alvorligt med ham — ja, maaske det som var mere alvorligt.

Mor tog mig altid om Hovedet og kyssede mig, naar jeg om Morgenen gik til Skole. Saadan gjorde Mor ogsaa denne Dag, som blev saa afgørende i vort Hjem. Da jeg hen paa Eftermiddagen kom hjem fra Skolen, fandt jeg Mor i Soveværelset, og Mor greb øjeblikkelig begge mine Hænder, og medens hendes Ansigt udstraalede en Glæde saa overjordisk, som jeg aldrig før havde set Mage til, sagde Mor til mig: „Min kære Dreng, nu er alt blevet godt; thi jeg har faaet andre Øjne at se med, andre Øren at høre med og et Hjerte, som kan forstaa, og alt dette har Gud gjort!“ Og medens Glædestaarerne strømmede ned ad hendes Kinder, forsikrede Mor mig, hvor godt vi nu skulde have det sammen: „Nu skal Livet først rigtig begynde, et nyt Liv under Guds udsigelige Kærlighed og Naade!“

Jeg forstod intet, sagde intet, men rev mig løs og løb ud i Skoven, som laa lige op til Gaarden, kastede mig ned paa Jorden og hulkede. — Nu var det sket, nu var Tungsinde slaaet over til Vanvid! Saa skulde mine ængstelige Formodninger alligevel blive til Virkelighed: Den blaa Vogn skulde køre bort med min Mor — den eneste, jeg elskede i Verden.

Jeg husker ikke, hvor lang Tid jeg laa her gemt inde under Tjørnebuskens tætte Løv; men det var i al Fald ved „Unjarnatid“ d. v. s. Aftensmaaltid, jeg kom tilbage. Da jeg kom ind i Gaarden, kunde jeg lugte, at nogen stegte Sild i Køkkenet, og nu hørte jeg Mors Sang sammesteds fra. Mor havde en god Stemme. — Jeg lyttede ængstelig; men det var jo ikke som en sindssyg, der sang. Stemmen lød høj og lys, baaret af en Glæde og Livsfylde saa ægte, som aldrig før. Flere end jeg kender til Lugtassociationer. Jeg kan siden den Dag ikke lugte stegt Sild, uden at Billedet fra hin Dag staar lyslevende for mig.

Mor sang og sang! — Ja, vi skulde endogsaa synge til Bords, selv om Mor altid i den gamle Tid havde forbudt os Børn at synge ved Bordet: „La Måding tæppa Munjn“, sa'e Mor; det betyder paa Rigsdansk: Lad Maden lukke Munden! — Nu skulde vi

i al Fald synge en Takkebøn, inden vi begyndte paa Maden. Jeg lurede og lurede. Var denne Glæde ægte? Vilde den holde?

Mor faldt ind i de gamle Folder igen, men som et nyt Menneske, og det fik Indflydelse paa alle Forhold. Mor var et meget flittigt Menneske, var evig og altid paa Færde. Havde Mor ikke andet mellem Hænder, kunde vi være sikre paa, at saa knitrede Strikkepindene — ja, selv naar Mor læste højt for os, strikkede hun samtidigt!

Men hvad nu om Søndagen? I Følge Menighedens Sædvane udførte man ikke noget Haandarbejde den Dag. — Mor holdt sig i Ro et Par Søndage; men saa kunde hun heller ikke mere. Strikketøjet kom frem! „Jeg kan forlade mig ikke sidde med Hænderne i Skødet en hel Dag“, sagde Mor undskyldende, „det vilde være helt syndigt!“ — Mor var saa dejlig naturlig i sin Kristendom. Paa Bornholm er Mor kendt for sine „Sansager“ d. v. s. Historier, som hun enten selv havde digtet eller faaet pr. Overlevering fra sin Mor. — Disse Historier, som vi grebet lyttede til, selv da vi blev voksne, blev staaende i samme Skikkelse, som de oprindelig havde, da Mor digtede dem. — „Dette er nu ikke rigtigt“, kunde Mor sige, „men saadan blev de jo til dengang!“ — Under Navnet Charlotte Christiane Kathrine Eleonora Kofoed f. Funch staaer mange af disse optegnet hos et Par bornholmske Folkemindesamlere. —

„Ja, den Brandtgaardskone var noget for sig selv; — men dette var alligevel noget helt andet!“ sagde de, som nu mødte Mor. Tærskerne, som fulgte Tærskæværket, ogsaa dem fortalte Mor ved Middagsbordet om alt, Gud havde gjort imod hende. Familien — ja, alle fik det at vide: Hvor var det blevet Mor magtpaaliggende at fortælle om denne Glæde til alle, selvfølgelig særlig til dem, som stod hende nærmest.

Hun bar dem alle paa sit Hjerte. Hvor er jeg ofte midt om Natten blevet vækket ved, at jeg fra mit Værelse kunde høre Mor bede for Børn, Slægtninge, Venner og Bekendte. Det

var, som om Mor ikke kunde blive træt af at bede for os. Jeg lurede! Var det rigtigt? Var det mere end Ord? Var det mere end Stemning? Og hvor fik jeg Beviser for Ægtheden deraf i Mors daglige Liv.

Mor var igen den gamle Mor — nej, meget mere Mor nu end før, meget mere glad nu end før, meget mere livlig nu end før; men det gav sig nye Udslag! Selvfølgelig var Mor stærkt paa-virket af sin nye Omgang, Vennerne fra Menighedssamfundet, som nu fyldte vort Hjem.

I et halvt Aars Tid gik jeg som Tilskuer til hele dette nye Liv, som udfoldede sig i vort Hjem: Sangaftner, Bedemøder, Bibel-timer o. s. v. Det var saa nyt og uvant for mig, og jeg kendte næsten ingen af de Mennesker, som nu fyldte Huset.

Vor gamle Omgang? Den ophørte næsten automatisk. — Jeg var i Begyndelsen lidt vred paa Mor for dette. Men var det Mors Skyld? Ja, i Grunden var det! — Mor kunde ikke undlade at tale til dem om Guds Storhed og Kærlighed. Hvor kan jeg endnu høre hende synge: „*Love den Herre, den mægtige Konge med Ære*“. „*Tak og Lov og Pris*“, det var Mors Omkvæd i alle Forhold lige til hendes Dødsdag. —

Det er Mor, jeg skal skrive om; men selvfølgelig maatte jeg efter alt, hvad jeg saa, hørte og oplevede sige til mig selv: Denne Virkelighed maa du selv have i personlig Eje! — At jeg oplevede det, skylder jeg næst Gud Mor Tak for.

I 28 Aar saa jeg Mor leve dette nye Liv, som altid var lige friskt og levedygtigt. Mors Udvikling gik ikke i Staa — tvært imod! Meget ofte ser man Mennesker, som har haft en saadan gennemgribende Omvendelse, blive staaende og stivne i Former, Opfattelse og Syn paa Livet; men Mor havde virkelig faaet nye Øjne og Øren at se og høre med og et Hjerte, som kunde forstaa. Starten var maaske noget krampagtig og menneskepaavirket; men et helt nyt Liv er jo ogsaa en stor Mundfuld at skulle tage paa én Gang. Mors Udvikling viste, at disse Øjnes Syn paa

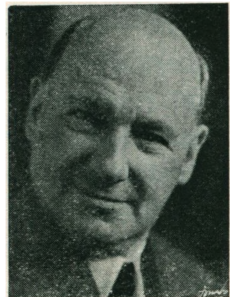
mangt og meget blev afklaret efterhaanden. Det store Syn — „Naaden“ — forblev med samme Straaleglans hos Mor; men der blev ogsaa Plads for Glæden over Livets Solskin og Blomster, Menneskebørnenes daglige Virke, Mennesket som Guds Skabning og alt det, som omgav Mor til daglig.

Og Mor havde faaet nye Øren: Mor kunde saa underligt kende den sande Tale paa Lyden! — Dette stillede maaske nu og da Mor i et forkert Lys, som om hun var dømmende; men sandt er det, at Mennesker derved fandt ind til den hele Sandhed. Mor blev ikke ensidig — Mor kunde have Fællesskab med Kristne fra helt andre Fløje. Det kom vel af Hjertet, som kunde forstaa; thi derudfra gaar alt til Livet! Mor forstod Mennesker — ja, hvor forstod Mor for Eksempel os Unge: Vi følte saa grant, at Mor levede under Naaden, ikke under Loven.

Alt som Aarene gik, droges Børn, Børnebørn, Slægt og Venner til Mors, Bedstemors og Oldemors Gud; thi vi saa Ham virkeliggjort i hende. Derfor — den Sæd, Mor saaede, kan aldrig gaa til Grunde, men bærer Frugt fra Slægt til Slægt.

KIRSTINE KORCH, f. Raben
* 1841, † 1903

MORTEN KORCH, f. 1876
Forfatter

MIN MODERS MINDE

AF

MORTEN KORCH

Min Moder, Mette Kirstine Birgitte Sophie Raben, blev født den 1. Januar 1841 i Anslet i Sønderjylland som Datter af Lærer Søren Olufsen Raben og Hustru Katrine Elisabeth Korch født i Ulbølle paa Fyn.

Bedstemoder døde faa Dage efter min Moders Fødsel. Nogle Aar senere giftede min Bedstefar sig igen; der blev født en lille Dreng, og min Moders Stilling i Hjemmet blev ikke altid saa let.

Min Bedstefader blev senere Lærer i Moldrup og derefter i Sommersted; han var en anset Mand, som havde adskillige Tilidshverv og var en Del borte fra Hjemmet.

Moders Barndom og Ungdom blev præget af Kampen mod Tyskheden og Tyskerne. Hun havde en Del af Sønderjydernes Karaktertræk, deres stærke Sammenhold, sejge Udholdenhed og Kampmod. Hun havde ikke saa meget af deres Trods, men megen Viljestyrke og stor Kløgt og Smidighed til at klare vanskelige Situationer. Dette at have en Sag at kæmpe for prægede hende allerede som Barn og fik Betydning for hendes senere Liv.

Hendes Barndom blev dog ingenlunde trist; hun havde et lyst Sind, meget Livsmod og Charme, overordentlig let ved at omgaas Mennesker og vinde deres Venskab. Hun havde Evne til at se deres Ejendommeligheder, hendes Øjne saa, hvad der var morsomt og kønt og godt, og hun kunde fortælle en Mængde

Smaatræk fra sin Barndom, som beviste, hvor udmærket en Iagttaget, hun var allerede som Barn. En Mængde Minder fra Barndoms- og Ungdomstiden bevarede hun i sin Erindring, og hun gengav dem med betydeligt Talent til at fortælle.

Treaarskrigen gjorde stærkt Indtryk paa hende; skønt hun endnu var et Barn tog hun Del i Spændingen og fulgte de store Begivenheder, naar de drøftedes i Hjemmet. Meget havde hun at fortælle fra denne bevægede Tid, og jeg forstod, hun havde taget Del i Befrielsens og Sejrens store Glæder.

Hun oplevede ogsaa Nederlaget og kom til at føle Trykket under fremmed Aag. Hun lærte at bære Modgang og Undertrykkelse og alligevel aldrig miste sit Livsmod eller give op. Hun blev stærk i Modgang og lærte at bære sine Byrder med et Smil.

1866 blev hun gift med sin Fætter, Ole Rye Aarslev Korch, som var Lærer i Fraugde paa Fyn. Senere blev Skolen flyttet til Overholluf, hvor Moder levede til sin Død. Hun gjorde Livet i den meget smukke Skole ikke alene lyst, men ogsaa rigt. Hun var Hjemmets Midtpunkt og bærende Kraft; hun blev Moder til en stor Børneflokk og havde mange Byrder at bære; men hun bar dem stolt. Hendes Omsorg og Kærlighed i Hjemmet var rørende, hun tænkte aldrig paa sig selv, men var rede til at kæmpe og ofre for dem, hun havde kær. Jeg mindes mangfoldige smaa Træk, som viser hendes uegennyttige Sind og hendes Evne til at ofre for Mand og Børn.

Alle Hverdagens smaa Glæder forstod hun at gøre rigere, og Sorg og Modgang bar hun stolt og med enestaaende Tapperhed. Hun besad en forbavsende Vitalitet, meget Livsmod og et straalende godt Humør i Forbindelse med Hjertevarme og Medfølelse. Skønt der ikke var Overflod i Hjemmet med de mange Børn, kaldte hun dog fattige Skolebørn ind til sig og gav dem Smørrebrød og Kaffe. Jeg husker hendes Glæde, naar hun saa paa dem, medens de spiste, og gav dem muntre og venlige Ord.

Min Moder fik stor Betydning for Livet dér i Landsbyen og

Sagnet. Hun blev meget afholdt, ikke alene fordi hun var munter og selskabelig, men ogsaa fordi hun altid var parat til at lindre andres Sorger og Nød. Efter en haardnakket Sygdom gik hun alt for tidlig bort; hun døde allerede 1903, men hendes Minde vil leve længe i Sagnet.

Det første jeg erindrer fra mit eget Liv er netop Billedet af min Mor. Jeg sad paa hendes Skød og skulde bades, jeg græd ikke, men Mor har fortalt mig, at ingen kunde se mere ulykkelig ud, men da den ubehagelige Badning var forbi, var jeg meget lykkelig. Jeg kan huske, at Moder smilte til mig; jeg mindes hendes Ansigt med den smukke Mund og de milde Øjne.

Fra jeg var en lille Dreng, har jeg elsket min Mor, allerede i Barndomstiden stod hun for mig som det bedste og skønneste i Verden. Jeg sad betaget og lyttede, naar hun i Mørkningstiden fortalte om sin Barndom og Ungdom nede i Sønderjylland. Hun fortalte saa levende, og medens jeg lyttede til hendes Skildring af Kamp og Strid og de muntre Beretninger om Landsbyens Folk, fik jeg baade mit Fædreland og Menneskene kær.

Da jeg blev lidt ældre, kom jeg til at staa min Moder meget nær og vandt hendes Fortrolighed. Jeg lærte at forstaa, hvor rig en Verden, en Kvindes Sind er, jeg lærte at drage mine Sko af, naar hun lod mig se ind i sit Hjerte.

Hun har skænket mig en Rigdom af dyrebare Minder, hun skænkede mig ikke alene mit kødelige Legeme, hun skabte min Aand og dannede mit Væsen.

Tusinde levende Smaatræk fortæller mig om hendes Evne til at se det lyse og gode i Tilværelsen, om hendes sunde Livsmod og Munterhed, som hun lod lyse ikke mindst for sine Kæres Skyld. Under Munterheden laa der gemt noget fint og meget skønt, en blid og mild Vemod, som rørte mit Hjerte. Naar hun undte sig Hvile og sad alene, kom det frem. Hendes udtryksfulde Ansigt blev saa levende, hun kunde smile, saa hendes Sinds glade Tanker kom dansende; men hendes Øjne kunde ogsaa

blive dybe og alvorlige. Jeg har adskillige Gange mødt dette Blik, som var fyldt med dirrende Vemod og noget forunderligt, der greb mig om Hjertet og førte mig ind i en rig og dejlig Verden.

Ved Nat og ved Dag kan jeg tydeligt se min Moders Ansigt og høre hendes Stemme. Naar jeg udretter noget godt eller i Ensomhed oplever en Højtidsstund, hvor det bedste i mit Sind kommer frem, synes jeg, min Mor er mig ganske nær.

Naar mit Hjerte er tynget af Sorg, synes jeg, at jeg kan føle hendes milde Haandstrøg og se ind i hendes gode Øjne. I vanskelige Stunder synes jeg, at jeg ofte har hørt hendes Stemme og mærket, at hun vil hjælpe og give Raad.

Nu jeg er blevet ældre og klogere paa Livets store og evige Problemer, er det, som min Moder kommer mig nærmere. Undertiden er det, som jeg hører en Fugl synge langt borte. Dens Tone ejer en Ømhed og Kærlighed uden Lige og noget hemmeligt og skønt, som rører mit Hjerte og kalder Taarerne frem.

Minderne om min Moder er som en Billedbog. Jeg synes de kære Minder stadig lærer mig noget og gør mig klogere og bedre.

Min Moders Liv var et Eventyr og hendes Hjerte var et Digt, som ikke alene rummer Skønhed, Kærlighed og Visdom, men ogsaa noget hemmelighedsfuldt, som jeg stadig grunder paa.

Langt borte fra Evighedens Verden smiler min Moder til mig, og hendes Smil fortæller mig, at det allerbedste, hun har at sige mig, har jeg ikke faaet at høre endnu. En Gang vil hun se paa mig med sine kære Øjne og hviske det i mit Øre.

Min Moder er det bedste og kæreste af alle de Mennesker, jeg har kendt, og som saadan vil jeg bevare og ære hendes Minde.

JEG ER FØDT PAA JYLLANDS SLETTER

AF

L. HAGELSKJÆR LAURIDSEN

En tidlig Foraarsdag 1874 begav Folkemindesamleren *Evald Tang Kristensen* sig paa en længere Fodtur fra Gellerup i Hammerum Herred til Tulstrup Nord for Ikast. Hans Maal var at besøge min Oldemor paa Mødrene Side, *Birgithe* i Hedegaard. Hun havde Ord for at kunne en svær Masse verdslige Sange og Folkeviser. Deri talte Rygtet sandt. Oldemor var kendt viden om for sin Sans for Poesi og Sang.

Men E. T. Kr. fik ikke noget ud af sin Vandring, og han kan ikke skjule sin Ærgrelse, da han i sine Minder og Oplevelser fortæller om Besøget:

— Jeg gik hjemme fra tidlig om Morgenen og traf godt nok Konen hjemme, men saa stram en Kvinde blandt de opvakte havde jeg dog aldrig truffet. Hun kunde meget, det var aabenbart, men det var mig ikke muligt at overtale hende til at oplade sig for mig, og jeg fik da ikke mindste Udbytte af min lange Vandring, en halvtredje Mil frem og tilbage. — Alt saadant noget Skidt bestræbte hun sig af al Magt at glemme, sagde hun, og hun saa kjærest, at jeg snarest muligt forsvandt . . . saa gik jeg da hjem, lige saa rig, som jeg var kommen. —

E. T. Kr. havde sine Kanter, særlig overfor anderledes tænkende. Han formaaede i hvert Fald ikke at lirke ved min Oldemor.

KAREN LAURITSEN, f. Nielsen
* 1868, † 1943

L. HAGELSKJÆR LAURIDSEN, f. 1900
Sognepræst

Birgithe i Hedegaard var baade livlig og myndig, et godt Hoved og sikkert et elskeligt Menneske. Men hvorfor skulde hun udlevere „alt det verdslige Skidt“ til en omstrefjende Landsbydegn. Hun havde nu lært Salmer og Sange, der var hende kærere.

Denne Sans for Sang og Musik og Livets Poesi gik videre i Arv til Bedstemor og Mor og hendes Søskende. Naar Mor og hendes Søskende kom sammen., genlød Stuerne af flerstemmig Sang, som løftede Loftet i de lave Stuer i Barndomshjemmet. Mors Søskende havde en egen Evne til at skabe Fest over Hverdagens mange smaa Ting. Denne Sans for Hverdagens Poesi, tror jeg, gaar helt tilbage til Birgithe i Hedegaard, som var født 1812 paa Sandgaarden i Aulum.

Skal jeg nu forsøge at fortælle lidt om Mor, saa staar Mors Billede for mig ikke blot, som vi kendte hende i Nuet, som den gode, elskelige og omsorgsfulde Mor hun var, og som Ord ikke formaar at male for Øje, men i Mor stiger ogsaa de svundne Slægter frem, levendegjort i hendes Person og Virke.

Mor havde en levende Sans for Slægtens Færden saa langt tilbage, som hun kunde huske, og for den fattige Hedeegn ved Karup Aa, hvor hun var vokset op. Ved sin Død havde hun efterladt sig nogle skrevne Erindringer fra Barndommen og Ungdommen, som viser hendes Kærlighed til Hjemstavn og Fædrene. Skal jeg prøve at tegne hendes Billede, er der mange, som vil snakke med, saa begynder Bedstemor og Oldemor at røre paa sig, og har jeg først sluppet dem ind i Stuen, saa kommer der en hel Række Tip-tip-'er i mange Led, som alle vil til: — Aah, lad mig faa Lov at fortælle lidt, for mit Blod ruller ogsaa i din Mors Aarer.

De fortjener alle at faa Ordet, jo rigere bliver Billedet, og jo mere aner vi af den gaadefulde Hemmelighed, som et Menneskeliv er. Men selv om det er svært, maa jeg vise Takt og Selvbeherskelse og nøjes med enkelte Glimt.

Mor var 6 Aar, da Evald Tang Kristensen besøgte Oldemor, Birgithe i Hedegaard. Af denne lille Tildragelse fremgaar det, at Oldemor kunde mere end Sange og Folkeviser, hun var en levende og varmhjertet kristen og havde tilpas Myndighed til at klare sig overfor en Landsbydegn.

Det har været Festdage, naar Birgithe kom paa Besøg i min Mors Barndomshjem, eller de der fra drog til Hedegaard. Saa er der blevet sunget og fortalt løs om alle Ting. Det var jo næsten den eneste Form for Nyhedstjeneste i de Tider.

Mormor, „Bedste i Moselund“, var et herligt og uforglemmeligt Menneske. Om hende fortæller et af Børnene bl. a.:

Hun var en ægte dansk Kvinde, som elskede sit Land og saa Skønheden omkring sig, en levende Personlighed med Sans for Poesi og Sang. Hun lærte os at synge smaa kønne Børnesange og Fædrelandssange. — Hun var alvorlig i sin Kristendom, men ikke mørk. Gud havde givet hende det lyse Sind og en Evne til at virke skærmende for os. „Den Gud vil bevare, han er udenfor Fare“, har hun tit sagt til os i Tordenvejr.

Det var ikke underligt, at min Mor, *Karen Lauritsen*, blev præget af det Hjem og den Hedeegn, hvor hun var vokset op. Hendes Kærlighed til Hjemstavnen var ægte og oprindelig, og jeg er saa lykkelig at have holdt alle mine Sommerferier indtil mit 25. Aar i hendes Barndomshjem i den nordlige Del af Bording Sogn ved Karup Aa. Har man først levet sig sammen med Heden, Mosen og Engene der, længes man altid tilbage. Denne særprægede Hedeegn er for mig blevet en uadskillelig Del af Mors Liv. Det er den Grobund, hvoraf Slægten og Mor er rundet.

Derfor hører den ogsaa hjemme i Billedet. Jeppe Aakjær, som er vokset op i de samme Egne, har givet et uforligneligt Udtryk for, hvorledes Hjemstavnen bliver eet med os selv og Fædrenes Liv:

Hvad var vel i Verden det fattige Liv
 med al dets fortærende Tant,
 om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
 vort Hjerte i Skælvinger bandt!
 Om ikke vi drog fra det yderste Hav
 for bøjet og rynket at staa
 og høre de Kluk
 de Mindernes Suk
 fra Bækken, vi kyssed som smaa.

Jeppe Aakjær har som ingen anden truffet den Stemning, der hvilede over Mors Barndomshjem, i *Rugens Sange*: Min Hjemmen — Jeg er født paa Jyllands Sletter, Mors Rok og mange andre.

I 6 Generationer, 200 Aar tilbage kan vi spore Slægtens Færd paa den samme Plet Jord, Munklinde ved Karup Aa. Heden, Mosen og Engene, som var deres Verden, var ogsaa Mors Verden, en Del af hendes Liv.

Slægtsgaarden, Munklinde har fra de ældste Tider ligget omgivet af Tusinder Tønder Land Hede og Moser til alle Sider, saa langt Øjet rakte. Der var kun nogle Hjulspor i Lyngen, som viste Vej til Gaarden.

Der er en egen Storslaethed over de store Vidder og Flader ved Munklinde. Og gaar man en Tur gennem Mosen og Heden ned til Aaen, kan man endnu den Dag i Dag opleve den Ødemarksstemning, som gennem Aartusinder har præget denne Egn, denne alvorsfulde Ensomhed, som rummer en Poesi og Stemning helt forskellig fra det øvrige Land, og som har sat sit Særpræg paa Livet der.

Hvorledes formede Livet sig da for Mor i denne Hedeegn? Jeg vil lade hende selv fortælle:

— — Saa kom *de lange Vinteraftener*, som var saa hyggelige, en kartede, en spandt, en tredie strikkede, mens Far og Karlen

strøg Si'm. Samtalen gik imellem os. Somme Tider sang vi under Arbejdet, naar vi havde lært nogle nye aandelige Sange; det kunde ogsaa hænde, der blev læst højt. Ved Sengetid blev Aftenbønnen læst i Kingos Salmebog, og tit blev der sunget en Aftensang. Det skete ogsaa, at der kunde komme fremmede — et Par af Naboerne maaske med deres Bindehose — det var en Afveksling og altid festligt; saa fik de en Mellemmad og The ved Aftenstid.

Og naar vi unge blev bedt ud en Aften, hvor var det morsomt og spændende. Vi havde jo Strikketøjet med, og var der flere unge, skulde vi lege; naar vi skulde hjem i Mulm og Mørke over Hede og Moser, var det ikke altid lige let at finde Vej, og det skete, at vi gik vild. — Skulde vi til Møde eller Forsamling, var der jo altid lange Veje at gaa.

Bording Sogn var stort. Jeg husker, at naar de om Sommeren kom ad Landevejen fra Agerskov og spadserede til Kirke, tog de Sko og Strømper under Armen, vel nok mest for ikke at slide paa dem, for saa at tage dem paa igen ved Kirkegaardslaagen.

I 1870—80, da vi havde Provst *Bluhme*, var den gamle Bording Kirke altid for lille, for der kom ogsaa udensogns for at høre den dygtige Præst. Jeg husker, at der altid var to Lag i Stolene, en Række, der sad, og en, der stod op, saa skiftedes Folk til at sidde.

Der blev holdt Forsamlinger i private Hjem ude i Sognet. Hjemme i Moselund havde vi altid et Sommermøde, hvor vi havde Præsten og Lærer *Petersen*, Hauge, eller en Missionær. Jeg ser endnu i Tankerne Folk komme strømmende over Markerne fra alle Hjørner og Kanter. Vi syntes, det var Højtid. Bagefter fik Talerne Aftensmad og tillige mange af Mødedeltagerne, som var kommen langvejs fra.

Jeg husker *Anders Stubkær*. Som Taler var han baade alvorlig og fornøjelig; — hans Broder *Niels* var mere tung, men ud-

rettede sikkert meget i Guds Riges Arbejde. De Unge samledes med de Gamle til Møderne i de smaa Stuer i private Hjem, hvor de sad i alle Stuerne, Soveværelse og Køkken.

I *Fastetiden* var der Fastegudstjeneste i Kirken hver Onsdag. Det var jo ikke altid saa let at komme af Sted den lange Vej, c. 1 Mil, men en eller to var da altid i Kirke. Saa husker jeg, at hver Onsdag i Fastetiden blev Karlen og Pigen og vi Børn kaldt ind i Dagligstuen, hvor vi sang Fastesalmer, og der blev læst et Stykke af Lidelseshistorien. — Den Alvor i Kristendommen i vort Hjem glemte vi Børn aldrig, men vi mindes disse Andagsstunder, ogsaa naar vi om Søndagen blev kaldt ind, og vi sang, og en Prædiken blev læst. Selvom vi længtes efter det sidste Blad, er det dog et helligt Minde for os hele vort Liv.

Min Barndom var lys og ren, dog præget af en større Alvor. I vort Hjem var der Fred og Lykke i de hjemlige Forhold, men nok af Arbejde fra tidlig Morgen til sen Aften, derfor blev *Søndagen* en særlig Festdag; da var alt Arbejde lagt til Side, kun det allernødvendigste skulde gøres ved Pasning af Kreaturerne og Malkningen.

Vi vaagnede tidlig Søndag Morgen med stor Glæde og Forventning og fik Søndagstøjet paa. Stuerne var festligt rene, pynnet med Blomster fra Haven; og vi Børn maatte faa en halv Kop Kaffe. Kaffe fik vi aldrig til daglig. Skulde Far og Mor i Kirke, blev der kørt, de Unge gik.

Sommeren bragte mange Glæder ind i vort Liv med stor Tumleplads i Mark og Eng. Særlig mindes jeg Højbjergningen; hvor var vi glade, naar vi fik Lov at køre med Høvognen.

Efter min Skoletid i den lille lavloftede *Stubkær Skole* . . . , kom *Konfirmationsforberedelsen*. Det jeg husker bedst fra den Tid var, at jeg skulde op Vintermorgener længe før det blev lyst, og gøres i Stand og saa gaa den 1 Mil lange Vej til Præst — i al Slags Vejr. Præsten, Pastor *Brøndsted*, gav os ikke meget — dog lærte vi mange Salmer.

Konfirmationsdagen var dog for mig en meget alvorlig Dag, takket være mit gode kristne Hjem, og Festligheden i mit Hjem husker jeg tydeligt; selvom det ikke bugnede med Gaver som nu tildags — var alt saa festligt og smukt.

Ungdomsaarene.

Se, skal jeg alt fortælle
fra mine Ungdomsaar,
hvad Skæbne og Tilfælde
mig da for Haanden var,
jeg kan dog andet ej
end i Forundring falde
ved Guds Husholdningsvej.

(Petter Dass).

Da jeg var konfirmeret, maatte jeg være Mors Husassistent, som det jo hedder nu. Da jeg var 16 Aar, skulde vi ikke mere have Tjenestepige. Jeg husker, at jeg tit ikke var rask, og Arbejdet var rigeligt til mine Kræfter. Naar jeg har kigget i en gammel Dagbog, jeg førte dengang i Ny og Næ, har jeg selv i de yngste Aar skrevet mest om Alvor. —

Et vist Tryk var over mit aandelige Liv. I vort Hjem fik vi en stærk Tilskyndelse til at tage Livet alvorligt, dog blev der aldrig lagt noget Pres paa os, men det faldt naturligt for os at gaa i vore Forældres Fodspor, gaa i Kirke og til Møder; der var jo heller ikke nogen særlige Forlystelser i Nærheden, der fristede. Cykler kendte man ikke, saa den store Verden var fjern. Hjemme var der ogsaa nok af Adspredelser i det daglige Liv og Arbejde, især om Sommeren gik det med Liv og Lyst.

Med vore jævnaldrende Unge hos Naboerne kom vi af og til sammen Søndag Eftermiddag, saa gik det med Leg og Sang. Dog Udlængslen kom tit op i mig. I Smug sang jeg: „Ud vil jeg! ud! aa, saa langt, langt, langt“.

Et *Gennembrud* i mit aandelige Liv fik jeg i 21 Aars Alderen. Vi havde dengang Pastor *Godtfredsen* i Bording, og han blev

Redskab for mig til at faa Klarhed, efter at jeg havde gaet i Mørke længe; jeg kan ikke sige, at jeg havde været ude i Verden eller sluppet min Barnetro, dog var det, som alt glippede for mig, og jeg følte mig blottet for al Forbindelse med Gud — tilsidst kunde jeg ikke bede, jeg følte mig udelukket.

En Dag vilde jeg prøve at gaa til Herrens Bord — da havde Pastor G. taget det Ord fra Davids Salmer: „Se til Sandhed i det inderste Hjerter har du Lyst“ o. s. v. — Det slog ned i mig, det er jo dit inderste Begær at komme til at høre Herren til, altsaa „Sandhed i det inderste“, og jeg fik Fred; jeg mindes aldrig i mit Liv at have følt en saadan Glæde.

Derefter blev jeg klar over, at jeg maatte hjemmefra, ud at opleve noget mere. Mærkeligt nok raadede Pastor Godtfredsen mig til et Ophold paa *Vallekilde Højskole*. Han kendte mig ud og ind og min Tilbøjelighed til at dvæle ved det tunge maaske.

Det vakte ikke fuld Billigelse hjemme eller hos helt indremissionsk indstillede i Samfundet; men det blev tre dejlige og rige Maaneder; især bragte Forstander *Triers* Foredrag fra det gamle Testamente mig stor Berigelse, som fik Betydning for hele mit Liv og Udvikling. Jeg tror heller ikke, de derhjemme eller andre var skuffede over mig, da jeg kom hjem. Dog ved jeg, at mit gode Barndomshjem havde lagt Grunden til at modtage, — og jeg kan ikke blive færdig med at sige Gud Tak for det. — —

Mors Barndomsskole i *Stubkær* fortjener ogsaa en Omtale. Den var bygget lige midt paa den vilde Hede med Lyng til alle Sider og uden anlagte Veje. Den var ikke stor, en lille Skolestue med to Fag Vinduer og et Kammer med et Fag, den senere Lærerbolig! — Den kostede Sogneforstanderskabet 79 Rd. i rede Penge, men saa havde man ogsaa faaet noget for Skillingerne, idet det lille Kammer foreløbig blev indrettet til Alderdomshjem for to gamle Koner!

Degnen i Bording kom vandrende paa sine Ben to Gange om

Ugen og underviste ældste Klasse, og Biskolelæreren i Ager-skov kom og underviste „æ bette Klaas“.

Undervisningen var god, men kunde ikke mætte de kundskabstørstende Børn i ældste Klasse. Mor fortæller: „Vi havde to Regnebøger — den første en graa og saa en blaa, hvor vi lærte at regne med Brøk. Enkelte naaede ikke helt igennem dem, men flere, deriblandt mine Søskende og jeg var færdig med dem, da vi var 12 Aar, og saa kunde vi ikke komme videre; hvor var de sidste to Aar kedelige, det samme om igen og om igen i alle Fag.“

Men saa helt ringe maa Undervisningen nu ikke have været, det kan jeg se af Mors Stilebog fra Vallekilde Højskole, hvor hun paa 12 Sider beskriver sin Rejse i 1891 fra Bording til Vallekilde. Især er Sørejsen fra Aarhus til Kalundborg festligt beskrevet, undertiden gaar det paa Rim, naar hun skildrer Søsygens Kvaler.

Den 1. Maj 1894 blev Far og Mor viede i Bording gamle Kirke af Pastor *Hindhede*. Fra den Dag er Mors Historie og Billede knyttet uløseligt sammen med Fars. Far var født paa den gamle Slægtsgaard, Juulsgaard ved Bording Kirke og døbt *Peter Lauritzen**) efter sin Far, *Laurids Hagelskjær*. Han blev i daglig Tale kaldt *Peter Hagelskjær*.

Den unge Peter Hagelskjær var velkendt i Sognet. Han var en nidkær og levende Kristen, som ofte fulgte med Præsterne ud til Husbesøg og Møder i Sognet, saa han af de lune Jyder blev kaldt for „Præstens Kapellan“.

Der var Grøde i det aandelige Liv i Bording Sogn paa den Tid. Men det tillader Pladsen desværre ikke at dvæle ved. Men een Ting ved jeg, at Far og Mor helhjertet stod sammen i den fælles Tjeneste for Guds Rige, hvorend de fik deres Hjem.

*) Mine to Søstre og min Broder (Forstander paa Hoptrup Højskole) er døbt *Lauritsen*, men jeg *Lauridsen*!!

Afdøde Biskop *Gøtzsche* skriver om Far: „Han troede Gud i alle Livets Forhold; derfor var han saa værdifuld at have med; thi man havde en Følelse af, at naar han var med, saa var noget af Herren med. — Jeg tror nok, han var den flittigste Altergæst i Menigheden.“ —

Far havde overtaget Fødegaarden, som var gammel og for-gældet, og der maatte slides haardt for at skaffe det daglige Brød; da det kneb med Kræfterne, tog han allerede samme Aar mod en Stilling som Medhjælper paa *Magdalenehjemmet* i København.

Det blev ingen let Overgang for Mor og Far fra det frie selvstændige Liv ude paa Landet at komme ind til Hovedstaden og blive et lille Led i en stor Institution og indordne sig under *Thora Esches* myndige Ledelse.

De kom til at sidde meget smaat i det. Lønnen var 60 Kr. om Maaneden plus Bolig og Brændsel, d. v. s. 15 Kr. om Ugen til Mad, Klæder og alle Fornødenheder til en Familie med Børn, det var selv den Gang saa smaat, som det kunde være.

Men Far og Mor gik op i Gerningen og kom til at holde af *Thora Esche* og de mange Søstre, Søster Frederikke, Søster Jette og mange flere, som hele Livet igennem kom og besøgte os i vort Hjem i deres Ferier, først i Herning og senere i Middelfart. De hørte til Familien. Havde Mor og Far først faaet Kærlighed til en Sag eller til Mennesker, saa slap de dem aldrig, og det gjaldt ogsaa Vennerne paa Skovtofte.

Den 1. August 1898 flyttede Familien til Herning, hvor Far begyndte en Trikotageforretning i Østergade 19. Det blev atter under uhyre smaa Kaar. Mor fortæller, at hun maatte sy til Forretningen og samtidig passe Hjemmet og udvise den største Sparsommelighed. Men hun stod trofast sammen med Far i Troen paa Guds Velsignelse, og som Aarene gik bedredes Kaarene.

Mor og Far var fra Barns Ben opdraget i Nøjsomhed og

Tarvelighed, saa de klagede aldrig. Selvom der skulde spares paa de mindste Ting, og intet maatte gaa til Spilde, saa var der alligevel altid Overflod, naar det drejede sig om Gæstfrihed eller at give til Guds Riges Sag.

I Herning fik jeg mit Barndomshjem de første 8 Aar. Aandeligt talt var det den rigeste Tid i Mors og Fars Liv. Det aandelige Liv i Hammerum Herred før og efter Aarhundredskiftet var i stadig Fremgang. Det var Vækkelsestider, hvor der stadig kom flere og flere med. Kirkerne, Missionshusene og Hjemmene genlød af Glæde og Lovsang. Der var en Friskhed og Hjertelighed over Troslivet, som de, der har oplevet det, kan fortælle om. Den indbyrdes Kærlighed, Hjælpsomhed og Iver i Tjenesten oplevedes i rigt Maal. Der var noget over den Tid, som mindede om den første Menighed i Apostlenes Gerninger. Der blæste en hellig Vind over Egnen. Det store Spørgsmaal om at tjene Herren laa altid i Luften og satte sit Præg paa Byen.

I vort Hjem i Østergade færdedes Vennerne i Samfundet ud og ind. Hver Lørdag Aften var der Bedemøde, hvor Sognepræsten, den senere Biskop *Götzsche* i Viborg var med.

Det var en rig Tid, hvor Mor og Far lige fuldt var med i alt. De arbejdede begge i Søndagsskolen. Mors Kærlighed var særlig til Ydre Mission. I Herning laa paa den Tid den første Missions-skole, og de vordende Kina- og Indienmissionærer kom ofte i vort Hjem. Hver Maaned samledes Kvindekredsen i Præstegaarden, hvor Pastor *Götzsche* indledede. Der kom gerne et halvt Hundrede Stykker.

Blandt Mors og Fars mange, mange Venner skal her lige nævnes een, *Anders Poulsen*, som var i Mads Nielsens Tanker, da han skrev „Der er nogle, der bestandig gaar, som de gik Kongebud“.

Tiden i Herning var uforglemmelig. Det kendetegnede ogsaa vort Hjem. Derhjemme raadede Mors omsorgsfulde Kærlighed. Jeg ser endnu for mig Stuen i Østergade 19, naar vi sad i Mørk-

ningen og ventede paa, at Petroleumslampen skulde tændes, mens Strikkepindene klirrede. Vi Børn lærte alle at strikke, baade Dreng og Piger; hver Dag havde sine bestemte Omgange, før vi maatte gaa ud at lege. Hammerum Herred var ikke for ingen Ting en Bindeegn.

Saa kom Opbruddet i 1908. Far købte Forretning i *Middelfart* midt i Hovedgaden, *Algade 73*. Det var svært for Mor og Far at sige Farvel til de mange gode Venner i Herning, men for os Børn var det en spændende Oplevelse at drage bort fra Midtjylland over til Fyns Land og faa Lov at bo lige ud til Lillebælt.

Den aandelige Luft i *Middelfart* var en ganske anden. Hvor fristende det end var at fortælle om de følgende baade vanskelige og begivenhedsrige Aar, saa tillader Pladsen det ikke. Men saa meget skal der dog for Fuldstændighedens Skyld siges, at Mor og Far blev Arven fra Bording og Herning tro. De var enige om, at skulde noget af det samme ske i *Middelfart*, saa maatte der samarbejdes med Sognets Kirke; der maatte findes en Præst, som vilde staa sammen med de troende. Det førte til, at *Dansk Kirkefond* blev stiftet (i vort Hjem, saavidt jeg ved). I Samraad med dets Formand, Fars gode Ven, Pastor *A. Schack* fra Vonsild lykkedes det i 1915 at faa Pastor *Carl Johan Jacobsen* kaldet til Andenpræst, og en ny, rig Tid begyndte for *Middelfart*.

Faa Maaneder efter døde Far efter en alvorlig Maveoperation. Hans Livsværk var til Ende. Mor førte Forretningen videre en Række Aar ved Hjælp af mine to Søstre. 1927 solgte hun Forretningen og flyttede til København, hvor hun døde 1943.

Mors trofaste Kærlighed og Omsorg for Far og os Børn var ikke noget, vi gik og talte om, men noget som altid omsluttede os, en ufattelig og forunderlig Gave. Den var en Del af vort Liv, som tilhørte os som Blodet, der ruller i vort Bryst. Det

lader sig ikke forklare ved dybsindige Overvejelser og Spekulationer. Ingen var som Mor.

— — Vi fik en meget fri Opdragelse. Mor gik ikke og skændte og moraliserede. Men det ligesom laa i Luften og i den Aand, som raadede, hvad Mor vilde os. En Ting var vi aldrig i Tvivl om, at det var Mors og Fars største Glæde, om vi vilde tjene Herren og finde en Livsgerning i Menigheden.

Denne Frihed i Opdragelsen trods Alvoren var velgørende. Jeg tror, den hang sammen med Mors Forbøn for os. Bønnen var en Virkelighed i hendes Liv. Jeg husker, vi i 1935 bad Mor være Gudmoder til et af vore Børn. Hun var glad og bevæget over at blive betroet dette Hverv, skønt hun var oppe i Aarene. Hun sagde Ja med den Motivering: Jeg tror, at Forbønnen rækker ud over Døden, naar I ikke har mig mere. Mors Bønner løber vi aldrig fra.

Side om Side med det tunge og alvorsfulde i Mors Natur, var hun et glad og taknemligt Menneske. Mor og Far havde meget at kæmpe med Livet igennem, men mit Hjem var altid fyldt med Lovsang. I Middelfart samledes der hver Uge et privat Sangkor i vore Stuer; saa blev der sunget i timevis, saa Folk stod stille nede paa Hovedgaden og undrende spurgte: Hvad er dog dette?

Saalænge Far levede, var vor Yndlingssalme altid: „*Love den Herre, den mægtige Konge med Ære*“. Naar vi kom til sidste Vers, slog det aldrig fejl, at Far stemte i paany med Omkvædet:

Han er dig god,
Ak, gør ham aldrig imod!
Amen, han selv dig det lære!

Og naar vi efter Fars Død 1915 samledes med Mor og fik Sangbøgerne frem, kunde vi altid være sikker paa, at Mor foreslog: „*Om alle mine Lemmer var fuld af idel Sang*“. Hvor har vi sunget den mangan en Gang, ogsaa i Mors smaa Stuer i Køben-

havn lige til hendes Død 1943. Det var, som Melodien og Ordene fik særlig Kraft og Klang, fordi det var hendes Sang.

Slægt og Venner hørte ogsaa med til Mors Rigdom. Væggen over hendes lille Skrivebord var tæt besat med lutter Billeder, lige op til Loftet, for at hun altid kunde have dem for Øje. Selvom Mor flyttede nogle Gange, fulgte Billedvæggen heldigvis med. Den formaaede ingen Funkistid at pille ved!

Aaret rundt, men særlig ved Juletid, skrev Mor det ene Brev efter det andet. Mor var en ypperlig Brevskriver. Hun kunde faa noget fortalt. Det resulterede ogsaa i, at hun fik en stor Post til Gengæld, som kom os Børn til Gode. For Mors Venner var ogsaa vore Venner, og hendes Breve skulde vi alle læse.

Juleaften eller Juledag samlede hun os alle og læste de fleste Breve højt. Her hjalp bogstaveligt talt ingen kære Mor! Vi *skulde* høre dem! Af og til kunde det jo knibe med Taalmodigheden og Opmærksomheden fra vor Side, men Mor blev ufortrødent ved, selvom vi kom med nok saa mange Afbrydelser eller spøgefulde Bemærkninger. Hvor var det festligt, og hvor var det hyggeligt!

Vel var Mor frisindet, men naar det gjaldt Slægt og Venner taalte hun ingen Uopmærksomhed! Hvad hun havde sat sig for, det skulde gennemføres. Jeg skrev før, at Mor aldrig moraliserede, der var naturligvis Undtagelser. Hun indprentede os tidlig og silde, at var der noget, der skulde gøres, saa skulde det gøres *nu!*, d. v. s. udsæt ikke til i Morgen, hvad du kan gøre i Dag. Og saa en Ting til. Der maatte ikke være Ufred eller tales ilde om nogen, alt skulde opfattes i bedste Mening.

Mor var umaadelig gæstfri. Hvordan hun kunde holde til det Rykind, der var i Algade 73 i min Barndom og Ungdom, er mig den Dag i Dag en Gaade. De fleste Talere, Præster og Missionærer, der besøgte Byen, overnattede hos os, og efter Møderne var Huset fyldt med Kaffefremmede.

Ved Sommertid lignede vort Hjem et Sommerhotel. Slægt og

Venner fra fjern og nær, fra Jylland og København strømmede til Middelfart for at bese den skønne Egn ved Lillebælt med Kongebroskoven, Hindsgavl og Fænøsund. Alle boede de hos os. Hjemmets Fremmedbog vidner tilfulde herom. I Sommer-tiden hed det spøgefuldt „Hotel Algade 73“!

Mor var utrættelig, altid glad og veloplagt overfor Gæsterne, altid kunde hun skaffe Plads og Mad paa Bordet. Kostede det tit Uro og Besvær, saa gjorde det Livet rigt og festligt, fordi Mor var, som hun var.

Mors Fødselsdag den 16. Februar staar for mig i festlig Glans. Da mærkede vi rigtigt, hvor mange trofaste Venner hun havde. Stuerne var fyldt med de første Foraarsblomster, Krokus og Tulipaner og Duften af Hyacinter. Saa kom Byens Fruer paa Visit, Snakken gik livligt, og vi Børn fik Del i alle Herlighederne, Chokolade og Kager. Det var den Gang, man kunde faa rigtige Specier, Klejner og Kokusmakroner. Det var Sager!

Mors Kræfter var i Grunden alle Dage smaa. I de unge Aar havde der været lidt med Lungerne. I Herning var hun Døden nær efter en Maveblødning, og i Middelfart fulgte et meget svært Sygeleje efter Fars Død.

I de Tider var der ingen, der havde troet, at vi skulde faa Lov at beholde Mor saa længe, som vi gjorde. Men trods svage Kræfter var hun fyldt med en ukuelig Energi og Virketrang, som holdt hende frisk og initiativrig lige til det sidste. Altid havde hun Hænderne fulde af et eller andet Haandarbejde. Ved Jule-tid skulde der gerne være en lille Ting, som hun selv havde forarbejdet til hvert af hendes 10 Børnebørn.

Mor elskede Livet. *Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord*, den Sang havde hun sunget i sine unge Dage paa Vallekilde Højskole, og den vedblev at være en af hendes Yndlings-sange. Men det, som var Livets Indhold, var hendes levende Gudstro.

Nogle af de sidste Blyantsnotater, jeg har fra hende paa et Stykke Kladdepapir i hendes Erindringsbog, er den lille Sang:

Vær du mig nær! naar Aftenen sænker sig,

.....

Naar Øjet brister, vis mig Korsets Tegn,

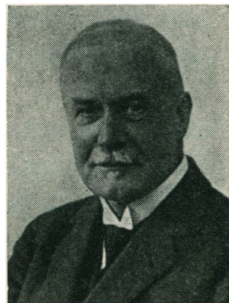
Lys gennem Mørket mig til Himlens Egn,

Fly, jordisk Mulm, for Himlens Morgenskær,

I Liv og Død min Gud, vær du mig nær.

HENRIETTE OLDENBURG, f. Suenson
* 1839, † 1895

PAUL OLDENBURG, f. 1870
Biskop

EN KÆRLIG MODER GAV DU MIG -

AF

PAUL OLDENBURG

Da H. C. Andersen blev 70 Aar vilde man hædre og glæde ham og fandt da paa at udsende hans „Historien om en Moder“, oversat til 15 Sprog. Den kunde godt være oversat til endnu 15 og flere Sprog, ti alle Mødre i alle Lande forstaar, hvad en Mor er og gør. Hun har, hvor hun saa ellers lever, og under de forskellige Kaar, en Mors Sind og gør en Mors Gerning i Lyst og Nød.

Men kun een er *min* Mor. Hun gjorde det samme for sine Børn, som alle andre Mødre vil gøre, føde og klæde dem, sørge for deres Næring, læse med dem, lege med dem, græde med og over dem. Men hun var nu *min* Mor, og nu skriver jeg Historien om *min* Mor. Overfor hende er jeg, saa gammel jeg efterhaanden er blevet, altid Barnet, — hvad jeg ikke er overfor nogen anden Kvinde i Fortid eller Fremtid.

Min Mor, *Henriette f. Suenson* (1839—1895) var af en anset gammel Søofficersslægt med de Traditioner, det Livssyn og den Standsfølelse, som navnlig i forrige Aarhundrede hørte til i de Krese, forbundet med en Nøjsomhed i Livsførelse, der den Gang var mere almindelig end nu. Hun blev efter Tidens Sædvane blandt „pæne Folk“ uddannet privat uden nogen Examen eller med noget Erhverv for Øje. Der blev lagt mere Vægt paa Udvikling til at kunne klare sig i sin Kres end paa Udvikling i Kundskaber. Den unge Pige var smuk og forstod at opføre sig

korrekt, hvor hun kom i det københavnske Selskabsliv, og hun vakte Opmærksomhed ved sin fine Kultur og medfødte Kvindelighed. En ung Jurists Øjne faldt paa hende, og siden kunde han ikke faa hende af sine Tanker. Han var lige blevet Candidat men var uden Stilling og fattig, udgaaet som han var fra et Præstehjem og nu boende sammen med sin Moder, der var Enke og sad i smaa Kaar. Derfor tøvede han med at bede om den elskedes Haand, og da han tilsidst vovede det, maatte han forberede hende paa en lang Forlovelsestid. Det blev ialt 4 Aar. Saa kom Krigen i 1864, og med den blev *Valdemar Oldenburg*, — som han hed, — Auditor i Hæren. De unge giftede sig kort efter Krigens Udbrud med den Udsigt, at det vilde vare noget, før de fik deres eget Hjem, da han maatte følge med Hæren til Sønderjylland. Længe varede Krigen som bekendt ikke, og efter Fredsslutningen fik de to saa deres første Hjem i Helsingør, hvor Far fik Ansættelse som Auditor ved Garnisonen dér. Men ved en Reduktion af Hæren blev Far afskediget som Auditor dog med Ventepenge. Hjemmet flyttede saa til Hovedstaden, og Far maatte ernære sig ved Undervisning paa Officersskolen, ved Stenografering paa Rigsdagen og andet Kontorarbejde, indtil han i 1871 fik Ansættelse i Københavns Politi som Vicepolitidirektør, — et Embede som siden er nedlagt.

Det var, vil det forstaas, ret strenge Aar for Forældrene at komme igennem, til de var naaet saa vidt. Usikre Forhold, smaa Kaar og en voksende Børneflokk. Men Mor stod troligt ved sin Mands Side og skabte ham og Børnene et godt Hjem. I Aarene sidenhen gik det jo nok i ydre Henseende frem, men Hjemmet blev ikke skaanet for Prøvelser. Der skulde balanceres forstandigt i Husførelsen, naar en beskeden Embedsmandsgage skulde slaa til overfor de mange Krav, der stilledes baade i Hjemmet med de sex Børn, det efterhaanden blev til, og udadtil. Men Mor var en Mester i forstandig Økonomi og fik det altid til at slaa til, men rigtignok ogsaa ved at hun selv tog ved den tunge Ende i

Husførelsen. Far kunde aldrig blive færdig med at prise Mor for som hun fik det til at glide, — han selv var ikke økonomisk anlagt. Til dette kom alvorlige Tider med Børnenes Sygdomme. Den ældste Søn maatte 12 Aar gammel lade det ene Ben sætte af som Følge af en Sygdom i Knoglerne. En Datter døde som 18aarig efter gentagne Anfald af Gigtfeber. Og vi andre havde ogsaa vore svære Sygdomme. De sidste Leveaar blev Mor selv angrebet og efterhaanden nedbrudt af en Lungeudvidelse, der voldte hende store Kvaler og tilsidst, i 1895, lagde hende i Graven, 56 Aar gammel.

Der er ikke angaaende Mor noget at fortælle om mærkelige Bedrifter af den Slags, der vækker Opmærksomhed udad i Verden. Hun fik intet offentligt Hverv, blev ikke Stifter af nogen Institution, skrev ikke Bøger o. l. Hun gjorde blot en Hustrus og Mors ærlige Gerning; men dette, synes vi, der stod hende nær, at hun gjorde med en sjelden Troskab og Selvopofrelse. Far sagde, at Kong Lemuel (i Ordsprogenes Bog Kapitel 31) havde tegnet et Billede af Mor, naar han skildrer en ret Hustru, hvis Værdi er langt større end Perlers. „Hun gør sin Husbond godt, — hedder det, — endnu før Dag staar hun op og giver Huset Mad; hendes Lampe gaar ikke ud om Natten; hun spiser ej Ladheds Brød; hendes Sønner staar frem og giver hende Pris; hendes Husbond synger hendes Lov; Ynde er Svig og Skønhed Skin, men en Kvinde, som frygter Herren, skal roses.“ Disse Ord benyttede ogsaa Præsten, der talte ved hendes Begravelse.

Mor sørgede for alt, der angik os, og intet blev forsømt. Saa længe vi var smaa strikkede og syede hun (paa Trædemaskine) alt vort Tøj. Da vi Drengene blev større og fik Kravetøj, tog hun Kursus i fransk Strygning, da det blev for dyrt at sende til Vask og Strygning. Hun gik med Sidsel Kokkepige paa Torvet, — det var Albani Torv i Odense, — og købte ind til Huset; — det var den Gang, da Smørret ikke kostede 1 Krone Pundet; — hun læste højt for os ved Lampen paa Dagligstuebordet; hun bad

Aftenbøn med os: „O, gode Gud, jeg takker Dig, en kærlig Moder gav Du mig, en god og trofast Fader“! hun fældede Taarer, naar vi den første Skoledag skulde ud i denne nye Del af Verden, hvor hun ikke mere var alene om at lede os ved Haand; hun passede os i Sygdom med Opofrelse af egen Nattesøvn o. s. v. Jeg kan maaske bedst samle det, jeg vil sige om hende i dette: Hun *var* der altid; for dette var det trygge for os. Kom vi fra Skole, var det første Spørgsmaal: Er Mor hjemme? og var hun det, var alting godt. Den sidste Skoledag efter 10-12 Aars Skolegang pralede jeg hjemme af, at jeg ingen Dag var kommet for sent til Skolen. Omgaaende sagde Far, at det kunde jeg takke min Mor for; hun var altid paa Pletten, naar det gjaldt os. Far havde med saa mange Ting at gøre, optaget af sine Embedspligter, og kunde ikke paa samme Maade tage sig af os. Han var paa Kontoret og i „Retten“ fra Morgen til sen Middag og om Aftenen skrev han Domme inde paa sit Værelse, og saa skulde han ikke forstyrres. Han var efter sin Natur heller ikke egnet for at give eller modtage Fortrolighed. Men saa var Mor der jo altid. Hun var det faste Punkt i Hjemmet. I Kraft af Fars Stilling fik Forældrene Omgang med mange i Form af Selskabelighed, og vi vidste, at de var meget paaskønnede, og at Mor tog sig godt ud, naar hun var i Stadsen. Men vi holdt slet ikke af, at de gik hjemme fra.

Under alle Forhold var vore Forældres Ægteskab fuldt harmonisk. Der var aldrig „Scener“ eller noget med ikke at tale til hinanden og lukkede Døre eller hver sin Omgangskres. Var der Misforstaaelser, blev de hurtigt udjævnede ved dybtgaaende Fortrolighed. Far beundrede til det sidste sin Hustru, bar hende paa Hænder og var den fuldkomne Ridder i Forholdet til hende. De var meget forskellige i deres Anlæg og Sind, men de havde lært at tage Hensyn til hinanden og var vokset sammen til eet.

Det er jo rigtigt nok, at det egentlige ved et Menneske ikke er, hvad det udretter i sin Gerning, hvor vigtig dette ellers er;

men det egentlige er hvad man selv er, — om man har Karakter nok saa meget som Evner, en fast Kerne i sin Personlighed, saa at der fra denne udgaar Indflydelse til Omgivelserne. Mor paa-virkede netop ved det, hun var i sig selv. Hun kendte vist forsvindende lidt til Opdragelsesprinciper og Børnepsykologi, men som *hun* var, var det Lov for os. Som *hun* gjorde var det ubestrideligt rigtigt, og at gøre hende imod var den største Synd. Naturligvis har hun haft sine Fejl, men dem vidste vi ikke noget om, og de har været nedkæmpede saa at de ikke virkede forstyrrende i det Billede, vi bar af hende i Hjertet. Derfor kunde Far skrive til en Søn, der blev Student: „Elsk din Mor over alt paa Jorden. Lad hendes rene Billede staa mellem Dig og Ungdommens Fristelser, alt, hvad der er lavt og som Du føler vil fornede Dig. Vi har i Hjemmet søgt at værne Dig mod det onde. Nu er Ansvar et eget. Søg Guds hellige Bistand.“

Der blev ikke i vort Hjem talt meget om Kristendom. Efter Tidens Forstaaelse af Forholdet mellem Forældre og Børn udtalte man sig ikke om Ens indre Liv og Længsler. Men Kristendom var der i Hjemmet. Kirkegang, uden Pres paa de unge, var Hjemmets faste Vane. Vi vidste nøje, hvor Forældrene stod i deres Gudsforhold og vi vidste altid, *hvor* og *hvad* det rette var. Der raadede en Luftning af Renhed og Guds frygt over Livet hjemme. Mødte vi det modsatte andetsteds, hjalp det at vide, at dette var Hjemmet ganske imod og rensat for. Denne Omstændighed satte os i Sporet og støttede os i Kampen mod lavt og tarveligt. Paavirkning i Retning af Tro fik jeg ikke synderligt af i Skolens Religionsundervisning men i Hjemmet, saaledes som Livet levedes dér. Da jeg, endda fra tidlig Ungdom, vidste, at jeg vilde være kristen og sidenhen Præst, fandt jeg fuld Forstaaelse og Støtte hos Forældrene, som hilste min Beslutning med Glæde og fulgte min Udvikling mod Maalet, tror jeg, i Bøn. Kun Far oplevede min Ordination i 1897. Den Dag skrev han til mig: „Din Fars Velsignelse følger Dig i Dag. Jeg veed

ikke, om din Mor kan være med Dig fra det stille Rige, hvor hun er, men kan hun det, kan Du tænke Dig til det smukke Blik, som vil hvile paa Dig.“

Mor døde efter et langt og smertefuldt Sygeleje. En af de sidste Dage sagde hun til Far: „Jeg har i Nat set Jesus staa med vor Datter om Halsen i den Port, jeg nu snart skal gaa ind ad.“ Og dette var omtrent hendes sidste Ord.

MEN DER SKETE OGSAA ET GUDS UNDER

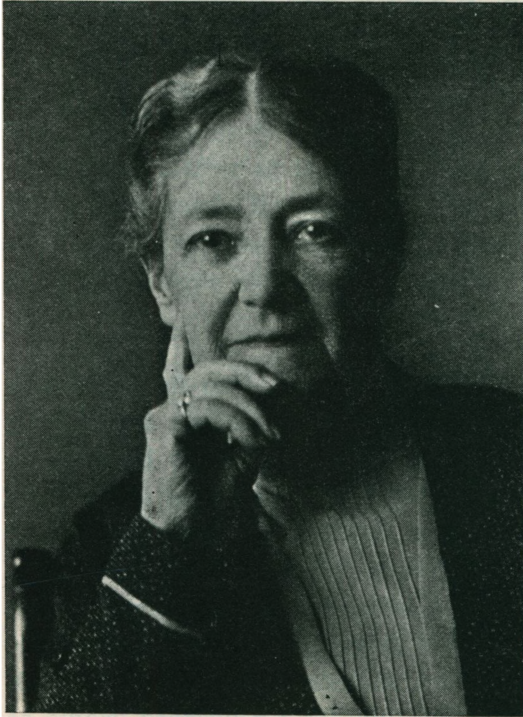
AF

LOUIS PETERSEN

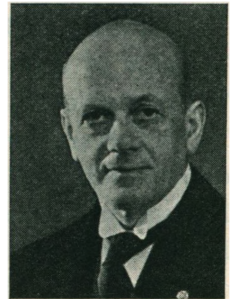
Min Mors Daabsattest ligger foran mig. Den fortæller (paa Tysk), at Louise Margaretha Hammerich blev født den 18. Maj 1858 i Niebüll som Datter af Herredsfoged Louis Hammerich og Hustru Ida Christiane, f. Worsaae. Dengang var Nybøl mod Vest ude i Marsken dansk, men Attesten er udstedt i 1870 af en tysk Sognepræst Jessen. Det er 1864, som ligger imellem.

Hendes Far var en ung Mand, som var tidligt paa Færde. Født i Haderslev 1830 deltog han som Frivillig i Trearskrigen og udmærkede sig i Slaget ved Isted, saaledes at han 20 Aar gl. fik Ridderkorset. 1864 var han Politimester i Flensborg. Nogle af min Mors første Erindringer knyttede sig til, at hun stod i Vinduet og saa de danske Soldater dødtrette rykke ind i Byen paa Tilbageetoget fra Dannevirke. Hendes Far blev fordrevet ved Fredslutningen, og Familien flyttede til Aarhus, hvor han blev Politimester, efter først at have suppleret sin juridiske Embeds-eksamen fra Kiel med en dansk Tillægsprøve.

I Familien findes et Maleri af min Mors Fødested i Nybøl. Vejledet af det søgte jeg derud i 1910 paa min første større Tur til Sønderjylland og fandt Stedet. I 1920 gensaa min Mor sin Fødeby. Hun var da Præstekone i Ringkøbing og rejste alene derned omtrent 62 Aar gl. for at afgive sin Stemme i II. Zone. Da hun kom hjem, sagde hun, at det havde været en streng Tur. Danskerne, som kom nordfra, var ikke blevet behandlet pænt af den stedlige Befolkning. Nu er Nybøl en af Byerne i *Sydslesvig*

LOUISE MARGARETHA PETERSEN, f. Hammerich
* 1858, † 1942

LOUIS PETERSEN, f. 1882
Kontorchef i Kirkeministeriet

med alt, hvad dertil hører. Men det kom min Mor ikke til at opleve. Hun døde midt under Besættelsen den 2. Juli 1942, 84 Aar gl., men livlig og aandsfrisk lige til det sidste.

Det maa hellere blive sagt nu, inden jeg gaar videre: jeg har aldrig faaet sagt hverken min Far eller Mor rigtig Tak, saadan som de to Mennesker, som jeg skylder Livet, fortjente det.

De to mødte hinanden i Nordsjælland i den lille By Helsingø, hvor Bedstefar efter Politimestertiden i Aarhus blev Birkedommer i Kronborg vestre Birk. Han boede paa det smukke „Kongensgave“ lidt uden for Byen, men til Præstegaarden lige op ad Kirken inde i Helsingø kom en Dag i Foraaret 1878 en ung teologisk Kandidat Viggo Hjalmar Petersen, f. 21. August 1849. Han skulde, som det hedder i Kongens Kaldsbrev, som jeg har fundet frem, være „Medtjener og Capellan pro persona“ hos Os Elskelig Provst la Cour, Sognepræst for Helsingø og Valby Menigheder. Herfor skulde han nyde af Sognepræsten „1000 Kr. i aarlig Løn, fri Kost, Logis, Lys, Varme og Vadsk i Præstegaarden, eller isteden derfor 500 Kr. aarlig, og fri Befordring paa alle Embedsrejser foruden en aarlig Offerdag af Menighederne“ — som man ser slet ikke saa lidt, hvis man var en nøjsom Mand, og det var og blev Far lige til sin Død, rørende nøjsom.

Hvordan det egentlig gik til, at den unge Kapellan med den smukke Sangstemme vandt den yndige Birkedommerdatter, skal jeg ikke kunne sige. Det skete. Teologien og Juraen mødtes. Der var mange Præster i Fars Slægt, tilsvarende Jurister i Mors. Hun var ene Søster mellem 6 Brødre, elsket af dem alle, paa én Gang drillet og forgudet. Der var vittige Hoveder mellem Brødrene. Maaske har det ikke altid været saa let at være en Petersen mellem saa mange Hammericher, hvad ved jeg. Bedstefar og Far sagde i mange Aar „De“ til hinanden. Det hørte de Tider til. Det glædede mit unge Hjerte, da de langt op i Aarene blev „Dus“, og det skal siges med oprigtig Tak, at mine Søskende

og jeg under Opvæksten i Ringkøbing og siden efter fik stor Kærlighed og Hjælp baade fra Bedsteforældrene paa „Kongensgave“ og fra de mange Onkler.

Den 21. April 1881 blev Far og Mor gift og fik deres første Hjem i Nykøbing Falster, hvor Far Aaret forinden var blevet Capellan pro loco (Kaldskapellan). Her blev jeg født den 4. Juni 1882 og Aaret efter min ældste Søster den 2. Juni. Mors Mor havde Fødselsdag den 3. Juni, saa vi to ældste Børnebørn var lige ved at blive „Opmærksomheder“ til „Mammi“ paa „Kongensgave“, som Bedstemor kaldtes i Familien. Noget helt andet er den Alvor, at min Fødsel var saa streng, at den nær havde kostet min søde Mor Livet.

Allerede i Foraaret 1884 forlod de unge Kapellanfolk det smilende Falster for at drage til det barske Vestjylland. Far var 34 Aar gl. blevet udnævnt til Sognepræst for Ringkøbing og Rindom. Det var et Særsyn dengang, at en saa ung Mand blev Sognepræst i en Købstad (Tiderne har ogsaa paa det Punkt forandret sig en Del), men det skyldtes Biskop D. G. Monrads personlige Indgriben. Han havde faaet Interesse for de unge Præstefolk, havde endog, da de pludselig blev husvilde, ladet dem flytte ud i sin store Bispegaard, hvor der (som han sagde) var Plads nok, og hvor min Søster saa Dagens Lys.

Far har sikkert set det som noget meget godt og glædeligt med den Forflyttelse. Om det nu var lutter Glæde og Lykke, kan der maaske sættes et Spørgsmaalstegn ved. Han blev ialtfald — trods Forsøg derpaa — aldrig mere forflyttet, men var knyttet til Ringkøbing og Rindom Menigheder i 36 Aar, indtil han i 1920 efter det fyldte 70. Aar tog sin Afsked og flyttede til Nordsjælland.

For Mor har Omflytningen til Ringkøbing sikkert været besværlig med to smaa Børn; næste Aar kom Nr. 3 til. De rykkede ind i en stor Præstegaard, som Fars Forgænger lige havde faaet bygget, saaledes at det tilfaldt Far at forrente og afdrage hele

Byggegælden. Der var ogsaa Enke paa Kaldet, en elskelig gammel Pastorinde Holst, som boede i Kateketboligen lige over for Kirken; hende skulde Far svare Pension til. I det hele kan jeg nu, naar jeg tænker tilbage paa Barndomsaarene i den lille Fjordby, tydeligt se, hvorledes Datidens Aflønning af Præsterne paa mange Maader var med til at præge Hjemmet helt anderledes end den nuværende Lønningsform med de kontante maa nedlige Lønudbetalinger. Præsterne var til en vis Grad økonomisk afhængige baade af de enkelte Medlemmer af Menigheden (Højtidsopret og Betalingen for de kirkelige Handlinger) og af de skiftende Konjunkturer (Kapitelstakstens Størrelse). Da Indtægterne for en stor Del enten faldt ujævnt og uberegneligt eller én Gang om Aaret (Tienden i Februar), maatte meget tages paa Kredit, og jeg husker, hvorledes min pligtopfyldende Far straks, naar Tienden kom ind, gik til de Handlende for at betale af.

Vi led ingen Nød i Præstegaarden, men der maatte i høj Grad passes paa. I mange Aar stod Far i Skattelisten opført for en aarlig Indtægt af 3300 Kr. Han kom langt nede i Rækken, efter de andre Embedsmænd og navnlig efter Forretningsfolkene. Til Gengæld var mange Ting billige, og vi havde god Hjælp i Huset, men jeg undser mig for at nævne, hvad en dygtig Pige paa den Tid fik i Løn for et Halvaar. Vi Børn skulde naturligvis løbe Ærinder. En Dag stod jeg hos en Købmand og hørte, hvordan en anden, større Dreng spurgte, hvad Slags Ost man kunde faa og til hvilken Pris. Købmanden begyndte med den fineste Schweizerost til 1 Kr. Pundet, og naaede over andre Oste ned til en til 19 Øre Pundet. „Er den god, den til 19 Øre?“ spurgte Drengen, og da dette blev bejaet, sagde han: „Maa jeg saa faa et Pund af den?“ Jeg fik et nyt Indtryk af, hvad det vilde sige at spare.

Mor fik ikke mange Husholdningspenge, vist i Reglen kun 10 Kr. ad Gangen, og da 5 Kr. Sedlerne indførtes, ofte kun en blaa Seddel. Jeg har tit hørt hende bede Far om Husholdningspenge, og jeg mindes, hvorledes det en Dag lettede i hele Hjem-

met, da Far paa en Postanvisning uventet fik 11 Kr. i Honorar for et Bidrag, han havde sendt til Bladet „Kirkeklokken“. Jeg gentager, vi led ingen Nød, og jeg ser tydeligt, at „Gudsfrygt med Nøjsomhed“ er en stor Velsignelse, ikke mindst for Børn, som vokser op. Mor fødte ialt 6 Børn, hvoraf dog én, en lille Dreng, døde efter faa Ugers Forløb. De økonomiske Kaar forbedredes ogsaa, efter som Aarene gik, men det var Mors Flid, Dygtighed og Energi, som i høj Grad hjalp til, at det hele gik. De Piger, hun oplærte, var meget efterspurgt. Og hvad der var et smukt Træk: mange af dem skrev senere i lange Tider til Mor.

Hun var ikke fysisk robust, en lille fin Skikkelse. I nogle Aar var hun temmelig svag og vejede f. Eks. under 100 Pund. Far søgte at bøde paa det ved at sende hende til Vesterhavet (Søndervig). Et af Børnene fik Lov at komme med, og vi boede billigt hos Fiskerne. En stor Oplevelse var det aarlige Sommerbesøg paa „Kongensgave“, hvor Mor gensaa de Bøgeskove, hun i Vestjylland længtes saa meget efter.

Hendes Nerver var det ikke allerbedst med. Det hang maaske ogsaa sammen med hendes næsten altfor store Samvittighedsfuldhed og de smaa Penge, der stod til Raadighed. Hun havde vanskeligt ved at bestemme sig. Naar hun kom hjem med indkøbte Ting, spekulerede hun tit over, om de ikke kunde byttes for at faa noget billigere.

Mor var meget afholdt. En Festdag i Hjemmet var hendes Fødselsdag den 18. Maj. Da var den store Foraarsrengøring forbi. Den medførte en Omkalfatring af Stuerne, idet Far flyttede ind i den saakaldte „store“ Stue, som var for kold til at bruge om Vinteren. Det paasømmede Tæppe i Vinterstudereværelset blev taget af, Døren til Verandaen aabnet, og Stuen forvandlet til Havestue, som paa Fødselsdagen fyldtes med Blomster og Bøgegrene, efterhaanden som Gratulanterne mødte op. Vi Børn lagde særlig Mærke til, at en hel Række af Byens Borgere kom om

Formiddagen for at lykønske Mor: Borgmesteren, Stationsforstanderen, Apotekeren, en Kancelliraad og mange flere. Vi holdt Tal paa dem og følte os selv bæret. Om Eftermiddagen kom saa Fruerne. Men jævnlige saa vi andet. Naar der var kommet et lille Barn i et Smaakaarshjem, hvor Moderen daarlig havde Tid til at ligge i Barselseng, traadte en Forening i Virksomhed, som Præstekonen havde stiftet, og hvis Formaal var, at sørge for, at der i den første Tid kunde hentes Middagsmad hver Dag i forskellige Hjem til det nyfødte Barns Familie. Ved mange andre Lejligheder var Mor i Virksomhed, f. Eks. ved „Juletræ paa Skolen“, hvor der uddeltes Tøj og Smaagaver til Børn fra Hjem, hvor saadant var en kærkommen Haandsrækning.

Far var nærmest højkirkelig, og Mor (vel de begge) følte nok, at det undertiden kunde knibe noget med Forholdet til Indre Mission. Men Mor forstod fuldt ud og respekterede de ærlige Vestjyder. Far fik „Andenpræst“ i Forstaaelse med „Dansk Kirkefond“, hvilket var en god Ordning, som han selv ydede Bidrag til. Hans Helbred var ikke saa godt, og da Arbejdet voksede, efter at han var blevet Provst, trængte han til en Kapellan. Der kom desuden baade Valgmenighed og Frimenighed i Byen i hans Tid. Mor levede med i det altsammen, paa den fineste og mest taktfulde Maade. Det var hende medfødt. Da Kvinderne kom med i det offentlige Liv, vilde man opstille hende baade til Menighedsraad og Byraad, men det sagde hun Nej Tak til.

Men der skete ogsaa et Guds Under, ja — jeg synes flere. To Gange maatte hun paa Grund af daarlige Nerver bort fra Hjemmet i længere Tid. Det ytre sig nærmest som et tungt Sind, den første Gang ogsaa saaledes, at hun troede, at hun var blevet helt fattig, at der f. Eks. ikke var Raad til, at hun kunde faa et Par Støvler forsaalet. Jeg opdagede det til min Forskrækkelse, da jeg en Dag uden Lægens Tilladelse opsøgte hende paa det Rekreativshjem, hvor hun var kommet i Pleje. Men der skete det underfulde begge Gange, at Mor ikke blot

kom sig helt, men blev raskere, end hun havde været, før hun blev syg, — og raskest efter den sidste Gang. Samtidig kendtes det tydeligt, at det indre Liv med Gud voksede sig stærkere og stærkere hos hende. Vi Børn fik ikke blot en raskere Mor, men en mere velsignet Mor.

Og Far fik en stadig stærkere Hjælper. Det nærmede sig Afslutningen af hans næsten 36 Aar lange Tjeneste i Ringkøbing. Kræfterne var ved at svigte, og han maatte til København for at opereres. Han kom ikke engang til at holde Afskedsprædiken i sine gamle Sogne, hvad der var ham en stor Sorg. Mor ordnede paa egen Haand alt med Indpakning og Flytning, derefter med Indretning af nyt Hjem, først nogle Maaneder i Lillerød, siden i Hillerød, hvor de fik et smukt Hjem, som de begge, og ikke mindst Far, var saa taknemlige for. I de sidste 4 Aar (Far døde i 1925, nær de 76) var hun hans Sygeplejerske foruden alt det andet, hun var i Hjemmet. Og han var til sin sidste Stund lige saa forelsket, som han bestandig havde været i sin „Margrethe“. Saaledes hed hun altid (med nogen Afvigelse fra Daabsattesten), og det betyder jo Perle.

Efter Fars Død flyttede Mor til København, og var en rigtig Mor og Bedstemor for Børn og Børnebørn, — ikke mindst gennem sine mange glade og levende Breve og sine kærlige, i god Tid udtænkte Gaver til Festdagene, især meget smukt udførte Haandarbejder. Det tunge, der tidligere havde været i hendes Sind, var afløst af Glæde — Glæde i Gud — og Mildhed. Hun fortalte saa ofte om venlige Mennesker, hun havde mødt paa sine Ture, baade i Sporvogne og ved Gadekryds, naar hun ventede paa „Grønt Lys“. Det var naturligvis, fordi hun selv var saa venlig og indladende.

Den 2. Juli 1942 døde hun pludselig og ganske stille. Der var ingen tilstede, da det skete. Hun havde følt sig noget træt om Morgenen og var blevet liggende i Sengen. Ejerinden af Pensionatet, en tidligere Sygeplejerske, havde for en Sikkerheds

Skyld sendt Bud efter Lægen. Inden han kom, saa' hun igen ind til Mor, som laa saa stille, at det saa ud, som om hun sov. Men Mor var taget hjem af Gud — uden Tegn paa nogen Døds-kamp. Mor var et meget beskedent Menneske og gjorde helst ikke andre Ulejlighed. Det gjorde hun heller ikke i sin Død.

Jeg kan godt se, at Mor havde sine Fejl, men det Billede, jeg i Taknemlighed har prøvet at tegne af hende, er ikke forskønnet.

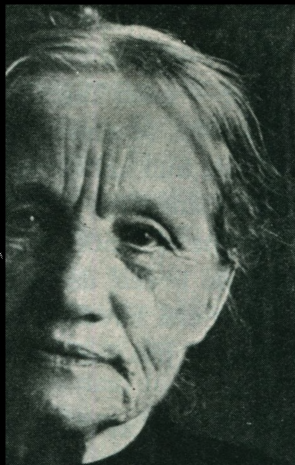
Jeg vil slutte med et Par af de Breve, der kom efter hendes Død. De er fra to Kvinder. Den ene havde hun kort forinden truffet under et Rekreationsophold paa Landet. Vedkommende skriver:

„Det er med Sorg, jeg ser i Avisen, at Deres kære Moder er gaaet bort, og det er mig endnu en Gaade, for hun har jo lige besøgt mig og været saa livlig og fornøjelig. Den ene Dag besøgte hun mig, og jeg fulgte hende paa Vej hjem til en Bænk ved Foden af en Bakke, men saa havde jeg det Indtryk, at hun helst vilde hvile der alene, og forlod hende saa. Nogle Dage senere gik jeg op til hende, og hun fortalte, at det egentlig var for langt for hende at gaa ned til mig, og at Hjemturen havde været slem op ad Bakken, og at hun havde bedt Gud hjælpe hende hjem.“

Netop saadan bærer den sig ad, der barnligt lever med Gud.

Mor blev en Sjælevinder. En Enke, der var flyttet ind i Pensionatet som Mors Nabo, skriver:

„Hvor var Provstinden rørende god imod mig og forstod min dybe Sorg. Aldrig vil jeg glemme det elskelige Menneske, og mange, mange gode Minder har jeg om hende i den strenge Tid. Ved hendes kærlige Vejledning naaede jeg endnu nærmere ind til den Gud, der saa forunderligt hjalp mig igennem den svære Tid, og Han gav mig Provstindens Godhed. Hvor ofte sagde hun dog, at nu forstod hun, hvorfor Gud lod hende leve saa længe. Det var for at hjælpe et bedrøvet Menneske igennem en streng Tid.“

MARIA POULSEN, f. Malmberg
* 1857, † 1935

AXEL POULSEN, f. 1887
Billedhugger

EN GAVMILD MODER

AF

AXEL POULSEN

Naar jeg mindes min Mor og tænker paa, hvilke af hendes Egenskaber der stærkest har talt til mig, maa det først og fremmest blive hendes usammensatte, umiddelbare Glæde ved selve Livet. Den gav hende en Tilfredsstillelse og Ro, som ikke havde Behov eller Fordringer af nogen Art for egen Del. Hendes Lykkefølelse fik sin Næring af at gøre sin Pligt til det yderste for i al Stilhed at fylde sin Plads som Moder.

Dernæst taler stærkt til mig hendes instinktive Skyhed for al ydre Opmærksomhed, der blev hendes nærmeste til Del. Naturligvis var hendes Glæde baade varm og oprigtig ved saadanne Lejligheder, men af en egen dæmpet Art. Det var, som Mor blev angst for, at Forhaabningerne skulde vokse sig saa store, at de før eller senere maatte briste eller, hvad værre var, føre ind paa Ærgerrighedens Vej, den Vej hvorpaa saa mange falske Glæder og bitre Skuffelser fylder saa meget, at den ægte, oprindelige Livsglæde lidt efter lidt helt bliver glemt, den Glæde der alene kan følge og afslutte et i dybeste Mening lykkeligt Liv.

Mor kunde overkomme alt hvad der krævedes for at give os otte Søskende et godt og varmt Barndomshjem. Hun var altid livlig og virkede aldrig træt, skønt hun var den første, der var paa Benene om Morgen for at sørge for Morgenmaden

først til Far, inden han begyndte paa Værkstedet Kl. 6, og siden at faa os alle otte til Skolen med nypudsede Træsko og Skolemaden i Tasken. Hun var den sidste, der kom til Ro om Aftenen, efter at hun havde forviset sig om, at vi alle laa godt i vore Senge, og vort Tøj var helt og rent til næste Dag.

Mor havde aldrig Hjælp af nogen Art og fordrede aldrig nogen Haandsrækning af os Børn, som vi ikke selv fandt paa. Naar Far bebrejdede hende dette, svarede hun muntert, at det var lettere at gøre det selv end at bede andre. I Stedet var hun agtpaagivende, naar hun kunde hjælpe os paa nogen Maade. Jeg husker især en Episode, maaske mest fordi den nedkaldte Fars Vrede og Afstraffelse over mig. Det var en Sommeraften, hvor det var min Tur at bære Vand fra en Mose til Havens nysatte Planter. Efter Aftenmaaltidet hørte Mor, at jeg købslog med mine Søskende om at overtage min Tur, og da det mislykkedes, fordi deres Sommeraftenleg var dem mere tillukkende, end hvad jeg kunde byde paa, tilbød Mor at gøre Arbejdet for mig, saa jeg kunde gaa til mit eftertragede Fritidsarbejde. Aftenerne var nemlig min dyrebareste Tid, da kunde jeg arbejde med det, jeg havde mest Lyst til, Figurer i Træ og Ler. Men Tiden slog aldrig til, og derfor lod jeg uden Skrupler Mor bære Vand i mit Sted. Det endte altsaa ogsaa galt den Aften, og Mors Stilling til Opgøret var som altid Tavshed og Respekt for Fars Opdragelse af alle os Børn. Jeg maatte jo sande, at man ikke ustraffet kunde modtage alt fra en gavmild Moder.

Foruden at passe sit Hus overkom Mor ogsaa at sy næsten alt vort Tøj. Det gik saa hurtigt og let for hende. Naar hun havde faaet en Overfrakke eller lignende af en af vore Onkler, blev den sprættet op og rensset, og en to tre var der klippet og syet et helt Kostyme med Hue og det hele til en af os. Især naar Eksamenstiden og Foraaret nærmede sig, havde Mor vældig travlt, for da skulde vi jo gerne se pæne ud.

Mor forlod meget nødtigt Hjemmet. Hun havde sine Forældre og Søskende boende i Egnen ved Helsingborg og Höganäs, hvor hun selv var født, og jeg husker kun to Gange, hun var paa Besøg i Sverige. Senere da nogle af os Søskende fik vore Hjem i København, var det en sjælden Begivenhed at faa Mor til at rejse fra Odense for at besøge os. Hun skrev endnu sjældnere, ja saa godt som aldrig. Det var altid Far, som besørgede Brevforbindelsen, og dog tror jeg ikke, der er mange Mødre, som i Tankerne dagligt har fulgt sine Børn med saa vaagen Interesse og Inderlighed som Mor.

Kun en Gang kan jeg mindes, at Mor har skrevet til mig. Det var, da jeg som seksogtyveaarig fik en for mig meget betydningsfuld Udmærkelse fra Kunstakademiet. Den betød, at jeg kunde rejse ud i flere Aar for nu helt og alene at arbejde med Kunsten for Øje. Hendes Brev udtrykte Glæde over, hvad der var hændt mig og Ønsker om, at det maatte blive til det gode. Men først og fremmest bad hun mig indtrængende om aldrig at glemme at være taknemlig for Livets Tilskikkelser, enten de maatte bringe lidt eller meget af Forhaabningernes Virkeliggørelse.

Mor var i den Grad blottet for Egoisme, at hun kom til at virke næsten helt selvudslettende. Hendes Bedømmelse af andre var altid mild og forstaaende, og hendes medfødte Hjærtets Takt og Finhed forhindrede hende i at saare nogen med uoverlagte Ord. En Trætte med Mor var utænkkelig, det undveg hun som en menneskelig Svaghed og Skam, men det vil ikke sige, at hun ingen Mening havde, især naar det gjaldt væsentlige Spørgsmaal for en af os, da kunde Mor godt gribe afgørende ind. Saaledes som det skete for mig en Gang i den Tid, jeg forberedte mig til at blive optaget paa Kunstakademiet. Far, som havde et Snedkerværksted, tænkte paa at købe en større Virksomhed med Savværk paa Sydfyn, men for at realisere Vovesstykket skulde et Par af mine Brødre og jeg love at blive

hjemme og være med i Foretagendet. Men det var for svært for mig at give Løftet og sige Farvel til Tanken om Akademiet. Dette var Far utilfreds med, da han betragtede „det med Kunsten“ som noget meget luftigt og nærmest som en utilladelig Luksus. Da var det Mor, som kom mig til Hjælp, idet hun mente, at selv om det var en usikker Vej at betræde, maatte det dog være det eneste tilfredsstillende at faa Lov til at gøre Forsøget, og derved blev det.

Mors Eksempel som Menneske, hendes Liv og Karakter, har efterladt en inderlig Varme i mit Sind, der ofte har været mig til Hjælp og Trøst.

ET LYKKELIGT OG VIRKSOMT LIV -

AF

SIGNE PRYTZ

„Hvis jeg nogen Sinde skal flytte fra Skovbrynet, saa vil jeg helst bo ved Søerne“; saadan sagde Mor ofte paa sine ældre Dage, naar vi kørte ad Øster- og Nørresøgade og saa over paa Villaen paa Dosseringen, hvor i 1872 Docent Warmings første-fødte saa Lyset.

Morfar havde kort i Forvejen tilbragt et Par Aar med botaniske Studier i Brasilien og blev senere kaldet som Professor til Sverige, da Stockholms Högskola blev oprettet. Mor fortalte af og til om sine lykkelige Barndoms minder herfra, og hendes mange skandinaviske Venner blev en stor Rigdom i hendes Liv! Da Morfar blev Professor ved Københavns Universitet og flyttede ind i Botanisk Haves Direktørbolig, kom Mor i Frk. Nathalie Zahles Skole; hvor saa hun op til „de begavede“ Kammerater, der skulde være Studenter! Hun kunde uden Tvivl ogsaa have taget Eksamen — en Overgang havde hun stor Lyst til at blive Læge, men hun var først og fremmest praktisk dygtig, og der var tidligt Bud efter hende paa dette Felt!

Som 21-aarig var Mor en Dag med paa en botanisk Ekskursion, hvor hun for første Gang traf den femten Aar ældre Forstprofessor, C. V. Prytz; ingen anede Uraad, da han kort efter kom med mørkerøde Roser paa Visit i Botanisk Have, hvor den ældste Datter netop fejrede sin Fødselsdag, men det varede ikke længe, før Forlovelsen var deklareret, og et halvt Aar efter stod Bryl-

MARIE PRYTZ, f. Warming
* 1872, † 1947

SIGNE PRYTZ, f. 1902
Forstander, Dr. phil.

luppet. Den gamle Enkepastorinde Prytz, Svigermoderen, fulgte med; det var nok ikke altid saa let for den livsglade, unge Frue, men Farmor kom senere paa Sareptha.

Saa kom de otte Børn Slag i Slag — de seks Drengene med nordiske Enstavelsesnavne, Vagn, Lejff, Kjeld, Rud, Bo og Dan. Mor var ung og stærk, men alligevel var det en halv Snes drøje Aar, hvor Livet udenfor ligesom gik hende lidt forbi. Far og Mor blev enige om at bygge Hus i Hellerup; Mors højeste Ønske var at faa en Grund ned mod Øresund, men de var dyre! For første og eneste Gang i sit Liv spillede hun i Lotteriet for at se, om ikke Lykken skulde staa hende bi, men Appelsinen faldt ikke i hendes Turban, saa det blev en Grund paa Øregaards Jorder, Ahlmanns Allé, en Sidevej til Strandvejen, men modsat Øresund! Villaen blev bygget „paa skraa“ d. v. s. skævt for Verdenhjørnerne, saa der kom Sol paa alle Sider, og her fik vel Børneflokket den lykkeligste Barndom, man kan tænke sig! Selv om Far prægede Skovbrynet med sin stærke, lidt tunge Natur, saa var Mor med sit følelsesfulde, impulsive Sind Sjælen i Hjemmet, og den, der fik størst Indflydelse paa os Børn!

Mor havde kunstneriske Evner; hun sang og spillede og malede aldeles henrivende Porcelæn; som ung Pige begyndte hun paa et Flora Danica Spisestel til 36 Personer; selv efter at Nr. 8 af Flokken var født, kunde det ske, at der blev Tid til at faa Malersagerne frem.

Da de ældste af Børnene voksede til og skulde i Skole, tog Far og Mor Initiativet til at oprette en Underskole, Plockross' Skole, den, der senere blev til Øregaard Gymnasium; skete det, at der skulde være Møde i Forældreforeningen, og Far var bortrejst, enten paa Distrikt med Forsteleverne eller andetsteds, saa maatte Mor møde op, selv om det tit kunde knibe i disse krævende Aar at overkomme noget uden for Hjemmet!

Mors kunstneriske Evner gjorde sig stærkt gældende; det var en Fest for os Børn, naar hun satte sig ved Klaveret og sang

„Vente paa Far“, „Prinsen fra Engeland“, og mange andre med os. Senere sang jeg 2. Stemme til Mors lyse Sopran, og vi spillede firhændigt, men i de sidste Aar var Mor ikke til at formaa at tage det op igen!

Vi blev vistnok relativt strengt opdraget, det syntes vi da selv som helt unge; men Far og Mor stod fuldstændig enige i deres Opdragelsesprincipper! En Professorgage rakte ikke saa langt; der skulde spares, saa hver især i Flokken maatte hjælpe til. Een kogte Havregrøden om Morgen, en anden æltede Franskbrød, een pudsede Fodtøj, een forsaalede det, een vaskede Trapper o. s. v. Der gik i Nabolaget og inden for Slægten Ry af, hvad Flokken kunde præstere! Ja, det gik endda saa vidt, at en åf Drengene i August 1914 plukkede og syltede Havens Brombær! Hele Familien havde nemlig tilbragt Sommeren i den bohuslänske Skærgaard hos gode Venner; saa kom Krigen! Hjemrejsen var usikker, saa Far og Lejf, der skulde i II. Gymnasieklasse og derfor nødtigt maatte forsømme Skolen, tog hjem alene. Lejf maatte tage sig af Bærrene; vi andre fulgte saa efter et Par Uger senere.

Hjemmet blev hurtigt kendt for sin store Gæstfrihed; Far var med i en utrolig Masse Bestyrelser og Foreninger, var meget ofte til Møder baade om Eftermiddagen og om Aftenen. Mange af de Mennesker, han kom sammen med, blev Gæster i Hjemmet; særlig berømt blev det aabne Hus Søndag Eftermiddag, naar Far var kommet hjem fra Søndagsskolen.

„Drengene“ — navnligt de tre store, der senere blev Ingeniører, fik deres Værksted i Kælderen. Drejebænken og mange andre interessante Ting lokkede Skolekammerater og Vejens Drengene med magisk Tiltrækningskraft!

Mor var vokset op i et Hjem med stærk social Interesse; dette fortsattes i Skovbrynet! Hvor mindes jeg hver Lillejuleaften, naar Inge og jeg sammen med nogle Kammerater havde pakket Julekurven til en fattig Familie med en Masse Børn, og vi tril-

lede af Sted med Legevognen! Mor var senere med til Oprettelsen af Aktieselskabet „Hjem“, hvis Opgave var at erhverve Boligkomplekser til Familier med mange Børn. Aktionærerne maatte faa højst 4 % i Udbytte; Resten skulde anvendes til Forbedringer, Indretning af Børnehaver, Fritidshjem og lign. En Overgang var Mor Formand for Bestyrelsen for „Hareskovhvil“ — et Rekreationshjem for Kvinder af den tjenende Stand.

Mor havde udpræget administrative og pædagogiske Evner og var meget økonomisk; intet maatte gaa til Spilde. Det var hende en Lyst at oplære Husholdningsselever, baade praktisk og teoretisk, ligesom hun var inde paa, at alle unge Piger burde uddannes husligt, ligemeget hvad de senere skulde være. Hun samlede hele Livet igennem Opskrifter og eksperimenterede; i sit eget lille Kabinet, „Kaffestuen“, som en Tante havde foræret hende, da Villaen skulde bygges, havde hun hængende en stor Tavle med Kalorieberegning over en Mængde Næringsstoffer, ligesom hun senere kastede sig med Iver over Studiet af Vitaminer. Under hele Opvæksten fik vi hver Middag en Knivspids Calciumfluorid til Styrkelse af Tændernes Emaille, ligesom Mor selv tog det, naar hun var gravid.

I 1914 skrev Mor en Artikel i „Hovedstaden“ — et Blad, hvis Forekomst Far og Mor i øvrigt fulgte med stor Interesse — om, hvordan man kunde leve for 52 Øre dagligt. Den fremkaldte til hendes store Overraskelse en større Avispolemik, men hun afvæbnede sine Kritikere ved at tilbyde at fremvise sine Husholdningsregnskaber.

Under den første Verdenskrig tog Mor Pensionærer i Huset, da Dyrtiden for Alvor satte ind; om man var 12 eller 14-15 Personer til daglig spillede mindre Rolle i saa stor en Husførelse! Drengene kom paa Sovesalen; senere fik vi endda et Par svenske Børn i Huset, da deres Mor var død. Far og Mor havde staaet Fadder til dem og indfrieede paa denne Maade Løftet om at tage sig af dem!

Mor var en myreflittig Natur; aldrig sad hun med Hænderne i Skødet! Som Børn skiftedes vi om Aftenen til at læse højt, mens Mor dukkede ned i Stoppekurven, der til Tider kunde antage kolossale Dimensioner! Med Mors store Pertentlighed blev der stoppet og lappet efter alle Kunstens Regler; ikke en Strop, ikke en Knap maatte mangle! Orkisnaalen eller Broderiet fulgte hende overalt, naar hun var ude. Hvor travlt hun end havde, saa skulde der dog altid blive Tid til et Besøg paa Foraarsudstillingen paa Charlottenborg, hvor Mor fulgte nøje med i Kataloget og satte Kryds ved de Billeder, hun syntes bedst om. Hun elskede Naturen; særlig Efteraaret tiltalte hende, og i mange Aar var det en fast Regel, at vi skulde en Tur til Bøllemosen eller et andet skønt Sted for at se Skoven, naar den stod i sin fejreste Pragt!

Mormor spillede en stor Rolle i hendes Liv; de to var knyttet meget nær sammen, og utallige var de Gange, hvor Mormor traadte til med Raad og Daad. Ligemeget hvor travlt der var hjemme, eller hvor træt Mor kunde være, saa forsømte hun ikke sit ugentlige Besøg hos Mormor og Morfar, selv om der var lang Vej ud til Carlsbergfondets Bolig paa Bjerregaardsvej i Valby, hvortil de kære Bedsteforældre var flyttet.

Mor var fra sin Barndom stærkt kongetro og nærede stor Interesse for den kongelige Familie; hun var vokset op i de store Fredensborgdages Tid og havde lært Christian X og Haakon VII personligt at kende, da de som Prinser løb paa Skøjter i Botanisk Have.

Med sin store Interesse for alt, hvad der rørte sig i Tiden, fulgte Mor levende med i aktuelle Spørgsmaal; hun var Medlem af det konservative Folkeparti og indvilgede omend modstræbende i at blive Suppleant i Gentofte Kommunalbestyrelse. I 1929 gled hun ind som Medlem, men sad dog kun en forholdsvis kort Tid; Arbejdet interesserede hende umaadelig meget, og hun beundrede Oberst Parkov, den myndige Formand, men

i Virkeligheden slog Kræfterne ikke til. Efter Fars Død i 1928 kneb det i flere Aar; der var blevet slidt meget paa Mor, men alligevel formaaede hun at rette sig op igen! Mor var stærkt kvindesagligt indstillet og i en længere Række Aar aktivt med i Hellerup-Afdelingerne af Dansk Kvindesamfund og Husmoderforeningen.

Lige fra de unge Aar havde hun en stor Interesse for Sprog, særligt Engelsk og Fransk; da hun som 73-aarig skulde tage imod en skotsk-amerikansk Svigerdatter, Biokemikeren, Dr. Margaret McDonald, fik hun Undervisning af en amerikansk Dame for at friske Sprogfærdighederne op. Mor elskede at rejse; saa ofte det var hende muligt, fulgte hun med paa „Ringmøderne“, hvor Far mødtes med sine tidligere Studiekammerater og Fagfæller. Adskillige Gange, mens vi var smaa, inviterede Morfar og Mormor paa Udenlandsrejse, mest til Norge og Italien. Med sit impulsive Sind var hun modtagelig for nye Indtryk, elskede at opleve noget og forstod i sine senere Aar ligesom at indhente noget af det, som hun havde maattet give Afkald paa, da Børneflokken lagde saa stort Beslag paa hendes Tid og Kræfter. I 1931 begav hun sig endda over „Andedammen“, hvor hun paa det Tidspunkt havde to Sønner og begge Døtrene; efter et tre Maaneders Besøg i Staterne vendte hun hjem med „tre Børn og to Biler“ — Inge, Børnehavelærerinde og Sygeplejerske, der var gift derovre, kom dog blot paa et kortere Besøg.

1930'ernes store Begivenhed var Bygningen af Sommerhuset paa Refsnæs: I 1936 begav Mor og jeg os ud paa et Rekognosceringstogt i Ford bilen for at finde en passende Byggegrund; vi havnede paa Refsnæs, hvor Dan, der var Reservelæge paa Kalundborg Sygehus, havde fundet en Ønskegrund. Mor kom med Ideer og Udkast, og Lejf tegnede; her fik Mor Brug for sine store Evner til at indrette og ordne alt saa praktisk og godt som muligt, og det blev et Ønskehus, Mors Hjertebarn! En skønne

Dag i 1937 kunde vi tage det i Besiddelse, og hvor var Mor lykkelig for det!

Det blev kaldt „Bixen“ — slet ikke fordi det var noget biks — tværtimod! Opkaldelsen skyldtes en Birketræs-krukke eller -vase eller -bonbonniere, som Kjeld havde drejet, og som spillede en vis Rolle i Hjemmet i de senere Aar: Var der hændt et af Familiens Medlemmer noget glædeligt — for Eksempel en vel overstaaet Eksamen — saa fyldte vedkommende „Bixen“ med Anton Berg-Konfekt eller Nordfelder, og saa var der det ejendommelige i Modsætning til Barndomstidens Traktementer, at „Bixen“ stod fremme — en kortvarig, men dejlig Fornøjelse!

Huset ligger paa en 30 Meter høj Skrænt lige ud til Kalundborg Fjord; paa Terrassen elskede Mor at nyde den skønne Udsigt og sidde og sole sig! Allerbedst var det, naar der kom Gæster, saa var Mor rigtigt i sit Es. Ikke alene Sommeren igenem, men mangt et Foraar og Efteraar kørte vi til Bixen; der skulde saas og plantes, og der skulde høstes Hyldebær — alene Køreturen var en stor Tillokkelse for Mor!

Saa kom den anden Verdenskrig og kastede sine Skygger ind over det fredelige Danmark! Det var med Graad i Stemmen, at Mor den 9. April 1940 i Telefonen fortalte mig, at Danmark var blevet besat! Mor var stærk i baade Sympati og Antipati og harmedes dybt over al Uret!

Fire Gange fik Skovbrynet Besøg af Gestapo! Det var Landsretssagføreren, Rud, det gjaldt! Den 9. December 1942 blev han taget samtidig med Professor Chievitz og Overbibliotekar Døssing; de havde med „Frit Danmark“ at gøre! Det var et haardt Slag for Mor; Rud var ugift og boede hjemme — de to stod hinanden overordentligt nær, og det maatte selvsagt tage paa Nerverne! Ganske vist blev Rud løsladt igen efter et halvt Aars Ophold i Vestre Fængsel, men saa kom den 29. August 1943! Denne Gang var Fuglen fløjet! Gestapo kom tidligt om Morge-

nen, satte Stige op til Mors Altan paa 1. Sal og sigtede med den ladte Revolver gennem Dørsprækken, indtil Mor havde løsnet Sikkerhedskæden! Hun blev Vidne til, at Huset blev gennemrodet fra Kælder til Kvist! Selv om Mor havde Kontakt med Rud i de tyve Maaneder, hvor han levede under Jorden, saa tog Begivenhederne alligevel stærkt paa hende; af og til tyede hun til Jægerspris, hvor hun med stor Iver og Interesse havde været med til at udstyre og indrette Forstanderboligen i Slottets Kavalerfløj, men det var saa typisk for Mor, at hun først og fremmest var et Hjemmemenneske; det var dejligt at komme ud, men det var endnu bedre at vende hjem!

Mor var en religiøs Natur; hun havde en from Kristentro og levede navnligt i de senere Aar intimt med sin Bibel. Da vi var smaa, og Far holdt Morgenandagt, var det Mor, der sang for; senere, da det kneb med Kræfterne, maatte hun give Afkald paa at være med, men efter Fars Død overtog hun Middags-Bordbønnen, og paa „Bixen“ var det Mor, der holdt Morgenandagten, omend med bævende Hjerte. I Bixens Gæstebog har Mor som Indledning skrevet dens Bygningshistorie; hun slutter med et Citat, som næsten kunde sættes som Motto for hendes Liv: „Hvis ikke Herren bygger Huset, arbejder Bygningsemændene forgæves“. „Maatte han selv have bygget med!“

Mor var med i en Bibelkreds inden for Hellerup Menighed, hvor Far i mange Aar stod som den myndige Formand for Menighedsraadet og dog kunde blive forvekslet med Kirkebetjenten, naar han anviste Folk Siddeplads i Kirken! En Periode var Mor optaget af Oxfordbevægelsen, men følte sig alligevel ikke helt hjemme inden for denne Retning.

I de senere Aar læste Mor meget, navnligt religiøs og aktuel, politisk Literatur. Pennen laa hende let i Haanden; hun førte Dagbog fra sine helt unge Dage, hun skrev ypperlige Breve, resumerede særligt interessante Bøger og følte sig adskillige Gange foranlediget til at skrive Avisindlæg — i de sidste Par

Aar særligt Læserbreve til „Information“. Med aldrig svigtende Interesse levede hun med i sine Børns Virke og kunde Gang paa Gang anvise os Avis- eller Tidsskriftsartikler, som hun havde læst om eller hørt omtale i Radioen.

Saa nærmede 75-Aarsdagen sig; Mor var faldet lidt af, Blodtrykket var for højt, men hun glædede sig overordentligt meget til at samle Familien. De to Amerikanere kom hjem paa Besøg; for første Gang i 27 Aar skulde vi samles alle otte Søskende! Det blev en Festdag uden Lige; ved Middagen holdt Mor en lille Tale for den fraværende Svigerdatter, i New York. Mor var Slægtens Midtpunkt og følte, at hun endnu havde en Opgave der! Der var Vemod over Afskeden et Par Dage efter, da Bo, Biokemikeren, fløj tilbage til U.S.A. og vi vinkede Farvel paa Hovedbane-gaarden til Inge. Seks Timer efter havde Mor lukket sine Øjne for sidste Gang — et lykkeligt og virksomt Liv — en smuk og fredfyldt Død!

FRA FIRSERNES DAGE

AF

C. H. RYE

Min Mor døde, da jeg var 16 Aar. 57 Aar er gaaet siden hin tragiske Begivenhed, og staar end Billedet af Mors Personlighed skarpt og tydeligt for mig, som levede hun i Gaar, maa jeg dog, for at hente Minder og Træk frem fra mit korte Samliv med hende, dykke ned til de største Dybder af min Erindring.

Wendla Maria Flygare hed hun, og hun var, som Navnet antyder, svensk af Fødsel — de ældre Slægtled vil kunne huske den i sin Tid meget læste og ansete svenske Forfatterinde *Emilie Flygare-Carlén*. En Overlevering vil vide, at Slægten fik sit Navn af Karl XII, der under sine Krige i Rusland og Polen gav en Budbringer Navnet *Flygare* — *Flyver* — som Tak for et særlig hurtigt og kækt bragt Budskab.

Mors Far, Hofkamrér *Henric Flygare*, var Besidder af Krongaarden Lille Markie i Sydsverige og var en i Landbrugskredse fremstaaende Mand — dekoreret bl. a. med det fornemme sydsvenske Landhusholdningsselskabs meget sjældne Guldmedalje. I en Aarrække var han Kammerherre, Greve C. A. Beck-Friis's højre Haand i dennes Arbejde med at underkaste sine store Besiddelser en gennemgribende Omorganisation, bryde med det traditionelle Landbrugs Metoder og forbedre Tilværelsen for Hundreder af undergivne Familier.

Paa Lille Markie voksede Mor op under gode og lykkelige

Kammerjunkerinde

WENDLA RYE, f. Flygare

* 1845, † 1890

C. H. RYE, f. 1874

Generalmajor, fhv. General-
feltøjmester

Kaar. Kun faa Kilometer derfra laa min Farfars Ejendom, Stafvesjögaard, og fra dette Naboskab hidrører den Forbindelse mellem Mor og Far, som fik sit fuldgyldige Udtryk i deres Bryllup paa Lille Markie den 14. April 1870. Mor var dengang 24, Far 28 Aar gammel. Kuriøst nok havde de Fødselsdag paa samme Dag, den 26. November, som derfor altid var dobbelt Festdag i mit Barndomshjem.

Min Farfar var dog ikke svensk, men dansk. Oprindelig ejede han Krummerupgaard paa Sjælland, men i Isvinteren 1844 kørte han fra Krummerupgaard, som han havde solgt, med Hustru — en Datter af Justitsraad Frederik Fiedler til Basnæs ved Skeliskør — 2 Smaadrenge, Køretøjer, Bohave m. m. over Øresunds Is til Stafvesjö, som han havde købt og derefter ejede i halvhundrede Aar.

Paa disse to Gaarde og hos min Fars Søster paa den gamle historiske Gaard Borreby (Borgeby Kloster) i Nærheden af Lund tilbragte vi Drengene — min noget ældre (eneste) Bror Olaf og jeg — alle vore Skoleferier, 5 om Aaret. Hvad det misundelsesværdige Liv i disse Ferier ude i Naturen, i Haver, i Skove og paa Marker, mellem Heste, Køer, Høns og Ænder, har betydet for vor fysiske og vor psykiske Sundhed er simpelt hen umaaleligt.

Far — *Carl Peter Rye* — gik i svensk Skole og skulde egentlig have været Apoteker. Saa kom Krigen 1864, og han gik med som frivillig Sekondløjtnant af Reserven. Han deltog i Hærens trælsomme Tilbagetog fra Dannevirke og blev saaret foran Dybbøl faa Dage før Stormen. Han vendte hjem fra Krigen som Sekondløjtnant af Linien og med en Konduiteliste, der bragte ham mellem dem, som blev indstillede til den Tapperhedsmedalje, der aldrig blev uddelt. Men han blev i Hæren, forfremmedes til Premierløjtnant og var i 5 Aar Lærer paa Hærens Gymnastikskole. Saaret i Benet fra Krigens Tid fik ham imidlertid til at søge over i Hærens Forplejningskorps, hvor han afsluttede sin militære Løbebane med 28 Aars uafbrudt Tjeneste som Inten-

dant og Overintendant ved Livgarden, indtil han i 1908 faldt for den ubønhørlige Aldersgrænse.

Naturligvis kom Fars militære Gerning og mine Forældres nære Tilknytning til Livgardens Officerskorps og dettes Familier til for en Del at præge Livet og Atmosfæren i mit Barn-domshjem. Der herskede mellem Officererne i denne Eliteafdeling, hvis Officerskorps supplerede sig selv, en god Tone og et usædvanligt godt og sundt Kammeratskab, der — da de fleste af Familierne var velsituerede — bl. a. gav sig Udslag i en ret udstrakt Selskabelighed baade under mindre og lidt større Former. Far — og Mor — fik sig der for hele Livet Venner*) af menneskelig fin og fornem Karakter, og vi Drengene modtog mange gode og gavnlige Indtryk. Var der Gæstebud hjemme, blev min Bror og jeg i en tidlig Alder anbragt ved et lille Bord i Spisestuen i Nærheden af Mor og fik vor egen Servering. Med aabne Øren og Øjne fulgte vi de voksnes Ord og Lader og vænede os tidligt til Samkvem med mange. I nogle Hjem deler Børnene jo ved saadanne Lejligheder Hundenes Lod, medens min Bror og jeg ogsaa fik vor Del af Glæderne. Herlige Øjeblikke var det ogsaa, naar Mor og Far i deres yngre Dage kom hjem fra Dans i de høje Sale med Konfekt og Chokolade, hamstret til deres Poder, og af en Kvalitet, som nu synes en skøn, men saare fjern Drøm.

Meget konservativ, men ingenlunde reaktionær, var naturligvis Livsopfattelsen i denne konge- og forsvarstro Kreds, men det ikke altid helt sympatiske Præg, som kan udmærke Dele af Nutidens saakaldte Bourgeoisi, fandtes slet ikke dengang. Lidt bundet til gamle, ydre Former og Traditioner var man unægtelig. Det var jo i Klunketidens Glansperiode, og med et Smil husker jeg, hvorledes alle i Officerskorpset med Ægtefæller i Nytaarsdagene aflagde Visitter hos hverandre uden smaaligt

*) Jeg nævner Familierne Waagepetersen, Dahlerup, Arendrup, Lerche, Boeck, Herbst og Blixen-Finecke.

Hensyn til, at ind- og udgaaende ofte mødtes paa Trapperne, og alle strikte iført „Visitdragt“, d. v. s. for Herrernes Vedkommende den høje Silkehaat og den langskødede Diplomatfrakke, der heldigvis nu er gaaet til sine Fædre, men som min Far saa sent som i 1894 fandt det fornødent ogsaa at udstyre mig med, da jeg blev Officer.

Helt billigt for mine Forældre var Tilknytningen til Kongens Livvagt ikke. Nogen Formue havde Mor bragt med sig, men de militære Lønninger var minimale, og det var derfor et Held for Far, at hans Militærtjeneste levnede ham en Del Fritid, og at han havde formaaende Venner — først og fremmest den senere Konferensraad Jean Hansen, fast Medlem af Fars Tarokparti og vor Families „Velgører“ —, der hjalp ham til at faa denne Fritid udfyldt med Revisionsarbejde o. l. i forskellige Aktieselskaber. Desuden bestred Far, myreflottig som han var, i 27 Aar Posten som Lærer i Vaabenøvelser og Gymnastik ved Søofficersskolen, og ikke faa er de Søofficerer, som i Aarenes Løb har sagt mig, at de med Glæde mindedes min Fars fornøjelige og ildnende Undervisning. Overværelsen af Fars aarlige Eksamensopvisninger paa Søofficersskolen, der i Sandhed var seværdige, hører da ogsaa til mine lyseste Barndoms minder.

Om end Mor og Far var kommet fra velsituerede Hjem, var de nøjsomt og fornuftigt opdragne. Landlivet paa en stor Gaard, hvor man i endnu højere Grad end nutildags var selvforsynende, havde været en god Skole, og ved sine flittige Hænders Arbejde sparede Mor mangt et Beløb til Børne- og Drengetøj, til Sokker og Strømper og meget andet, som man maaske nuomstunder vilde lade gaa i Stormagasinerne og Fabrikanternes rummelige Lommer. Alligevel er det ubestrideligt, at vore Forældre i deres Kærlighed til deres Sønner forvænte disse en Del. Intet skyede de for at give os den bedst mulige Opdragelse og Uddannelse. Følgende Princippet, at man med det gode kommer langt, blev intet fornuftigt og overkommeligt Ønske nægtet os, ingen god

Interesse afvist. Vi var blandt de første herhjemme, der fik anskaffet de høje, ikke helt ufarlige Bicykler — jeg naaede endog at faa Nr. 2 —, og først efter at jeg engang var kommet saa galt afsted, at jeg maatte køres og bæres til skriftlig Eksamen, blev det høje Køretøj taget fra mig, og jeg fik en af de nye, lave „Bicykletter“, som de kaldtes dengang. Begge lærte vi at spille, og Skøjteløbning, Svømning, Danseundervisning og for mit Vedkommende ekstra Undervisning i Sprog — og Skrivning! — fulgte som en Selvfølge. Far havde det Held at staa daværende Redaktør Emil Bjerring ved Nationaltidende nær, og paa Redaktionsbilletterne saa Mor, Far og vi to Drengene i en Aarrække de fleste af de Stykker, der blev opført paa Privattheatrene. Det var Feststunder for os, naar vi fire fulgtes til disse Teateraftener, og en sand og varig Interesse for Teatrets herlige Kunst har vi derfra taget med os for Livet.

Mange vil maaske mene, at vi med andre Ord under vor Opvækst blev godt forkælede af vore Forældre. Jeg maa i Modsætning dertil mene, at Mor og Far forstod Kunsten at trække den vigtige Grænse mellem Forvænnelse og Forkælelse, hvortil kom, at de til Gengæld forlangte betydelige Modydelser i Form af Pligtopfyldelse, god Opførsel, Orden og Disciplin. At deres Metode: at løse Munden paa den Okse, der tærsker, ikke var saa helt gal, turde næppe kunne underkastes megen Tvivl.

Thi alvorlig var Grundtonen i mine Forældres Hjem. Mor havde noget af Slægten Flygares lidt tunge Sind, og Far var lidt af en Alvorsmand. Ikke saaledes at forstaa, at Mor og Far var to Hængehoveder, tværtimod. Som alle andre kunde de fryde sig over en god Spøg eller Vittighed, over en morsom Bog eller et Lystspil i Teatret, og ofte hørte vi Far i Skemt smaadille Mor. Men al Letsind og Letfærd, Jargon og dristige Ord eller Beretninger var bandlyst i Hjemmet, eller rettere sagt de kom overhovedet ikke „i fråde“. Har vore Øren senere i Livet maattet høre en Del, har dog Tonen og Smagen i Hjemmet givet

min Bror og mig en Ballast, som har hjulpet os til at byde Tidens forsimpelende og smagsforringende Tendens Trods.

Betegnende er det ogsaa, at hverken min Bror eller jeg mindes nogensinde at have hørt vore Forældre skændes end sige strides. Selvfølgelig har de som alle Ægtefæller haft deres Dissenser, men disse maa de have ordnet udenfor Rækkevidden af deres Sønners Øren. Hvad dette har bidraget til god Tone i Hjemmet og til Opretholdelsen af en fornuftig Respekt for vore Forældre, siger sig selv. Mangt et Nutidens Ægteskab kunde drage gavnlig Lære af dette vore Forældres kloge og rigtige Princip.

Ja, vil man indvende, men i vore Dage er Forældre Kammerater med deres Børn, og det er sundere end Fortidens Distanceforhold. Tro imidlertid ikke, at vi i Virkeligheden stod Mor og Far fjernere end Nutidens Børn. Vi var bundet til dem med de stærke Følelsers Baand, med Tillidens og Agtelsens fine Traade, og de havde i alle Livets alvorlige Forhold vor fulde Fortrolighed.

Far var vor bedste Kammerat paa Fiske- og Badeture, paa vore mange Rejser til Sverige og under Ferieopholdene derovre, og hver Jul overraskede han os med hjemmelavet Legetøj, langt herligere end det, Butikkerne kunde byde paa. Og Mor var den, til hvem man kom med sine daglige Smaasorger — og Glæder — og som mildnede Bekymringerne med sit kærlige, forstaaende Sind.

Utvivlsomt byggede den harmoniske Aand i Hjemmet nemlig for en meget stor Del paa Mors blide og fromme Personlighed. Medlemmer af Mors Slægt er kendt som udprægede Følelsesmennesker, gode og gavmilde mod andre, uegoistiske og lidet krævende for sig selv. Mor var et sandt Udtryk for disse Karakteregenskaber, og det er ikke tilfældigt, at hun var elsket af alle i sin egen og — mirabile dictu — i Fars Familie, og at hun i Vennernes Kreds var afholdt langt udover det sædvanlige og traditionelle.

Klog var hun ogsaa, at hun saa hurtigt lærte sig dansk. Sam-

men med vor unge Dronning afgiver hun for mig Beviset paa, at en Svensker kan lære dansk, uden at noget Menneske kan høre nogen udansk Accent. At et svensk Ord eller en svensk Vending lejlighedsvis kunde indsnige sig i Mors Tale, var jo naturligt, men intet Øjeblik tænkte vi i det daglige over, at Mor ikke var dansk, og hendes danske Breve var lydefri.

To hobbies havde Mor: en større, Musikken, og en mindre, en Forkærlighed for det franske Sprog. Den første fik livsvarig Betydning for mig, idet Mor, der selv var en dygtig Klaverspiller, forholdsvis tidlig lod mig lære at spille Piano og — ofte mod min Vilje — holdt mig til at øve og forberede mig til Undervisningen. Ubeskrivelig taknemmelig er jeg Mor for den Interesse for Musik, som hun derved lagde Grunden til, og som i Tidens Løb har bragt mig saa megen Glæde. Ogsaa min Sympati for det skønne franske Sprog er jeg Tak skyldig til Mor, der lidet anede, hvor megen Brug jeg i min Embedsgerning vilde faa for Resultaterne af denne min Interesse.

Men min Taknemmelighed overfor Mor og hendes Indflydelse paa min Gang gennem Livet har langt dybere Perspektiver. Jeg holdt saa meget af Mor, og jeg stod hende saa nær, at den vigtigste, langt overskyggende Ledetraad for mig i min Ungdom var Ønsket om aldrig at gøre Mor imod, men efter Evne gøre hende Glæde. Hun, der selv var saa ren og elskelig, saa mildt dømmende og saa oprigtig i sin Gudsfrygt, spredte om sig i Hjemmet en Atmosfære af Renhed, Sandhed og Fred, mod hvilken enhver Skurken fra vor Side var udelukket. Aldrig har jeg glemt det lille Vers, hvormed Mor ledsagede en Julegave — et stort Spejl til mit Værelse — Aaret, inden hun døde:

Her en Gave jeg dig skænker,
 hvorved jeg ret meget tænker!
 Mangen Gang du vil den bruge,
 gid du altid da maa skue:

Kjærligt Øje, ærlig Pande,
 hvor der Sandhedsskrift maa stande;
 da kan du i Livet træde
 roligt ud og Sejr vinde;
 og en Fader vil sig glæde
 og en Moder — gammel Kvinde!

At den sidste Linies Forudsigelse aldrig skulde komme til at gaa i Opfyldelse, drømte jeg dengang ikke om.

For min Skolegang nærrede Mor en levende Interesse, og hun hjalp og hørte mig i de unge Aar og fulgte mine Eksaminer og Forberedelserne dertil, som var det hende selv, det gjaldt. Intet Under, at jeg uden Tvang eller Ulyst satte saa meget ind paa mit Skolearbejde, jeg kunde, for ikke at skuffe hende, et Forhold, som kom til at betyde meget for mig, da jeg senere skulde bane mig en Vej gennem Livet.

Og hun fik afgørende Betydning, da jeg skulde vælge denne Livsbane. I hele min Opvækst havde det været en næsten fastslaaet Selvfølge, at jeg som saa mange Officerssønner dengang skulde gaa Officersvejen, og ikke mindst Mor saa det gerne. Da jeg et halvt Aar efter Mors Død var blevet Student, søgte Skolens Bestyrer, Professor J. L. Heiberg, at indvirke paa Far for at faa mig til at studere Matematik. Selv vaklede jeg. Noget egentligt Kald til den praktiske Soldatergerning følte jeg ikke, og mit Yndlingsfag fra Skolen drog mig stærkt. Saa endte Far og jeg med et Kompromis: Jeg gik ind paa at blive Officer, men med Tanken paa at gaa den ingeniørtekniske Vej, hvorfra jeg eventuelt efter endt Uddannelse kunde bryde ud og gaa over i civilteknisk Virksomhed. Tanken om Mors Ønske var en væsentlig Tilskyndelse til denne Beslutning, som har vist sig at være den lykkeligst mulige for mig.

Og endnu eet! Tør nogen benægte Muligheden af, at en Søn, som i sin Mor har set sin Ungdoms kvindelige Ideal, bevidst eller

ubevidst har dette i Minde den Dag, han vælger sin Hustru? Er dette rigtigt, staar jeg i en Taknemmelighedsgæld til Mor, som er mit Livs største.

Mors Hjærte var ikke stærkt. I de sidste Aar skrantede hun en Del, og henimod Julen 1890 blev hun, kun 45 Aar gammel, alvorlig syg, uden at dette dog straks gik op for os. Den 23. December var hun saa meget bedre, at hun kunde skrive et 8 Siders Julebrev til sin Svigermor i Sverige og Vers til sine Julegaver, og om Morgenen den 24. skrev hun Julekort til sine Søskende. Men i Løbet af Dagen blev hun daarligere, og for første Gang i mange Aar maatte vi undvære Julegudstjenesten sammen med vore Forældre, og vor Juleaften blev trist. Henad Morgenstunden — Julemorgen — fik Mor et Hjærteanfald, og, uden at vække os Drengene, løb Far fra Østerbro, hvor vi boede, til Sct. Annæplads — Telefoner, Sporvogne og Drosker var ikke til Raadighed — for at hente vor Huslæge, Professor Brünniche. Da han kom tilbage, var Mor død. Jeg blev vækket ved, at Klokken i Entréen, hvortil mit Værelse vendte ud, kimede, og jeg hørte vor trofaste, svenske Pige, der havde været hos os siden Mors og Fars Bryllup, grædende svare et Bud fra Venner, der vilde høre til Mor: „Fruen er død“.

Da syntes jeg, at en Verden styrtede sammen for mig.

MOR VAR EN RIG NATUR

AF

GUNNAR SADOLIN

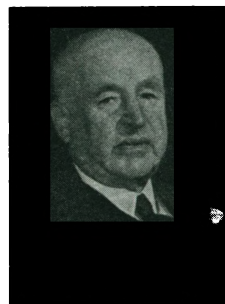
Min Moder, Louise Suzette Emilie Marcussen, g. Sadolin (født 1838, død 1906), var Datter af den velhavende Skibsklarerer og Konsul i Helsingør Ulrik Christian Marcussen. Hendes Moder, Agnes Marcussen var Datter af Francis Emanuel Coleman Macgregor, engelsk Konsul først paa de canariske Øer, derpaa i Helsingør, og sidst i Kanton i Kina. Han døde hos sin Datter i Tikøb Præstegaard, 94 Aar gammel. Med Navnet Macgregor kom Æventyret ind i Slægten. Historien fortæller, at en af deres Forfædre, Mac Alpin besejrede Pikterne og grundlagde Kongeriget Skotland Aar 842. I Macgregornes Vaaben findes en kronet Løve, et Sværd med en Krone paa Spidsen og et Felt med et Grantræ. — Sagnet beretter, at en af Stamfædrene en Dag i Skoven blev overfaldet af et rasende Vildsvin; for at væрге sig rev han et Grantræ op med Rode, og forsvarede sig dermed, saa Vildedyret maatte bide i Græsset. Walter Scott's „Rob Roy Macgregor“ hører til denne Clan.

Min Morfar, Konsul Marcussen er af gammel dansk Herremandslægt. Han er født paa Krastrup ved Løgstør, som Søn af Generalkrigskommissær Godsejer Poul Marcussen til Høgsholm. Under Statsbankerotten Aar 1813 mistede han hele sin Formue, og døde som Postmester i Vejle. Han efterlod sig en stor Gæld, som min Morfar senere betalte.

I Moders tidlige Barndom taltes der hovedsagelig Engelsk i Hjemmet. Det var i Sundtoldens Tid, og de mange engelske Kap-

LOUISE SUZETTE EMILIE SADOLIN, f. Marcussen
* 1838, † 1906

GUNNAR SADOLIN, f. 1874
Direktør

tajner, der til Stadighed kom i Hjemmet, bragte saaledes et Pust fra den store Verden. Dansk lærte Børnene af Tjenestefolkene.

Moder og hendes Søskende fik en streng pietistisk Opdragelse. Som 5aarig fik Moder en engelsk Bibel, hvori Bedstemor hver Dag læste for hende, den Bibel er nu i min Besiddelse. Børnene maatte om Sommeren staa op Kl. 4^{1/2}, for straks at gaa i Strandbad; ved Hjemkomsten fik de en Kande varm Mælk og Rugbrød uden Smør eller Paalæg. Derefter kom forskellige Privatlærere og underviste dem. Middagen var meget spartansk, og naar den var spist, skulde de gaa en Tur, før de genoptog Undervisningen. Om Aftenen fik de atter varm Mælk og Rugbrød. Moder og hendes to Søstre blev alle gift med Præster: Sadolin, Bülow og Sveistrup.

Som 13aarig kom Moder i Frøken Jakobsens Pensionat for unge Piger i København, der var hun glad for at være. Hun hørte hver Søndag Pastor Blædel, og var allerede da stærkt grebet og følte, at det var nødvendigt at komme til en fast, levende Tro, hvis man skulde udholde at leve i denne Verden; hun læste ogsaa Thomas a Kempis. Som 16aarig blev hun konfirmeret hos Onkelen i Tikøb. Moder har fortalt os, at hun om Eftermiddagen sad ude paa Kirkegaarden og strikkede, mens de ældre samtalede og Drengene legede.

Straks efter Konfirmationen kom hun i Huset hos Pastor Møllers i Gjedsted ved Limfjorden; det var et levende grundtvigsk Hjem, og Opholdet her var en gylden Tid for hende, og blev som en Forberedelse til hendes Livskald. Mor har afskrevet et Vers af Forfatteren Køster:

Snart i Borbjerg Præstegaard
Tungen Mælet atter faar
Tiden sig paa Vinger svang
Rig paa Glæde, rig paa Sang
Dagen knapt for os forslog
Brug af Natten med vi tog.

Efter et Aars Ophold i sit Hjem, vendte Moder tilbage til Pastor Møllers, der nu var flyttet til Borbjerg; denne Gang som Lærerinde for Børnene. Sin Lærerindevirksomhed fortsatte Moder, da hun flyttede til København, hvor Forældrene nu boede. Mor sagde ofte, at hvis hun ikke var blevet gift, vilde hun have haft et Institut for unge Piger. Om Søndagen gik hun i Vartov Kirke for at høre Grundtvig. Min Fader, som ogsaa var grebet af Grundtvigs Forkyndelse, saa hende der og blev snart indtaget i den friske, kønne, unge Pige. Gennem en Bekendt blev han indført i Familien; han friede og fik hendes ja; det var Aar 1859 den 14. Juli. Aaret efter den 21. August blev de viet i Vartov Kirke af Grundtvig.

Min Fader havde allerede 1 Aar været Kapellan i Fredensborg; her levede de i 6 Aar, meget stilfærdigt. Deres Omgang var Nabopræsterne, bl. a. Digteren C. Hostrup i Hillerød, som de havde megen Glæde af at omgaas. Af og til blev de tilsagt til Taffels paa Slottet; Mor fortalte, at Frederik den 7de ved en af disse Lejligheder havde vist hende og nogle andre Gæster sine Oldsager, som var en af hans store Interesser. Pludselig tog han en Stendolk og rettede den imod Moder, idet han udbrød: „Hvad vil De nu gøre“?

Efter 3½ Aars Ægteskab fik de deres første Barn, en lille Pige, Marie Solvejg. — Den lille Piges Yndlingsmelodi var „Mæ si'r det lille Lam“; og da Moder maatte synge den om og om igen, digtede hun efterhaanden de fire næste Vers til; den blev senere indlemmet i en Samling af Børnesange.

I Aaret 1865 flyttede de til Valløby, hvor de virkede i 15 Aar; her fødtes de 5 Sønner og en Datter. — Fader var en studerende, kontemplativ Natur og ret upraktisk; derfor maatte Moder tage sig af alle de praktiske Spørgsmaal, som forekommer i en stor Præstegaard paa Landet. Det var netop i Grundtvigianismens Foraar med Sang og Sammenkomster i den store Havestue. Adskillige af Stiftdamerne paa Vallø Slot tog levende Del

i disse Møder; en af disse, Comtesse Tramp blev min Gudmoder. — Hun underviste mine ældre Søskende i Tegning og kom ned til Præstegaarden og lærte dem at danse.

Beboerne i Valløby var meget gammeldags, og endnu levede iblandt dem mange sære Sagn og Æventyr, som Moder nedskrev. Disse blev i Aaret 1941 udgivet med Forord af Rigsarkivar Dr. phil. Holger Hjelholt og Tegninger af Ebbe Sadolin. I to Afsnit, kaldet Landsbyen og Præstegaarden, har min ældste Broder, Læge Frode Sadolin givet en levende Skildring af Stedet, Befolkningen og Livet, som det levedes der. I 5te Bind af: „Minder fra gamle grundtvigske Hjem“, har han skrevet om vore Forældre og Aandslivet i vores Hjem. Til Slut fortæller han om Valløby Præstegaard, der ved Skæbnens Spil atter blev Søskendeflokkens Hjem. Aar 1909 blev den udsat, og Brødrene købte den; den er nu blevet en Familieejendom, hvor Slægten saaledes har enestaaende Lejlighed til Sammenkomst og Sammenhold.

I 1880 blev min Fader kaldet til Reerslev — Ruds-Vedby. Reerslev Præstegaard ligger højt med en meget smuk og vid Udsigt over Skov og Bakker. Jeg var dengang 5^{1/2} Aar gammel, saa de fleste Barne- og Ungdomserindringer om Moder har jeg herfra. Vi Børn fik en meget fri Opdragelse, og tumlede os af Hjertens Lyst i Mark og Skov. Moder syntes, at hendes Forældres Opdragelse havde været for streng og glædeløs. — Vores Skoleundervisning foregik under meget tvangfri Former; dels blev vi undervist af mine Forældre, dels af en privat Lærerinde, som boede i Hjemmet; nogle Fag fik vi hos Læreren i Ruds-Vedby.

Moder lagde megen Vægt paa, at vi skulde lære at bruge vore Hænder; derfor lærte vi Sløjd, Løvsavsarbejde, Billedskæring, binde Børster, snedkre, dreje m. m. Jeg har endnu i mit Arbejds-værelse et Skab, omhyggeligt forarbejdet med Løvefodder og med et hemmeligt Rum, som jeg lavede i 13-14 Aars Alderen. —

Ved Landsbysmedens Hjælp lavede vi vores første Cykle. Naar Moder havde været i København, kom hun altid hjem med nyt Værktøj til os. Vi lærte ogsaa at arbejde i Haven. Moder elskede Blomster, især Roser, som hun alle kendte ved Navn; hendes største Glæde, sagde hun, var at opelske Spirer og bekæmpe Ukrudt; dette var ogsaa ment i overført Betydning. Hvert Aar fik Moder en Sum Penge af sine Forældre; for dem købte hun Bøger: de danske Klassikere, Shakespeare — ogsaa Kunstbøger. Min første kunstneriske Viden fik jeg her.

Moder fik som ung Pige Valget imellem at lære at male og at spille; hun valgte det første og fik derfor en fin Mahogni Malerkasse, som hun vist aldrig fik Tid til at benytte, — men som jeg fik og bruger den Dag i Dag.

Moder holdt meget af Farver. Vi havde, saa vidt jeg husker, aldrig Maler i Præstegaarden, saa Moder malede alt selv. Der stod oppe paa Loftet et helt Regiment af Farver, baade tilberedte og i Pulverform. En Solskinsdag, da jeg stod deroppe og betragtede Farverne, fik jeg pludselig en Følelse af, at jeg skulde blive rig gennem Farver; maaske var det en Forudelse om min Fremtid som Kunstmaler og Farvefabrikant. Saaledes har Moder ogsaa indirekte haft Indflydelse herpaa.

Min ældste Søster, Marie Solvejg gik paa Professor Kleins Tegneskole for Kvinder; da jeg en Sommer som 17aarig opholdt mig hjemme som Reconvalescent, opfordrede hun mig til at prøve at male efter Naturen; derved løstes nogle bundne Kræfter i mig. —

Moder var interesseret i alt, hvad der var sundt; bl. a. sund Mad og Legemsøvelser. Vi Drengene laa i et koldt Værelse med aabne Vinduer, Sommer og Vinter, hvor der godt kunde være Is paa Vandfadet om Morgen.

I Kirken havde Moder sin faste Plads; det hændte, at hun ikke var helt enig med Far i hans Forkyndelse; jeg erindrer, at de da efter Gudstjenesten kom i livlig Debat.

Nørager og Vedbygaard hørte til Fars Sogne, og mine Forældre havde megen Glæde af at omgaas Grev Moltke og Professor Peder Madsen, senere Biskop og ved sit Ægteskab Ejer af Vedbygaard. I Bispiden fandt Moder en beslægtet Natur, og Moder var altid meget oplivet, naar hun havde været sammen med disse Mennesker. Hver Jul var vi Børn til Juletræ paa Nørager; det var en stor Oplevelse for os. Greven interesserede sig meget for Santhal Missionen, og Missionær Børresen og Skrefsrud kom ofte der. — Grev Moltkes store Samling af Bregner, som han dyrkede paa Stenhøje ude i Skoven, vakte ogsaa Moders Interesse; han lærte hende Bregnernes Navne og Arter, og jeg har endnu en Samling pressede Bregner, meget fine og sjældne, som stammer fra den Tid, — alle mærket med Navne, skrevet med Moders Haand.

Det var en indre missionsk Egn; ikkê langt fra Reerslev, i Ørslev var Vilhelm Beck Præst. Skønt min Fader var stærkt præget af det grundtvigske Syn, havde han dog altid fyldte Kirker, og Vilhelm Beck kaldte min Fader for sin gode Broder i Herren. Han besøgte os flere Gange; jeg kan endnu se ham staa og betragte Portraiterne af de gamle Præster Sadolin; ogsaa ved Skovmøderne husker jeg, hvorledes han steg rask op paa Talerstolen og fik Tag i Tilhørerne ved sin kampglade Forkyndelse. —

Moder havde megen Medfølelse med fattige, syge og ulykkelige Mennesker. Ved Juletid blev vi Drengene sendt ud med hjemmebagt Hvedebrød og andre gode Sager. Jeg var engang ude hos Billedhugger Bøgebjergs Moder, og hun viste mig en Del Lerskitser, Sønnen havde lavet som Dreng. Grev Moltke tog sig af hans Uddannelse og hjalp ham frem. — Vi besøgte ogsaa engang en brystsyg Kone, som boede i et lille Hus langt ude paa en Mark. Hun talte, omgivet af sine Børn, saa kønt om det Juletræ, hun snart skulde se hjemme hos Gud. Det overvældede mig helt, saa jeg maatte gaa ud af Stuen.

Da de fleste af os Drengene kom i Skole i København, lejede

Moder en 5 Værelses Lejlighed paa Sindshvilevej, og en af vore Piger fra Præstegaarden styrede Hus for os. Jeg mindes tydeligt, naar Moder kom ind for at se til os. Vi hentede hende paa den nærliggende Frederiksberg Station, hun havde fuldt op af Tasker og Pakker med sig. Da vi havde spist af de gode Sager, maatte hun høre paa alle vore Bekymringer. Jeg, som paa det Tidspunkt var den yngste, maatte — omend med stor Utaalmodighed vente til sidst; Moder maa have været træt, men hun skjulte det, og lyttede med stor Interesse til alle vore Planer. Moder indprentede os iøvrigt altid, at det gjorde ikke noget, om vi ikke blev store Mænd, naar bare vi blev gode Mennesker.

I de senere Aar i Reerslev, slog hendes Kræfter ikke saa godt til; de Krav, der stilledes til hende var ikke blevet mindre med Aarene. Vi Sønner har neppe været saa hensynsfulde, som vi burde have været, eller forstaaet hendes Træthed. Aar 1899 tog Fader sin Afsked som Præst og købte en mindre Villa paa Kongensvej Nr. 22 paa Frederiksberg. Det var en Lettelse for Moder at blive fri for det store Hjem paa Landet; jeg husker, hun engang sagde, at hun havde aldrig haft det saa godt som paa Kongensvej. Moder fik nu mere Tid til at dyrke sine personlige Interesser, hun læste meget, især om kirkelige og folkelige Spørgsmaal, og længe efter, at alle var gaaet til Ro, sad hun og læste, samtidig med at hun strikkede.

Moder var en rig Natur. Jeg tvivler ikke paa, at hvis mine Brødre skulde skrive om Moder, vilde de skrive paa en hel anden Maade. Min ældste Broder Lægen, der er mere Forfatter end jeg, vilde give en mere levende Skildring af Moder og hendes Omgivelser, saa det hele kom Læseren nærmere. Mine to Brødre Provst J. Th. Sadolin og Pastor Olaf Sadolin vilde kunne skildre Moders religiøse Udvikling, hvad jeg slet ikke har forsøgt paa. Min yngste Broder cand. polyt. Direktør Knud Sadolin vilde maaske give det mest realitetsprægede Billede. Jeg har, som den Kunstmaler jeg er, nøjedes med at omtale

nogle Billeder, som lever i min Erindring, og Begivenheder, som jeg har hørt mine Forældre omtale. Det er slet ikke nogen udtømmende Beretning om min Moders Liv; jeg har f. Eks. ikke skrevet om min Faders Depressionsperioder, og den Lidelse, det maa have været i Hjemmet. Jeg har heller ikke fortalt om min Søster Helgas Død i 1887 som 19aarig ung Pige. Det var jeg for ung den Gang til rigtig at fatte.

Efter Moders Død, fandt vi et lille Hefte med Digte, hun selv havde skrevet, og som gav Udtryk for hendes stærke Tro, men — ak — ogsaa for hendes Træthed. Jeg vil passende slutte min Beretning med to af disse Digte. De øvrige er aftrykt i J. Th. Sadolins Bog: Slægten Sadolin gennem 300 Aar. Deri findes ogsaa en udførlig Skildring af Moder.

Søndag, den 25. November, 1888.

Fader, jeg takker	Og den sig hæver,
For hver en Time,	Nyfødt og frigjort,
At det forundes	I Bøn og i Tak.
Mig at fornemme	Op til de Egne,
Livet i Dig!	Hvor Du har hjemme.
	Op til de Sjæle
Paa dine Dage,	Hjemme hos Dig,
Hvor alt er stille,	Som nu jeg elsker,
Hvor Verdens Uro	Og som jeg haaber
Og al dens Travlhed	Engang at gense.
Har Lov at hvile,	Og den sig hæver
Da min Sjæl ogsaa	Vidt over Jord,
Ret hviler ud.	Til alle Kjære,
	Som Dit Navn priser,
Den sig nedsænker	Fader, jeg takker
I Dine dybe,	For Søndagens Fred!
Rige og varme	Fader du give,
Forjættelsens Ord.	At disse Timer

I Samfund med Dig
 Maa give Kræfter.
 Saa alt det Gamle
 Maa falde af!
 Saa alt det Nye
 Maa vokse frem!
 Saa at jeg maa
 Lære at bede,

Lære at takke,
 Lære at elske.
 Lære at lyde
 Din hellige Røst.
 Lære at følge
 Dit hellige Ord.
 Lære at leve
 Dit Navn til Ære!

Februar, 1898.

Aa, Verden er fuld af Sorg og Nød, Jeg trænges mer og mer, Jeg føler Døden i mit Kød, Den bryder i mit Ler. Min Arbejdstid er omme, Saa træt jeg føler mig. O Jesus vil Du komme Og tage mig til Dig.	Dog Troen først vel lutres maa I Lidelsernes Daab, Saa Hjertet helt kan Fæste faa I Herlighedens Haab. Saa vil Du Jesus komme Og Hvile give mig, Saa er min Smerte omme, Jeg være maa hos Dig.

Men bliver Ventetiden lang,
 Før Hjemmet jeg kan naa,
 Giv, at som Anna jeg min Gang
 I Tempelhal maa faa.
 Saa er min Smerte omme,
 Hos Dig er Hjertets Fred,
 Da vil Du Jesus komme
 Med al Din Kjærlighed.

HUN VAR EN ÆGTE DANSK KVINDE

AF

INGER GAUTIER SCHMIT

Min Moder blev født den 25. Juli 1843 paa Gaarden „Grundfør Mølle“, en smuk, gammel Møllegaard, som ligger mellem Aarhus og Langaa. Hele Slægten var jysk uden nogen Iblanding fra andre Landsdele. Paa mødrene Side var min Mor i Slægt med den store Brock-Bredahlske Slægt, men jeg mindes iøvrigt ikke, at dette Familieskab havde nogen særlig Betydning for hende i Livet. Min Mors Far, Kammerraad Langballes Slægtforhold kender jeg intet til. Om ham ved jeg kun, at han i en Aarrække var Aamtsraadsmedlem i det Amt, hvor han boede. Han købte faa Aar efter min Mors Fødsel Gaarden „Dronningborg“ ved Randers, en smuk, gammel Gaard med Skov og store Enge ned til Gudenaalen, som i Aarenes Løb blev et Samlingssted for hele Slægten. Her udfoldedes en storstilet Gæstfrihed til trods for, at min Bedstemor allerede døde, da min Mor var 5 Aar gammel. Huset lededes og styredes da af den ældste Søster, der var 20 Aar ældre end min Mor og som var som en Mor for hele Søkendeflokken.

Der var 9 Børn i Hjemmet, og min Mor var den yngste. Der var altsaa en meget betydelig Forskel paa Alderen i denne Søkendeflok, hvilket bl. a. ses deraf, at den ældste Søn, som var teologisk Kandidat, paa et vist Tidspunkt var Huslærer i Hjemmet for sine yngste Søkende.

Der har sikkert ikke været meget, der hed Opdragelsesmetoder paa denne Gaard. Der førtes et frit og fornøjeligt Liv

JULIE WILHELMINE GAUTIER, f. Langballe
* 1843, † 1934

INGER GAUTIER SCHMIT, f. 1877
Medlem af Folketinget

med Venner og Kammerater af den store Børneflokk, og hertil bidrog jo, at de økonomiske Forhold for Landbruget paa den Tid var saa gode, at man kunde tillade sig at udfolde en saadan Gæstfrihed. Betegnende for Forholdene er ogsaa, at 5 af de 6 Sønner blev sendt til København for at studere ved Universitetet. Alle gennemførte deres Studier. Kun en af Sønnerne blev paa Gaarden og overtog den efter Faderens Død. Til Gengæld var han forpligtet til til enhver Tid at modtage Familiens Medlemmer som Gæster paa Gaarden, hvilket gav sig Udslag i, at bl. a. vi Søskende, 7 i Tallet, tilbragte alle vore Barndoms- og Ungdoms-Sommerferier paa Dronningborg sammen med vor store, jyske Slægt, og paa den Maade, skønt Københavnerne, dog kom til at føle os i ret nær Kontakt med det jyske Element. Min Onkel havde ingen Børn, og da han døde, gled Gaarden desværre ud af Familiens Eje, hvilket var et stort Tab for os alle.

Paa denne Gaard voksede altsaa min Mor op, og som nogle af sine første Barndomsindringer mindedes hun Invasionen af Tyskere i 1848, og naturligvis endnu langt klarere Tyskernes Fremtrængen i 1864, hvor naturligvis en Gaard som „Dronningborg“ maatte stilles til Raadighed for Fjenden. Nogen Overlast var der dog ingen, der led udover de økonomiske Tab, som en Krig og Besættelse altid medfører. Disse historiske Oplevelser kom i høj Grad til at præge den Langballeke Familie. Paa en helt anden Maade, end jeg husker fra min Ungdom, har jeg forstaaet, at „Kærlighed til Fædrelandet“ dengang brændte i de Unges Sind. To af Sønnerne meldte sig saaledes som frivillige i 1848 og deltog i Krigen. Den ene af dem omtales meget rosende i et historisk Værk for sin tapre Adfærd. Da han erfarede, at hans Mor laa for Døden, fik han Orlov, og spadserede paa sin Fod fra Slesvig til Randers for at naa frem for at se Moderen endnu en Gang, hvilket ogsaa lykkedes.

Det var altsaa en stærk, jysk Race, af hvilken min Mor udsprang. En udpræget Selvstændighedsfølelse og Trang til Frihed

besjælede den, og dette Særpræg forlod hende aldrig siden. Saa-vidt jeg har forstaaet, var hun, — maaske fordi hun var den yngste —, ualmindelig afholdt og beundret af sin Familie og blandt sine mange Venner, dels for sin gode Forstand, for sit smukke Ydre og for sin retlinede og stoute Karakter. Hun havde som ung et ualmindeligt smukt, lyst Haar, men en Rosensygdom, som hun paadrog sig i 17 Aars Alderen, bevirkede, at hun for en Tid mistede sit Haar og maatte søge til et Badested i Norge for at finde Helbredelse. Den Taalmodighed og Styrke, hvormed hun bar denne for en ung Pige ret store Prøvelse, var betegnende for hendes Personlighed.

Udover de huslige Interesser, som jo enhver ung Pige paa den Tid var henvist til, var min Mor meget musikalsk og sang smukt. Hendes Interesse for, hvad der skete i den store Verden, var ogsaa levende og gav sig Udslag deri, at hun gentagne Gange var paa Udenlandsrejser til Italien og Schweiz, hvilket gav hende en udvidet Horisont fremfor mange af Datidens Unge.

I Randers var der allerede dengang en Musikforening, og her traf mine Forældre for første Gang hinanden, idet min Mor ved en Koncert sang Partiet i „Liden Kirsten“, og min Far, Didier Gautier, akkompagnerede. Det blev saaledes Indledningen til et langt Samliv, der først afsluttedes, da min Far i 1913 døde. Han var kommet til Randers som Militærdyrlæge, men da han i 1875 var blevet gift med min Mor, besluttede han at blive her som praktiserende Dyrlæge. Opholdet blev dog kun af kortere Varighed, idet min Far i 1881 blev udnævnt til kongelig Dyrlæge med Bopæl i den gamle Staldmestergaard ved Frederiksholms Kanal i København, hvor Undervisningsministeriet nu har til Huse. Familien boede her i omtrent 30 Aar. I 1909 skulde der skaffes større Plads for den ministerielle Administration, og en Del af de Familier, der var ansat ved Hofetaten, og som boede i Staldmestergaarden, maatte søge sig privat Bopæl. Vi fik en rummelig Lejlighed med Udsigt til Glyptoteket.

Det kunde synes at være et stort Spring at gaa fra Livet paa Herregaarden ved Randers til den helt ændrede Livsform, som blev indledet ved Overflytningen til København. Karakteristisk for min Mor var det imidlertid, at hun forblev den samme. Det var sikkert ogsaa lettere for hende at flytte ind i de store, højloftede Stuer ved Frederiksholms Kanal uden generende Genboer fremfor at skulle være flyttet ind i en af de graa københavnske Gader. Om det nu var Milieuet, vi Børn opvoksede i, eller det var mine Forældres Personlighed, der gjorde det, kan jeg ikke afgøre, men vi Børn har altid følt os lidt anderledes end de mange Kammerater, som vi traf i Skolen og andre Steder. Jeg tror, jeg kan sige, at Livet fra Dronningborg paa en vis Maade gentog sig i vor Barndomstid. Vi skulde ikke som saa mange Københavnerbørn „gaa Tur“ med vores Mor og opføre os pænt paa Gaden. Hos os gjaldt det blot om at komme ned og lege, hvad enten det var i Buegangene, i de spændende Slotsruiner, i en Have som vi havde Adgang til, i Gaarden med de mange Heste, eller at sejle i Baadene, som laa lige uden for vort Hus. Vi var utrolig ukontrollerede fra vore Forældres Side, følte os næsten som Landbørn, og var tit i høj Grad misundte af vore Kammerater netop af den Grund. Hertil kom, at min Får havde Vogn og Heste, saaledes at vi meget let, naar vi ønskede det kunde komme i Forbindelse med Náturen udenfor København. Ogsaa dette bidrog til, at vi havde en fri og uafhængig Følelse af vore Omgivelser.

Hvordan var nu min Mor i dette Hjem, og hvad betød hun her? Af det nylig fortalte fremgaar det, at hun ikke var nogen pylret og ængstelig Mor, der vaagede over hvert af sine Børns Skridt. Hun var alt andet end dette, og jeg maa tit nu tænke paa, hvorledes hun egentlig turde overlade os saa meget til os selv i vor Fritid; men naar dette er sagt, maa jeg straks tilføje, at hun i Hjemmet var det faste Midtpunkt for alt, hvad her foregik, ja, for hele vor Tilværelse. Det var utænkeligt, at vi, naar

vi som Børn kom hjem fra Skole, ikke fandt Mor ved sit Sybord i Dagligstuen, travlt beskæftiget med at sy paa Børnenes Tøj, nyt eller gammelt. Vor første Gang var til hende, naar vi kom hjem fra vore forskellige Beskæftigelser eller Rejser, og hun hørte altid interesseret paa, hvad vi havde at fortælle hende. Det kunde dog aldrig falde hende ind at udfrutte os eller prøve at trænge ind i vor Fortrolighed, hvis der var noget, vi ikke ønskede at fortælle hende. Hendes Børneopdragelse var vist ikke saa lidt afvigende fra mange andre Forældres Opdragelsesmetode. Den var i høj Grad baseret paa „Frihed under Ansvar“ og paa at styrke vor Selvstændighedsfølelse. Min Far, som var af fransk Afstamning, fulgte de samme Linier — jeg vil snarere sige manglende Linier, saaledes at vi havde et meget lykkeligt Barn-domshjem i den Forstand, at vi omtrent kunde gøre, som vi vilde, naar blot vi passede vort Arbejde, og naar jeg ser paa Resultaterne, har det maaske i dette givne Tilfælde ikke været saa helt forkert.

Skønt Jyde befandt min Mor sig efterhaanden godt ved Livet i København. Hermed mener jeg ingenlunde, at hun blev „Københavnner“ i den Forstand. Hun forandrede aldeles ikke sit Væsen, heller ikke sit Sprog, og jeg husker tydeligt allerede som Barn, at jeg kunde konstatere en afgjort Forskel paa min Mor og mange af de københavnske Mødre, som jeg kom hos som Skolepige. Men hun fyldte dér, hvor hun levede sit Liv, og det var saa absolut i Hjemmet. Min Fars Virke laa uden for Hjemmet, han var som oftest paa Farten, meget ofte paa Rejser, men min Mor var altid hjemme. Hermed maa dog ikke forstaas, at hendes Interesser udelukkende drejede sig om Husets Sysler. Aldeles ikke, hun havde i høj Grad Interesse og Sans for Musik, Kunst og Litteratur. Navnlige var Musik en altovervejende Interesse i vort Hjem. Jeg har allerede omtalt, at min Mor sang smukt, men min Far var endnu langt mere musikbegavet. Han var en glimrende Klaverspiller, og i Huset kom adskillige af

Datidens kendte Musikere til Kammermusikspil. Jeg mindes saaledes festlige Aftener, hvor de forskellige kongelige Kammermusici Anthon Svendsen, Holger Møller, Borup og andre har spillet i vort Hjem, og ved saadanne Lejligheder blev der naturligvis udfoldet stor Gæstfrihed. Da nogle af vi Søstre — tre i Tallet — senere gennemgik det kgl. Musikkonservatorium, og saaledes skaffede os en Kreds af Musikvenner, fortsattes disse smukke Musikaftener i vort Hjem af den yngre Generation. Ligeledes husker jeg, at mine Forældre var i en Læsekreds, der væsentlig bestod af Kunstnere. Her afholdtes aarlig en Auktion over Bøgerne, og den foregik af og til i vort Hjem, som jo kunde huse mange Mennesker. Jeg mindes ved den Lejlighed, at Anne-Marie og Carl Nielsen foruden en Mængde andre Kunstnere var til Stede.

Min Mor havde et udmærket Helbred og overkom det utrolige, og betegnende for hende er det maaske, at jeg aldrig har set hende hvile sig paa en Sofa. Et lille Kvarters Hvile i en Lænestol efter Middag var tilstrækkelig til, at hun atter kunde føle sig frisk for derefter om Aftenen at være beskæftiget enten med Haandarbejde eller Læsning, ofte lyttende til Far's Musik. Ledighed kendte hun ikke, og kun ret sjældent aflagde hun en Visit hos andre. Hjemmet med dets mange Krav, som ikke mindst de 7 Børn og den ret store Omgangskreds medførte, bevirkede, at hun ikke kunde naa længere ud. Men det følte som en Lykke for Hjemmet, at hun netop var saa koncentreret om dette og ikke blev splittet ud i saa mange andre Gøremaal. (Heri adskilte hun sig jo en Del fra sin ældste Datter). Jeg kan godt sige, at Hjemmet var vor Verden, som vi altid vendte tilbage til, hvor meget vi end oplevede baade i Ind- og Udland, og hvor forskelligartet vi 7 Søkendes Skæbne end formede sig. Og kan man sige noget større om sin Mor, end at hun var det centrale i ens Tilværelse. Selv efter at vi alle blev gift, vedblev Børn og Børnebørn at samles med hende som Midtpunkt i hen-

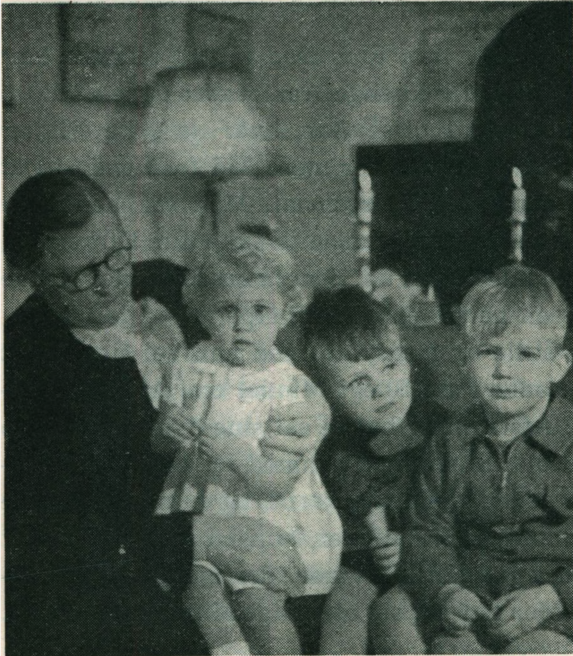
des smukke Hjem bag Glyptoteket. Hun opnaaede her den høje Alder at blive 90 Aar, og døde den 4. Januar 1934.

Om aandelige Spørgsmaal blev der ikke talt meget i vort Hjem mellem Forældre og Børn. Det hørte ikke Datiden til, og ikke mindst min Mor havde en saa stærk aandelig Blufærdighed, saa jeg tror, det vilde have været hende ganske unaturligt at tale om sit Kristenliv selv til sine Børn. I hendes Ungdom var der en aandelig Vækkelse omkring hendes Hjemstavn, og jeg ved, at enkelte af hendes Søskende var berørt af denne. Selv vilde hun sikkert med sin udpræget selvstændige Natur næppe have kunnet finde sin Plads indenfor en enkelt kirkelig Retning, men jeg er ikke i Tvivl om, at hun altid har regnet sig selv for at være et kristent Menneske. Vi lærte naturligvis som Børn vor Aftenbøn, men blev iøvrigt aldrig tvunget til at gaa i Kirke eller lignende. Vore Forældre gik jævnlige i Kirke, men Kristendom drøftedes ikke i Hjemmet, og da enkelte af Hjemmets Børn som unge optog direkte missionerende Arbejde, vakte det hos de ældre en Del Betænkelighed. Alt som Aarene gik, ændredes dog dette Forhold, og mine Forældre saa med stor Glæde, at min Søster, gift med Pastor Johannes Faber, drog som Præstekone til de dansk Vestindiske Øer. Større Betænkelighed vakte det maaske, da jeg selv gik ind i Arbejdet paa „Skovtoftehjemmene“ og ved den Lejlighed afbrød min musikalske Uddannelse. Men fra ingen af mine Forældre hørte jeg et bebrejgende Ord, endsige et Forsøg paa at overtale mig til at ændre min Beslutning. Naar jeg nu bagefter tænker paa, hvilken Skuffelse dette Skridt forvoldte mine Forældre, maa jeg beundre den Respekt, som de viste overfor min Handling, ved end ikke at forsøge at overtale mig til ikke at tage dette Skridt.

I min Fars sidste Leveaar lagde der sig paa Grund af hans Sygdom en tung Skygge over det ellers saa lykkelige Hjem. Disse Aar blev baaret med beundringsværdig Styrke af min Mor, og der er ingen Tvivl om, at begge mine Forældre i disse Aar fik

deres Kraft fra Gud. Efter min Fars Død i 1913 fik min Mor Lov at leve en lang Række lykkelige Aar baaret oppe af Børn og Børnebørns Kærlighed. I disse Aar, hvor de ydre Pligter ikke mere paahvilede hende, var der mere Tid for hende til at samle sit Sind om aandelige Spørgsmaal. Man saa hende da daglig læse i sin Bibel, og hun forsømte ikke sin Kirkegang, saalænge hun kunde taale at gaa ud. Senere da dette blev hende for svært, var Radioen hende en god Hjælper.

Hun døde ganske stille og fredfyldt, man kan vel sige „mæt af Dage“. Hun efterlader i sin Slægt Mindet om en Personlighed, hvor den jyske Afstamning havde sat sine dybe Spor. Hun var et Menneske af solid Støbning, fremmed for al Overfladiskhed; det uægte laa hende uendelig fjernt, og hun var ganske uimponeret i de forskellige Situationer, hun i Livet blev stillet overfor. Hun var en ægte dansk Kvinde, der igennem sin Indsats som Hustru og Mor har sat sig et varigt Minde i sin Slægt.

JOHANNE SCHØTT, f. Lund
* 1869, † 1942

ELSE SCHØTT
Kgl. Kammersangerinde

MOR VAR ET TROENDE MENNESKE

AF

ELSE SCHØTT

Har noget Menneske fortjent et Æresminde, saa var det Mor — og det er Grunden til, jeg vover mig ud paa „de vilde Vover“.

Man skulde tro, det var saa let at skrive om sin Mor — og saa er det saa forfærdeligt svært — for hvorledes skal man dog kunne gøre det godt nok? Kunde jeg blot give et sandt og ægte Billede af Mor, saa vilde alle sige som jeg: Ingen har haft en bedre Mor.

Af Mor har jeg kun lært godt — og hendes Betydning for os hendes Børn og Børnebørn var saa stor, at den tomme Plads, hun efterlod sig ved sin Død i 1942 aldrig er blevet fyldt ud og aldrig vil kunne blive det af nogen anden. Mor hørte til de stille, for hvem det at gøre godt, var en Selvfølgelighed — det var ikke noget, man skulde have Tak for — det bar Lønnen i sig selv — og vilde man blot huske det Bud: Aldrig at være anderledes overfor andre, end man vilde have, de skulde være overfor en selv, saa vilde det være betydelig lettere at leve her i Verden.

Mors Liv var ikke altid saa let — der hvilede ofte tunge Byrder af forskellig Slags paa hende — Sygdom og ogsaa økonomiske Bekymringer.

Min Bror, som døde i 1932, var syg næsten hele sit Liv, og ham passede og plejede Mor selv med en enestaaende Opofrelse og Omhu — ogsaa de sidste meget svære Aar, da han var senge-

liggende. Vi andre syntes, det var en overmenneskelig Opgave, Mor paatog sig — selv kunde hun ogsaa ofte være bange for, at hendes Kræfter ikke skulde slaa til, men hun vilde ikke give op, — og hun holdt ud til det sidste.

Mor var født paa en fynsk Bondegaard. Da hun var 10 Aar, døde hendes Farfar, og hendes Far, der var et af de Mennesker, der altid er parat til at hjælpe, hvor der trænges til det, syntes det var Synd, hans Mor skulde være alene, og da Mor var det ældste af Børnebørnene, blev det hende, der maatte flytte over til Farmoderen, som var en meget dygtig Kone, men ogsaa streng i den Forstand, at hun syntes Leg var „noget Pjank“ — nej, Tiden skulde bruges til noget nyttigt, om ikke til andet saa til Haandarbejde. Paa den Maade blev maaske Grunden lagt til Mors store Flid — — naar jeg tænker tilbage paa hende, synes jeg ikke, jeg kan mindes hende ubeskæftiget — altid var hun optaget af et eller andet: husligt Arbejde — og i Hvilestunderne af Haandarbejde eller i Færd med at læse en god Bog.

Mor havde kun gaaet i Landsbyskole, og Undervisningen der var vist dengang ikke meget bevendt — selv følte hun i alle Tilfælde Savnet af ikke at have lært mere, og hun indprentede min Søster og mig, hvor nødvendigt, det var at skaffe sig gode Kundskaber, at lære noget, saa man kunde det rigtigt, for saa vilde vi altid kunne klare os, hvorledes det end gik os i Livet — „Penge forgaar, men Kundskaber bestaar“.

Baade Far og Mor var meget gæstfrie, og min Søster og jeg kunde altid tage Kammerater med hjem uden at behøve at spørge først, om vi maatte, de var altid velkomne — det var et stort Gode. Paa den Maade havde Mor jo — uden at vi tænkte over det, en vis Kontrol med hvem vi var Kammerat med, og med hvad vi foretog os. Ja, Mor vilde jo som saa mange Mødre gerne være med i alt, hvad vi foretog os — ogsaa da vi blev voksne — men det var ikke paa nogen krævende eller fordrende Maade — snarere stod hun afventende, til vi af os selv kom og

fortalte — hun delte vore Sorger og Glæder, de var ogsaa hendes.

Mor holdt paa, vi skulde bo hver for sig — først da Mors Helbred begyndte at svinge, og hun blandt andet fik daarligt Hjerte og derfor blev bange for at være alene, flyttede hun sammen med mig, og vi boede saa sammen, til Mor døde.

Mor elskede Børn, og de hende — og naar der skal et Billede af Mor her i Bogen, saa har jeg valgt et, jeg tog paa hendes 70 Aars Fødselsdag — — Mor var ikke til at faa til en Fotograf, saa de Billeder, vi har af hende, er næsten alle Amatørbilleder — men dette synes jeg, er Mor, som vi mindes hende. Her sidder hun med en Nieces lille Lise og min Søsters to Drengene, Jørgen og Bent.

Mellem Jørgen og Mor, var der er ubrydeligt Sammenhold. Min Søster havde beholdt sin Stilling ved Jernbanen, til No. 2, Bent, arriverede — og det blev derfor Mor, der kom til at tage sig mest af Jørgen i hans første Leveaar. Da han blev konfirmeret i Efteraaret, holdt min Svoger en smuk Tale til ham, hvori han mindedes „Mormor“ og bl. a. sagde: „Det var lærerigt for Far og Mor at se, hvorledes Mormors aldrig svigtende Godhed skabte et sandt Tillidsforhold mellem jer. Skulde alt andet svinge, vidste du, at paa Mormor kunde du stole trygt — hun var den første, der rigtig lærte dig, hvad Trofasthed og Godhed er.“

... Naar Drengene kom paa Besøg, fik de altid en 25 Øre hver — det blev en Tradition. Efter Mors Død fandt vi to i hendes Pung, de laa parat, til de skulde komme næste Gang. Dem har de nu som en Slags Bogmærke i den Billedbibel, de hver fik til Minde om hende.

Mor var et troende Menneske, der gennem Bøn hentede Styrke til at tage de Vanskeligheder, Livet førte med sig — hun talte ikke meget om det, hun „gik ind i sit Lønkammer“.

Hun havde megen Omtanke for dem, der ikke havde det godt

— og hun glemte dem ikke. Den sidste Jul hun levede, og hvor hun selv var saa syg, sagde hun til mig: „Nu har du vel husket den — og den?“ Intet Under at Mor var saa affholdt, og det af alle uden Hensyn til Alder eller Stand. Mor lærte os ogsaa, at det kom ikke an paa, hvad man var, men hvordan man var.

Mange kloge og gode Ting har Mor prøvet at lære os — og megen Tak er vi hende skyldig. Maa jeg slutte disse Linier med en Udtalelse, vor fælles Hushjælp, som jeg har endnu, kom med forleden Dag: „Fru Schøtt var et sjældent og et dejligt Menneske.“

EN KÆRLIG STØTTE MED SINE KLOGE RAAD

AF

HELGA SEHESTED

Min Moder var Datter af Fritz Fenger til Brejninggaard i Jylland og Mathilde Fenger, f. Fjelstrup, en Datter af Etatsraad Fjelstrup til Sindinggaard i Jylland. Der var en stor Børneflokk i Moders Barndomshjem; de var 12 Søsken, de ældste var født paa Brejninggaard, og de yngste var født paa Nordgaarden ved Ringsted, deriblandt Moder i 1854. Omkring 1860 købte Morfader Augustenborg Herregaard, forhen Ladegaard til Augustenborg Slot paa Als. Her havde Moder sit skønne og lykkelige Barndoms- og pure Ungdomshjem. Omkring 1870 købte Morfader Gothersgave paa Lolland, og her blev Moder forlovet med min Fader: Einar Sehested f. 1849 paa Broholm paa Fyen, Søn af Kammerherre N. F. B. Sehested og Charlotte Sehested, f. Linde. Fader og Moder blev gift i 1875, da Fader havde faaet Gram Avlsgaard i Sønderjylland i Forpagtning. I Moders Barndomshjem med de mange Børn og de mange Tjenestefolk af alle Slags, der var paa Gaardene paa de Tider, var der stor Gæstfrihed. Men der var baade Mormoder og de to ældste Søstre hjemme, som stod for Huset, saa Moders Erfaringer i Landhusholdning var nok ikke saa store. Derfor var det nok svært for Moder at blive rykket ud af saadan en stor Flok, ung og uerfaren, og blive ret alene til daglig med sin lige saa uerfarne Mand og en stor Landhusholdning.

Moders og Faders Kærlighed til hinanden var stor og trofast, men Fader var trods alle sine ridderlige Dyder og store Charme en Mand med et trist Humør i det daglige Liv, selv om han kunde være henrivende elskelig, naar Humøret var godt; men

BERTHA SEHESTED, f. Fenger
* 1854, † 1919

HELGA SEHESTED, f. 1877
Landbrugskandidat

det var ikke altid let for Moder, naar Fader blev heftig over Smaating, for det kom som Lyn fra en klar Himmel. Var der derimod noget alvorligt paa Færde, var de lige hjertevarme og rede til at ramme det rigtige. Her i Hjemmet var Moder enestaaende; hendes dejlige lyse Sind, hendes Klogskab og kærlige Hjerte spredte altid Skyerne og sendte det Solskin over min Barndoms og Ungdoms Hjem, som gør det til det tryggeste Sted i Verden, og hvor Moders Varmhertethed og Menneskekundskab var Gaver til mig for Livet.

Jeg blev født i 1877, og i 1879 flyttede vi til Trudsholm ved Randers. Gaarden ejedes af et Konsortium (som ikke boede der), og Far var Inspektør, og vi boede i Hovedbygningen. Fader rejste meget ofte for at se paa Ejendomme eller Forpagtning, og Moder har ofte fortalt, at hun følte Ensomheden stærkt. Hun elskede at have nogen at tale med og skabe Hygge om, og Moder var meget interesseret i Litteratur og Kunst, i Historie og Tidens Rørelser, saa hun vilde gerne se Venner hos sig, som hun kunde skifte Tanker og Meninger med, men det gjorde ikke altid Lykke hos Fader, som hurtig blev stædig og heftig i Discussionen til Gæsternes Forskrækkelse, som ikke anede, hvor let den smukke og elskværdige Mand kunde bruse saadan op, og saa maatte Moder jo glatte i Lave. Ikke altid saa let, selv om man holder meget af sin Tordensky. Det var en mærkelig Fordeling af Lys og Skygge, de to meget forskellige Naturer gav mit Hjem, men mon det ikke understregede Moders Talent til at skabe den Tryghed, der var, hvor Moder var? Moder kunde faa Folkene til at holde af sig, de beundrede hende, blev længe hos os, og flere flyttede med os, naar vi flyttede, og naar jeg senere har mødt dem, har de med Glæde og Taknemmelighed mindedes hende. Moder var fix og opfindsom, naar noget skulde klares, og det morede Moder at klare Overraskelser og Besværligheder, og hun gjorde det genialt, saa selv Fader beundrede sin Kone bagefter.

Sikkert har det været irriterende for Faders Gemyt, at Moder tog Tingene saa uhøjtideligt, som hun ofte gjorde, men det var jo Moders Kunst at gøre det tunge lidt lettere. Penge havde de ikke saa mange af, og Husholdningsregnskaberne skabte Kvaler for Moder, for det *skulde* stemme paa Øre, og det kunde det sjældent; men det *var* altid kun Smaabeløb, det drejede sig om. Naar Moder et Sted havde skrevet 12 Kr., og Fader fandt ud af, at det var 11 Kr. 80, laa der et Hus, naar Moder erkendte, at det var „elleve Kroner og noget“. Et Ord som „diverse“ fandt Moder var aldeles Humbug og gad ikke bruge; det syntes hun, Fader eller Regnskabsføreren selv kunde skrive paa.

Moders Kærlighed til Hjemmet prægede det stærkt; hun havde en udmærket Smag og glædede sig over smukke, bekvemme Ting. Moder var ikke det mindste fedtet, netop meget gavmild; men hun kunde godt spare længe sammen til et eller andet til Huset eller andre Ting, som maaske en anden med hendes Budget ikke vilde have fundet paa. Moder tog sine Skænd, og saa blev det senere befundet at være netop godt. Fader sagde nemlig af Princip „Nej“. Moder lærte mere af Livets Kunst. Farfader døde nemlig i 1881, og Faders Moder kaldte Fader over til Broholm som sin Forpagter, og nu skulde Moder altsaa bo paa Gaard med sin Svigerfamilie.

Heldigvis holdt Svigerfamilien meget af Moder og Moder af den, men det var ofte svært for Moder, som den lille Fremmede, at være alene i den store, stærke Svigerfamilie (Fader havde ogsaa 12 Søsken) og altid at skulle staa paa Pinde for det store Hjem, hvor Fader var „Søn i Huset“ og Moder altid *skulde* med, selv om der var Døtre i Huset; for Moder var en saare kvik og munter Hjærne, og Folk holdt af at tale med hende, hun talte let med alle. Men Moder var nu ikke saa stærk, og hun var undertiden træt af det. Fader var hos sine egne og kunde lide at være der, og Moder syntes, at jeg blev temmelig forkælet af Familien, saa det var lidt svært for Moder at greje.

Moder led en Del af Længsel efter sin Familie, og hvor var hun glad, naar hun een eller to Gange om Aaret kunde rejse til dem. Moder kæmpede ellers en tapper Kamp med den Længsel; den var en Familiesvaghed (eller Styrke om man vill!), men den gav vemodige Stunder. Hvor husker jeg, naar nogen af Moders Søskende eller Forældre skulde komme rejsende. Hvor var Moder lykkelig! Dagene før de kom, var hun fuld af Opfindsomhed med at udtænke mange smaa Ting, der kunde glæde og gøre det festligt for dem. Og hvor de nød at være sammen, arbejde sammen og læse højt sammen; ofte var det Dickens, og saa lo de, saa Taarerne trillede og Brillerne faldt af. Det brød Fader sig ikke meget om. Naturen med Planter og Dyr, Geografi og Etnografi gravede han sig ned i.

Moder og Moders Familie var meget frisindede for den Tid at være, og syntes, at Piger og Drengene var lige værdifulde og lige begavede, selv om de var forskellige, og at Opdragelse og Oplæring og Traditioner spillede en meget stor Rolle i Resultatet. I Faders Familie var det ganske afgjort Mændene, der var det vigtigste, men Fader, der vel nok gerne vilde have haft en Søn, lod det aldrig skinne igennem overfor mig. Moder var trods sit Frisind saa udpræget kvindelig, og var ofte bekymret over, at Faders „Legetøjer“ morede mig mest, saa jeg hellere vilde ud i Mark og Stald eller ride og sejle og fiske o. s. v. end være ved Naalen og Moders Husvæsen, naar der ikke var noget særligt paa Færde. Men hvor har jeg, da jeg blev ældre, maattet paaskønne, at Moder holdt mig i Skørterne. Moder vilde vide, hvor jeg var, og jeg havde at melde mig ca. hver Time, naar jeg var paa min egen Boldgade.

Moder var en udmærket Fortæller, og baade som lille Barn og senere var den Mørkningstime, Moder og jeg holdt med Kaminens eller Ovnens Ildskær flimrende i Stuerne, noget af det bedste, jeg vidste. De dejlige Æventyr, som Moder kunde et Væld af (og ellers lavede hun dem selv) og saa hendes For-

tællinger om hendes egen Barndom og Ungdom, Familiehistorier og Landenes Historier og hendes Skildringer af betydelige Personer var præget af en Friskhed og Spænding, som var fortryllende. Moder var Optimist, hun havde Fantasi, og hun dyrkede bevidst begge Dele som vigtige Gaver i Livet, og hun holdt paa, at der er lige saa meget godt som stygt her i Verden, og at man lige saa godt kan hefte sig ved det gode og smukke som ved det skæve og forvrængede, det er en Viljesag, om man *dyrker* sin Grimhedssans eller sin Skønhedssans. Jeg tror, de Fortællinger om Moders Hjem paa Als omkr. Krigen i 1864 om alle de Begivenheder og Mennesker, baade danske og tyske, som kom der, om hvad der skete, hvad man tænkte og følte, har givet mig den Interesse for Sønderjylland og Danskheden, som mange af mine jævnaldrende her oppe i Landet i min Ungdom ofte slet ikke forstod paa samme Maade, som jeg. Moder sagde altid: „Vi *faar* Sønderjylland tilbage, jeg veed det!“ Og da Tyskerne var slaet i 1918, var hun lykkelig ved Tanken om, at „nu kommer Sønderjylland hjem“. Moder døde 13. Februar 1919, og det forundtes hende saaledes ikke at opleve Genforeningen.

Jeg havde haft Lærerinde hjemme, men da jeg blev 14 Aar, satte Moder igennem, at jeg kom til København og i Huset hos hendes Broder, Provst H. M. Fenger. Fader syntes, det var unødvendigt, og jeg var fortvivlet strax, men Moder satte det igennem med ihærdige hjemlige Kampe, og hvor har jeg været taknemlig derfor senere, da jeg forstod, hvor meget jeg skal takke den Tid for, som jeg var i det udmærkede Hjem, hvor der var meget at bestille med Skolegang og Extratimer i forskelligt, som man nu skulde dengang. Mens jeg var i København, købte Fader den skønne Gaard, Farumgaard ved Farum Sø, hvor Moder saa flyttede over, mens Fader blev paa Broholm og kom over til os et Par Dage hver 14. Dag for at tilse Bedriften, som Moder ellers skulde passe med en ung Forvalter.

Her havde Moder sine allerbedste Aar, hvor hun lykkeligt kunde udfolde sig efter sit Hjerte. Der var kun tre Miil til København og god Forbindelse derind. Jeg husker fra den Tid, at der i 1895 for første Gang skulde være en stor „Kvindernes Udstilling“ i København omfattende alle Sider af Kvindens Arbejde i forskellige Afdelinger. Præsidenten for Udstillingen var Kammerherreinde Sophie Oxholm, og med Forundring oplevede man i Bestyrelsen, at ingen vilde binde an med Husholdningsafdelingen! Den maatte Moder saa paatage sig Formandskabet for. Her viste Moder saa sin Yndlingsidé for smaa Husholdninger: „Et Spisestuekøkken“ (Dengang noget nyt herhjemme, nu slaaet an i mange Hjem som „Spisekrog“). I Sammenhæng hermed indrettedes et Lokale, hvor „Dagens Ret“ kunde faaes, og den fik Moder den senere saa bekendte Fru Johnstad til at fremtrylle og unge Damer til at servere. Det blev en virkelig stor Succes og et naturligt Trækplaster paa Udstillingen, som Moder havde megen og fortjent Glæde af. Selv flere Aar efter kom Folk til Moder og talte om, hvad der havde interesseret dem i denne vigtige Del af Kvindens Arbejde.

Der kom mange gode Venner og Gæster i de Aar paa Farumgaard baade af Faders og Moders Familie, og for Moder var det herligt, at hun kunde se sine egne saa ofte, og hvor *var* de morsomme og hyggelige og ejendommelige! De tog det ikke saa højtideligt, selv om Fader, der kunde være charmerende, lidt ofte optraadte som Tordensky.

For mig var det meget lykkelige Aar. Jeg blev lige konfirmeret nu, og Moder kostede mig til at tage Timer to Gange ugentlig i København i Sprog og Spil o. s. v., men jeg fik ogsaa Lov at more mig og tage Venner med hjem, og de elskede Moder højt, og de smaa Pligter, jeg havde hjemme, var saamænd ikke tyngende. Moder syntes imidlertid, jeg skulde lære noget, saa jeg engang kunde staa paa egne Ben, og Fader syntes, at en Pige bare skulde gifte sig og lade Manden sørge for sig, hvad

Moder talte tappert mod. En Pige var lige saa nær til at sørge for sig selv, som en Dreng var, naar hun blev opdraget dertil og ikke bare pillet ned. Moder vilde saa gerne unde mig Uafhængighedens Tilfredshed. Jeg var nu imidlertid en Doven-diderik, og Moder holdt mange dejlige Taler til mig, hvis Fornuftighed jeg først senere værdsatte.

Men saa fulgte en Bedrøvelsens Tid, da Fader solgte den skønne Gaard, og vi fik en Villa paa Frederiksberg, men smaat med Mønt. Moder var ikke stærk nu, hun led i mange Aar af Asthma, kunde aldrig ligge, men maatte sidde op i en Stol om Natten og sove, men Besværlighederne tog Moder med sit gode Humør og et tappert Hjerte. Nu skulde jeg naturligvis hjælpe til i Huset, men mine Forældre og min Farbroder paa Broholm bestemte nu, at jeg skulde et Par Aar ud i Selskabslivet i København, før jeg blev skruet fast i det mere alvorlige Livets Arbejde. Broholmerne havde selv ingen Børn, og de boede i København i de tre Vintermaaneder: de havde en Lejlighed derinde, og et Par andre unge Piger og jeg var saa „Døtre“ hos dem og gik ud sammen med dem til Baller og Fester, og jeg morede mig herligt i 2-3 Aar. Men alligevel!

Jeg havde længe spekuleret paa, at jeg vilde lære Landvæsen, og det var den Gang noget af en Skandale, naar en ung Pige vilde til saadan noget Drengearbejde, og jeg turde næsten ikke komme rigtig alvorligt frem med den Idé. Da Mor havde tænkt over Sagen, sagde hun: „Hvis det er det, du for Alvor har Lyst til, skal du ogsaa gøre det; vi maa tale med Fader om det!“ Og saa maatte Moder som sædvanlig i Ilden. Fader syntes strax, det var en skrækkelig Tanke, men senere forsonede han sig helt dermed. Jeg kom saa i Huset hos en meget dygtig Dame, Fru Teisen paa Rygaard, der som Enke selv drev en Herregaardsforpagtning i Nærheden af Broholm. Da jeg havde været der ca. 3 Aar, vilde jeg gerne tage Landbrugsexamen, og her var Moder Fyr og Flamme, og ingen kan tænke sig, hvor meget

Moder betød for mig i disse Aar. Hvis jeg syntes noget var svært, sagde Moder altid: „Du kan, jeg veed, Du kan!“ og saa klarede Skærene. Moder var vidunderlig! Hun renskrev alle mine Hefter og Kladder, skønt hun hadede at skrive, og hun gjorde alle de hyggelige smaa Ting, som gav Tryghed og Velbefindende. Moder var der altid, Moder klarede alting, ogsaa Fader, der var begyndt at blive svagelig, og som skulde opmuntres. Den Dag, jeg kom hjem efter veloverstaaet Examen, udfoldede Moder sine henrivende Festtalenter, og bagefter hittede Moder paa, at jeg skulde søge et Rejsestipendium, og hurtig til Handling, som Moder var, gik hun i Landbrugsministeriet og forhørte sig og kom hjem med Skemaer og Papirer. Jeg fik Stipendiet, og Moder var sejrstolt og sagde: „Hvad sagde jeg! Man skal da byde Lykken Haanden, saa er den virkelig tit saa venlig“. Netop den Rejse kom til at betyde en hel Del for mig paa forskellig Maade.

Da jeg kom hjem, fik jeg et Par Gaarde under Broholm i Forpagtning, og det trofaste Venskab, der var mellem mine Forældre og de to elskelige Mennesker paa Broholm, overførtes lykkeligvis paa mig ogsaa. Der var uendelig hyggeligt, og der kunde være sprudlende morsomt, naar Tante Alix og Moder var sammen; det var to særprægede Mennesker begge to, og de var meget elskede baade af deres egne og af fremmede; de havde virkelig Venner for Livet, og vi, der overlever dem, er lykkelige over at have oplevet dem.

Fader blev i disse Aar meget svag og døde i 1908, og det tog meget paa Moder. Hun flyttede i Huset hos mig og var her til sin Død i 1919 13. 2. Moder blandede sig aldrig i mine Sager, men var for mig en kærlig Støtte med sine kloge Raad, og mine Venner var ogsaa hendes Venner. Moders Menneskekundskab var mærkelig sikker, og hendes Retlinethed og Trofasthed har været en kraftig Støtte i mit Liv. Hvor ofte maaler jeg ikke med den Alen: „Hvad vilde Moder have gjort i mit Sted?“

Efter Maleri af Pauline Thomsen
Malet 1885

AGNETE SKOVGAARD, f. Lange
* 1861, † 1924

P. SKOVGAARD, f. 1887
Ornitholog

HUN LÆRTE OS AT GLÆDE OS VED NATURENS SKØNHED

AF

P. SKOVGAARD

Mor blev født 3. August 1861 som næstældste Datter af Botanikeren Professor Johan Lange og Eline Lange, født Bredsdorff, i øvrigt stammende fra Slægterne Møller (Biskop Rasmus Møller) og Hornemann (Professor Jens Wilken Hornemann) med mange studerede Mænd, især Præster, og endnu i Moders Ungdom var der mange Præster i den nærmeste Familie. En Farbroder var Præst i Nyborg, og 2 Fastre var gift med Præster i Ollerup og Kornerup, saa Sommerbesøg i Præstegaardene hørte i Moders Ungdom med til de faste Sommeroplevelser. Der var i øvrigt stort Sammenhold i Familien, saa selv ret fjerne Slægtninge følte sig i Familie og knyttet sammen i nært Venskab. Dette gav Anledning til, at Moder lærte mange af Landets Egne at kende, og til Samvær med Slægtens unge og gamle.

Moder voksede op i et Hjem, hvor der dyrkedes megen Musik — eller man samledes hver med sit Arbejde om Aftenen omkring Familiefaderen, der læste højt — og hvor Kendskabet og Kærligheden til Blomster var en selvfølgelig Ting.

Moder havde gode Kundskaber og mange Interesser, var uddannet i Musik, gav selv Undervisning i Spil og underviste i Søsterens, P. M. Langes private Pigeskole, og ligesaa en Tid paa Askov Højskole, var levende interesseret i de nationale og i Tidens andre Spørgsmaal og gav sit Besyv med i Diskussio-

nerne om dem saaledes, at en af Familien udtalte, at det føltes som et Tab, „at hun kun blev gift“.

Hun hjalp sin Fader med at haandkolorere de kobbertrykte Tavler i Flora Danica og udførte selvstændigt adskillige nydelige Akvareller især af Blomster. I en Periode i Begyndelsen af sit Ægteskab tegnede hun af og til Blomster i Faders Skitsebøger, og det er nu ret vanskeligt at afgøre, hvilke hun har tegnet. Da der efterhaanden kom flere Børn, blev der snart ingen Tid dertil. Musikken genopfriskede Moder efterhaanden, som vi unge begyndte at synge, og gennem Aarene spillede hun til den daglige Morgensang.

6. Maj 1886 var Moder blevet gift med Fader, Joakim Frederik Skovgaard, og fik efterhaanden en stor Børneflokk at opdrage ved Siden af dette, at hun altid stod som en udmærket Støtte ved Faders Side, og jeg har aldrig mærket Uoverensstemmelse mellem Mor og Far.

De havde hver sin Maade at tage de forskellige Situationer paa, f. Ex. hvis vi Børn begik noget galt, saa var det altid Fader, der var den strenge, og Moder, der var den milde, og jeg mindes fra mangan god Gang Faders Ord, at vi slap for Stryg denne Gang, fordi Moder havde bedt om godt Vejr for os.

Bryllupsrejsen gik til Italien, og den kom til at vare næsten et Aar, da Moder fik Tyfus i Civita d'Antino. Moder var selvfølgelig ogsaa med paa de aarlige ofte lange „Sommerferier“ — Ferie var det jo ikke netop, da Fader malede mange Billeder —, og lejlighedsvis var Moder ogsaa med paa Udenlandsrejser til Sverige, England og Frankrig; men efterhaanden blev Moder jo bundet af Børneflokken, og Fader var ofte fraværende paa Rejse, saa Moder ene havde Styret hjemme. Men saa fik vi jo extra Formaninger om at være søde og hjælpe Moder, og vi bestræbte os nok ogsaa i den Retning — maaske ikke altid med Held —. I øvrigt havde Moder sin egen Maade at tage os paa ved at tale med os, og naar det alligevel glippede, som en sidste

Appel at spørge, om hun skulde skrive det til Far. Det var Trumf, som kun undtagelsesvis var nødvendig, men som i øvrigt aldrig forfejlede sin Virkning.

Jeg mindes ikke at have set Moder vred, kun bedrøvet, naar vi havde gjort noget rigtig galt.

Var det lykkedes for en af os at være særlig artig eller hjælpsom, blev det omhyggeligt berettet, og saa kom der gerne en lille Tegning eller et fint Frimærke fra Fader i Brevene til Belønning og med Tilegnelse „til et artig Barn“ eller „til lille Peter, som har været en sød Dreng“ el. lign., og det var jo Belønninger, som man var stolt af, og som havde en udmærket Virkning. Moder var meget omhyggelig for vort Helbred, vi kom i Seng saa snart, vi havde en begyndende Forkølelse, eller der viste sig Optræk til andet.

At jeg har hæftet mig ved det, hænger maaske sammen med, at jeg i min Barndom meget ofte var syg; var det daarligt Vejr, fik vi Penge til Sporvogn, ellers gik vi daglig frem og tilbage fra Rosenvænget til H. C. Ørstedsvej for at gaa i Skole.

En af de Situationer, hvor jeg bedst husker Mor, er fra Middagsbordet, hvor hun øste Formaden op med en stor Sølvske, der kunde tage en hel Portion paa een Gang, men det er heller ikke saa underligt, at netop den Situation har fæstet sig, for der var gerne 12 Mennesker til daglig, saa det blev jo til nogle Skefulde, Moder har øst op gennem Aarene. Vi fik god almindelig Mad, gerne med et Æble eller anden Frugt ovenpaa, men yderst sjældent Kræs. Fader fik af og til lidt extra — Rødvin, syltet Ingefær eller andet lækkert, og der kunde falde lidt af til os efter Tur eller efter særlig Fortjeneste. Vor Skolemad var ogsaa god og nærende, men ikke særlig spændende, og en Gang Kammeraterne havde drillet en af mine Søstre med hendes Mad og pralet med deres egen lækre Skolemad, smurte Moder en extra overdaadig Skolemad til hende med Hummer og Mayonnaise, Sardinier o. a. Lækkerier, saa min Søster næste Dag kunde

sige Sparto til Kammeraterne og fremtidig fik Fred til at nyde sin sædvanlige Mellemmad.

Der blev ført meget lidt stor Selskabelighed hjemme, men ret ofte Gilder for Slægt og Venner — 10 Daabs- og 9 Konfirmationsgilder tæller allerede godt — ligesom der næsten daglig kom en og anden af Familien eller Kunstnervennerne paa Besøg og ofte blev de til Middag eller Aftentheen. Sølvbrylluppet og Faders „runde“ Fødselsdage var sande Fester, der i flere Dage satte Højglans over Hjemmet. Fra Forberedelserne til Gilde mindes jeg Moder tage de fine røde Ruller med Tipoldemoders Sølvtøj frem, de pompejanske Tallerkener med oldgræske Motiver, sætte Lys i Stagerne, polere rødkindede Æbler og arrangere de festlige Borde; og vi nød at se Moder i Festtøjet, enten det nu var til Selskabelighed hjemme, eller Far og Mor skulde ud til Middag; ved disse Lejligheder kom de mange smukke Ting frem, som vi ikke saa til daglig, det indiske Silkesjal og de fine gamle Guldsmykker.

Moder havde selvfølgelig meget at gøre i Huset med de mange Børn, saa der var sjældent ledige Øjeblikke. Fader malede engang et Interieur med Moder. Det fik i Familien Titlen „endelig alene“, for vi havde jo nok Fornemmelse af, at Moder altid havde nogen om sig og skulde tage Vare paa al Ting.

Forholdet mellem Moder og vore Husassistenter var det bedst mulige. Pigerne spiste skiftevis med ved Bordet, var med til Morgenandagten og var ofte med inde ved Højtlæsningen om Aftenen; mange havde vi gennem Aaringer, en enkelt op til 20 Aar, og de følte sig senere knyttet til Familien. Ved Moders Begravelse var 6 af dem til Stede.

Moder havde store Sprogkundskaber, især i Fransk og Engelsk, og det var da ogsaa hovedsagelig hende, der maatte klare Sproget, naar Far og Mor var paa Rejse i Italién eller Frankrig. Fader var ikke tilfreds med et Brev, før Moder havde gennemgaaet det, og vi Børn fik langt op i Aarene en venlig Paamin-

delse, hvis vi fejlede med det danske Sprog. Begyndelsesgrundlaget i Engelsk fik jeg af Moder, en Gang jeg laa længe syg og derfor ikke kunde følge Skoleundervisningen, og jeg mindes indtil Detailler disse første Timer i Engelsk.

Moder vilde gerne, at vi lærte Blomster og Græs at kende, saa naar vi gik Ture, standsede hun ofte op og plukkede saa en, saa en anden Blomst, lærte os dens Kendetegn og Navn og lærte os at bruge Øjnene og at glæde os ved Naturens Skønhed langs Alfarvej. Hendes eget Kendskab til Blomsterne var udtømmeligt og til de forskellige Græsarter imponerende.

Moder havde fra Ungdommen bevaret stor Interesse for de nationale Spørgsmaal, ligesom Fader havde haft dem paa nærmeste Hold fra sin Ungdom, som Dattersøn af Joakim F. Schouw og Gudsøn af D. G. Monrad — og med nær Forbindelse med Carl Ploug o. a. af Guldalderens Mænd, saa ogsaa der havde Far og Mor fælles Interesse.

Det er betegnende, at „Flensborg Avis“ og „Kors og Stjerne“ gennem en lang Aarrække i min Barndom var de eneste Aviser, vi saa. Forbindelsen med de danske hinsides Grænsen og hinsides Havet skulde holdes vedlige. Under første Verdenskrig blev Forbindelsen med Sønderjyderne mere personlig bl. a. med Familierne Moos og Lycke, hvor ogsaa fælles Tab af unge Sønner spillede ind.

En fremtrædende Mands Hustru kan let komme til at staa i Skygge af ham, men saaledes var det ikke med Moder. Fra Hjemmet vant til at færdes, hvor Videnskabsmænd fra Ind- og Udland kom, var det hende en ligefrem Sag at modtage de ofte meget højtstaaende og mange fremtrædende Personer, der aflagde Fader Besøg.

Faders og Moders Ægteskab gennem 38 Aar er det mest harmoniske Ægteskab, jeg har set; som Barn havde jeg Indtryk af, at det altid skete, som Fader vilde, men senere kunde jeg

skønne, at Moder ofte i det stille føjede det, som hun syntes ret, men i øvrigt var de vist enige i stort og i smaat.

Saa længe man har sin Moder, er hun saa selvfølgelig i ens Tilværelse, at man tænker altfor lidt derpaa, hun passer den daglige Gænge, saa den Dag efter Dag føjer sig ret ens, og man gror fast i Bevidstheden om, at saadan er det og saadan bliver det ved. Først naar hun er borte, tænker man tilbage paa, hvor meget hun har betydet for os alle.

MORS OFFERVILJE VAR FORBILLEDIG

AF

HELGE WAMBERG

Du Præstekone, som har Sind
for, hvad din Husbond skøtter,
og som i dine Stuer ind
Naturens Friskhed flytter,
du, som med Skønheds egen Sans
din Præstegaard bereder,
hav Takken fra din Vennekrans,
og fra det Hjem, du freder.

Saaledes skrev Digteren Nicolai Bøgh om min endnu unge Moder paa hendes Sølvbryllupsdag i 1896. Bedre kunde det ikke siges om den stærke og smukke Kvinde, der i et langt, arbejdsomt Liv fyldte sin Plads som Præstekone i et stort Hjem ved min gode og lærde Faders Side.

Om ham skrev Digteren ved samme Lejlighed:

— — tag mange Sjæles Tak idag
fordi du er saa ægte.

Det var statelige Præstefolk, som Nicolai Bøgh skrev saa smukt om. Han var ret sent blevet knyttet til mine Forældres Omgang og havde ført dem ind i en Guldalderkreds — ganske vist kundens Afglans —, som særlig min Fader følte en stille Fryd over at tilhøre. Fader var født 1843 — Moder i 1850 — og betragtede Guldalderen som en Del af sit Liv. Oehlenschläger var hans,

SOPHIE WAMBERG, f. Juel Fossum
* 1850, † 1940

HELGE WAMBERG, f. 1888
Legationsraad

Yndlingsdigter er ikke Ordet, hans digteriske Idealskikkelse, og at sidde til Bords med Digterkongens Datter, Fru Marie Konow, i det Bøghske Hjem paa Lindevej var en oprigtig Glæde for ham. Nicolai Bøgh selv var en af de unge Litterater, som H. C. Andersen paa sine ældre Aar valgte som Ledsager paa Udenlandsrejserne, ligesom William Bloch. Det var i disse Omgivelser let at trække Linierne op til andre store Skikkelser og ærbødigt ligesom røre ved dem. Som Elev i Metropolitanskolen havde min Fader i 1850'erne boet hos en Slægtning, der havde Tjenestebolig i Kamma Rahbeks Hus.

Min Moders Kreds, fra hendes unge Dage, var en anden. Hun var fra et godt Provinshjem, men hendes Moder blev tidligt Enke og flyttede til København med Brødrene og en yngre Søster. Det var i dette Hjem at der flokkedes megen Ungdom, særlig en Række unge, dygtige Mænd, der blev mine Forældres nære Venner gennem Livet. De var bestemt til Embedsmandsvejen, ligesom Fader og Moder selv. Flere af dem tilhørte den fransk-reformerte Kirke. Saaledes den gennem 20 Ministerier og i 40 Aar højt vurderede og milde Hersker i det gamle Kultusministeriums kirkelige Departement, Jean de Jonquières og P. Vedels trofaste og værdsatte Medarbejder i Udenrigsministeriet, Legationsraad William de Coninck, der nævnes i Aage Friis' udmærkede Bog „Danmark ved Krigsudbruddet Juli-August 1870“. Til Vennerne hørte ogsaa Krigsveteranen fra 1848, den kæmpehøje Kaptajn Feveje, som i mange Aar var Klokker ved Frederiksberg Kirke og boede i det nu forsvundne, lange, lave Hus først i Pilealléen, som i gamle Dage havde været Skole, og hvor Oehlenschläger lærte at læse, formentlig ogsaa at skrive. Ligeledes Præsten og Politikeren, Provst Jens Bjerre. Han tilhørte, i Modsætning til de andre unge Venner fra de Aar, Bondestanden, blev sent teologisk Kandidat og knyttet til et landligt Sogn i Nordjylland, hvor han i Firserne blev en energisk For-kæmper for Højre, der var ved at afvikle Provisoriepolitikken,

Hans frisindede Syn paa *res publicae* og hele hans venligsindede Form gjorde ham meget afholdt paa Rigsdagen. I 1900 blev han Kultusminister i Ministeriet Sehested, hvad der i nogen Grad imponerede mit fædrene Hjem. Bjerre vilde gøre min Fader til Biskop i Nykøbing, men han afslog det. Maaske var det ham imod at modtage en saa høj Post i Kirken af en Vennehaand. For os Børn var Provst Bjerre en herlig Ven, men han havde en Fejl, der mærkeligt nok kom til at gaa ud over os, i alt Fald naar han spiste ved vort Bord. Provsten spiste højt. Mange Gange har vi Børn faaet en skarp, ufortjent Irettesættelse af vor Moder, naar hun sagde: „Børn, I ved, at I ikke maa spise saaledes!“ Dette gjorde intet som helst Indtryk paa Provsten.

Fevejle, Jonquières og de Coninck blev Gudfædre til næsten alle os Børn, vi var 9, og dannede sammen med Bjerre i næsten et halvt Aarhundrede den faste Stab i „Vennekredsen“, som Bøgh sang om.

Jeg tror, at disse distingverede Gentlemen alle havde været lidt indtaget i min Moder, der var saare smuk og fremmedartet: aldeles kulsort Haar, et smalt Ansigt med en fint buet Næse, en herlig Skikkelse til sin høje Alderdom, hun blev 90 Aar minus én Maaned, levende og morsom, helt anderledes end de fleste andre Damer. De kaldte hende Fru Sophie og beundrede hende. Men ogsaa andre havde været indtaget i den smukke Pige. Moder fortalte med nogen Stolthed, at Holger Drachmann havde friet til hende i et Digt, men uden Held. Hun fortalte ogsaa, at H. C. Andersen efter en Oplæsning i Haandværkerforeningen var gaaet ned fra Tribunen til første Række, hvor det unge Præstepar sad og hørte den berømte Mand fortælle Eventyr, og kyssede min Moder paa Kinden. Fader syntes afgjort ikke om det. Jeg erindrer ikke min Moders Reaktion overfor saa megen Hæder.

de Coninck var sikkert hjærteligst knyttet til Hjemmet. Han, der forblev Ungkarl, benyttede sit Otium til at oversætte Pascal,

Ad. Monod o. a. og var meget teologisk kyndig. Efter Søndagsmiddagen blev han anbragt med min Fader i Studereværelset, hvor Fru Sophie skænkede Kaffen til de to Herrer. Han underholdt den af Søndagsarbejdet saare trætte Præst om de sidste teologiske Begivenheder, hvad min Fader, der ikke havde Tid til at følge saa godt med som han, altid imødesaa med en let Skælven.

Jeg sagde, at min Moder var smuk. Hun pralede (i Ydmyghed) ganske lidt af, at hun havde beholdt den ranke og fine Linie trods 9 Børnefødsler, af hvilke min egen, da hun var nær 40 Aar, havde været særlig vanskelig, hvad jeg oprigtig beklager. Moder havde som ung Pige gaaet i et af Tidens daarlige „højere Pigeinstitutter“. Da hun var blevet gift som 20-aarig, havde hun ikke indhentet, hvad Instituttet ikke havde lært hende. Hendes Viden var ikke stor, men hun havde et henrivende Instinkt, og ingen nok saa lærd Bordherre har nogen Sinde beklaget sig over, at hun ikke med Smag og Intuition var paa Højde med Begivenhederne. Det kom sig nok bl. a. af, at hun var en glimrende Avislæser, og naar hendes yngste Søn blev Bladmand, hvad hun forøvrigt var glad over, kan jeg utvivlsomt takke hende for min Dragen mod Pressen. Hun havde en betydelig deskriptiv Evne, og hendes Breve, skrevet med en ejendommeligt flyvende Skrift, var rene Undere af sammentrængt Reportage.

Moder blev gift med min Fader, da denne endnu var cand. theol. og Lærer ved den lige oprettede Schneekloth's Skole, hvor Fevejle var Inspektør. Da hun var 27 Aar, havde hun fem Dreng. Først saa kom en lille Pige, der blev kaldt Agnes efter Molières Agnès i „Fruentimmerskolen“, som min Fader havde en Forkærlighed for. Moder holdt dog paa, at hun var opkaldt efter Agnes i „David Copperfield“. Faders første Præstekald var et beskedent Kateketembede i Næstved, hvor Peter Nansens Fader var hans Sognepræst. Derfra gik Vejen til Præsteembedet ved Kvindefængslet paa Christianshavn, videre til Vridsløse-

lilles Forbedringshus, for over det smukke og ansete Præstembede i Sorø at ende i det dengang meget „store“ Kald i Brønshøj. Det var i 1893, da den lille Landsby med de mange rige Bønder endnu var lutter Idyl. Med Annexet i Rødovre strakte det sig fra Søborg til Hvidovre.

Da mine Forældre naaede saa vidt, var Børnefødslerne for deres Vedkommende lidt paa Afstand, hvad Moder sikkert var ked af, fordi hun rent ud sagt elskede at sætte Børn i Verden. Hun har ofte fortalt, at hendes første Aar i Ægteskabet var betegnet ved, at hun havde en Vugge staaende paa hver Side af Sengen. De vuggedes i hendes lette Søvn af en Arm til den ene Side og af et Ben til den anden. Og saa, sagde hun, ventede jeg i Reglen én til! Naar min Fader gik i Seng, meget sent, dækkede han Benet over med et Tæppe. Men Benet og Armen blev ved at vugge. Et nydeligt Billede paa moderlig Omsorg og Frodighed. Til Trods for de mange Børn adopterede hun en lille Pige, som bragte mine Forældre stor Glæde. Da der før Adoptionen rejste sig et Problem om, hvorvidt de nu ogsaa havde Raad til at have ét Barn til, sagde hun: Har vi Brødet til de andre, gaar det ogsaa nok med denne lille Pige, som trænger til os! Og vi blev jo alle mætte.

Hvert af Embederne havde for min Moder sin Historie. Hun talte i de unge Aar altid om „det næste Sted“. De dannede med Vennerne, Sognebørnene og det sociale Arbejde hver for sig et afsluttet Hele. Det var ikke altid saa let med de mange Unger og de smaa Indtægter, der skulde slaa til overfor de filantropiske Krav, som navnlig dengang stilledes til et Præstehjem. Overalt sluttedes Venskaber. I Vridsløse saaledes med Digteren Vilhelm Kaalund, hans yndige Kone og deres Børn. Kaalund var Overlærer paa Fængslet og delte Hus med Præsten. Ogsaa Kaalund blev en af Gudfædrene i vort Hjem. En Oplevelse, Moder ofte talte om, var, da Digterens eneste dramatiske Arbejde „Fulvia“ skulde opføres paa Det kgl. Teater. Man forstaar, hvad det var

for en Begivenhed i Præste- og Digterhjemmet. Præstefolkene fik selvfølgelig Billetter til Premièren, og min Moder, der traadte ind i Parkettet ved min kjoleklædte Faders Side, smuk og elegant og iført en karmosinrød Selskabskjole, som hun havde i en uendelig lang Aarrække (sikkert syet hjemme af en ferm Landsby-Syerske) vakte den største Opsigt. Grunden var mindre Elegancen end den Omstændighed, at alle Damer i Teatret var i dyb Sorg. Enkedronning Karoline-Amalie var lige død, og den trofaste Hovedstad sørgede over Tabet af den venlige Dronning. Det var næsten en Skandale, som min ellers meget korrekt klædte Moder aldrig glemte. Maaske var det for at gøre det godt igen, at hun ved Christian IX's Gemalinde, Dronning Louises Død i 1898 selv iklædte sig en længevarende Sorg og ligeledes mine Søstre. Jeg ser dem endnu i deres sorte, senere graa Kjoler. Da var jeg 10 Aar.

Min Moder tog tidligt Del i min Faders Arbejde for at hjælpe de stakkels tidligere Fanger fra de to Fængsler ind i en agtværdig Tilværelse. Han var med til at starte Fængselshjælpen og var i en Aarrække dens Formand. Særlig fra Tiden ved Kvindefængslet kunde min Moder fortælle om, hvad der blev gjort, især for at hjælpe de Piger, som i deres Sorg og Kvide havde sendt deres Nyfødte over i en forhaabentlig bedre Verden, end smaa Tjenestepiger i 1870'erne kunde byde deres ikke-ønskede Børn. Undertiden havde min Moder en Kokkepige og en Stuepige, der begge var Barnemordersker, som havde udstaaet deres Straf. Ingen af dem kendte hinandens Historie. Det gik udmærket, og de blev atter gode Piger og antagelig atter Mødre under mere betryggende Forhold. Menighedsarbejdet krævede meget. Hvor har jeg eller mine Søskende ikke mange Gange, naar vi kom hjem fra Skole, været rasende over at se alle Syforeningsdamerne fylde Stuerne med deres Børnetøj og navnlig over at skulle hilse paa dem. Dette foregik i Reglen saaledes, at vi under Udstødelsen af utilladelige Ukvemsord

bag en halvaaben Dør nægtede at gaa ind og afgive de mange artige Buk, hvorefter min Moder med den venligste Tone af Verden aabnede Døren paa vid Gab og sagde: Kom ind, I søde Børn, og hils paa Damerne! Saa var det uundgaaeligt.

Moders Arbejde og Offervilje for de Fattige i Sognet var forbilledligt. Hun har mange Gange taget sine Skørter (man gik dengang med tre eller fire!) af og givet dem til fattige Koner, der kom til hendes Dør. Det var ganske naturligt for hende. Hun handlede eminent hurtigt. En Nat — det var i Sorø — vaagnede hun ved at mærke en stærk Kulrøg. Ud af Sengen i det lette Nattøj og paa bare Ben rundt i Huset for at finde ud af, hvor Røgen kom fra. Hun havde saa mange, der sov sødeligt, at tage Vare paa. Moder endte oppe paa Loftet, hvor Pigeværelserne var. Røgen kom fra et af dem. Døren var aflaaset. Indenfor, vidste hun, laa der to Piger, som den sikre Død ventede. Ikke et Minut tøvede hun, tog Tilløb og sprængte Døren. Den tilkaldte Læge sagde, at Kokkepigen var død. Moder paa-stod det modsatte. Lægen tog da en gloende Stoppenaal og stak den ind i Pigens mere kødfulde Del af Benet. Min Moder sagde senere, at hun aldrig i sit Liv havde været saa glad, som da Pigen raabte: „Av, for Satan!“ Og det var en Præstekone! I flere Maaneder gik den samme Præstekone helt krumbøjet efter hendes voldsomme Aktion mod Døren. Det var hende aldeles ligegyldigt.

Overfor Smerter syntes hun at være ufølsom. Jeg husker en Juleaften, da Gaasen skulde tages ud af Ovnen, at den store Bradepande væltede ned over hende. Det var en frygtelig Historie, og hun maa have lidt store Smerter. Men hun førte kort efter an ved Julesalme-Sangen, og med hvilken Stemme, høj og smuk og dejlig. Hun kunde den halve Salmebog udenad og en Mængde andre Sange. Først meget gammel holdt hun op med at synge for os og Fremmede. Hendes Børn — undtagen den, der skriver disse Linier — arvede denne Stemmebegavethed, og Hu-

set var fyldt med Musik og Sang, om Sommeren i Haven, om Vinteren i de store Præstegaardsstuer, hvor der stod et gammel-dags Mahogni-Piano, der saamænd havnede i Paris, hvad det formentlig aldrig havde drømt om, da det blev skænket hende i hendes første Ungpigeaar.

Overalt til Stede i Hjemmet, hvor saa mange Mennesker færdedes, maatte hun for Ligevægtens Skyld vise meget Diplomati. I Sorøtiden havde Hjemmet endogsaa Pensionærer mellem Akademisterne, og det vrimlede med Fremmede. Hun arrangerede altid noget til Glæde for Børn og Venner, en Gang husker jeg et helt Kostumebal, ogsaa Dilettantkomedier og Koncerter. Mine to ældste Brødre, nu begge gaaet til andre Egne, kappedes som unge Fyre om, hvem der sang bedst, Niels Juel — Moder var i Familie med Juel'erne — den senere Præst, bad Moder dømme dem imellem. De sang enormt højt begge to og af karsken Bælg. Dommen lød: Harald synger ogsaa kønt! Skulde jeg ogsaa have lært lidt Diplomati af hende!

Det vilde ikke være rigtigt i denne Beskrivelse af den saa levende Personlighed ikke at mindes hendes hurtige Tale. Tallose er Historierne herom. Hun præsenterede saaledes engang i Brønshøj Præstegaard sin kære Veninde, den smilende Professorinde Kaalund som „Digteren Kaalunds afdøde Enke“. Engang aflagde en Nabopræst et Besøg i Hjemmet i Sorø. Det var den udmærkede, men, saa vidt jeg forstaaer, generte og faamælte Pastor Topsøe. Visitten var uventet og meget i Vejen for Dagens Arbejde. Det virkede derfor lettende, da Pastoren gik, men i Distraction glemte han sin høje Hat. Min Moder fulgte ud, og, tilbage i Stuen, opdagede hun Hatten, løb efter Pastor Topsøe paa Trappen og raabte: „Pastor Topsøe, Pastor Topsøe, De har glemt Deres Top!“ Saaledes kunde man blive ved.

Naar jeg nu erindrer min Moders sidste Aar, da hun sad stille og hvid i Stolen ved sit Vindue og senest laa saa tavs i sin Seng paa Sygehjemmet i Ordrup, hvor de gode Diakonisser hjalp den

gamle Præstekone det sidste vanskelige Stykke Vej, saa var det næppe til at forstaa, at hun engang havde omgivet sig med en saa straalende Aktivitet. Hendes Liv ved min Faders Side blev saare lykkeligt, hendes Betydning for et Præstehjems sel-skabelige og sociale Virksomhed enestaaende, hendes Evne til med de Midler, der stod til hendes Raadighed, og de var ikke altid store, at skabe Fest og Fart og Glæde, husker mange Men-nesker endnu og særlig hendes Børn med stor Taknemmelighed. Hun levede egentlig Livet farligt. Da Biskop Skat Rørdam var paa 2 Dages Visitats i Præstegaarden i Brønshøj, og der — efter gammel Tradition — skulde serveres to Frokoster og to Middage for Lærere og Præster og Sognebørn til Ære for Biskoppen, og alt — som altid i hendes Hus — gik glimrende til, skete det dog alligevel, at hun ved 2. Visitatsdagens Middag pludseligt sank om ved Biskoppens Side. Hun var besvimet af Overanstrengelse. Jeg var kun en lille Dreng, men ser endnu den Storkorsprydede Biskop hjælpe hende op og føre hende ud.

Og endnu et Bildede bevarer jeg af hende. 79 Aar gammel kom hun for anden Gang i sit Liv til Paris, hvor hun som yngre havde været med min Fader. Gesandten, Kammerherre Bern-hoft, havde faaet Præsidentens Loge i Den store Opera stillet til sin Raadighed en Aften. Her sad Fru Sophie efter hans venlige Indbydelse paa første Række, saare statelig at skue i sin sorte Atlaskeskjole med den hvide gammeldags Halsstrimmel, rank, uden at læne sig tilbage den hele Forestilling igennem. Hun var aldeles uberørt af Begivenheden, men havde vel alligevel aldrig drømt om at skulle sidde paa denne fremskudte Plads, hvor jeg har set en dansk Dronning og en engelsk Dronning sidde, lige saa ranke. Men ingen af dem var jo af gode Grunde min Moder og ingen af dem en beskeden Præstekone fra Næstved, Chri-stianshavn, Sorø og det i sin Tid saa idylliske Brønshøj med Gadekæret og Storken paa Bondens Tag, der engang var det Sted, hvorfra min Verden gik.

TROFAST LIGE TIL DET SIDSTE

AF

HOLGER WINDING

*Kærligheden søger ikke sit eget,
Kærligheden bortfalder aldrig.*

Mor blev født d. 3. Juli 1854 i Slagelse, hvor hendes Far havde en Købmandshandel.

Fra Slagelsetiden husker jeg Mors Beretning om, engang hun paa nogle Kammeraters Opfordring dristigt sprang ud i en Mødding og var nær ved at drukne, men som den Tids Skik var, fik hun nogle Smæk af Bedstemor (og ikke som nu: Klap og Ynk).

Mormor var fra Kerteminde, og da Mor var lille Pige og skulde lære at svømme, blev hun bare kastet ud paa dybt Vand og maatte klare sig selv.

Mors Far gik fallit og døde som Boghandler i København. Bedstemor maatte da klare sig selv, tog sig en Husbestyrerindeplads og senere fik hun en lille Forretning i Nyboder, som hun passede med gammeldags Redelighed og Flid.

Mor kom i Pigeskole i København og fik Veninder for Livet. De blev senere vore „Tanter“ og stod os næsten nærmere end de rigtige. Hver Jul var det en Fryd at faa Pakke fra „Tante“ Julie, som var gift med Professor Rovsing. Efter endt Pigeskoleeksamen maatte Mor ud som Lærerinde, bl. a. hos en Møllerfamilie, hvor Mølleren gav sine Børn Ordre til i deres Aftenbøn at bede om Vind, saa Møllen kunde gaa.

CHRISTINE WINDING, f. Bech
* 1854, † 1927

HOLGER WINDING, f. 1887
Tandlæge

Senere kom Mor paa Zahles Seminarium og tog en fin Eksamen derfra. Mor havde meget vanskelige Kaar under Læsningen, saa Frk. Zahle tilbød hende en Veranda ved Skolen at bo paa. Den var baade kold og uhyggelig, men der var dog et Sted at være i Ro. Efter Eksamen var hun kort Tid Lærerinde i København, men der kom en Mand med en Slæde i Vejen. Paa et Besøg med Faders Søster (som var Mors Kammerat) i Seem Præstegaard, hvor Far var Præst, blev Far og Mor forlovede, og ikke lang Tid efter stod Brylluppet i Frederiksberg Kirke, hvor Provst Glahn viede dem, og dermed begyndte et langt, harmonisk og smukt Ægteskab.

Saa blev Seem Præstegaard ved Ribe Mors Hjem, og der blev nok at tage fat paa i Hjem og Menighed. Husets Døre var aabne, tit kom der Gæster fra Sønderjylland. Far var Præst ved Ribe Domkirke og Sognepræst i Seem. Dette Embede fik Far for ogsaa at kunne være Præst for Folk Syd for Grænsen, hvor Fars Hjemstavn var. I Seem blev de fem af os Børn fødte. Da min Tvillingbror og jeg kom til Verden, græd Far, for han havde saa daarligt Raad. Ikke mindre svært var det vel for Mor, der da havde 5 Børn under 6 Aar.

Kort efter blev Far forflyttet til Voer og Estruplund ved Randers. Mor maatte blive tilbage og være Værtinde for Eftermanden i Naadensaaret og senere forestaa den store Flytning til Voer, hvor vi saa var i godt 7 Aar. Det var paa mange Maader et vanskeligere Sted end Seem. Der var ikke meget aandeligt Liv, og Folk var ofte raa, men at Far og Mor vandt sig Venner deroppe, fik jeg et levende Indtryk af, da jeg sammen med mine tre ældste Børn og min Søster Ingeborg og hendes Børn, 40 Aar efter vor Bortrejse derfra, besøgte Voer. Folk ligefrem sloges om at faa Lov til at huse os. Det var rørende jysk Trofasthed, der slog os i Møde.

Kirkebakken i Voer skraanede ned mod en stor Dam, som for os smaa syntes som et Hav, men da vi senere gensaa Stedet,

fandt vi det meget smaat. Der var min ældste Broder Andreas ved at drukne, fordi han havde forsøgt at hjælpe et Par Smaa-piger, der var faldet gennem Isen. Far sad derhjemme, det var Lørdag Aften, og forberedte Søndagsgudstjenesten, men blev fyldt med Uro og maatte ud til Dammen, hvor han kom i sidste Øjeblik og fik reddet sin Søn og de to Piger.

I Voertiden maatte min ældste Broder til Randers til Latin-skolen der. Det var svært for Mor at sende ham af Sted. Præstegaarden var meget stor. I dennes store Sal samlede Mor Børnene til Søndagsskole. Minderne vælder frem saa om det ene og saa om det andet, baade glædeligt og mindre glædeligt.

Om Sommeren kom der kære Slægtninge paa Besøg fra København, og saa var vi paa Ture i Engene og ude i Randers Fjord for at fiske og bade, eller paa Karholme, hvor der var det rigeste Fugleliv og meget at opleve for en Dreng. — Præsterne blev tiere forflyttet i gamle Dage, og nu flyttede vi til Stevns til Lillehedinge, hvor vi var i 6 Aar.

Ogsaa her var Præstegaarden et aabent Sted. Far og Mor vandt mange gode Venner, de bedste var vel Nabopræsten, Pastor Boisens i Høirup, som tit var vore Gæster og vi deres.

Mor var musikalsk, sang smukt og spillede udmærket. Vi havde hyggelig Højtlesning og Musikaftener.

Far var som Sønderjyde stærkt med i det sønderjyske Arbejde, og det førte Gæster med dernede fra.

Vi Børn kom i den udmærkede Realskole i Storehedinge. (Rektor var Westh, Far til den senere afdøde Rektor Westh i Sorø), og Mor var ofte Censor ved Skolen. Vi Børn var nu ikke saa glade for at have Mor til Censor, da vi havde Indtryk af, at hun bedømte os strengere end de andre, for at ikke nogen skulde sige hende noget paa.

I Lillehedinge vilde Far og Mor gerne have fortsat, men der var to Præsteenker paa Kaldet. (Det var Skik dengang, at Præsten i Embedet skulde forsørge den forrige Præssts Enke), og i

1901 kom Far til Haarslev og Tingjellinge, og kort efter vor Ankomst der, døde de to Præsteenker. Fra Tiden i Haarslev er de fleste af mine Minder om Mor. Hvor var det en Fryd at komme hjem til Haarslev paa Ferie. Mor gjorde det hyggeligt og festligt for os.

Forskellen var stor fra det urolige København til det herlige Haarslev, hvor om Sommeren Nattergalen slog sine Triller, og Skovduen kurrede.

3. Juli — Mors Fødselsdag — var en særlig Festdag. Da sørgede Far altid for nye Kartofler og Jordbær til Middagen.

Vi Børn havde vore Kammerater og Venner med hjem, og alle var velkomne.

Mor var nærmest en bekymret Sjæl, som havde al Verdens Bekymringer for os Børn. Og hvor kan Børn give Bekymringer. Kærlighed og Bekymringer hører sammen.

Mor var travl, somme Tider for travl, syntes vi, men i en stor Præstegaard er der meget at staa i, naar man gerne vil have det skal være rent og pænt.

Mor var fuld af Virketrang og vilde gerne gøre det godt for Mennesker, mest for dem, der var ensomme, fattige og syge.

Mor var ikke altid rask. Havde Galdesten og laa paa Professor Rovsings Klinik, da Sølvbryllupsdagen kom. Mens hun var der, lærte hun en fattig Dame at kende, og hvad var mere naturligt for hende, end at denne blev inviteret paa Rekreationsophold i Haarslev Præstegaard, og Aar efter Aar vendte tilbage paa længere Besøg der.

For min ældste Broders Børn var Haarslev Præstegaard som noget af et Paradis, som endnu ikke har mistet sin Glans for dem.

Kaarene var smaa. Far købte altid brugt Tøj. Der var ikke Raad til nyt. Mor sparede saa godt hun kunde. Vi var 5 Børn, der paa samme Tid læste i København, saa det tog paa Budgettet. Men trods smaa Kaar var Præstegaarden altid aaben for Folk.

Naar der var Eftermiddagsgudstjeneste i Haarslev, var det altid en god Flok, der fulgte med hjem til Eftermiddagskaffe.

Da jeg senere fik Kaldet til at rejse ud som Santalmissionær, var det naturligt, at Santalmissionens Arbejde fik en stor Plads derhjemme, og Fest var der, naar Santalkredsen samledes i Præstegaarden. Aldrig har jeg mødt andet end Forstaaelse fra Far og Mor.

Da Far døde i 1920, var det Mor, som plejede og passede ham. Selv var Mor fyldt af Bebrejdelser, fordi hun syntes ikke, hun havde været nok for Far, men jeg ved fra Brev fra Far, at han saa anderledes paa det. Far skrev: „Du kan tro, at Mor passer mig trofast og godt, og samtidig er saa kærlig og sagtmodig.“

Mor var ikke i sit Gudsforhold naaet saa langt. Havde tit Uro og Bekymring, men eet vilde hun: høre Gud til.

Hun skriver i et Brev til Indien fra Haarslev: „Vi tænker paa dig tidlig og silde og beder for dig. Jeg læser hver Morgen i min Andagtsbog (Brødremenighedens) og tænker paa dig, at nu har du lige gjort det samme.“

De sidste Aar efter Fars Død boede Mor i København. Hun var tit ensom og svag.

Trofast var hun lige til det sidste i at huske os Børn. Hver Uge havde jeg Brev fra hende i Indien.

Vi fik den Glæde at træffes under vort Hjemmeophold i 1924—1925, og kærlig og god var hun mod min Kone og vore Børn.

I 1927 i Januar døde Mor paa Diakonissestiftelsen og blev begravet af Pastor Ricard, som talte over Ordet af Jesus om Hønen, der gerne vilde samle sine Kyllinger under sine Vinger.

Det var svært at være saa langt borte, da baade Far og Mor døde. Far døde under mit første Ophold i Indien. Danmark blev saa fattigt for mig, da Mor ikke var mere. Der er nu ingen som Mor. Ordene paa Gravstenen paa Vestre Kirkegaard passer saa godt paa Mor: „Kærligheden søger ikke sit eget — Kærligheden bortfalder aldrig“.

MIN MOR

2. SAMLING

40 KENDTE DANSKE MÆND OG KVINDER FORTÆLLER OM DERES MOR

★

<i>Alle gode Gange er tre — Af Ernst Fr. Hansen</i>	5
<i>Svend Aakjær: En rank livsfrodig Natur (Marie Bregendahl)</i>	7
<i>Otto Andrup: En uendelig Kilde til Tak (Frederikke Andrup, f. Levring)</i>	15
<i>Oluf Bang: Den trygge Havn (Gudrun Bang, f. Hall)</i>	25
<i>Emilius Bangert: Hun tog Livet som en Gave og et Kald (Ida Josepha Bangert, f. Andersen)</i>	31
<i>Jørgen Banke: Hun elskede sin Mor (Karen Mikkelsen, f. Jørgensen)</i>	39
<i>Jørgen Bast: Min stærke Mor (Marie Bast, f. Michelsen)</i>	55
<i>Aage Bentzen: Hun gav os hele sit Liv (Thora Bentzen, f. Ludvig)</i> ...	63
<i>Alfred Bindselev: Et levende Menneske i alt (Johanne Bindselev, f. Dahm)</i>	67
<i>Aage Bojesen: Hun opdrog os til at lyde og at vise Kærlighed mod alle (Valborg Fylla Bojesen, f. Rønsholdt)</i>	73
<i>M. Buhl: Evnen til at komme oprejst gennem Lidelser (Karen Buhl, f. Nielsen)</i>	79
<i>Lars Bækhøj: Glad i sit Arbejde og glad i sit Hjem (Mette Andersen, f. Thorsdatter)</i>	89
<i>J. C. A. Carlsen-Skiødt: Som tusinde andre, men enestaaende for mig (Dorthea Carlsen, f. Jensdatter)</i>	97
<i>L. P. Christensen: Jævnt og stilfærdigt, men smukt og rigt (Margrethe Christensen, f. Høck)</i>	103
<i>Kirstine Wang Damgaard: Min Barndoms og Ungdoms bedste Ven og fortrolige (Sinne Damgaard, f. Borup)</i>	109
<i>Jens Engberg: Pligten fremfor alt (Elfride Mathilde Engberg, f. Knudsen)</i>	117
<i>Kai Flor: Hun havde et ædelt Sind (Camilla Flor, f. Hansen)</i>	127
<i>Niels Frederiksen: Mor kunde vi ty til baade som Voksne og Børn (Inger Marie Frederiksen, f. Hansen)</i>	139
<i>Carl Gad: Aldrig en Uge uden Brev fra Mor (Anna Sophie Gad, f. Gad)</i>	145

<i>Axel Gammeltoft</i> : Navnet, der er god Klang i (Else Kirstine Gammeltoft, f. Thomsen)	151
<i>Bernhard Hansen</i> : Mors Kærlighed blev mig en Tugt (Maren Hansen, f. Jensen)	159
<i>Ellen Hofman-Bang</i> : Fars Glæde og trofaste Ven (Charlotte Hofman-Bang, f. Müller)	167
<i>Carl Holst-Knudsen</i> : En rigtig Mor (Margrethe Knudsen, f. Holst) ...	173
<i>Eiler Høeg</i> : Altid mild, elskelig og taknemmelig (Signe Antoinette Henriette Høeg, f. Læssøe)	179
<i>Aksel Jørgensen</i> : Mor kæmpede altid for sine Unger (Maren Jørgensen, f. Christensen)	187
<i>Astrid Ehrencron Kidde</i> : Hun gav af sit rige Hjerte til andre (Laura Müller, f. Jacobsen)	191
<i>Hans Chr. Kofoed</i> : Mors Udvikling gik ikke i Staa (Charlotte Brandt Kofoed, f. Funch)	197
<i>Morten Korch</i> : Min Moders Minde (Kirstine Korch, f. Raben)	207
<i>L. Hagelskjær Lauridsen</i> : Jeg er født paa Jyllands Sletter (Karen Lauritsen, f. Nielsen)	211
<i>Paul Oldenburg</i> : En kærlig Moder gav du mig (Henriette Oldenburg, f. Suenson)	229
<i>Louis Petersen</i> : Men der skete ogsaa et Guds Under (Louise Margaretha Petersen, f. Hammerich)	235
<i>Axel Poulsen</i> : En gavmild Moder (Maria Poulsen, f. Malmberg)	245
<i>Signe Prytz</i> : Et lykkeligt og virksomt Liv (Marie Prytz, f. Warming)	249
<i>C. H. Rye</i> : Fra Firsernes Dage (Wendla Rye, f. Flygare)	259
<i>Gunnar Sadolin</i> : Mor var en rig Natur (Louise Suzette Emilie Sadolin, f. Marcussen)	269
<i>Inger Gautier Schmit</i> : Hun var en ægte dansk Kvinde (Julie Wilhelmine Gautier, f. Langballe)	279
<i>Else Schøtt</i> : Mor var et troende Menneske (Johanne Schøtt, f. Lund)	289
<i>Helga Sehested</i> : En kærlig Støtte med sine kloge Raad (Bertha Sehested, f. Fenger)	293
<i>P. Skovgaard</i> : Hun lærte os at glæde os ved Naturens Skønhed (Agnete Skovgaard, f. Lange)	303
<i>Helge Wamberg</i> : Mors Offervilje var forbilledlig (Sophie Wamberg, f. Juel Fossum)	309
<i>Holger Winding</i> : Trofast lige til det sidste (Christine Winding, f. Bech)	319

Tidligere udkom:

MIN MOR

1. SAMLING

*40 kendte danske Mænd og Kvinder
fortæller om deres Mor*

★

BOGEN INDEHOLDER BIDRAG AF FØLGENDE:

Fhv. Præsident *Holger Andersen* * Domæneforpagter *Erik Appel*,
M. F. * Boghandler *Johns. Barkholt* * Sognepræst *C. Bartholdy*
* Overbibliotekar, Dr. *J. Christian Bay* * Fhv. Sognepræst
Axel Beck * Generalmajor *Vagn Bennike* * Forfatteren *Anton*
Berntsen * Forfatteren *Erik Bertelsen* * Skuespillerinde *Anna*
Bloch * Forfatteren *Jørgen Bukdahl* * Højskoleforstander
C. P. O. Christiansen * Redaktør *Aksel Dahlerup* * Pastorinde
Margrethe Scharling Dragsdahl * Sekretær *Aage Falk Hansen*
* Fhv. Minister *V. Fibiger*, M. F. * Biskop, Dr. theol. *H. Fugl-*
sang-Damgaard * Kommandørkaptajn *Kai Hammerich* * Fhv.
Undervisningsminister *M. Hartling* * Kgl. Kammersanger *Marius*
Jacobsen * Højskoleforstander *Edv. Jensen* * Fhv. Sognepræst
Kristian Jensen * Forfatterinden *Thyra Jensen* * Tegneren *Her-*
luf Jensenius * Redaktør *Tage Jessen* * Forpagter *Johannes*
Krarup, M. L. * Dr. phil. *Vilh. la Cour* * Redaktør *Lars*
Larsen-Ledet * Biskop *Axel Malmstrøm* * Fhv. Skuespiller-
inde *Sigrid Neiiendam* * Forfatteren, Apoteker *Mads Nielsen* *
Fhv. Provst *Johannes Nordentoft* * Magister *Jens Rosenkjær* * Fhv.
Minister *K. K. Steincke*, M. L. * Sognepræst *S. H. Sørensen* *
Amtmandinde *Ingeborg Refslund Thomsen*, M. L. * Stifts-
provst *Erik Pontoppidan Thyssen* * Professor, Dr. theol. *Frede-*
rik Torm * Redaktør *Chr. Torpe* * Fhv. Provst *Chr. Winther*